

MEDICAL SOCIETY of LONDON.

No.

I. EVERY member defiring a book, fhall apply for it between the hours of fix and eight in the evening on Mondays, and five and fix on other evenings; and fhall write down on a flip of paper, the number ar title, and fhall fign and date it; The librarian or h deputy fhall file the paper, and fhall deliver it back or cancel it, when the book is returned to the library and any perfon taking a book without fuch written acknowledgement, fhall forfeit three times its value.

II. No member fhall have more than two volumes at a time in his poffeffion.

III. Any member detaining a pamphlet or volume in duodecimo above one week; an octavo two weeks; a quarto three weeks; or a folio four weeks, fhall be liable to a penalty of one, two, three, or four fhillings, in proportion to the fize, for each week he fhall detain it, provided fuch penalty exceed not half the value affixed to the book by the council.

IV. Manufcripts, and books of value, are not to be taken out of the library without a written permiffion from the council.

V. All pamphlets and books fhall remain in the library for the fpace of one, two, three, or four weeks, (according to their fize,) after they have been received.

VI. A member who fhall lofe, or injure a book belonging to the fociety, fhall replace it, or make fuch compenfation as the council may think proper.

VII. No member without leave of the librarian or his deputy, fhall take any book from its place.

VIII. All books fhall be returned before the general meeting in March, for the infpection of the librarian on entering into his office. Every perfon neglecting to return a book at that time, fhall forfeit half its value.

WELLCOME
HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

a 4th Ed. was published 1756 &
This author died 1759.

CONSPECTVS MEDICINAE THEORETICO-PRACTICAE, TABVLIS CXXXVIII OMNES PRIMARIOS MORBOS METHODO STAHLIANA TRACTANDOS,

EXHIBENS:

TERTIA VICE EDITVS, CORRECTVS ET AVCTVS,

CVM

INDICE SATIS LOCVPLETE

ET

PRAEFATIONE

EXCELL. STAHLII,

CONSILIARII ET ARCHIATRI REGII,

AVCTORE

D. IOANNE IVNCKERO,

PROF. PVBL. ORD. ET MED. PRACTICO ORPHANOTROPHEI HALENSIS.

CVM PRIVILEGIO.

HALAE, IMPENSIS ORPHANOTROPHEI. MDCCXXXIV.

Index Capitum, seu Tabularum.
in hoc Volumine

Tab. 26. Otalgia
27. Vertigine
28 Coryza, gravedine &c
29 Brancho et Raucedine
30. Angina
31. Tussi
32. Asthmate
33 Palpitatione Cordis
34. Phthysi

LECTORI BENEVOLO,

GEORGIVS ERNESTVS STAHL,

FELICITATEM.

SApientiam Diuinam ex operibus eius lustrare gestientibus, illud cynosuræ loco inseruire posse arbitror, vt procul ab omni distractione, & in varios calles exerrante speculatione, quantum fieri potest, simplicem & rectam viam peruestigent; in quam omnes alii tramites desinentes, non aliunde securius spectari, imo perspici possunt, quam ab illa regia via, ad quam semper respectando, securius receptus pateat, ab omni erroris periculo. Cui, ex aduerso, necesse est expositum iri, quando non solum diuisos & diuersos tramites percursare libido incessit, & magis magisque deuia sectari; sed prorsus auia quærere, perreptare, & tandem

dem limites migrando, alienas regiones ingredi, & in vniuersa propositi cursus meta necessario confundi. Facile vero fuerit intelligere, quod viam, qualem laudamus, ingressuro, & in illa feliciter progressuro, apprime necessaria sit vigil atque perspicax animi aduersio; tranquillus, inquam, & bene compositus animus, auidus non solum cognoscendi, sed & ordinatum, & nihil interruptum processum, patienter atque circumspecte prosequendi. Alienissimus imprimis a polypragmosyne, seu multarum diuersarum rerum fugitiua perlustratione; quarum vel nullam penitus perspicere obtingat: vel inter plures implicari atque ita confundi necesse sit, vt inde non modo singularum, sed & omnium, vsus amittatur. Nihil autem magis atque certius in hos labyrinthos seducit, quam temere de sua sapientia sibi blandiens opinio, & immatura fiducia funditus atque penitus perspecta, non magis habendi, quam dandi, eiusmodi Diuinæ sapientiæ specimina, & velut in systemate in conspectum producendi, prius, quam pleraque, nedum omnia, eo pertinentia documenta, cognita sint, & in debitum ordinem, redigi potuerint. Ex aduerso, si cum debita animi applicatione, quotquot possunt, phænomena conquiruntur, animo bene composito, & iudicio, vti certe absolute necessario, ita etiam horum ausuum recte compote, perpenduntur, & iuxta illum ordinem, quem in rei veritate inter se obseruant, circumspecte colliguntur; fieri aliter non potest, quin multo euidentior agnitio & cognitio inde resultet. Sicut autem huius generis contemplationes de integro suscipere, instruere, & proprio marte absoluere, profecto non omnium est ingeniorum; ita neque, in plerisque talibus negotiis vlla necessitas hoc postulat: cum vtique Diuina benignitas, iam inde ab omni æuo non dedignata sit, hinc inde industriorum hominum solertiæ radium aliquem fulgidissimi illius iubaris suæ sapientiæ obiicere, cuius animad-

ver-

versione non solum oblectati fuerunt, sed etiam posteris suis obseruandum, & magis magisque ad suos vsus applicandum, commendarunt. Cum autem nihil in sui initio perfectum esse possit, facile vtique est intelligere, quod monumenta, ab antecessoribus ad posteritatem transmissa, non possint aut debeant pro tali perfecto systemate aestimari, cui absolute acquiescere sufficiat. Qui certe error, a multis iam seculis, vt varias alias, ita medicam quoque scientiam, impediuit, ne amplius, quam antiquissimis temporibus factum erat, excoleretur & locupletaretur: imo ipsae praeconceptae opiniones interceperunt passim etiam vtilissima vetustiorum annotata, monita, atque documenta, vt vsibus, quibus inseruire poterant, nusquam admouerentur. Substitit itaque medica scientia seu theoria, vsque ad praeteriti seculi confinia, vbi nouae aliquae contemplationes, partim ex antiquiorum placitis, partim e propriis aestimationibus variorum phaenomeνων (Fernelio, Argenterio, &c.) in mentem venerunt; a medio vero eius seculi, cum anatomia caput efferret, & fermentationis nomen putredinem priscorum antiquaret, rude donatis propemodum plerisque vetustatis sententiis, nihil nisi nouae opiniones, magno agmine eruperunt; quae ad hunc vsque diem, quid emolumenti aut detrimenti arti attulerint, peritorum & aequorum arbitrorum aestimationi lubens relinquo. Postquam autem ab Helmontio decantata, & a Willisio latius ebuccinata, fermentatio, a Tachenio, per breuem manum Acidi & Alcali, ad varias commodiores explicationes & applicationes quadrare visa est; & tale systema Syluio imprimis in mentem venit, & a fidelibus aliquot eius Discipulis, non solum per Belgium, sed & Germaniam superiorem, propagabatur: quod quidem tempus in meorum studiorum Academicorum initia excurrens, sollicitum de solido fundamento medicae Doctrinae capessendo, animum

non potuit non percellere, & in trutinandis, pro viribus, discrepantium dogmatum ponderibus, vigilem & attentum exigere. Cum autem iam ab ipsa teneriore iuuenta mea, chymicarum rerum, & imprimis fermentationis experimentalis, illa ad minimum notitia mihi suppeteret, quæ tam late per ipsum latifundium sanguinis protensam fermentationem, adhuc magis autem tales eius effectus, simpliciter exundatorios & eruptorios, quales, pro statis etiam, imo in exquisitas periodos distributis, commotionibus & excretionibus, allegabantur, pro veris atque ratis agnoscere, nequaquam permitteret: imo magis magisque pensitati omnes actus stricte & proprie Vitales, longe simpliciore methodia, nempe sola, tempore & loco conueniente, administrata gubernatione motuum secretoriorum & excretoriorum, fieri & absolui solere comparerent: institi proinde potius illi viæ, vt fermentationem quidem, seu in animali corpore, omnino veriorem Putredinem, (non tamen tam factam, quam fientem, imo, vt scholæ loquuntur, in fieri,) in febribus præsertim, pro subiecto seu vera materia morbida; tempestiuam & maturam eius amotionem, pro obiecto; secretiones & excretiones, pro medio formali; viarum & meatuum idoneam constitutionem, imo & humorum iustam crasin in reliqua sui massa, pro instrumento materiali; directionem autem motuum illorum, pro causa efficiente, agnoscere, necessarium ducerem. Hoc ipso vero non poteram non simul deprehendere, quod Vita stricte sumta, corporis inquam vita, qua corpus viuere, & secundum illam viuum dicitur, nihil aliud sit, quam conseruatio eius ab omni corruptione, in quam tamen ex vniuersa sua crasi totum præceps est, & propendet. His certe contemplationibns nihil noui, neque vero etiam quicquam difficilis, vel afferre mihi videbar, vel inferre: quandoquidem simplicissimum hoc systema, vt

ipsi

ipſi corporis animalis manifeſto conſpicuæ conſtitutioni, ita quoque antiquiſſimorum medicinæ deſcriptorum vero ſenſui conſentaneum eſt. Conueniebat etiam apprime, imo inædificatum videri poterat, recentiſſimæ ſententiæ: Quod omnia in corpore animali fiant mechanice: dum exquiſite commonſtrabat, quod vtique tota Conſeruatio vitalis abſoluatur, & ad vltimum ſuum finem perducatur, nullo, (præter inſtrumenta) materiali, ſed ſimpliciter formali, Mechanico Actu, nempe Motu, exquiſite ad materiarum ſuſpectarum proportionem, gubernato, vt materiæ illæ alienæ, partim ſemoueantur, (ſecernantur) partim tandem ex vniuerſo corpore emoueantur (excernantur.) Confidebam autem, totum hoc negotium, ad medicum vſum atque ſcopum, tanto luculentius inſeruiturum, dum ex eo dilucefcit, quod vniuerſa ita conſiderata vitalis conſeruatio ſit vera & indeſinens Therapia interna ſeu ſpontanea; cuius rationi plane conformem energiam, pro certiſſima cynoſura: & ſynergian, pro fideliſſimo adiumento, medicus obſeruare & aſſeruare debeat. Vbi ſimul, aut certe magis magisque, ſuæ luci vindicare atque ſtabilire laborabam, impeditiſſimam illam, & nusquam pro merito & pondere ſuo, tactam, nedum deductam diſcretionem, quinam actus & motus, in morbis, reuera ſymptomatici, œconomiæ corporis obiiciantur, & illi damna minentur: quinam autem contra, actus atque motus vere Energici, contra morbum incumbentem, plane ſalutariter, pro eius depulſione, inſtruantur & exerceantur. Id quod omnis æui Medici per pugnam Naturæ cum morbo, vix leuiter adumbrare, ſatis habuerunt; quibus vero conſiliis, auxiliis, atque machinis, illa geratur, deſignare, nedum demonſtrare, nusquam condigne curæ cordique habuerunt. Id quod, ex aduerſo, mihi quidem apparuit, ſatis ex eo elucere poſſe, quod dicti hi actus Energici, aduerſus

mor-

morbos iam præſentes atque incumbentes, ſalutariter militantes, nullius alterius generis ſint, quam illi, qui etiam cetera tranquillis corporis rebus, perpetuo præſidio præſto ſunt. Adeoque in morbis, ſolo, (præſenti neceſſitati maiori, conveniente,) gradu, tempore, atque ordine, & tandem loco, ita inſtruuntur, vt expugnationi morbidæ materiæ, & plenariæ exturbationi, adeoque ſyſtematis corporei, eliminatis alienis reſtitutioni in ſui homogeneitatem, (amotis heterogeneis,) ſatisfaciant. Dum autem hanc conſiderationem, Medico imprimis vſui commendaturus, illud vbique indicare atque ſtabilire laboro, quod hæc vitalis conſeruatio, atque vindicatio, omnino ſanæ rationi exquiſite conſentanea ſit; vtique ab ipſo corporis animalis primo ſupremo Architecto ſapientiſſime inſtituta, & ita conſtituta, vt ſana ratio, ſcitiſſimum hunc ordinem, vtique percipere & agnoſcere posſit: Tanto magis autem debeat, quo medicæ methodi iuſtam & vere legitimam cynoſuram hinc formare liceat: Totam rem altius, & ab ouo, quod aiunt, exorſurus, antiquisſimam illam, & ipſa veritate ſimplicisſimam, ſententiam, pro fundamento ſubſterno, quod vera cauſa efficiens, (directionum illarum, quas pro pure medico ſcopo, pro efficiente cauſſa agnoſcere, ſufficere poterat,) ſit in homine ipſa Anima. Agnoſco, quod hac propoſitione, vtpote non tam ad medicam, quam phyſicam anthropologiam, plane ſuperſedere potuiſſem. Intempeſtiuo vero metu, ne tam motus in abstracto, quam inſuper directio in abſtracto (ſicut hoc ſenſu reuera ſunt,) pro metaphyſicis gryphis, & nudis mentalibus ideis, tanquam Actus ſine Agente, mihi imputarentur, conſultum duxi, Agens ipſum diſerte nominare, & Animæ has partes deferre, imo aſſerere, atque vindicare. Tædet autem merito, atque piget, imo profecto pudet, altercationum, quæ ſuper hoc negotio, intentatæ, & per aliquod iam

ſu-

ſupra viginti annos, vix non ſingulis diebus, recoctæ appoſitæ, laſſata tandem patientia, ad logicorum atque metaphyſicorum in ipſis triuialibus ſcholis ſcabella litem hanc reiicere extuderunt. Vbi facile decernetur, quid abſtracte metaphyſici, vel in hac antiquæ veritatis ſententia inſit; vel in opinionibus illis, de motu (vt actu, ſine agente) materiæ inſito; de ſpiritibus animalibus, motus hos non ſolum dirigentibus, ſed & ad finem, proportionate, gubernantibus: de motuum horum, ſiue abſolutorum, ſiue inſuper directorum, momentaneo obſequio, ſine reliquo nexu, ad animæ voluntates; & nude fictitias, & per errorem patheticas, animæ ideas, (non ſolum in animi pathematibus, corporis motus in inſtanti, & profunde, turbantibus; ſed & in impreſſionibus pure patheticis & fictitiis, in monſtroſos næuos fœtuum, exeuntibus &c.) & quæ ſunt plura huius commatis poſtulata. Inſuper habitis inanibus huiusmodi oblocutionibus, non deſtiti nexum veritatis, vtiliſſimarum depletionum & ventilationum, prudenti & peritæ conſiderationi commendare; præſertim in negotio ſpontanearum hæmorrhagiarum, ſeu ſanguinis exonerationum. Vſus ſum pro hoc ſcopo Hippocratis monumentis, quæ de morbis diverſarum ætatum ſucceſſui magis peculiaribus, & quaſi propriis, conſignata reliquit ſub finem tertiæ ſectionis Aphoriſmorum. Quam rem complexus ſum Diſſertatione de fundamentis morborum ætatum: oſtendente, quo modo omnibus ætatibus quidem communes ſint abundantis ſanguinis depletiones in genere; varient autem Loco, per quem emittantur. Et pariter communes omnibus ætatibus, apparatus, congeſtiones, & contentiones, ad eiusmodi eruptionem reſpicientes & tendentes: dum autem, pro diverſitate ætatum, verſus & circa peculiaria illa loca eruptionis inſtruuntur, hoc ipſo etiam illos Hippocrati notatos, peculiares, & ſingulis ætatibus magis proprios, (ſecundum & per regiones pe-

culiares corporis) morbos introducant: si nempe sincera perruptio in impedito hæreat, & ad effectum difficulter, aut plane non, pertingat. Moui vero omnem lapidem, vt hæc iam ab ipso Hippocrate prudentissime notata veritas, quemadmodum non aliunde, quam e constanti experientia, desumpta est, ita perennis experientiæ euidentissimis testimoniis illustraretur & confirmaretur: vnde etiam apud practicos peritos, nempe experientiæ quotidie obseruandæ compotes, sine vlla difficultate, passim, imo, quod sine vanitate dictum velim, longe lateque liberalem assensum obtinuerunt huius generis commentationes. Ego vero nullam occasionem prætermisi, qua hanc eandem experientiam, in varii generis morborum schematibus, ostendere, ad vera illa sua fundamenta reuocare, adeoque aliis aliisque exemplis rem totam demonstratam dare, opportunum videbatur. Tandem autem, quod eo vsque sparsim & per ambages egeram, iustiore ordine, & magis concinno systemate, ob oculos ponere suscepi, tractatu, quem medicam Theoriam veram nuncupare iustum & æquum duxi. Sicut autem medicina scientia sola non absoluitur, sed ad experientiæ certam notitiam, & consultam administrationem, tendit; ad quam vera medica pathologia Artificem futurum instruere debet; propterea omnino animo semper sedit, Physiologiæ medicæ, & Pathologiæ, consentaneam Therapiam subiungere: quæ nempe solidis deductionibus monstret, quæ consilia & auxilia talibus læsionibus corporis salutariter adhiberi possint atque debeant. Postquam autem Diuinæ directioni humanarum rerum placuit, ab huiusmodi proposito, qualemcunque quietem & assiduitatem postulante, ad longe diuersos labores me auocare, nihil antiquius mihi omnino esse debet, quam huic humiliter acquiescere, & eo vsque promoti cursus, vix medio in stadio, pedem sistere. Sufficit non in vanum laborauisse, dum, simplex & sincerum testimonium veritati perhibendo,

do, non in vna ſola regione, aut gente, excitata ſunt, ſcientiæ atque conſcientiæ ſatagentia ingenia, ad eandem viam gnauiter ineundam, & magis magisque complanandam. Quod mihi, Diuina benignitate adſpirante, & cum alacritate atque oblectatione, ſucceſſit, laborioſum multis aliis viſum eſt; & quæ ego prolixe deducere oblectamenti loco habui, vel audire, nedum legere, perpendere, & prudenter examinare, operoſum apparuit. Interim plenus ſum bonæ ſpei, & habeo eius rei non contemnenda indicia, viuere & vigere paſſim honeſtos & ſolertes viros, qui vel de integro hoc ſtadium decurrere & infinitis Mæandris inuolutum Labyrinthum doctrinæ & artis medicæ, Ariadneo veritatis filo expedire, non faſtidiuerint. Si qui vero etiam illis veſtigiis inſiſtere non dedignentur, quæ, inter aſpreta, ſentes, atque ſalebras, adnitens, hinc inde impreſſi, ſpero fore, vt nec ipſos pœniteat, indicem ſecutos eſſe. Laborioſius, quam propemodum credere potuiſſem, hoc iter ingreſſus eſt nobiliſsimus ſcriptor præſentium Tabularum; quas maximam propemodum partem, e qualibuscunque meis ſcriptis adornare, non graue duxit. Laudare hanc eius induſtriam, qui ſunt mores hominum, vitio mihi verti poſſet, & iam propemodum antiquato ſcommate mihi tribui, quod hoc ipſo per obliquum, mearum animaduerſionum laudem celebrare, cordi habeam. Sed fruſtra, profecto iam dudum, ſunt tales ineptiæ; poſteaquam pridem ſincere teſtatus ſum, me nihil horum, quatenus meum ſit, ſed vnice quatenus verum, vlli mortalium ratum aut commendatum eſſe velle. Conquiſiuiſſe, quæ vera eſſe agnoui, in laudis materiam non arripio; officii certe mei duxi, cum Theoriæ medicæ docendæ ſparta mihi demandata eſſet, cum fide & bona conſcientia, hoc agere: neque, niſi quæ pro veris comperta haberem, aliis commendare. Quicquid autem horum ſit, de quo honeſtorum & prudentium virorum arbitrio ſemper liber erit locus, imo ius fas-

 que

que; illud certe, de præſente Tractatu ante ipſos oculos poſitum eſt, quod labori atque ſtudio nihil pepercerit Dn. Autor, tam in reuoluendis meis, etiam extra puræ connexionis ordinem, Diſſertationum forma, in medium propoſitis, quam aliorum, eodem tendentibus, ſcriptis. Eadem euidentia liquet, quod ordinem euoluendi atque deducendi perſpicua cum peritia ſeruauerit; quo quidem cœpto non poterit non mereri laudem, & gratiam inire, apud omnes, qui euolutiones thematum, per cauſas ipſo nomine expreſſas, intelligunt & amant. Quamobrem ego illam methodum, cauſas inquam nominibus ſuis exprimendi, non amplexus ſim, ſequentes fuerunt rationes. Quo tempore ad docendi officium admouebar, & in hac noſtra inprimis Academia, non bene audiebant ſcholaſticæ λεπτολογίαι; quod etiam, quando (vt fere fit) creperæ ſunt, nulla iniuria ipſis euenit: imo vero deriſui erant ipſæ voces, apud peritiores quidem, inanes ſcholarum tricas, apud imperitos autem, metaphyſicam in genere, aut logicam redolentes. Imo vero, vt nihil diſſimulem, in plerisque, ad medicum ſtudium nomina ſua dantibus, minorem, triuialibus ſcholis allatam, peritiam deprehendebam, cognitionis, nedum veri vſus, primæ & inſtrumentalis philoſophiæ, quam vt expeditum conceptum ipſius ordinis cauſalis, nedum per ipſa nomina, formare valerent. Quid? quod etiam tot annorum decurſus, non ſine iuſto faſtidio, docuit; quam moleſtas lites hic defectus inſpirauerit, etiam illis in locis, a quibus minime omnium exſpectari debuiſſent; & quam tardis, (licet etiam aliæ cauſæ ad repugnandum inſtigarent animum,) ſucceſſibus, tandem pleraque dogmata, a me inde ab initio, demonſtrata, in priſtinarum opinionum locum ſubſtituerentur: elucente tamen perpetuo adhuc, ex inſanabili hoc defectu, veri atque firmi nexus vario hiatu. Interim certe nunquam neglexi, quin ſecundum verum & realem ductum cauſandi ordinis,

res

res ipsas, quas producere animo sederat, euoluerem. Subiit autem reuera mirari, quomodo fieri possit, vt passim adhuc, circa ordinem contemplandi, eluceant offensiones, verum de talibus rebus conceptum hinc inde turbantes. Id quod imprimis in ita dictis febribus acutis euenisse video. Putaueram, Dissertatione de Morbis acutis veterum, sublatam esse omnis implicationis occasionem: tanto magis, cum etiam alio schemate, Dissert. de Febre per se nunquam mortifera, veram mentem meam, quin potius ipsius rei constitutionem, liquido monstrasse considerem. Imo aberrationem ipsius Hippocratis detexisse, vbi, dum recenset, quos Morbos Veteres Acutorum nomine notauerint, inauspicato subiicit: quorum Morborum Febres hominem plerumque occidunt. Cum tamen luce meridiana clarius sit, quod ipsi illi morbi, nempe veræ inflammatoriæ stases sanguinis in visceribus, per se, & sibi relicti, sine vllo interventu Febris, hominem necessario occidant. Ab hoc effectu vero, solius Naturæ viribus, (largiatur autem Diuina clementia, vt Ars in solidum multo plus auxilii afferre possit!) nulla alia ratione impediri possint, quam tempestiua adhuc staseos discussione; quæ fieri non possit, nisi insigniter aucto & continuato motu locali, seu circuitu, sanguinis: qui tamen iterum aliter fieri nequeat, nisi per pulsum auctum: quem fero inseparabilis comes, calor auctior totius, stipat: qui (eo gradu & duratione,) Febris appellatur: & summa iniuria, non solum pro morbo, sed ipso solo morbo, & mortis autore, proclamatur, cum sit vnicum salutaris spei & euentus subsidium & instrumentum. Ita enim pestis, & iterum febris miliaris, formalis causa indicatur ipsum principium vitale. Certe non e mea porticu; imo veræ constitutionis rei ipsius, suffragio destituente. Cum Pestis coryphæus morborum acutorum quidem sit; nequaquam vero, proprie, & sua essentia, sit Febris. Ingens vtique paradoxon, sed tamen genuinum;

nempe rem ipſam aliter ſe habere, quam minus exquiſito aſpectu, & externa ſpecie, videatur, demonſtrans. Sane vero audeo ſperare, quod genuinus conceptus de Variolis, experientiæ & rei veritati conformis, prudentes contemplatores, ſi quid vsquam aliud, de veritate harum rerum luculentiſſime inſtituturus ſit. Recte itaque Peſtis cauſa materialis arguitur miaſma efficaciſſime putrefaciens: formalis vero cauſa nulla alia nominari poteſt, quam ipſe actus huiusmodi corruptionis, iam incipiens: & niſi miasma illud tempeſtiue, ipſa halituoſa forma, iterum eiiciatur, aut alicubi arctius, in ignobiliores partes externas, iterum dico, tempeſtiue (minime vero præcipitibus turbidis motibus,) e latifundio maſſæ ſanguineæ, condenſatum ſeponatur, (cauſa, inquam illa, materialis,) incoërcibili impetu longe lateque ſanguinem deſtruens. Vnde Febris, huic morbo, ſalutari ſpe, (imo, per Dei gratiam, non parui numeri effectu,) opponenda, non, vti vulgo creditur, vehemens & magna, ſed lenis, æqualis, aſſidua, eſſe debet: quando vero, inter anxiam trepidationem Naturæ, alia methodo, aut inconditis conſiliis & artificiis, turbulentius commouetur, aut excuſſionibus, materiæ expellendæ indoli non quadrantibus, inſtruitur, non poteſt non illa in genere ſalutari intentione excidere. Vnde recte quidem Hippocrates iam ipſe obſeruauit, quod morborum acutorum, (ſeu morbis acutis occurſantes,) febres, συνεχεῖς ſint: quod vulgo interpretantur, continuæ: rei vero veritas magis probat, continentes intelligendas eſſe: nempe æquali tenore, ſine exacerbationibus aut remiſſionibus, aſſiduas; eo magis, quanto magis ſalutari ſpei locum relinquunt; dum omnis impetus, tanto magis vagus & inordinatus, trepidæ & fluctuantis adminiſtrationis ſoboles, ab optato ſcopo non poteſt non aberrare. Commendo iterum variolarum, veræ experientiæ conformem, obſeruationem & contemplationem. Sicut autem adhuc prolixius hæc diducere

re

re neque locus fert, nec certe animus; ita propterea tamen attingere libuit, ne vel ipsa huius scopi contemplatio sinistris iudiciis occasionem præberet, vel illi superstruenda inuentio iustæ methodi, vel in exæquanda proportione causali, vel in ipso omnino effectu practico, aliqua deficiat. Quemadmodum autem Dn. Autor, in hoc opere, non tam simpliciter meas contemplationes & animaduersiones, sed aliorum etiam, quibus fidendi rationes suas sine dubio habuit, placita, præsertim in remediorum penu, secutus est, ita tanto minus Lectorem quisquam simplicis præiudicii suspicionem concipiet: sed potius e sedula lectione, & prudente pensitatione, totum opus æstimabit. Illud certum est, quod in longe maxima parte operis omnino mecum sentiat; neque vero etiam vsquam propemodum dissentiat: hic illic autem, supplendo, quæ a me non prolixius tractata sunt, alia quædam, quam mea, adferat: præsertim autem in numero remediorum, qui mihi summopere placet, quantum vnquam fieri potest, succinctus: & effectus ratione, nisi plane peculiares circumstantiæ suadent, per indiuidua, ab omni commotione, aut præmatura expulsione abstinens. Vbi præuissimis, quod febrem miliarem attinet, (simpliciorem, non pessimam illam, petechiis aut morbillis accedentem,) illud moneo, quod alias benignior in deteriorem statum adducatur, per præcipitem expulsionem; communissime ægrorum propriis inconsultis ausibus: sed & per totum decursum, medicamentis & regiminibus sanguinem calefacientibus. Vbi imprimis voluntariæ sudationes in lecto malæ sunt: spontaneæ modestissime tolerandæ, & non nisi pari modestia, moderandæ potius, quam augendæ: alexipharmacis calidis nullum hic agnosco aut reperio locum; imo ne fixis quidem diaphoreticis, quorum in talibus affectibus maior, quam vulgo credatur, est sensus. Nitri, parcis, sed repetitis dosibus, quatuor ad sex horarum interualla, præcipuum hic cognoui

uivſum, præſertim in ipſis etiam puerperis: diarrhœam non inducent; cui tamen vndecunque incidenti, Caſcarillæ puluis, a 10. ad 12. grana, ſine regimine affectato, commodius, quam quidquam aliud, conſulet: in quauis ætate, præcipue tenera, vitentur de gemmis participantia, pretioſa, hic nullius pretii, & in omnibus exanthematibus noxia. Quamuis aliis forte parum ad rem pertinere videri poſſit, certe tamen non contemnenda eſt pectoris priuatim, imo ad vmbilicum vsque, defenſio ab omni ſenſu frigoris: etiam in orthoſtadia ſub talibus efflorefcentiis. In quali præterea omnibus modis præſtat, a deſidia abſtinere, quam illi indulgere: imo motus corporis, citra laſſitudinem aut æſtum, ad lenes ſudores vsque, minime formidare: a medicamentis autem, quantum licet, ſibi temperare &c. Hæc ſunt, quæ per occaſionem tangere, non abs re viſum eſt. In reliquis autem plerisque omnibus, nullum eſt dubium, quin Dni Autoris diligentia, illis, qui cum ſtudio medicam ſcientiam & artem ſyntagmatico ordine comprehendere voluerint, certisſimo emolumento inſeruire posſit. Quo nomine, talibus hoc opus commendare, nullus dubito. Deus autem, fons & autor veritatis, largiatur omnibus, medicam ſcientiam & artem, quod profecto decet, vt Diuinorum inſtitutorum, contemplationem, obſeruationem, & ſubſidiariam adminiſtrationem intueri cordi habentibus, vt veræ, cognitionis compotes facti, ſapientiam Eius venerabundi agnoſcant, intellectus ſui manuductionem ad prudentia conſilia, & pro cœptis ſuis auxiliaribus omnipotentem Eius bendictionem exorent, & feliciter aſſequantur.

Dabam Berolini VII. Cal. Octobr.
M DCC XVII.

PRAEFA-

PRAEFATIO

AVCTORIS.

QUindecim anni, BENEVOLE LECTOR, iam circumacti ſunt, cum primum deliberarem, qua fieri poſſet ratione, vt egregiæ illæ obſeruationes practicæ, quæ e collegiis STAHLIANIS ab Excellentiſſimi huius Viri auditoribus præteritis annis paſſim collectæ ſunt, in commodiorem ordinem ac vſum redigerentur. Manu enim ſcripta, quorum non pauca proſtant, per tot deſcriptiones, a rei medicæ imperitis plerumque peractas, tempore progrediente ita deprauata ſunt, vt in quam plurimis illorum locis vix ſenſum aliquem perueſtigare poſſent tirones. Poſt multas deliberationes laborem hunc, ſatis diffuſum, bona fiducia adgrediebar, & iam diuinam veneror benignitatem, quæ, illius finem attigiſſe, clementer conceſſit. Vrgent autem prægnantes quædam rationes, vt, quæ circumſtantiæ ſpeciales opuſculum hocce ambiant, paucis ſignificentur. Cum enim humeros meos oneri huic ferendo ſolos ſufficere dubitarem, quia in praxi medica plurimum temporis conſumere cogebar, aliorum auxilia quærere in animo habebam.

Elaboratam itaque tabulam de variolis & morbillis ſpeciminis loco transmittebam præclaro cuidam Practico, Domorum aliquot illuſtriſſimarum Archiatro: cui quidem maximam oneris partem imponi poſſe putabam, quia certum quemdam ſtudioſorum numerum eo tempore in res medicas manu ducebat, qui ſub ipſius cura atque moderamine negotium hoc facile perficere poſſe a me iudicabantur. Sed hic Vir, quem cum iucunditate animi ſincerum amicum nominare licet, difficilis erat ad laborem hunc ſuſcipiendum, & maxime contra germanicum idioma, quo prædictam de variolis tabulam conſcripſeram, ob abuſum inde metuendum, dubia ſua mouebat. Non diffiteor, quod, audito tali repudio, id, quod cœptum erat, frigide poſthac perſecutus ſim. Quum vero breui poſt tempore audirem, laborem hunc, mutata ſententia, vni e numero memoratorum medicinæ ſtudioſorum, & quidem tali, qui aliquamdiu amice mecum vixerat, & iam munere Archiatri Illuſtriſſimæ cuiusdam Domus dexterrime fungitur, eſſe commendatum, nouam ſpem de votis obtinendis concipiebam. Iuuenis hic eruditiſſimus, poſt annuum circiter decurſum triginta, & quot excedunt, tabulas, iudicio non infimo elaboratas, & ab Archiatro reuiſas, mihi exhibebat. Transportans domicilium meum in hanc ciuitatem, has, vt & reliquas meas intentiones, cum amicis quibusdam communicabam, qui definitiones, cauſſas, & plures obſeruationes practicas in hiſce tabulis deſiderabant. Otium mihi datum erat ob loci, vti dictum, mutationem: hinc labori huic omne meum tempus deſtinare decernebam. Diſſertationes STAHLIANAS omnes, theoriam eiusdem medicam, & manu ſcripta, tantum non omnia, perlegebam, tabulas octoginta, & quæ excedunt, non ſolum conſcribebam, ſed & omnes fere illas, quæ ab amico, ſuperius laudato, exhibitæ mihi erant, de nouo prorſus elaborabam, reliquas pauciſſimas ſupplebam, donec

tandem hoc, quod vides, BENEVOLE LECTOR, opuſcuſum prodiret. Non diſſimulo, ſub ipſo labore animum me ſæpius abieciſſe: tantas enim difficultates paſſim inueniebam, vt vel tres aut quatuor hebdomadas in tabulis quibusdam conſcribendis inſumere cogerer, neque tamen mihi ipſi vbique ſatis facerem. Sed Deo humillimæ ſint laudes, cuius auſpicio id, quod factum eſt, quantulumcumque ſit, fieri potuit. Ceterum ſilentio præterire heic nolo, quod ab illo vsque tempore, quo laborem huncce ſuſcipiendum decreueram, aliquot eiusdem fere conaminis ſpecimina in lucem prodierint: videlicet compendia quædam medica, quorum alia plures, alia pauciores morbos, methodo STAHLIANA tractandos, exhibent. Atque in his non ſolum multæ res, ſed & ipſæ ſubinde phraſeologiæ, quæ in præſentibus hisce tabulis leguntur, occurrunt; cuius rei tamen, BENEVOLE LECTOR, nulla Te miratio capiet, ſi conſideraueris, ex vno fonte eadem vtrimque eſſe deriuata. Opus ſane non fuit, ab aliis deſumere, quod & dulcius, & omnino perfectius ex primis fontibus petere licebat; & certe hoſpes eſſet in ſcriptis STAHLIANIS, qui cuiquam alii has res tribuendas eſſe cogitaret. Itaque ſi quis me plagii vellet accuſare, ſolus Excellentiſſimus STAHLIVS facere hoc poſſet. Hic autem hanc mihi culpam non tantum liberaliter remiſit, ſed & publica, vt vides, præfatione teſtatus eſt, quam minime inuideat illis, qui e ſcriptis ſuis vſum capere, & cum aliis communicare intendunt: quem paternum adfectum vt pia mente recondam, mearum omnino erit partium. Denique de paucis illis, quæ, præter res STAHLIANAS, in quibusdam locis inuenies, notare conuenit, quod illa non adiecisſem, niſi peculiaribus plane effectibus probata mihi fuiſſent. De quibus notabilia exempla ſubiungere in animo habebam; ſed temporis anguſtia intentionis meæ effectum excluſit. De altera editione dicendum eſt, quod incrementa ſatis notabilia,

&, meo quidem iudicio, vtilia, immo certo respectu necessaria acceperit. Priores enim CXVI tabulæ non tantum passim auctæ, sed & XXI nouæ additæ sunt; vti ipse adspectus docet. Optarunt quidem amicorum nonnulli, vt hoc additamentum *adpendicis* loco subiungeretur, ne illi, qui primam editionem iam possident, geminis sumtibus onerati indignarentur. Quum vero scopus ille, quem tabulis synopticis respicimus, eius modi distractionem materiarum non permittat, iusta hæc vota expleri non potuerunt. Confido autem quam certissime, nouum hoc opusculi augmentum exiguos illos sumtus satis esse compensaturum. Ceterum cautelas illas, quas Excell. STAHLII *præfatio* ratione *purpuræ* tractandæ continet, secundæ quidem editioni adieci, tabulam autem de *vertigine*, nescio vnde prætermissam, tertia hac editione restituere & priores mendas corrigere nouasque passim obseruationes interiicere necessarium putaui.

Vale & faue

AUCTORI.

TAB. I.

TABVLA I.

DE

MORBIS IN GENERE.

I. D*EFINITIO.*

Morbus eſt ſtatus præternaturalis corporis viui, in partibus tam fluidis, quam ſolidis, vtrarumque craſin & mobilitatem lædens: concurrentibus variis *ſymptomatibus*, quæ vel a *materiali* noxa, vel a *motibus* principii vitalis conſeruatoriis, materiali noxæ oppoſitis, vltra gradum naturalem plurimum auctis, rarius remiſſis, dependent.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Symptomata* non ſolum ab ipſo *morbo*, verum etiam a *ſe ipſis* ſollicite diſtinguere, vniuerſæ medicinæ, tam theoreticæ, quam practicæ, maximam lucem adfundit.

2. Eſt autem *ſymptoma* præternaturalis *actionum* conſtitutio, quæ vel tamquam vere *morbida* & *paſſiua læſio* actionum, vel tamquam *actiua, proportionata* & ſalutari intentione ſuſcepta alteratio motuum ſecretoriorum & excretoriorum, conſiderari debet.

3. Præterea morborum differentia petitur

a) vel a læſione *quantitatis*, vbi humores vel excedunt, vel deficiunt.

b) vel a læſione *qualitatis*, quando humores nimis ſpiſſi, vel rarefacti ſunt.

c) vel a vitio *motuum*, quando hi vel vltra consuetum gradum augentur, vel deficiunt, vel peruerse instituuntur.

d) vel ab *accidentalibus circumstantiis.*

Harum respectu morbi sunt

1) Chronici, acuti, peracuti.
2) Continentes, continui, intermittentes.
3) Epidemici, endemii, sporadici.
4) Contagiosi, non contagiosi.
5) Benigni, maligni.
6) Legitimi, nothi, regulares, irregulares.
7) Habituales, nondum obfirmati.
8) Corrupti, non corrupti.
9) Idiopathici, sympathici.
10) Salutares, lethales.
11) Curabiles, incurabiles.
12) Simplices, compositi.
13) Periodici, vagi.
14) Vernales, æstiui, autumnales, hyemales. conf. *Hippocrat. Sect. III. aphor. I. seq.* it. *de natura hominis Sect. III.*
15) Certam ætatem occupantes, vbi
    a) in iunioribus caput,
    b) in iuuenibus pectus,
    c) in senioribus abdomen magis adficitur. Conf. *Stahl. dissert. de morbis aetatum.*
16) Secundum initium, incrementum, statum & declinationem differentes.
17) Certis diebus & horis mutationes subeuntes, e. gr. die indicatorio, critico, circa horas paroxysmorum.

III. *SIGNA.*

1. Motus, siue vltra gradum & ordinem naturæ aucti, siue a vigore, quem principium vitale ordinarie seruat, remittentes.
2. Actionum, non solum vitalium & naturalium, sed & ipsarum animalium & rationalium perturbatio, exacerbatio, aliqua neglectio, cessatio.
3. Variarum anxietatum & dolorum symptomata.

IV. *SVBIECTA* morborum

1. Ge-

1. *Generatim* homo viuus, qui tamen a morbis raro infestatur, licet secundum mixtionem & structuram suam ad eosdem summam habeat procliuitatem. Nam multi per totam vitam a morbis prorsus immunes viuunt. Vnde *Democriti* assertum, quod *Hippocr.* epist. 2. ad *Damaget.* refert, hominem totum a natiuitate esse morbum, de corpore quidem *mixto* satis verum, de *viuo* autem falsissimum est.

2. *Speciatim* morbis præ aliis obnoxii

1) qui a motibus corporis laboriosis immunes sunt, pleno tamen & lautiore victu gaudent; inter quos litterati, lucubrationibus dediti, & molliter educati, principatum tenent.

2) Adfectibus animi grauioribus expositi, e. g. iracundi, admodum sensibiles, meticulosi, suspicaces.

3) Intemperantes, qui cibis non solum variis, sed sæpius etiam aduersis, corpus suum nimium replent.

4) Qui diætam scrupulosam & exquisitam ordinarie quidem obseruant, data autem occasione eamdem negligere coguntur.

5) Feminæ præ viris, ob maiorem inprimis animi sensibilitatem, molliorem corporis texturam, præcipue etiam ob negotium mensium, gestationis, partus & lactationis. Quæ considerationes haud dubie *Hippocratis* elogio, quod femina bis patiatur morbum, ansam dederunt.

6) Homines præ brutis. Licet enim eamdem corporis habeant constitutionem, bruta tamen tales excessus in cibo, potu & adfectibus non committunt. Quo magis autem bruta cum corruptis hominum moribus commercium habent, eo facilius etiam morborum subiecta euadunt e. g. canes delicatuli, die Schoos-Hündchen, so die leckere Speisen essen, und auf weichen Küssen schlafen.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa morborum *remota* est materialis corporis constitutio, quæ ad morbos facile subeundos summam habet procliuitatem.

2. Caussæ *proximæ* sunt

1) vel *generales*: nempe plethora & spissitudo humorum.

2) vel *speciales*: vitia scilicet lymphæ, seri, saliuæ, vrinæ, bilis, muci, fæcum aluinarum &c.

3. *Caussæ procatarcticæ*, quæ dispositionem ad morbos in actum perducunt, sunt præcipue vitia ex sex rebus, *non naturalibus* dictis, prouenientia, nempe aëre, motu vel quiete, somno vel vigiliis, cibo & potu, excretis, retentis, maxime omnium animi pathematibus, quorum efficacia omnes *materiales* caussas longo interuallo post se relinquit.

4. Caussæ etiam certorum morborum obseruantur periodi *ætatis*, diuersitas *sexus* & *temperamentorum*.

5. Præcipue autem *adsuetudo* ægrotandi & *sensibilitas* subiecti multum valent ad morbos fouendos & reuocandos.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quo delicatius est subiectum, eo difficilius curatur morbus, & contra.

2. Plenariam visceris cuiusdam aut partis organicæ destructionem reparare, nec arti, nec naturæ concessum est.

3. Morbi, a caussis *immaterialibus* dependentes, longe sunt pertinaciores, quam qui a *materialibus* proueniunt.

4. Morbi haereditarii raro perfecte & prorsus auferuntur, cumprimis si per crebrum recursum in habitum & consuetudinem deducti sunt, qui proinde mitigari tantum possunt.

5. Morbi *epidemici*, nisi malignitas complicata sit, facilius tolluntur, quam *endemii*.

6. Item morbi *periodici*, quam vagi.

7. Porro morbi *simplices*, quam *compositi*.

8. Morbi a *motuum defectibus* prouenientes, maius periculum inuoluunt, quam qui a motuum *excessu* oriuntur.

9. Morbi certis *aetatibus*, *temporibus* & *tempestatibus* familiares, si eiusmodi circumstantiis respondent, minus periculosi sunt, quam qui multum inde deflectunt.

10. *Motus* morborum *extraordinarios* si sensibiles non sequuntur excretiones, melioris notæ non exsistunt.

11. Morbi *vernales* benigniores plurimum sunt, quam reliquorum temporum.

12. *Morbi* sine omni medicatione *sibi relicti*, longe manifestius indolem suam ostendunt, longe certius statas periodos & dies

dies criticos obseruant, longe felicius & constantius conquiescunt, longe etiam tranquillius, si omnino superari nequeant, ad mortem deflectunt, quam qui variis medicationibus, præcipue manifeste operantibus tractantur.

13. Morbi sub initium caussam materialem pro fundamento habentes, in consuetudinem autem degenerati, ita plerumque insolescunt, vt, sublatis licet caussis materialibus, pertinaciter tamen durent & recurrant.

14. Multi morbi curantur sine Medico & medicina per αὐτοκρατείαν naturæ.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quoniam natura in plurimis morbis per secretorios & excretorios motus materiam noxiam e corpore eliminare allaborat: Medicus, qui illius minister esse debet, hosce motus secretorios & excretorios quouis modo imitari, & omni prudentia adiuuare studeat. Huic scopo inseruiunt remedia
   1) *Pharmaceutica* e. g. emetica, purgantia, diaphoretica, diuretica, emmenagoga.
   2) *Chirurgica*: venæsectio, scarificatio, hirudines, vesicatoria, fonticuli, setacea, incisiones, paracenteses.
   3) *Diætetica*: prudens regimen circa sex res non-naturales, præcipue circa cibum, potum, calorem moderatum & animi tranquillitatem.

2. Ante autem, quam moueat Medicus, materiam prius mobilem reddere & vias aperire debet, per præparantia, incidentia, resoluentia, digestiua.

3. Pauciores etiam morbi obueniunt, vbi non conuenit, materiam noxiam directe & immediate *euacuare*, sed *corrigere*. Quare & in his, licet rarioribus casibus, prudenter se gerat necesse est. Corrigunt autem remedia alterantia, præcipitantia, temperantia.

4. Et quoniam non raro *motus* siue excessu, siue etiam nonnumquam defectu in morbis peccant, Medicus firmiter sibi persuasum habeat, *medicinam motuum* præcipuam esse partem praxeos felicis, & discat
   1) motus *excedentes placide* ad *mediocritatem reuocare*.
   2) motus *erroneos corrigere*.

3) motus *deficientes excitare.*

Remedia, quæ motus excedentes & erroneos corrigunt atque ſedant, ſunt: ſpecifica, anodyna, paregorica.

Motus autem exſtimulanti: pleraq; euacuantia ſuperius nominata, item analeptca ſeu roborantia.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Si natura noxiam materiam eliminare intendit, vel actu iam euacuat, caueat ſibi Medicus, ne addito ſtimulo fiat nimium.
2. Euacuationes *particulares* non adhibeat, niſi præmiſſis vniuerſalibus, h. e. inſtituta prius, vbi opus eſt, venæ ſectione, catharſi, ſudatione &c. Non vero hæc omnia ſimul in quouis indiuiduo, ſed pro ratione circumſtantiarum adhibenda ſunt.
3. *Quantitas* humorum pluribus morbis anſam dat, quam *qualitas*; quod eo magis conſiderandum, quia vulgata praxis circa *correctionem qualitatis* materiæ potiſſimum occupata eſt.
4. Moderata autem durant, & omnes *tumultuariæ* euacuationes tantum nocent, quantum *moderatæ* proſunt.
5. *Motuum* magis quam *materiæ* reſpectum in omnibus morbis habere conuenit: qui proinde, ad euitandum errorem ſatis communem, non temere ſiſtendi ſunt.
6. Ad tempora morborum ſemper etiam reſpiciendum eſt, videlicet num curſu anni legitimo inuadant, ætati ægrorum quadrent, debitasque periodos exhibeant.
7. Denique Medicus dictum ſibi putet, quod facilius ſit, prorſus motus ſupprimere, quam moderari. Cauendum igitur eſt a falſo illo elogio, quod *opiata* ad moderamen tantum motuum, non autem ad completam ſuppreſſionem propinari poſſint & debeant.

TAB.

TABVLA II.
DE
PLETHORA.

I. *DEFINITIO.*

Plethora eſt abundantia ſanguinis, ordinariam & debitam proportionem excedens, atque multis morbis anſam præbens. Deriuatur a πλήττω, impleo.

II. *DIFFERENTIA.*

Plethora eſt vel

1. *Simplex*, vbi ſanguis quantitate quidem excedit, ſed nondum deprauatus eſt. Vel
2. *Complicata*, ſeu cum cacochymia coniuncta, id eſt, vbi vel notabilis ſpiſſitudo, vel alia dyſcraſia humorum accedit.
3. Plethora porro diuiditur in eam, quæ eſt
   a) ad *vaſa*, quando ſanguis ſimpliciter abundans vaſa turgida reddit, ſine vlla notabili moleſtia.
   b) ad *vires*, in qua inſignis laſſitudo artuum, ac torpor membrorum accedit.
4. Plethora *ſibi relicta* bene diſtinguenda eſt a *commota*, vbi ebullitio & orgaſmus ſanguinis concurrit.

III. *SIGNA.*

1. Conſtitutio corporis plerumque florida & ſana.
2. Vſus rerum, non naturalium dictarum, ſatis tolerabilis.
3. Speciatim tolerantia optima ciborum & ſomnus bonus, profundus ac quietus.
4. Quando autem plethora commouetur, vel corpus calore externo moleſtius adficitur, iactatio inquieta ſomnum turbat.
5. Et tum inſomnia anxia ac præfigurationes effuſionum ſanguinis, pluuiæ, tranſitus per profundas aquas, vulnerationis per bombardas & gladios accedunt.
6. Adſpectus faciei rubicundus in *ſanguineis*, ſpongioſis; in *cholericis* autem & *melancholicis* notabilis vaſorum inflatio.
7. Artuum grauitas & ſtupida adflictio, vulgo obdormitio.

8. Vn-

8. Vnde ſegnities ad laborem, & repentina ſub qualicumque motu inconſueto fatigatio, palpitatio cordis, atque reſpirationis difficultas oritur; præcipue quando ſcalas vel alia loca accliuia ſcandunt. Quando autem poſt motum ad requiem veniunt, ſenſum contuſionis perſentiſcunt.

9. Capitis vertiginoſa aut temulenta adflictio, quando verſus terram incuruatur, & repente iterum tollitur.

10. Sub leui excalefactione, quam cito plethorici incurrunt, obtingit ſenſus in cute leuiſſimæ punctionis, quaſi ſeta compungeretur.

11. Facilis ſenſatio a frigore & æſtu.

12. Oculi continuo humidi.

13. Senſatio illa in feminis hyſtericis, ac ſi fruſtum glaciei capiti impoſitum eſſet, de plethora etiam teſtatur.

14. De reliquo plethorici continenter fere pulſum habent magnum & plenum.

IV. *SVBIECTA.*

Plethoræ plerumque expoſiti ſunt homines

1. Otioſi & de diæta plena atque lautiore gaudentes.
2. Aetas iuuenilis præ ſenili.
3. Sexus femininus præ virili.
4. Qui euacuationibus ſanguinis, ſiue naturalibus ſiue artificialibus, largiter antea adſueti fuerunt, iam autem illas, ſiue ſuppreſſas, ſiue omiſſas, negligunt.
5. Qui vitæ genus laborioſum in otioſum & ſedentarium mutarunt, ratione nutrimenti autem corpori nihil detraxerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *efficiens* eſt ipſa prouida natura, quæ in iunioribus corporis incremento, in viris viribus ad labores perferendos, in feminis autem negotio generationis proſpicere intendit; vbi omnino aliqua penus adeſſe debet. Hinc erroris non accuſanda eſt natura, dum abundantem ſanguinem generat. Quando autem hi fines non obtinentur, quid miri? ſi morboſa conſectaria introducuntur.
2. Cauſſa *materialis* in ſubiectis iam indicata eſt, nempe
   a) diæta largior cum otio & vita ſedentaria coniuncta.
   b) Suppreſſio hæmorrhagiarum conſuetarum,

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Plethora *morbus* quidem adpellari nequit, est autem multorum morborum *mater*. Impedit enim sanguinis circulum, & energiæ motus multum negotii facessit. Hinc debitæ secretiones & excretiones impediuntur, & varia craseos vitia sensim introducuntur, donec tandem organa vitalia labem contrahant.

2. Plethora per exagitationem corporis vel animi *commota* v. g. per celerem motum, regimen sudoriferum, potum spirituosum, partum difficilem, iracundiam &c. ineffabile damnum adferre solet.

3. Præcipue facile oriuntur congestiones, oppletiones, infarctus, stases, inflammationes, febres acutæ, spasmi, efferæ hæmorrhagiæ.

4. Leuiores morbi plethoricis obuenientes contumaciores sunt, quam in aliis subiectis; multo magis autem grauiores & periculosæ febres.

5. Quoniam plurimi plethoricorum motum corporis laboriosum, ceu remedium efficacissimum, renuunt, morbi etiam, præcipue chronici, a plethora dependentes, funditus in illis non possunt exstirpari.

6. Plethora, quæ ab hæmorrhagiis siue naturalibus, siue artificialibus suppressis vel neglectis, oritur, facilius morbos producit, quam reliqua.

7. Incommoda, quæ a plethora dependent, certius & citius soluuntur per hæmorrhagias naturales, quam per artificiales.

8. Plethora cum *spissitudine* & *cacochymia* coniuncta, non solum plures morbos, quam *simplex* generat, sed & varias morborum anomalias inuoluit.

9. *Nimia obesitas* seu *corpulentia*, quæ præcipue sanguineis ex plethora interdum prouenit, actiones animales & vitales, interdum etiam naturales, offendit, atque multis incommodis & periculis sensim inferendis par est. Facile enim adfectus rheumatico-arthritici, catarrhales, angustiæ præcordiorum, palpitationes cordis, asthmata, suffocationes, apoplexiæ succedunt.

10. Ipse *Hippocrates* passim adnotauit, quod in hoc *athletico* cor-

poris habitu, tamquam summo sanitatis gradu, diu subsistere non possimus, & eiusmodi subiecta repente saepius moriantur.

11. *Feminas* plerumque facit *steriles*, & si omnino conceperint, abortum non raro experiuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Plethoram *simplicem* imminuunt duo remedia satis efficacia, nempe
   1) *cibus* parcior, &
   2) *motus corporis* sufficiens, placidus & continuus.
2. Hæc duo autem remedia efficacissima, imo fere vnica, quia a multis plethoricis repudiantur, Medicus *duo alia*, sed minus efficacia, substituere cogitur, nempe
   a) *laxationes* & *sudationes* leniores, singulis fere mensibus, exceptis calidis & frigidis, repetendas. Noti sunt hoc nomine *noduli laxantes* cum *elleboro nigro* combinati. Sed quam parum possint, experientia docet.
   b) *Venæ sectiones* æquinoctiales, luna decrescente, in pedibus alternatim instituendas. De plethora prægnantium, venæ sectione subleuanda, *videatur tabula de adfectibus grauidarum.*
3. Plethora *commota* exposcit
   a) Orgasmum sanguinis temperantia; quo nomine egregie conducunt nitr. depurat. ocul. cancr. acido citri saturat. conch. præparat. &c.
   b) Hæmorrhagiarum naturalium suppressarum, præcipue autem mensium & hæmorrhoidum ratio habeatur. His enim reuocatis artificiales sæpissime possunt omitti.
4. Plethora cum *spissitudine* sanguinis & *cacochymia* complicata, quomodo tractanda sit, sequentes duæ tabulæ docebunt.
5. De *obesitate nimia* tractenda sub *cautelis* pauca dicemus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quod plethora detur, atque corpori detrimento sit, ipse iam *Hippocrates* obseruauit, dicens libr. de sanitate tuenda: *sanguis quum abundat, valetudinem vitiat.* Et sane tam

rationes solidæ a priori, quam experientia practica à posteriori faciunt, vt flaccescant flosculi illi rhetorici, quos *Helmontius* & ipsius asseclæ de *thesauro & balsamo vitæ*, cuius non possit dari excessus, in medium proferunt.

2. *Venæsectiones* & *scarificationes*, quam salutariter plethoricis eueniunt, si legitimo tempore & iusta ratione instituuntur, tam notabilia damna iisdem succedunt, quando immature & peruerse administrantur. Hinc cauendum

a) ab insufficiente sanguinis emissione, quia facile adfectus spastico-arthritici, erysipelacei, febres acutæ & inflammatoriæ proueniunt.

b) ab immatura venæ sectionis institutione. Quando enim eo tempore suscipitur, quo variæ sanguinis commotiones a quibuscumque caussis inductæ sunt, sæpissime morbi, inprimis acuti, siue inducuntur, siue augentur. Præstat igitur ebullitionem sanguinis per nitr. & temperantia prius placare, vel decursum præsentis morbi exspectare. Sic etiam minus conducit venæ sectio circa solstitia.

3. *Venæsectio* omnibus generatim hominibus, vtrique sexui, & cuiuis ætati conuenit, exceptis fere admodum iunioribus. *Plura videantur tabula chirurgica de Venæsectione.*

4. *Scarificatio* minoris est efficaciæ, & non nisi in subiectis spongiosis, in adfectibus intercutaneis, item per paroxysmos repullulantibus laudatur, sub hac autem cautela, vt frequentius, ad minimum singulis anni quadrantibus, repetatur. *Conferatur tabula chirurgica de scarificatione.*

5. Quando incommoda plethoræ per euacuationes sanguinis artificiales sublata sunt, & æger ad plenam restitutionem peruenit, caueat sibi, ne temere easdem prætermittat, quia certius inde damnum subsequitur.

6. Plethora *commota* quia grauia damna producere potest, vti sub *prognosi* indicauimus, quam maxime caueat sibi ægrotans ab omnibus remediis calidis & orgasmum sanguinis inducentibus; cuius census sunt alexipharmaca calida, cumprimis sub regimine coacto propinata, olea destillata, purgationes vehementes, emeses, diæta spirituosa & aromatica,

balnea & pediluuia nimium feruida, & motus corporis repentinus ac violentus.

7. Plethoræ euacuatio per interna medicamenta directe & immediate fieri non poteſt, ſed vel agitando & mobilem reddendo ſanguinem, vel naturam ad excretionem ſtimulando, efficaciam ſuam edunt; vnde *Paracelſi* adſertum de *helleboro* & *chamaedri*, quod ſcilicet *tantum* ſanguinis e corpore expurgent, *quanto pondere* propinata fuerint, cum grano ſalis accipiendum eſt.

8. Non imminuta prius ſanguinis *quantitate*, nemo in animum inducat, *qualitatem* cacochymicam corrigere.

9. Incommoda plethoræ, quando infimas corporis partes infeſtant, venæ ſectio in brachio inſtituatur, ſi vero ſuperiores partes obſident, in pede adminiſtranda eſt, non vrgentibus autem incommodis, ad ætatem reſpicitur. Hæc obſeruatio hodie prorſus fere exoleuit. *Vid. tabul. chirurgica de venæ ſectione.*

10. *Nimia obeſitas* vti totam vitam ſatis moleſtam reddit, ita & in Medicis multas deliberationes excitauit, qua fieri poſſet ratione, vt eiusmodi ſubiecta ab hoc onere liberarentur.

11. Sed ſi dicendum quod res eſt & experientia docet, irrita & manca ſunt conſilia plurimorum. Secundum enim *veteres hepar calidum* temperare, vel ſecundum *recentiores* illud *fermentum* aut *ſal* ſubigere & corrigere, quod lympham pinguem coagulat, id vanis ſpeculationibus ſuperſtructum eſt.

12. Immo ne illa quidem methodus, quæ ſanis rationibus innititur, hic ſufficit. Licet enim blandæ laxationes & venæ ſectiones æquinoctiales inſtituantur, excretiones naturales promoueantur, & diæta tenuiſſima imponatur, hæc tamen omnia obeſitati nihil detrahunt. Hinc curioſa quidem, ſed ad hunc finem inepta eſt *Sanctorii medicina ſtatica*, licet celeberr. *Boerhaue* de hoc libello iudicet, quod nullus in re medica liber ad eam perfectionem ſcriptus ſit.

13. Multo minus operæ faciunt pretium illa remedia, quæ *ſpecifica* paſſim celebrantur, e. gr. piper, ſal abſinthii, ſuccus citri, acetum ſquilliticum, decoctum ligni ſancti, maſticatio foliorum tabaci, & quæ alia auxilia vulgo laudantur.

14. Per

14. Per *saliuationem*, fortissima *purgantia*, frequentes *sudationes* & alia impetuosa remedia corpulentiam nimiam remouere, temerarium & periculosum est tentamen.
15. Exiguum etiam emolumentum adferunt *chirurgica præsidia*, videlicet vesicatoria, fonticuli, puncturæ cum acubus, vt pinguedo effluere debeat.
16. Moderatus vsus *thermarum* & *acidularum* salutaris quidem subinde obseruatur, ita vt corpulentiæ quid detrahat & speciatim sterilitatem in obesis feminis auferat; breui tamen post pristinum pondus resarcitur.
17. Sic & *febres acutæ* atque *intermittentes* auferunt quidem sæpius obesitatem ad summam vsque corporis extenuationem, non raro autem id, quod consumtum est, mox recuperatur.
18. Hinc nisi vita otiosa & sedentaria in laboriosam eamque *sufficientem* per prudentes successus & gradus mutetur, reliqua omnia erunt manca & inepta. In laboriosis enim, quamquam habitus corporis pinguis nonnumquam reperiatur, ad excedentem tamen corpulentiam non pertingit.

TABVLA III.
DE
SPISSITVDINE SANGVINIS.

I. DEFINITIO.

Spissitudo sanginis est *consistentia* humorum justo crassior, a plethora & motuum defectu originem ducens, variisque morbis occasionem præbens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Spissitudo est
   1) vel *simplex*, quæ a dyscrasia humorum adhuc libera est.
   2) vel *complicata*, quæ variis specialibus inquinamentis & spissitudinibus humorum coniuncta, &, vt vulgo

 dicunt,

dicunt, qualificata est. Eiusmodi specificæ spissitudines occurrunt v. g, in scorbuto, lue venerea, item in febribus quibusdam malignis.

2. Hoc loco de *simplice* tantum spissitudine, aliis autem in locis de *complicata* dicemus.

3. Ceterum distinguunt etiam inter spissitudinem *generalem*, vniuersam sanguinis massam occupantem, & *specialem*, in certa corporis regione, vel in certis visceribus obseruandam.

III. *SIGNA.*

1. Lassitudo & grauitas totius corporis, præcipue autem artuum.
2. Animus torpidus & anxius. Schweres Blut, schwerer Muth.
3. Frequentes pulsus & motus tonici mutationes.
4. Vnde caloris & coloris vicissitudines dependent, & habitus corporis modo strictior, modo laxior adparet.
5. Respirationis difficultas cum angustia præcordiorum, & cordis palpitatione.
6. Excretionum naturalium omnium qualiscumque retardatio.
7. Somnus inquietus & anxius cum insomniis terrificis.
8. Sanguis per venæ sectionem, vel alio modo emissus, est nigricans, & nexu suo firmiter cohæret, ita vt serosa portio cito & facile non secedat.

IV. *SVBIECTA.*

Spissitudini sanguinis præcipue obnoxii sunt

1. Melancholici, vel sanguineo-melancholici.
2. Populi septentrionales præ meridionalibus.
3. Seniores præ iunioribus.
4. Feminæ præ viris.
5. Præcipue sedentarii, otiosi, litterati.

V. *CAVSSAE.*

1. Origo spissitudinis humorum a *motus circulatorii segnitie* dependet: sanguis enim floridus & optimus segni quiete spissescit, & longa mora concrescit.
2. Motus autem circulatorii segnities quam maxime & primario dependet

1) a *plethora*, quæ mole ſua proportionem & vim motuum ſuperat, & vaſa nimium replet.

2) a *motus voluntarii neglectu*, præcipue quando natura ſimul per profundas meditationes & ſpeculationes ab actionibus vitalibus auocatur.

3. Hæ cauſſæ primariæ quando adſunt, reliquæ, quas iam indicabimus, iniuriam facile vlteriorem inferre poſſunt. Abſentibus autem illis, parum iuris habent:

1) Refrigerationes immodeſtæ.

2) Diæta craſſa, acida, potus parcior.

3) Animi mœrores.

4. *Venena & philtra* repentino & violento quaſi modo ſanguinem inſpiſſant, eoque ipſo periculoſos immo lethales adfectus producunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Spiſſitudo ſanguinis non tantum ſonticos morbos producit, ſed & alios, aliis ex cauſſis natos, pertinaciter ſuſtentat.

2. Sæpius morbos chronicos parturit, rarius acutos, rariſſime repente funeſtos, niſi quidem ex veneno, philtris & aliis repentinis cauſſis inducta ſit.

3. *Venam portæ* ſpiſſitudo præ aliis adficit, & vniuerſum apparatum mali hypochondriaco-hyſterici cumulat. Quo maiora itaque incrementa ſumſit ſpiſſitudo, eo grauiora quoque per eamdem pathemata producuntur.

4. Et quoniam talis inueterata ſpiſſitudo tam internas, quam externas corporis regiones occupat, paucis diebus non poteſt auferri; id quod contra tumultuariam & impetuoſam methodum in adfectibus melancholicis & aliis probe obſeruandum eſt.

5. Spiſſitudo vti a motus ſegnitie primum dependet, ita liberum circulum reciproce magis magisque impedit. Vnde oppletiones, inflationes, diſtenſiones, ſtagnationes inducuntur, ita vt ſpiſſitudo *ſimplex* in *complicatam*, id eſt, *cacochymiam* tandem deuoluatur.

6. Et quem ad modum plethora rarius per ſe, ſed per ſpiſſitudinem demum in morbidum ſtatum transmigrat, ita viciſſim ſpiſſitudo in ſeroſos humores eminentius & quaſi ſeorſim

ſe

se extendit, & sine plethora peculiares morbos generat.

7. Et hæc sunt communissima pathemata, quæ a spissitudine tamquam caussa *materiali* producuntur. Præter autem ea est simul caussa *impulsiua, propter quam* varii motus vitales *extraordinarii spastici* a natura suscipiuntur, vt vlteriores noxæ, nempe stases & corruptiones, præscindantur.

8. Ab his spasticis motibus resistentibus dependet, quod veræ *obstructiones*, quæ ex caussis physicis in vasis exilissimis frequentes esse deberent, multo rariores sint, quam vulgo venditantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Aluus* per moderatissima laxantia, diluentia, salina, aperiatur, & aperta seruetur.

2. *Plethora* per venæ sectiones, vel etiam in succulentis per scarificationes imminuatur. Quantitatis enim remotione non præmissa, frustra erunt omnia resoluentia & attenuantia.

3. *Euacuationes sanguinis* naturales suppressæ reuocentur, & speciatim hæmorrhoides in viris per iustam hirudinum applicationem respiciantur.

4. Præmissis euacuantibus *corrigentia*, nempe diluentia & resoluentia temperata ex radicibus & herbis forma infusi vel decocti subiungantur.

5. *Diæta* humectans, parum edendo & multum bibendo, coniungatur: calida aromata & spirituosa excludantur, vinum, modice sumtum, in vsum trahatur ab iis, quorum circumstantiæ sumtus tales tolerant.

6. Præcipue autem *motus corporis* placidus & sufficiens eligatur. Hoc enim neglecto, reliqua omnia vel nihil vel parum efficient.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Est quidem *motus corporis* præstantissimum & tantum non vnicum spissitudinis corrigendæ remedium, notandum autem quam maxime, quod subiecta, hoc adfectu laborantia, quia labori non adsueta sunt, plus sub initium incommodi, quam leua-

leuaminis ex hoc remedio percipiant, atque eam ob caussam illud mature omittant. Hinc quouis modo cauendum, ne motus corporis impetuose, fortiter & nimis diu primis temporibus suscipiatur, & damna illa, quæ a plethora commota proueniunt, producantur: Moderate potius & constanter omnia sunt peragenda.

2. Sic & omnia remedia pharmaceutica, quæ *impetuose* agunt, plus damni, quam emolumenti adferunt, e. g. emetica, purgantia fortiora, diaphoretica calida cum regimine coacto, volatilia, spirituosa, oleosa & reliqua, quæ sanguinem exagitant.

3. Euitetur error ille crassissimus & vulgatissimus, qui spasmos illos, quibus natura stases crassiorum humorum impedire adlaborat, per *anodyna opiata* tractare solet.

4. Non minus euitentur *martialia*. Vis enim aperiens & resoluens, quæ vulgo illis tribuitur, multa discretione accipienda est.

5. *Thermarum* & *acidularum* circumspectus vsus hic non reiicitur, si modo reliqua paria sint, & præcipue sufficiens corporis motus coniungatur.

6. Minoris efficaciæ sunt *balnea*, tepide adhibita, quibus humores copiosius ad peripheriam inuitantur, & fluiditatem quamcumque ibidem nanciscuntur.

7. *Chirurgia infusoria*, quæ aliquando sanguini spisso cacochymico emittendo, & nobiliori infundendo destinabatur, hodie exoleuit. Neque etiam facile locum inuenit, quia talia subiecta plerumque sunt tenerrimo sensu prædita. *Conf. tabul. Chirurgica de transfusione sanguinis.*

TABVLA IV.
DE
CACOCHYMIA.

I. DEFINITIO.

Cacochymia est deprauatio *craseos* in massa sanguinea, varias humorum inquinationes inuoluens, atque a suppressione debitarum se- & excretionum frequentissime originem ducens. Deriuatur a κακὸς, malus, & χυμὸς, succus.

II. DIFFERENTIA.

1. Cacochymia strictiore quidem significatione *mixturam humorum* innoluit, videlicet quando impuritates salinæ, biliosæ, acidæ, fæculentæ, mucosæ maiore quantitate cum humoribus mixtæ sunt.
2. Latiore autem sensu prauitatem etiam *consistentiæ* comprehendit, quando scilicet humores vel nimis spissi, vt in scorbuto incipiente, vel nimis tenues, vel nimis oleaginei exsistunt.
3. Et quoniam partes *solidæ* pedetentim simul infestantur, adparet inde arctum vinculum, quod *cacochymiam* & *cachexiam* connectit.
4. Distinguunt vulgo cacochymiam
   1) in *benignam*, quæ iterum diuiditur
      a) In *biliosam*, quæ e. g. in ictero occurrit.
      b) *Salsam*, quam v. g. in scabie obseruamus.
      c) *Mucosam*, quæ in plurimis sic dictis catarrhis apud phlegmaticos obseruatur.
      d) *Aquosam*, quam hydropici adfectus sistunt.
   2) In *malignam*, quæ in lepra, lue venerea obseruatur, & de qua suo loco dicemus.
5. Porro etiam distinguunt cacochymiam
   1) in *simplicem*, quæ nullo alio morbo iuncta est, raro autem occurrit.
   2) *Compositam*, quæ cum aliis morbis e. gr. plethora spasmis

ſmis, adfectibus hypochondriaco-hyſtericis complicata eſt.

6. Cæterum *impuritas* ſanguinis, quæ in cacochymici ſpræſto eſt, differt a vera illius *corruptione*, ut *cauſſa* ab *effectu*. Eiusmodi enim deprauatio humorum ſæpe excurrit in effectus vlceroſos; id quod in ſcorbuto, lue venerea &c. obſeruamus; quorum morborum effectus corruptiuus ipſum malum pertinaciter poſtea ſuſtentat.

III. *SIGNA.*

1. Quando *craſis* & *conſiſtentia* humorum deprauata eſt, *organa colatoria* ſenſim læduntur.
2. Hinc impuritates debite neque ſecernuntur, neque excernuntur.
3. Speciatim excretiones *alui* & *ſudoris* langueſcunt.
4. *Appetitus* eſt deprauatus.
5. *Somnus* turbatus.
6. *Habitus corporis* plerumque eſt pallidus & tumidus, ſubinde etiam flaueſcens aut liueſcens.
7. Quando *ſanguis* quocumque modo emittitur, vitioſa illius craſis ipſis adeo oculis exhibetur.
8. *Vrina* eſt pallida & interdum turbida.
9. *Animus* etiam eſt torpidus & commotionibus facile expoſitus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hic eadem primum ſubiecta accuſanda ſunt, quæ *præcedente tabula* nominauimus.
2. Poſt hæc ſpeciatim cacochymia corripiuntur, quæ cum ſcabioſis, leproſis, lue venerea correptis &c. intimius commercium habent.

V. *CAVSSAE.*

1. Cacochymiam deriuant vulgo ex intricata illa theoria de *generatione ſalium* in corpore noſtro, & quem ad modum multas ſalium ſpecies ſupponunt, ita etiam ex quauis ſpecie ſpeciales morbos fingunt.
2. Ne vero in diffuſum illud & confuſum chaos dilabamur, in quod vulgaris pathologia tantum non omnes morbos, tamquam in ſuam originem, reſorbet, & *cacochymiam* ſuam *ſcorbuticam* vbique ebuccinat, bene hic repetenda & digne conſide-

siderandа sunt, quæ sub *caussis præcedentis tabulæ* diximus.

3. Certissimum enim est, quod plurimi *qualitatum* morbi a *quantitate*, & hæc a *vita otiosa* dependeant. Atque hæc notanda sunt præcipue contra *Helmontium*, qui, negans cacochymiam, dicit: *si datur cacochymia, exoptat purgationem, non venæ sectionem.*

4. Confirmatur hæc res toto die. Notum enim est, quod laboriosi homines, licet diæta vtantur cruda, fælina, fæculenta &c. meliorem tamen sanguinem habeant iis, qui sunt otiosi; licet cibos molles, euchylos optime nutrientes sumant, & omnia in diæta ac vsu medicamentorum impendant, vt sanguinem purum accipiant.

5. Itaque dicimus, quod *læsa proportio motus ad humores, & humorum vice alterna ad motus* palmarium fundamentum sit cacochymiæ. Sic enim impuritates sufficienter non possunt sequestrari & excerni. Speciatim serum retentum inspissat lympham, atque humores salinos & biliosos in consortium suum trahit, vnde reliquam sanguinis massam, intrando hanc, conspurcat.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cacochymia tam frequenter quidem non occurrit, quam vulgo accusatur; vbi autem re vera adest, malum sonticum deprehenditur. Quem ad modum enim lentis successibus introducitur, ita altas agit radices, humoribus laudabilibus intime inhæret, & ipsas partes organicas solidas pedetentim lædit.

2. Subitanea hinc & tumultuaria curatio plus nocet, quam prodest. Hac enim ratione heterogeneitates salino-mucido-biliosæ ex vinculo massæ sanguineæ non eliminantur, quia massæ laudabili, vti dictum, tenaciter adhærent.

3. *Complicata* deterioris est conditionis, & multo longiorem exposcit curationem.

4. Cæterum si *Ettmullerus* dicit: *Cacochymiæ proles est cachexia*, explicatur id per ea, quæ num. I. de partibus solidis dicta sunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Quid ars in abſtruſo hoc negotio valeat, ſequentia docent.

1) Impuritates ſunt *corrigendæ*, & quidem

1) *Mucidæ* per diluentia, attenuantia, incidentia & reſoluentia, vt eo melius per loca excretoria euacuari posſint. Faciunt hoc

a) *Radices* temperatæ ſulphureo-reſinoſæ, e. g. ari, vincetox. pimpin. alb. zingib. drac. eſculent. ſquill.

b) *Herbæ* eiusdem commatis.

c) *Gummata* temperata: e. g. amm. galb. ſagapen.

d) *Salia* media: tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, arcan. duplicatum.

e) *Tincturæ* alcalinæ: e. g. antimonii, ſalis tartari.

2) *Salino-acres* & *bilioſæ* per abſorbentia cum nitro miſcenda, it. mucilaginoſa & gelatinoſa.

2. Facta correctione & præparatione *euacuatio* mox ſubiungenda: hac enim non ſubiuncta, fruſtra eſt correctio. Nam *nullæ impuritates ita poſſunt corrigi, vt pro humoribus laudabilibus poſſint reputari.* Hinc

1) Blandæ *laxationes* corrigentibus ſubinde interponantur, vel *laxationes per epicraſin*, quæ vtrique ſcopo ſatisfaciunt, inſtituantur.

2) *Diaphoreſes* & *diureſes* promoueantur per ſuperius indicatas radices, herbas &c. Efficacisſime autem per placidum & ſufficientem *corporis motum.*

3) *Hæmorrhagiæ* naturales ſuppreſſæ reuocentur e. g. menſes, hæmorrhoides.

3. Denique *tonus roboretur*

1) per neruina temperata e. g. per mixturam tonico-neruinam *Stahlii.*

2. - Martialia e. g. tincturam martis *Ludouici.*

3) - Diætam moderate aromaticam & vinoſam.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Communisſimum & vulgatisſimum deſiderium eſt ægrotorum, vt Medicus *ſanguinem purum* medicamentis ſuis reddere debeat. Sed hoc opus, hic labor, quoniam cauſſa

principalis, nempe vita otiosa, in quam plurimis ægris non potest remoueri. *Conf. num. 5. & 6.*

2. *Veteres* per cacochymiam subaudiebant *genericam sanguinis deprauationem*, in varias speciales inquinationes propendentem, atque hæc cacochymia tolerabili effectuum numero ab illis circumscribebatur; *recentiores* autem *cacochymiam* suam *scorbuticam* in *figuras* ac potentias *innumeras* extendunt, & *modos materiæ* ita multiplicant, vt in qualibet speciali parte certam materialem figuram quærant, cuius acumina obtundi debeant.

3. Conceptus *Hippocratis* de *mille saporibus* huic conceptui ansam dedisse dicitur, sed *senex* ille magis, quam rimatores illius excusandi sunt: monet enim prudentissime, nihil omnium horum saporum alterare corpus, nisi in suo genere plane *excellat* & energia sua *excedat*.

4. Cæterum negari non potest, quod natura satis compos sit innumeras nouas mixtiones, quas nos ne mente quidem adsequi valemus, formare.

5. Quoniam optimus & floridus sanguis sub motu suo circulatorio in dies & horas ita resoluitur, vt bonus esse desinat, corpori noxius euadat, & hinc impuritatem humorum augeat, necesse quoque est, vt singulis diebus & horis tale remedium ad manus sit, cuius ope hæ inquinationes remoueantur.

6. Quis autem hic non videt, decantatas sanguinis depurationes, quas vulgo circa æquinoctia præscribimus, hic non sufficere. Sic etiam transfusio boni sanguinis, quam olim in hunc finem laudabant, & ex vno corpore in aliud deriuabant, huic rei non satisfacit. Si enim omnino per subiectorum quorumdam minorem teneritudinem fieri posset operatio, sæpissime tamen repetenda esset, ob dictam inquinationem, in massa sanguinea quotidie exorientem.

7. *Euacuatio* impuritatum plus valet, quam *correctio*, cuicumque etiam speculationi superstructa, Hæc enim, nisi euacuationem habeat subiunctam, magis auget, quam tollit cacochymiam, quia per remedia talia, quæ corrigentia audi-

audiunt, multæ terrestres, salinæ & sulphureæ partes in corpus ingeruntur.

8. *Thermarum* & *acidularum* usus, qua circumspectione indigeat, *præcedente tabula* indicauimus.

9. Cæterum valent hic eædem cautiones, quæ *præcedente tabula* indicatæ sunt.

TABVLA V.

DE

HÆMORRHAGIIS GENERATIM.

I. D*EFINITIO.*

Hæmorrhagia naturalis est vitale negotium naturæ, seu principii agentis in corpore humano, quo sincerus sanguis, quantitate plurimum excedens, euacuatur, ad motum sanguinis progressiuum facilitandum, & incommoda grauia, quæ plethora inducere valet, præcauenda. Deriuatur ab αἷμα, sanguis, & ῥήγνυμι rumpo.

II. *DIFFERENTIA.*

Hæmorrhagiæ sunt vel

1. *Naturales*, quæ ab interna caussa, directione, & tacita quasi commotione, nempe ab ipsa natura, dum per motum tonicum sanguinem ad specialem locum congerit, excitantur. Hic excluduntur quidem caussæ violentæ, non autem aliæ occasionales externæ. Species sunt

1) Hæmorrhagia narium.
2) Hæmoptysis.
3) Hæmorrhoides.
4) Fluxus mensium.
5) Fluxus lochiorum.
6) Vomitus cruentus.
7) Mictus cruentus.

2. *Præ-*

2. *Præternaturales*, quæ a caussis externis & violentis originem sumunt, e. g. a lapsu, adlisione, vulneratione, corrosiuis. Huc etiam pertinent hæmorrhagiæ artificiales, per venæ sectionem, scarificationem, &c. inductæ.

3. Hæmorrhagiæ naturales possunt etiam dici *actiuæ*, & præternaturales *passiuæ*.

4. Naturales dicuntur, non quod de natura & essentia hominis sint, nam multi sexus masculini per totam vitam ab hæmorrhagiis immunes viuunt, sed quod *natura* hoc remedio vtatur, quando per corruptos hominum mores plethora inducta est.

5. Sunt adhuc aliæ sanguineæ excretiones, quæ extraordinariam & pertinacem agentis intentionem indicant, nempe
 1) Quando e. g. in *brachio* vel *pede* sanguis sponte erumpit, de qua re notabile exemplum reperitur in *dissert. Stahlii de motu tonico vitali*.
 2) Et notæ sunt abunde *varicum* in cruribus fluxiones.
 3) De mirabili quadam hæmorrhagia per *vmbilicum* legi meretur *Hildanus cent.* 3. *obs.* 37.
 4) De *sudore sanguineo*, modo vniuersali, modo particulari, multa exempla passim leguntur, quæ singulæ ad *naturales* fluxus omni iure referendæ sunt.

6. Hæmorrhagiæ differunt ratione *ætatis* e. g.
 a) Hæmorrhagia narium familiaris est iunioribus:
 b) Hæmoptysis mediæ ætati,
 c) Hæmorrhoides & mictus cruentus ætati prouectae.
 Ab his per aetatem differentibus haemorrhagiis dependent *morbi ætatum*. Vid. *Stahlii diss. de morbis ætatum*.

7. Differunt etiam ratione *indolis*, aliae enim sunt *modicæ* & bonae, aliae *nimiæ* & *malæ*.

8. Differunt denique ratione *temporis*.
 a) Aliae certa tempora obseruant, & hinc *periodicæ* dicuntur; ad quas etiam referri potest haemorrhagia *critica*, in febribus continentibus contingens.
 b) Aliae statas periodos non obseruant, & hinc *vagæ* dicuntur.

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Hæmorrhagiæ *ſimplices*, a cauſſis *mere internis* prouenientes, *tacite* quaſi, & ſine vllo notabili ſenſu, impetu & incommodo plerumque oriuntur.
2. Quando autem omnino ſenſus aliquis præcedit aut concurrit, eſt ille plerumque tantum tendens, grauans & premens.
3. Quo *inſignior* autem plethora adeſt, eo difficilius cedit negotium, & eo facilius dolores pungentes & lancinantes circa illam regionem ſeſe exſerunt, in qua excretio ſanguinis intenditur.
4. Ceſſant autem hi dolores & reliqua incommoda, quam primum hæmorrhagiæ legitime ſuccedunt.
5. Cæterum *moderatæ* hæmorrhagiæ ſponte ſua poſt ſufficientem euacuationem ſubſiſtunt; quæ vero *turbantur*, multas anomalias & eruptione & progreſſione & ceſſatione inuoluunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhagiæ omnibus fere ætatibus ſolemnes ſunt, cuiuis tamen ætati per peculiaria loca, vti ſub *differentia* indicatum eſt. *Conf. Hippocrates III. Sect. 27. & 29. aphor.*
2. Inprimis tamen hæmorrhagiis obnoxii ſunt iuniores, qui ſanam & floridam habent conſtitutionem.
3. Plethorici, indolis *agilis* & *ſenſibilis*, id eſt, temperamenti ſanguineo-cholerici, ſanguineo-melancholici, vel cholerico-ſanguinei & melancholico ſanguinei.
4. Magis illi, qui ſanguinem fluxilem, ſanum & floridum habent, quam alii, qui eiusdem dyſcraſia laborant.
5. Qui de aromatica & vinoſa diæta gaudent.
6. Maxime omnium, qui vehementibus animi commotionibus, præcipue autem iracundiæ expoſiti ſunt. Hinc
7. In brutis hæmorrhagiæ ſatis raro obſeruantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Hæmorrhagiarum cauſſa *materialis* eſt plethora, conſentientibus pleriſque antiquis.
2. *Simplex* autem plethora non exhaurit vniuerſum negotium

nam multi plethorici ab hæmorrhagiis & aliis *symbolicis* adfectibus prorſus immunes viuunt.

3. Sed *commotio* plethoræ plurimum valet ad hæmorrhagias concitandas.

4. Commouent autem plethoram, & ſic ad hæmorrhagias ſuſcipiendas naturam excitant

a) Calida, aromatica, ſpirituoſa, fermentatiua, ſanguinem rarefacientia.

b) Exagitatio *corporis* vehemens, & conniſus fortior ad pondera tollenda.

c) Conſtitutio aëris calida.

d) Repentina refrigeratio, corpore calente.

e) Commotiones *animi* inſignes.

5. Cauſſa *efficiens* omnium hæmorrhagiarum naturalium eſt *principium agens*, quod per tales excretiones plethoram imminuere, & ſic multa incommoda auertere intendit. Adſueſcit etiam facile hiſce excretionibus, & easdem, licet plethora abſit, continuat. Huc pertinent hæmorrhagiæ ex *hæreditate* pullulantes.

6. Exſulent itaq; cauſſæ ſtaſium paſſiuarum, fermentationum, acrimoniæ, vaſa arrodentis, item etiam ſpiſſitudinis, a cuius intercepto tranſitu venæ obſtruantur & diſtendantur, vt dehiſcere neceſſe habeant; quæ omnia ſimplicibus hæmorrhagiarum phænomenis & circumſtantiis repugnant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhagiæ naturales ſecundum *intentiones agentis* conſideratæ, omnes quidem ſalutarem finem reſpiciunt, ob varias autem circumſtantias, præcipue ob loca periculoſa, per quæ ſanguis excernitur, optatum effectum non ſemper attingunt.

2. Hinc hæmoptyſis, vomitus & mictus cruentus periculoſe ſæpius exeunt. Interea tamen non conſiderandæ ſunt hæmorrhagiae, vt accidens praeternaturale, quod theſaurum vitae perdat. Licet enim non nullae haemorrhagiae excedant, ob hos tamen errores vniuerſum negotium non poſſumus damnare.

3. Re-

3. Reliquae autem haemorrhagiae, legitime & moderate ſuccedentes, eximiam adferunt vtilitatem. Praecipue
   1) Multos morbos, qui plethoram ſequuntur, praecauent.
   2) Soluunt illos, qui ex eodem fonte originem ſumſerunt.
   3) Multa mala chronica, eaque pertinacia, auferunt, e. g. haemorrhoides tollunt pathemata hypochondriaca & plures alios abdominis adfectus.
   4) Non ſolum non debilitant, ſed trahunt etiam poſt ſeſe manifeſtam corporis alacritatem.
4. Immo, licet haemorrhagiae copioſe & impetuoſe ſuccedant, non facile tamen inſignis debilitatio ſentitur, multo minus tam frequenter phthyſici & hydropici effectus ſequuntur, vti vulgo traditur.
5. Quando autem haemorrhagiae, vt moris eſt, per varia incongrua artificia, praecipue adſtringentia, cohibentur, ſuccedunt ſtagnationes, ſtaſes, inflammationes, febres peſſimi moris, & alia ſontica mala.
6. Haemorrhagiae, quo magis ſtatas periodos formant, eo certius etiam moderate ſeſe gerunt.
7. Omnes haemorrhagiae, quae laborioſo *naturae* conamine & inſigni *niſu* exprimuntur, plerumque ad *exceſſum* inclinant, principium enim vitale non facile a tali excretione deſiſtit, quae multo labore fuit obtinenda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Haemorrhagiae moderate, legitime & per loca conuenientia fluentes, nulla indigent medicatione.
2. Quando autem contrario modo ſe habent, prudenti ratione illis occurrendum eſt.
3. Ante omnia intentioni naturae, quae plethoram imminuere intendit, ſatisfiat
   a) Per *venae ſectiones extra paroxyſmum*, circa aequinoctia, conueniente loco inſtituendas.
   b) Per *ſcarificationes* vel *hirudines*, pro diuerſa circumſtantiarum ratione admouendas.
   c) Per *motum corporis* laborioſum, modeſtum, perennantem.

4. *Quantitate* ſanguinis imminuta eiusdem *qualitas corrigatur*, & quidem iterum extra paroxyſmum.

a) Ad craſin ſanguinis *ſulphureo-acrem* corrigendam adhibeantur *nitroſa* & *abſorbentia*; item etiam *emulſiua* & lenia *acida* e. g. nitr. depurat. lap. prunellae, ocul. cancr. conchae praeparat. mater perlar. ſuccus citri, berberum, ribium,

b) Ad craſin ſanguinis *ſpiſſam* attenuandam conducunt *reſoluentia*, *incidentia*, *attenuantia*; e. g. ſalia media digeſtiua, antiſcorbutica temperata, & radices alexipharmaco - diureticæ. Ex his & lenioribus laxantibus vinum medicatum parari, & per octo circiter dies vſurpari poteſt.

c) Commendetur potus ſatis dilutus & parcior victus.

d) Iniungantur ſimul cautelæ de cauſſis occaſionalibus & procatarcticis euitandis, præcipue animi commotionibus.

5. *In paroxyſmo* exhibeantur

a) Pulueres *orgasmum* ſanguinis contemperantes e nitroſis, abſorbentibus & cinnabarinis parati v. g.

Recip. Nitr. depurat.
Ocul. cancr. acido citri ſaturat. ana drachm. ij.
Cinnabar. opt. præparat. gran. XXX.
M. & duarum horarum interuallo exhibeatur ſcrupul. i.

b) His pulueribus interponatur ſubinde mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quæ ſimul effectum habet diuretico-diſcutientem.

Recip. Spirit. C. C.
Tinct. antimon. tartariſ. vna vnc. ſemis.
M. doſ. gtt. XXX.

c) Si his non cedit hæmorrhagia, tum vel cortex caſcarillæ, vel cinnabaris larga doſi cum pulueribus temperantibus propinetur, vel *moderate ſiſtentia*, & *ſedatiuo-anodyna* in vſum trahantur, dictisque pulueribus immiſceantur e. g.

Recip. Pulueris iam descripti drachm. I.
Specier. de hyacinth. gr. XVI.
MP. de cynogloss. gr. IV.
M. D. in 4. partes, & versus noctem vna vel altera propinetur, non neglectis per diem pulueribus *simpliciter* temperantibus.

d) *Adstringentia* autem *fortiora* non exhibeantur, nisi summa vrgente necessitate, de quibus sub *speciebus* hæmorrhagiarum plura dicentur.

e) Post paroxysmum, si ingens sanguinis quantitas euacuata est, analepticis, emulsiuis & gelatinosis, non autem spirituosis, æger reficiatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Facilius est *hecticam* per *adstringentia* prouocare, quam hæmorrhagias per eadem sistere; nam in *parua* dosi exhibita fluxum non sistunt, sed potius augent, quando autem *copiose* ingeruntur, succedunt viscerum obstructiones & harum consectaria, nempe stases, suppurationes &c.

2. Vt itaque error, pluribus communis, euitetur, sequentes regulæ, quæ errare non permittunt, de vsu adstringentium obseruentur.

a) Non exhibeantur, nisi omnia prius adplicata sint, quæ superius commendauimus.

b) Quando autem casus necessitatis eorum vsum efflagitare videtur, tum potissimum *externe*, raro autem, nec affatim *interne* exhibeantur.

3. Nam absurdum & rationi contrarium est, per talia remedia hæmorrhagiis occurrere velle, quæ sanguini, vasa & vias prementi, *exitum* solum, sed non *aditum prohibent.*

4. Adstringentia, vtpote paucis sæpius granis exhibita, non perueniunt ad locum *dissitum* e. g. pulmones, vterum, sed ipsi naturæ, sensu tali adstrictorio cum ventriculo communicato, motum similem imprimunt, quæ deinde eumdem non solum in locis periclitantibus, sed facile etiam in aliis visceribus administrat.

5. Ex *amuleticis puluis sympatheticus Dygbai* satis probatus est, & in *extremis* sacra ancora: Scrupulosa autem vitrioli ad eum-

eumdem parandum electio, nullum habet vsum: sufficit vitriolum bonum, leuiter contritum, diebus *canicularibus* sub solis radiis ad albedinem calcinare. Soluitur huius pulueris drachm. I. vel II. paucioribus aquæ cochlearibus, cui solutioni sanguis deinde instillatur, seu inspuitur, & sub exiguo calore spatula lignea agitatur.

6. Radix *pseudo-acori*, seu *irid. vulgaris, palustr.* in taleolos conscissa, & frustulum sub lingua detentum, admodum notabilem adstrictionem efficit, & experientia satis probata est. Modo obseruetur, quod amuletica non *sub impetu* fluxus, sed statim sub *initium*, vel in *declinatione* adhibenda sint.

7. Radix autem *nigellæ*, quam *Simon Pauli* admodum deprædicat, manu vel ore detinendam, est quidem *subadstringens*, sed sine successu ab aliis exhibita.

8. *Bufonis exsiccati* adplicatio, quæ *Helmontii* temporibus admodum inclaruit, bene se commendat; inprimis in hæmorrhagia *vteri*, quadantenus *narium*, non æque adeo in *hæmoptysi*. Inuoluitur linteo, &, ne aperiatur, sigillo munitur, atque sub axillis gestatur. Iuuit aliquando, vbi adstringentia sine effectu adhibita fuerunt.

9. *Borellus* quam maxime commendat vsum *iaspidis rubræ* amuleticum, sub axillis detinendo, de collo suspendendo, seu fronti adplicando.

10. Vulgus loco *iaspidis* laudat concretum illud minerale, *hæmatitem*, nec irritum semper.

11. *Sanguis* ægri *tostus*, contritus, & instar pulueris sternutatorii, adplicatus, bonum etiam effectum edere dicitur.

12. Hæmorrhagia, quæ per adstringentia, specifica, amuletica, sympathetica, suppressa est, mox exposcit vsum *diluentium* & *temperantium*, ne stricturæ contumaciter continuent, atque alia damna producant.

13. Circa *ligaturas* partium sequentia sunt obseruanda.
   a) Fieri illæ debent in partibus *extremis*, pedum scilicet & manuum.
   b) Pars ligata non penitus opprimatur, sed maneat aliqualis sanguinis concursus.

c) Ne-

c) Neque nimis *cito* ligatura eſt ſoluenda, neque etiam nimis *diu* in illo gradu detinenda ne ſphacelus producatur.

14. Ex *euporiſtis topicis*, ſed ingratis; *ſtercus ſuillum* ſeu *equinum* commendatur.

15. Mixturam tonico neruinam, de ſale volatili participantem, in hæmorrhagiis commendare, in quibus ſanguis iam notabiliter fluxilis & exagitatus eſt, videtur rationi planiſſimæ repugnare; ſed volatilia *ſola* non commendantur, verum cum *alcalicis fixis* combinata, vtpote optimo effectu ſæpiſſime confirmata.

16. *Salia* autem *volatilia*, quando *ſola* & inſuper largis doſibus adhibentur, in hæmorrhagiis æque ac in febribus tumores œdematoſos facile relinquunt.

17. Multo ſegnior eſt efficacia remediorum in *paroxyſmo*, ſi *extra eumdem* venæ ſectio non fuit adminiſtrata, & tamen manifeſta plethora concurrit.

18. Hæmorrhagiis nimiis quando vires exhauſtæ ſunt, caueat ſibi æger a multis *lectionibus*, quia oculi quam maxime per eamdem tum debilitantur.

19. Contingit, rarius tamen, vt hæmorrhagia ex *arteriolæ* cuiusdam extremitate proueniat, ac tum quidem ad exceſſum facilius inclinet. Et quemadmodum talis fluxus plerumque a cauſſis paululum vehementibus excitatur, ita & celeriorem quodam modo curationem expoſcit.

20. *Hæmorrhagiæ* ab hæreditatis cauſſa dependentes eadem quidem methodo tractantur, maiorem autem expoſcunt patientiam, & regimen animi temperatiſſimum. Præterea recurſus paroxyſmi per temperantia & ſedatiua mox præſcindendus eſt, vt natura hunc euacuationis actum tandem obliuioni tradat.

21. Falſus eſt conceptus vulgaris, quod ſanguis vel optimus vel peſſimus per hæmorrhagias excernatur. Licet enim conſiſtentia ſpiſſa & color nigricans interdum obſeruetur, haec tamen a diuturna illius mora in locis excretoriis dependent.

22. Hæmorrhagiæ *paſſiuæ* quo modo tractandæ ſint, *tabula chirurgica* LIX. docet.

TAB.

TABVLA VI.

DE

HÆMORRHAGIA NARIVM.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhagia narium est euacuatio sanguinis, modo per hoc, modo per alterum narium foramen, a natura ipsa, motu tonico speciali, & eum quidem in finem suscitata, vt per illam plethora imminuatur & motus sanguinis progressiuus facilitetur. Deriuatur ab αἷμα, sanguis, & ῥήγνυμι, rumpo.

II. DIFFERENTIA.

1. Differt hæmorrhagia narium ratione *indolis*,

a) Est enim vel *boni moris*, quæ *placide*, & proportionate accedit, succedit, & sponte sua salutariter iterum cessat.

b) Vel est *mali moris*, quæ laborioso molimine & impetu effero erumpit, quantitatem sanguinis vero nimiam emittit, & varia incommoda producit.

2. Hæmorrhagia narium, quando in morbis *acutis* contingit,

1) vel est *critica*, quæ post commotiones sanguinis insignes in febribus *continentibus* exquisito temporis ambitu circa dies criticos, immo statas horas erumpit, & hoc quasi proprium habet, vt *copiose* profluat, vnde antiquum Medicorum dicterium enatum: *nullum criticum est paucum*.

2) vel est *symptomatica*, quæ extra dies criticos morbis accedit, sed euentu non semper salutari e. gr. febribus petechizantibus, variolis &c.

3. Quando autem hæmorrhagia hominibus *extra morbos* constitutis euenit, dicitur illa *chronica*, quæ vel statas periodos seruat, vel incerto tempore erumpit.

4. *Phlegmatorhagia* narium, a *Salmutho* commemorata, ipso quidem nomine sub primo auditu se distinguit ab *hæmorrhagia*

gia narium, ratione tamen caussarum nulla insignis intercedit *differentia* ; sicut etiam ipsa *coryza* , si modum *fiendi* & *succedendi* consideremus, iisdem cum hæmorrhagia narium rationibus innititur, *Conf. tabula de coryza*.

III. *SIGNA*.

1. *Mitior* hæmorrhagia narium *sponte* & quasi *tacite* plerumque erumpit, & sine vllo incommodo succedit; idque frequentius æstiuo quam hyemali tempore.

2. *Minus* autem *talis*, laboriosis plurimum moliminibus ante eruptionem conspicua est , nempe

1) accedunt *congestiones* sanguinis modo versus vnum, modo alterum, modo vtrumque capitis latus, admodum *molestæ*.

2. *rubor* genarum.

3) faciei &

4) vasorum colli temporumque inflatio.

5) *tinnitus* & sonitus aurium.

6) *Oculorum dolor* grauatiuus cum prominentia, siccitate & scintillulis.

7) *Capitis* vertiginosa adflictio, cum pruritu narium & sensu grauatiuo, præcipue circa nasi radicem.

8) *Insomnia* de sanguine, incendiis &c. in nonnullis præcedunt.

In partibus autem *oppositis* & *remotis* a motu tonico nimis aucto proueniunt

1) adstrictio *alui*.

2) *vrinæ* non tantum imminutio, sed etiam tenuitas.

3) *tensiones* in hypochondrio, præcipue dextro.

4) *sudoris* suppressio.

5) *frigus* partium inferiorum.

IV. *SVBIECTA*.

1. Hæmorrhagia narium competit plerumque *iunioribus*, intra secundum & tertium septenarium adhuc constitutis.

2. Sexui magis *virili*, quam feminino.

3. Plurimum manifesto *plethoricis*.

4. Vbi autem ab hæreditate dispositio adest, vel *adsuetudo*, aut externæ insolentes *commotiones*, ibi etiam extra plethoræ

 in-

insignem præsentiam euenire solet.

5. Quibus autem *post annum XXX.* & quidem sæpius contingit, illi etiam simul solent vexari *rheumaticis*, *arthriticis* aut *spasticis* aliis congestionibus.

6. Nonnumquam per *palindromen* ætate iam adultiore accidit illis subiectis, quæ iuniore ætate eidem hæmorrhagiæ obnoxia fuerunt, deinde alias vicarias euacuationes experta, ab his autem iam libera sunt.

7. Subiecta hæmorrhagiæ narium *criticæ* per se nota sunt.

8. Quod *scorbutici* hæmorrhagia narium subinde corripiantur, non est mirum, nam scorbutus natales suos plurimum debet plethoræ.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens remota* est *ætas puerilis*, huic sanguinis eruptioni præ aliis fauens.

2. Caussa *proxima* est plethora & quidem commota.

3. Caussæ *occasionales* sunt

1) *corporis* & *animi* commotiones vehementes, præsertim exercitium memoriæ in pueris, it. eiulatus, lacrymæ, & sub hoc plorandi actu copiosa in nares deriuata humiditas, vnde, stricto collo & pectore, facies rubore perfunditur & venæ capitis inflantur.

2) *adsuetudo.*

3) dispositio & caussa hæreditatis.

4) *violentæ* ad lisiones, contusiones, ictus narium & corrosiua.

5) *abusus vini* & aliorum spirituosorum ad inebriationem vsque, vel aromaticorum.

6) ingens *feruor solis* aut conclauium calefactorum.

7) immo subinde leuissimæ caussæ hic sufficiunt e. g. sternutatio, refrigeratio, capitis ad terram inclinatio, agitatio narium inter lauandum earumque leuis pruritus, scalptio & fortior emunctio.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Per vulgus notum est, quod hæmorrhagia narium moderate & proportionate succedens, alacritatem adferat, & ab artuum grauitate, ante eruptionem in plethoricis sæpius præsente, liberet.

2. Quan-

2. Quando autem hæmorrhagia narium *adſuefacta*, ſub conſtitutione plethorica, iterum ceſſat, vel adſtringentibus peruerſe tractatur, ſuccedunt grauitas corporis, congeſtiones circa caput, inflationes vaſorum, oculorum rubores & dolores, ophthalmiæ, capitis tendentes, pulſantes & æſtuantes dolores, lucis liberioris impatientia, *conf. tabul. de hæmorrhagia narium ſuppreſſa.*

3. Metus ille vulgaris ſubſecuturæ phthiſeos, poſt largiorem in puerili ætate hæmorrhagiam narium, ſæpius quidem fruſtra, interdum tamen non plane de nihilo cenſendus eſt. Si enim accedente ætate hæ congeſtiones a capite in pectus deſultant, nec tempeſtiuis ſanguinis euacuationibus natura ab hoc loco auocatur, molimina hæmoptyica & tandem phthiſis ſuccedere poſſunt.

4. Hæmorrhagia narium *critica*, largiter profluens, febrem ſalutariter ſoluit cum vniuerſali euphoria; *minore* autem quantitate ſuccedens, criſeos nomen non promeretur, & peius cedit totum negotium. Quando autem per adſtringentia ſupprimitur, phrenitidem & vitæ periculum efficit. *conf. tabul. de febre ſynocha.*

5. Hæmorrhagia narium *ſymptomatica*, in febribus petechizantibus, variolis & aliis malignis, optimæ non eſt prognoſeos; in variolis tamen & morbillis, præcipue ſub initium, non æque ac in reliquis periculoſa.

6. Ita adſueſcunt facile hæmorrhagiæ, vt non ſolum a naribus per ætatum gradus ad quaelibet alia ſanguinis emunctoria tendant, ſed etiam tanto promtius iterum ad nares recurrant, quando ſucceſſus illarum in aliis viis impeditur.

7. *Habitualis* autem illa narium haemorrhagia, quae aetate minus congrua contingit, labem cuiusdam viſceris abdominalis ſaepe coniunctam habet. Vnde

8. Hypochondriacis tandem, cachecticis & hydropicis haemorrhagia narium nihil boni praeſagit, inprimis ſi e latere oppoſito ſtillat ſanguis.

9. In *ſenibus* narium haemorrhagiae altioris ſunt conſiderationis, quam quidem in iunioribus; praecipue quando

haemorrhoides suppressas excipiunt. Dum enim congestiones ad caput contingunt, fluxus autem secundum mores illius aetatis non legitime succedit, vertigini & apoplexiae porta aperitur.

10. *Nimiae* haemorrhagiae narium vires admodum prosternunt, & cachexiam, hydropem, tabem, rarius autem mortem praesentaneam inferunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quoniam voluntaria haec sanguinis eruptio sponte plerumque iterum cessare solet, absit in paroxysmo omnis medicatio, si fluxus legitime succedit, nempe
   a) Quando *moderate* fluit.
   b) sanguinem *floridum* sub satis conspicua plethora exhibet.
   c) aetati *congruae* respondet.
   d) praecipue si iam in consuetudinem abiit, & alacritatem potius, quam virium iacturam inferre solet.

2. In *effera* autem narium haemorrhagia, quae nimis *copiose* profluit, ob leuissimas, non euitandas occasionales caussas, *saepius recurrit*, *aetatem* minus congruam occupat, & *vires* prosternit, sequente methodo incedendum est.

A. *in paroxysmo.*

1. Ad orgasmum sanguinis sulphureo-agilioris contemperandum exhibeantur
   1) Pulueres nitroso-absorbentes cinnabarati e. g. nitrum depurat. lap. prunell. mater perlar. ocul. cancr. conch. praeparat.
   2) Item acidula, emulsiua & gelatinosa v. g. tinct. flor. bellid. mixtura simplex, tinct. papau. erratic. decoct. C. C. decoct. rasur. ebor. serum lact.
   3) Quod si vero in casu quodam *rebelli* temperantia non sufficerent, lenia anodyna iisdem immisceantur: vbi M. P. de cynogloss. ad gr. j. ij. pro dosi reliquis praefertur, & versus somnum cum puluere temperante propinatur.

3. Aequalis *motus tonici* distributio promoueatur, inprimis sub declinatione paroxysmi.
   1) *interne* conducunt: mixtur. tonico-neruina *Stahlii* e sale

ſale volatili & alcali fixo parata. It. infuſa ex herbis millefol. ſanicul. plantag. pyrol. virg. aur. anguſt. fol. it. lenia laxantia.

2) *externe*: frictiones, ſignaturæ veterum, ſinapismi, ligaturæ extremorum, adſplicatio ſpir. vini camphorati, pediluuia tepida, quæ reuellendi ſcopo bene ſe commendant.

4. *Diæta* conueniens iniungatur, nempe

1) abſtinentia a cibis aromaticis & potu ſpirituoſo.

2) euitatio æſtus nimii ſolaris & hypocauſtorum.

3) moderamen animi pathematum.

5. De *ſpecificis* & *adſtringentibus* in deſperatis caſibus, externe adhibendis, *vid. cautel. ſub hæmorrhag. generatim.* Præ aliis autem in hac fluxus ſpecie laudantur: iaſpis rubra, bufo exſiccatus, puluis ſympathet. dens hyppopot. rad. irid. vulgar. paluſtr. *vid. etiam ſubſequentes obſeruat. practicæ.*

B. *Extra paroxyſmum.*

intentioni naturæ ſatisfaciendum

1. in *adultioribus* per vicarias *venæſectiones* in pede, verno & autumnali tempore inſtituendas, vel pro re nata, per *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicandas.

2. in *iunioribus* vero loco venæ ſectionis, ad ſanguinem a capite deriuandum, ſingulis menſibus exhibeantur *laxantia* blandiora ex rhabarb. ſenna, manna, tamarind. parata; circa æquinoctia vero poteſt etiam infuſum laxans per aliquot dies præſcribi, vbi antiſcorbutica temperatiora præcipue addenda ſunt, quia in effera hac hæmorrhagia, de qua loquimur, plerumque dyscraſia ſanginis concurrit.

3. Conducunt etiam *pediluuia* alternis hebdomadis adhibenda.

4. Ad *æqualem diſtributionem* ſanguinis conſeruandam mixtura tonica & eſſent. alexipharmaca *Stahlii* ſubinde in vſum trahantur, & motus corporis placidus, ceu *optimum tonicum*, non negligatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ ſub cautelis hæmorrhagiarum *generatim*, ratione adſtringentium, ſpecificorum, amuletorum, ligaturæ partium, monuimus, illa quam maxime hic in animum reuocanda & adplicanda ſunt. Hinc

2. *Adstringentium internus vsus* tanto magis absit, quia in nulla hæmorrhagiarum specie minoris, quam in hac, est efficaciæ.

3. *Externus* etiam vsus prius locum non habeat, quam post inefficacem præscriptæ methodi adplicationem. In tali desperato casu turunda ex alumine, vel solutio illius commendatur, subiunctis tamen discutientibus seu diaphoreticis temperatis. *Vitriolica* autem & *æruginosa* nimis acria sunt, & ozænam producere solent.

4. Ligatura partium extremarum in casu tali necessitatis eadem circumspectione suscipiatur, quæ dicto loco commendata est.

5. *Specialis* in hac hæmorrhagiarum specie commendatur *succus millefol.* inprimis a *Borello* succus *vrticæ minor.* fronti adplicandus; quem tamen alii in hæmoptysi magis laudant.

6. *Lapis carpionum* triangularis, sub lingua detentus, num efficaciam aliquam exhibeat, vlterius obseruandum est.

7. *Lintea madida*, regioni *hepatis* suasu veterum imponenda, magis obsunt, quam prosunt.

8. Idem etiam sentiendum est de *ventosis* cum magna flamma eidem regioni adplicandis.

9. Ab *opiatis* vbique abstinendum, præcipue vbi vires iam multum exhaustæ sunt, quo in casu potius analepticis temperatis succurrendum est.

10. Post *enormes* narium hæmorrhagias caput ab *æstu* & *frigore* nimio defendere, oculisque parcere quam maxime commendatur.

11. De hæmorrhagiis narium *criticis tabula de febre synocha* plura dicemus.

12. Quando *arteriola* in summitate narium rupta & magna sanguinis quantitas iam effusa est, efficacia remedia, ob periculum, quod in mora est, mox sunt adhibenda. Conueniunt hic pulueres temperantes largiter cinnabarati & cum speciebus de hyacintho atque massa pilularum de cynoglossa mixti.

TABVLA VII.
DE
SVPPRESSIONE HAEMORRHAGIAE NARIVM.

I. *DIFFERENTIA.*

1. Suppressio hæmorrhagiæ narium est vel *critica*, vel *non critica.*
2. *Non-critica* suppressio tripliei modo consideranda est:
   1. vel enim narium hæmorrhagia numquam adfuit, & tamen *motus* adsunt molesti, qui eamdem respiciunt, & exprimere conantur;
   2) vel hæc excretio antea familiaris fuit, per datas autem occasionales caussas suppressa est, & varia pathemata infra alleganda, produxit;
   3) vel cessauit hic fluxus per *ætatis* rationem.
3. Hæ distinctiones vsum practicum in tractatione therapeutica exhibebunt.

II. *SIGNA.*

Hæc desumuntur a symptomatibus, quæ hanc suppressam hæmorrhagiam excipiunt. Sunt hæc

1. congestiones & restrictiones sanguinis versus *caput*, vnde proueniunt
   1) Varii adfectus cephalalgici.
   2) Ophthalmia, immo cataracta.
   3) Otalgia & tinnitus aurium.
   4) Odontalgia.
   5) Erysipelas faciei.
   6) Tumores parotidum.
   7) Adfectus faucium inflammatorii.
   8) Tumores vuulæ & tonsillarum.
2. Translationes huius sanguinis ad *pectus*: hinc sequuntur
   1) Palpitatio cordis.

2) Asthmata, præcipue sicca.
3) Catarrhi suffocatiui.
4) Hæmoptysis.
5) Phthisis.
6) Pleuritis & peripneumonia.
7) vel aliæ febres acutæ aut hecticæ.
8) Diffunduntur etiam nonnumquam congestiones in *artus*, vnde adfectus rheumatico-arthritici exoriuntur, præcipue in illis, in quibus dispositio ab hæreditate subest.
9) vel mali hypochondriaci adparatus inuitatur.

III. *SVBIECTA.*

1. Hanc suppressionem facile incurrunt, quorum temperamentum ante sanguineum vel cholericum, iam in phlegmaticum aut melancholicum degenerauit.
2. Personæ, quæ diætam *vinosam* in cereuisiariam vel plane aquosam mutarunt. Dantur enim exempla, vbi hæmorrhagia narium, per aliquot annos suppressa, reuersa est, quam primum pristina diæta vinosa iterum electa fuit.
3. Item quæ vitæ genus laboriosum in sedentarium permutarunt.
4. Quæ ad ætatem consistentem accedunt, vbi partes, antea huic excretioni dicatæ, magis iam densatæ sunt, vnde natura motus hosce aliorsum dirigit.
5. Speciatim quæ sequentibus caussis obnoxiæ fiunt.

IV. *CAVSSAE.*

1. Caussa *interna* est
   1) vel *spissitudo* & *mucositas* sanguinis.
   2) vel non raro *orgasmus* seu expansio illius.
2. Caussæ *occasionales*, quæ sanguinem reddunt *spissum* & mucosum, sunt
   1. *Tristitia* continua, quæ etiam simul naturam facit abiectam.
   2) *Adstringentia* & *styptica*, præmature sub ipso fluxu adhibita.
   3) item etiam *refrigerantia* externa, *opiata* &c.
   4) domicilia humida.

3. Caus-

3) Caussæ autem, quæ *orgasmum* sanguinis producere, & hinc hæmorrhagiam impedire solent, sunt
1) Excandescentia animi.
2) vehementes corporis motiones. Huc etiam pertinent.
3) motus sanguinis progressiuus *auctior* in febribus, &
4) abusus spirituosorum.

V. *PROGNOSIS.*

1. Suppressio hæmorrhagiæ narium *critica* facile parit delirium & funestos plerumque euentus, *conf. tab. de febr. synocha.*
2. Suppressio autem hæmorrhagiæ narium *non critica* nisi alius salutaris fluxus substituatur, *turmam* pathematum, sub *signis* iam allegatam, in conspectum producit.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quæcumque subiecta hæmorrhagias narium numquam habuerunt, congestiones autem & dolores circa caput experiuntur, in illis *crasis* sanguinis respicienda est:
1) Quando sanguis nimis *serosus* est, blandæ *laxationes* vsui esse possunt, e. gr. pilulæ *Becheri*, per 6. circiter dies continuatæ, quibus coniungi potest essent. alexiph. *Stahlii* bis per diem ad gtt. XX. XXX. propinanda.
2) Vbi autem sanguis iusto *spissior* est, ibi conducunt attenuantia, incidentia & resoluentia, cum laxantibus combinata e. g. infusum laxatiuum sequens

Recip. rad. ari.
vincetox.
pimpinell. alb. ana vnc. semis.
Herb. cent. minor.
card. benedict.
verben. ana manip. semis.
Fol. senn. elect. vnc. semis.
Rhabarb. drachm. III.
Rad. helleb. nigr. drachm. II.
Tart. vitriolat. vnc. semis.

Incis. contus. f. species, adfundantur aqua & vinum, sumatur mane, quantum sufficit ad lenem laxationem.

3) Si vero *orgasmus* sanguinis peccat, post lenes laxationes subiungi possunt pulueres nitroso-præcipitantes, & denique mixtura tonico-neruina *Stahlii.*

2. Quibus autem subiectis hæmorrhagiæ narium antea familiares fuerunt, in illis

1) non tantum crasis sanguinis respicienda, & methodo iam indicata corrigenda est,

2) sed conuenit etiam vitæ genus antecedens cum præsente conferre, & commissos forsan in mutatione quadam errores emendare.

3) Si vero fluxus hac medicatione reuocari nequit, conducit venæ sectionem substituere.

3. Vbi demum hæmorrhagia narium per *ætatis* rationes cessat, ibi venæ sectio adhuc magis necessaria est, ne sanguinis restrictio versus *pectus* contingat, & periculosas eruptiones moliatur.

4. *Alui obstructio*, ad quam talia subiecta inclinant, numquam toleretur, minime omnium, quando symptomata vrgent. Huic scopo dicta laxantia & dilutiones sufficientes inseruiunt.

VII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Altum apud plerosque pathologos est silentium de *incommodis*, e suppressione hæmorrhagiæ narium pullulantibus: hinc tanto magis in hoc negotium inquirendum est, vbi symptomata sub *signis* enarrata *in iuniore* ætate occurrunt.

2. *Medicamenta*, quæ sanguinem euacuare vulgo commendantur, agunt vel eumdem exagitando, & mobilem reddendo, vel naturam ad excretionem stimulando, quæ vero in hæmorrhagia narium suppressa minime locum habent.

3. Annus vicesimus circiter quartus quando decessit, sollicite vigilandum est, quorsum natura motus, quos antea versus caput instituit, iam dirigere intendat, vt per tempestiuam venæ sectionem in pede periculosa congestio ad pectus possit præcaueri.

TAB.

TABVLA VIII. DE HAEMOPTYSI.

I. DEFINITIO.

Hæmoptysis est euacuatio seu excretio sanguinis per vasa pulmonaria profundiora, a natura ipsa ope motus tonici ad plethoram imminuendam, & reliquorum humorum liberiorem circulationem promouendam, suscitata. Deriuatur ab αἷμα, sanguis, & πτύω, spuo.

II. *DIFFERENTIA.*

Hæmoptysis differt

1. a *sputo cruento*, nam in hæmoptysi *sanguis floridus* & purus e pulmonibus eiicitur, placido magis, quam violento conamine; in sputo autem cruento reiicitur *saliua* cruore tincta, aut *mucus sanguineis* striis commixtus, cum multo laborioso screatu. Sputum insuper cruentum etiam aliunde ortum suum ducere potest, nempe ex infundibulo, e recessu narium ad vuulam terminante, e gingiuis, aut ad summum, e summis faucibus, absque tamen vitio pectoris complicato. Est enim sputum cruentum plerumque consectarium imperfecti moliminis, hæmorrhagiam narium respicientis.
2. a *sputo cruento peripneumonicorum* & phthisicorum, vbi sanguis crassus, vel pus sanguine tinctum cum tussi sensim eiicitur.
3. a *vomitu cruento.* Per hæmoptysin enim eiicitur sanguis *arteriosus*, rubicundus, & quidem, vti modo dictum est, conamine magis placido, quam laborioso; per vomitum vero cruentum excernitur sanguis *venosus*, plerumque crassus~~, nigricans, coagulatus, sub anxio vomen~~di conamine & sine vlla tussi.
4. Diuidi de reliquo hæmoptysis potest
   1) in *periodicam* & *vagam.*
   2. in *voluntariam* & *violentam.*

III. *SIGNA.*

Hæmoptysis vti est motus naturæ *actiuus*, ita generalia duo signa, quæ hic attendi possunt, sunt *motus* & ipse *actus.*

1. Procedunt plerumque tonicæ extremitatum corporis stricturæ & occlusiones, quibus sanguis ad interiora copiosius restringitur. Hinc
2. Notabilis congestio & oppletio pectoris cum angustia exoritur, coniuncto sensu spastico in thorace, scapulis, immo & hypochondriis.
3. Præcurrit quoque interdum temulenta & grauatiua capitis oppletio, primarum viarum distensio, & horripilationes in extremitatibus & pectoris confiniis.
4. *Tussis* in aliis antecedit non aspera, sed *clangosa* & sonora, *parua* magis, quam impetuosa, maxime omnium *sicca.* In aliis autem *citra* vllam *tussim* sanguis erumpit.
5. Sanguis dum erumpere minatur, sensus profundioris renisus in *pectore* plerumque sentitur.
6. In aliis vero, maxime qui hæmorrhagiis narium antea addicti fuerunt, *tacite* magis & tranquille cum sensu tantum alicuius titillationis pruriginosæ per longitudinem arteriæ asperæ erumpit, quasi calidum quid e pectore in fauces scaturiret.
7. Sanguis, qui excernitur, *floridus* est & *spumosus*, cum *copia* aliqua *notabili* conspicuus.
8. Ipsa autem *excretio* tam placide plerumque procedit, vt illi, qui ante eruptionem vehementi tussi correpti fuerunt, sub ipsa sanguinis excussione ne exiguam quidem molestiam ab illa persentiscant.
9. In *sputo cruento* exserit sese in *capite* sensus tendens, opprimens, grauans, æstuans cum insolita siccitate, aut sentitur molesta pressio in *fronte* & narium radice, idque præcipue horis matutinis, quo tempore cum screatu aliquoties sanguinem, plerumque in grumis, eiiciunt, quod tamen breui iterum cessat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmoptysis satis raro contingit, & quæ subiecta occupat, sunt

hoc nodi C.F.

sunt plerumque *iuuenilis ætatis*, ab anno XVIII. ad XXV. rarius ad annum XXX. rarissime vsq; ad annum XXXV. *confer. Hippocrat. aphorism. XXIX. sect. III.*

2. Obtingit maxime plethoricis, pleno victu, vino & liquoribus spirituosis vtentibus.

3. Qui sunt *temperamenti* cholerico-sanguinei, magis adhuc cholerico-melancholici, aut sanguineo-melancholici, habitus corporis gracilioris, & qui plus sanguinis in *venis* habent, quam in *poris*.

4. Sexus *femininus* num hæmoptysi magis quam virilis obnoxius sit, ambiguum est. Plura de hac re videantur *tabula de phthisi*.

5. Illi quoque, qui sub aëre denso ac crasso nati sunt & educati, postea autem in aëre subtili degunt, ac plethoram motu insolito commouent, hæmoptysi exponuntur.

6. Quam sæpe etiam iis euenit, qui clamando aut cantando pectus percellunt, vel perpetuo arctius compresso abdomine sedent; quo ipso restagnatio sanguinis ad pectus contingit.

7. Porro qui ex agili vitæ genere in sedentarium & otiosum transierunt, hæmoptysi corripiuntur.

8. Maxime omnium, quibus aliæ adsuetæ hæmorrhagiæ cessarunt, inprimis narium, tum mensium, rarius hæmorrhoidum: quo etiam pertinet venæsectionis & scarificationis consuetæ neglectus, & ipsa denique dispositio hæreditaria.

9. Ad *sputum cruentum* quod attinet, occurrit illud tam iunioribus, quam paullo adultioribus subiectis, præsertim quæ moliminibus & adfectibus narium hæmorrhagicis obnoxia fuerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens remota* est ætas iuuenilis & temperamentum, sanguinis excretionibus præ reliquis expositum. *vid. subiecta.*

2. Caussa *propior* est plethora; nam nemo alius (exceptis caussis violentis) hæmoptysi corripitur, quam qui sanguine, inprimis non sufficienter diluto, ad sensum abundat.

3. Caussa *proxima* est vasculi alicuius sanguiferi disruptio, modo in aspera arteria, & præcipue superiore eius parte, modo profundius intra bronchia contingens.
4. Caussa *efficiens* est principium vitale, sanguinem motu tonico copiosius ad pulmones dirigens, & moliminibus qualibuscumque spasticis ibidem exprimens.
5. Huc etiam *consuetudo* referri potest; nam natura huic eruptioni semel adsueta, hasce congestiones & expressiones repetere solet, licet caussa materialis subtracta sit.
6. Caussæ *externæ, occasionales* & *procatarcticæ* sunt
   a) *Nisus enormis* in tollendis & gestandis oneribus, praecipue in iis, qui talibus non adsueti sunt, it. plagae, casus ab alto &c.
   b) Respirationes vehementes in tubis, cornubus, item clamores, cantationes, cachinnus.
   c) *Spiritus* nimis contentus & tum repentino *impetu* elisus.
   d) Commotiones *animi* vehementes, inprimis iracundæ.
   e) *Corporis* exagitationes æstuosæ, currendo, saltando &c. contingentes, compotationes quoque, inebriationes & vomitiones, præcipue in minus adsuetis.
   f) Admissio quoque *auræ* inquinatæ & corrosiuis fumis deprauatæ.
   g) Vehemens *tussis* hæmoptysin quidem etiam efficere potest, sed non tam frequenter, vti vulgo creditur, & vbi omnino coniuncta adparet, est potissimum hæmoptyseos effectus.
   h) Quibus tandem nonnulli adnumerant piscem illum venenatum, *leporem marinum.*
7. *Caussæ sputi cruenti* sunt
   a) vel sanguinis *spissitudo*, vel *motuum desuetudo*, vel *erronea motuum exercitatio* & *adplicatio*. Huc enim faciunt
   b) Variæ *animi* perturbationes, & errores, progressas narium hæmorrhagias excipientes. Maxime vero
   c) *Sanguinis commotiones* qualescumque, præsertim ex cereuisia saturata, potu spirituoso, vinoso.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmoptyſis eſt adfectus maximæ conſiderationis, & ratione periculi, ob teneram pulmonum texturam, quæ ſanguini copioſum adfluxum concedit, inter reliquas hæmorrhagias principatum tenet.

2. Hæmoptyſis repente ſubſiſtens, adfectus pectoris ſuffocantes aut inflammantes & febriles poſt ſe trahit, *impetuoſius* vero & e profundo pectoris erumpens, aut ſæpius recurrens, phthiſin producit funeſtam. Et

3. Licet ſanguis non ſemper tanta quantitate profundatur, vt *præſentanea mors* ſuccedat, a remanente tamen cruore extrauaſato facile *putrefactio*, pulmonum exulceratio, & phthiſis oritur. Præcipue

4. Quando fortiora *adſtringentia* aut *præmature repellentia* in paroxyſmo adhibentur, tam *phthiſis*, quam *hectica* abdominalis producitur; phthiſis quidem, a portione ſanguinis per talem adſtrictionem concluſa corrupta, & in vlcerationem deducta, hectica autem abdominalis ob effectum, quem adſtringentia prius in *venam portæ*, quam in pulmones exſerunt. Vel

5. Hæmoptyſis iterum repullulat, eo ipſo autem periculum non minuit.

6. Hæmoptyſis *periodica*, quando tuſſim aut dyſpnœam ſuſpectam non relinquit, eſt quidem periculi minoris, eiusdem tamen, quod ad curationem attinet, difficultatis.

7. A cauſſis tandem *externis*, aut *vaporibus* corroſiuis orta hæmoptyſis, omnium perículoſiſſima. Item

8. Morbis *chronicis* ſuperueniens, plerumque funeſta.

9. *Sputum cruentum* hac pectoris hæmorrhagia longe benignius eſt, & tantum periculum non inuoluit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus curandi.*

1. Quando eruptio ſanguinis non cum magno impetu & quantitate, verum moderate ſuccedit, ſufficiunt plerumque medicamina *orgaſmum* ſanguinis temperantia; ex quibus *nitrum* cum *abſorbente ſimplici*, interdum etiam *citrato* & *cinnabari* combinatum, omnibus palmam præripit.

2. Quan-

2. Quando maiora paullulum quantitate hæmoptysis erumpit: lene *anodynum* hisce temperantibus addatur; vbi *M. P. de cynoglossa* reliquis præfertur, dos.gr. j. vel ij Electuarium semin.hyposc.alb.corall.rubr.& cascarilla etiam bono cum effectu dictis temperantibus miscentur.

3. In *effera* autem sanguinis *profusione*, & vbi temperantia non sufficiunt, *adstringentia*, vrgente ita summa necessitate, in auxilium vocanda sunt, quibus tamen semper lene anodynum commixtum esse debet. Hic *crocus* ex minera martis solari paratus, tinctura corall. & de catechu, liquor mineræ martis, tinctura vitriol. martis, it. *crocus martis antimoniatus adstringens*, qui e crassioribus scoriarum partibus paratur, adhiberi possunt e. g.

Recip. Croc. martis antimoniat. adstringent. scrup. j.
M. P. de cynogloss. gr. V. M. diuid. in 5. part.

Item *puluis sympatheticus Dygbæi* præ aliis hæmorrhagiis, in hæmoptysi momentariam efficaciam habet. *Conf. caut. tabul. de hæmorrhagiis generatim.*

Item *species* de *hyacintho* a gr. VI. ad VIII. cum anodyno conueniente & cinnabar. iunctæ placidissimam sæpe sedationem operantur.

Tandem e numero *specificorum* passim laudantur ol. lini, vrtica, centinodium, & bufo exsiccatus.

4. *Reuulsio* & æqualis distributio sanguinis per totum corporis habitum respiciatur.

a) Efficiunt hoc *diapnoica* temperata e. gr. *potiunculæ diapnoicæ*, vel, si nihil febrilis concurrit, dosis *essent. alexipharmacæ.*

b) *Mixtura tonico-neruina* e salibus volat. & tinctur. alcalin. parata, effectum nonnumquam præsentaneum, cumprimis paroxysmo repullulante, exhibet; quæ proinde in casu non adeo vrgente cum temperantibus pulueribus combinata sufficere solet.

c) *Reuellentia* etiam *externa* hic locum & vsum habent e. g. *ligaturæ, frictiones, sinapismi* extremorum, *fotus calidi* manibus & inprimis plantis pedum adplicandi.

d) *Venæsectio* in brachio aut pede optimum quidem reuel-

lendi

lendi effectum haberet, si consectaria abessent, quæ sub *cautelis* indicabuntur.

5. *Aluus* semper succedat, quod per præparata e tamarind. passul. minor. senna, rhabarb. cum cremore tartar. vel per clysteres lenientes obtinetur.

6. In *declinatione* adfectus, præcipue quando tussis vel dyspnœa remanet, propinentur *pectoralia abstergentia*, ad restitantes forte grumosas in parte adfecta portiones resoluendas, & motum tonicum restaurandum.

a) Laudantur in hunc finem *flor. bellid. pratens. heder. terrestr. veronic. vrtica min. scordium, saluia, chærefol. sanicul. menth.* saracen. &c. in forma decocti vsurpanda.

b) Item *sanguis hirci* exsiccatus, temperantibus pulueribus admiscendus.

c) item *lixiuium* ex vncia oculorum cancri & libra vini paratum.

d) Pro scopo balsamico & consolidante vsum *myrrhæ, succini* & *turis* in forma electuar. non quidem reiicimus, differentiam autem subiectorum & moderationem summam commendamus. *vid. cautel.* 10.

7. Ad *vires* tandem refocillandas conducunt emulsiones, aut potiones ex aquis analepticis paratæ, maritatæ cum speciebus aut confectione de hyacintho, præsertim ex cinnamomo: coniuncto corporis & animi regimine tranquillo.

8. In *sputo cruento* eadem curatio locum habet, quæ *tabula de suppressione hæmorrhagiæ* narium indicata est.

B. *Methodus præseruandi.*

1. Suppressio *fluxus menstrui* vel hæmorrhoidalis, si ansam huic malo dedit, reuocetur per prudentem methodum, suo loco commendatam.

2. Speciatim adplicatio *hirudinum* ad *hæmorrhoidalia* loca quam maxime commendetur iis, qui huius fluxus *molimina* vel *ipsas excretiones* vmquam habuerunt: hæmorrhoides enim legitime fluentes, hæmoptysin optime præoccupant.

 3. Præ-

3. Præcipue autem *venæ sectio in pede* circa æquinoctia non prætermittatur, nec in adsuetis *scarificatio*.

4. Ad æqualem distributionem sanguinis conseruandam *efficax* quidem est *mixtura tonica polychresta Stahlii*, subinde propinata, efficacior autem *motus corporis* placidus & perennans.

5. *Laxationes* quoque moderatæ & repetitæ nonnumquam instituantur, praecipue quamprimum congestiones *versus pectus* obseruantur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quoniam natura in *hæmoptysi* ita pertinaciter plerumque se gerit, vt e leuissimis caussis occasionalibus hasce sanguinis excretiones repetat, tanto magis methodum praeseruantem Medicus sibi habeat commendatam.

2. *In tempore venire* & fluxum repente supprimere, primarium esse in haemoptysi, testantur quidem omnes auctores, *remedia* autem, quae e penu sua in hunc finem proferunt, maiorem saepius noxam, quam haemoptysis ipsa, inferunt.

3. Alii enim repentinam fluxus suppressionem per *adstringentia* commendant, sed quam grauia damna per illa producant, sub *prognosi* iam indicauimus.

4. Alii *opiata* & vulgata *narcotica* promiscue adhibent, quo infelici autem effectu, experientia testatur.

5. Alii *venæ sectionem* in ipso paroxysmo, nec sine ratione, commendant, inuoluit autem hoc consilium aliquas non minimi ponderis considerationes.

a) In *vigore* paroxysmi, praesertim in iunioribus succulentis, sine effectu instituitur, nisi sanguis copiose educatur, quod tamen, ob multam illius iam perpessam iacturam, difficultate minime caret.

b) Adfectus facile repullulat; nam natura venae sectionem, ceu remedium ipsi exoptatum, denuo efflagitat, & *antecedentem* actum haemoptyseos cum *subsequente* venae sectionis saepius connectit, id est, haemoptysin suscitat, sub spe secuturae venae sectionis.

6. Docent haec manifestissime, quod magis sit necessarium

motus

motus naturæ praeoccupare, quam ad *pondus* & *mensuram materiæ* corrosiuae, quae vulgo supponitur, animum aduertere.

7. *Nitrum* in temperanda & coërcenda haemoptysi incredibilem saepissime efficaciam praestat, coniunctis *absorbentibus* & *cinnabarinis*; quoniam autem effectum non prius edit, quam post vnius vel alterius horae spatium, in *effera* haemoptysi, vbi periculum est in mora, satisfacere non potest: quare in tali casu statim *subadstringentia* cum *anodynis* e. g. *species de hyacintho* & *M. P. de cynaglossa*, vel fortiora *adstringentia* in subsidium simul vocanda, & cum pulueribus nitroso-temperantibus coniungenda sunt.

8. Quando hæmoptysis *tussim* vel *dyspnœam* relinquit, iusta suspicio subest, quod portiones congrumatae remanserint. Hinc tanto magis necessarium erit, remedia illa *pectoralia abstergentia* adhibere, quae sub *methodo in declinatione mali* commendata sunt.

9. Admodum notabile est, quod antiqui, quando haemoptyseos mentionem faciunt, simul quoque *prognosin* phthiseos subsecuturae adiiciant; id quod methodo illorum adstringenti apprime quadrat.

10. Caueatur, ne sub praetextu balsamicorum, vulnus consolidantium, *myrrha* vel alia *calida* & *concentrata*, quae sanguinem in maiorem orgasmum concitare possent, in haemoptyseos paroxysmo adhibeantur.

11. Immo ne ipsae quidem *pilulæ Stahlianæ*, licet lenissimae, in vsum trahendae sunt, nisi plethora per VSnem imminuta fuerit.

12. Absint tandem remedia valde *incrassantia*, consueta *refrigerantia*, & tussiculosas commotiones excitantia.

13. In *diæta* absint cibi aromatici, eligantur autem molliores & analeptici, multa digestione non indigentes. Potus quoque sit dilutus, vitanda spirituosa.

14. Ante omnia *venus* exsulet, parum aegroti loquantur, & corporis atque animi tranquillitatem conseruent.

15. Conferantur *cautelæ*, quae *tabul. de hæmorrhagiis generatim* traditae sunt.

TABVLA IX.

DE

VOMITV CRVENTO.

I. DEFINITIO.

Vomitus cruentus est euacuatio sanguinis stricte dicti, plurimum grumosi, e vasis breuibus in ventriculum prius effusi, & deinde vomitu per motum ventriculi tonicum reiecti; qua via, licet incongrua, principium vitale portionem sanguinis, circa venam portae molesti, excernere, & reliquum illius cursum facilitare intendit.

II. DIFFERENTIA.

1. *Vomitus cruentus* quomodo ab *hæmoptysi* discernendus sit, *tabula præcedente* iam indicatum est.
2. Differt vomitus cruentus *ratione caussarum*:
   a) alius enim a caussis *internis* sponte prouenit, & hic *stata tempora*, inprimis vero *menstrua* plerumque seruat, vnde *periodicus* vocatur.
   b) alius autem a caussis *externis* & *violentis* producitur e. gr. *vomitoriis*, *purgantibus* fortibus, *corrosiuis*.

III. SIGNA.

1. Præcedunt *angustiæ* & *anxietates* præcordiorum, cum tensionibus, & valde grauatiuis, suspiriosis pressionibus.
2. Præcipue spastica pathemata in *hypochondrio sinistro* per interualla insultant, quæ interdum cum vertigine, lipothymia & deliriis coniuncta sunt.
3. Succedit *nausea* & mox *conatus vomendi*, isque maior, quam qui simplicem vomitum respicit.
4. Tandem excutitur *verus sanguis*, plurimum copiosus atque congrumatus, quem nonnumquam vomibunda reiectio ciborum antecedit.
5. Tempore intercedentis quietis *sensim* in stomachum colligi sentitur sanguis, qui deinde nouis succedentibus conatibus euacuatur.

6. Quo

6. Quò citius sanguis, in ventriculum collectus, excernitur, eo clarior exsistit; quo diutius autem ibi moratur, eo spissior magisque nigricans, & cum frustis coagulatis eiicitur: præcipue quando multæ aciditates in ventriculo contentæ sunt & sanguinem effusum per moram coagulant.

IV. *SVBIECTA*.

1. *Vomitus cruentus* omnium hæmorrhagiarum species est rarissima.
2. Familiarior est *sexui feminino*, quam *virili*, præcipue feminis plethoricis, quæ sunt animi agilis, temperamenti *sanguineo-cholerici*.
3. *Puellis* iunioribus *rarius* euenit, quam illis *adultis*, quæ intra fluxus menstrui periodum adhuc constitutæ sunt.
4. Plurimum illis euenit, quæ fluxus mensium ataxia, aut completa suppressione laborant; item quibus menses *mature* cessarunt: Præcipue
5. Quando feminæ plethoricæ post præmaturam mensium cessationem magnas *turbas* & impetus in *abdomine* experiuntur, tum vomitus cruentus non raro erumpere solet.
6. Cessantibus autem *iusto tempore* mensibus, vomitu cruento non facile mulieres corripiuntur.
7. *Viri*, quando vomitu cruento corripiuntur, sunt plerumque *hypochondriaci*, præcipue tales, quibus *hæmorrhoides* emanserunt, vel suppressi fuerunt, & postea *congestiones* spasticosque adfectus, inprimis autem *dolores* prementes & pungentes in sinistro hypochondrio experti sunt.
8. Qui *venæ sectionem* in pede adsueram intermiserunt, sæpe etiam vomitu cruento infestantur.
9. Quin & ipsæ *prægnantes* ex mensibus retentis interdum adfliguntur tali vomitu, idque fere sine periculo. conf. *Ettmüller*.
10. *Scorbutici* etiam vomitum cruentum nonnumquam incurrere obseruantur, post multas catarrhales adfectiones iam cessantes.
11. Sic etiam, qui *febre quartana* diu laborarunt, vomitum cruentum subinde experiuntur.

12. Quibus *vlcera antiqua consolidata* fuerunt, vid. *Etmüll.*
13. *Omnibus* denique subiectis & *cuiuis* aetati, vomitus cruentus a caussis violentis *externis* obtingere potest.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis remota* est spissitudo sanguinis circa venam portae, siue ab impeditis mensibus, siue haemorrhoidibus, siue aliunde originem sumserit. Hinc vomitus cruentus a nonnullis fluxus menstruus aut haemorrhoidalis e ventriculo adpellatur.
2. Caussa *propior* est sanguis hypochondriacus venae portae, speciali congestione *e ramo mesenterico* in ramum *splenicum* restrictus.
3. Caussa *proxima* est disruptio aliqua in *vasis breuibus.*
4. Caussa *efficiens* est principium vitale, a quibuscumque caussis turbatum, & in hos erroneos motus concitatum; & hic quidem iracundia, item abusus potuum spirituosorum multum contribuere solet. *conf. Forest. Libr. XVI. obser.* 24. 25. vbi notatu digna exempla occurrunt.
5. Quod caussae simpliciter *mechanica* non sufficiant ad hoc negotium explicandum, elucescit praecipue ex illa vomitus cruenti specie, quae certis periodis recurrit.
6. Caussae *externa* violentae, procatarcticae, e. gr. *vomitus vehemens* arte excitatus &c. possunt quidem vomitui cruento ansam dare, praecipue in plethoricis, sed longe minorem in illum habent potentiam, quam *interna.*
7. Caeterum quando angustiae praecordiorum, vomitum cruentum comitantes, iam adsunt, facile per *motum*, *potum*, & *animi pathemata* adfectus exacerbatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Vomitus cruentus* periculo non vacat: licet enim sanguis tam copiose rarius eiiciatur, vt *mors* statim succedat, abit tamen facile in *consuetudinem*, & tunc plerumque *tabem* in *viris*, *cachexiam* autem in *feminis* producit.
2. Celerius autem vitae periculum minatur, si ἄνω καὶ κάτω simul sanguis, & quidem floridus, reiicitur. *vid. Forest. loc. cit.*
3. *Reuellentia* etiam *externa* in vsum trahi possunt, licet mi-

3. Si per vomitum non omnis in ventriculum effusus sanguis eiaculatur, tum ibi stagnans facile abit in *putrefactionem*. Vnde talia symptomata proueniunt, quæ vix a *veneno adsumto* exspectanda essent.

4. In iunioribus puellis, via semel trita, facilius repullulat, quam in annosioribus, in quibus minor est intentio *sanguineæ* excretionis.

5. In sexu feminino licet *breuius*, quam in virili, duret vomitus cruentus; feminas tamen maiore plerumque impetu, quam viros, inuadit.

6. Apud feminas plerumque sponte iterum cessat, non idem apud viros; & in his circa *tempora æquinoctii* facile recrudescit.

7. Feminis, inprimis iunioribus, minus periculosus est, quam viris. *Vbique* tamen, quando insolescit, deterioris est consecutionis; præcipue si a caussis violentis primam originem duxerit, & per malam medicationem augmenta ceperit.

8. Sic enim vomitus cruentus *copiosissima eruptione* conspicuus, vel *adstringentium abusu* incongrue tractatus, œdemata, hydropem, hecticam, pathemata hypochondriaco-hysterica, immo spastico-conuulsiua producit.

9. Vomitus cruentus in *feminis* facilius *periodis* adsuescit, quam in *viris*.

10. *Periodicus* autem non ita grauiter quidem est periculosus, præcipue *mensium vicarius*, quam qui *vagus* est; vid. *Forest.* l. c, libr. XVI. obs. 25. si tamen opprimitur, non vero simul iterum discutitur, sanguis *in liene* restagnat.

11. Hanc stagnationem sequitur *stasis*, quam excipit *inflammatio lienis*, corruptio denique illius sanguinis & tandem *vomitus niger*, instar *rob sambuci*.

12. Sic in tali vomitu nigro euentus certissime est funestus, si *initium* fuerit *acutum*, *lentiore progressu*, hydrops: *medio modo* graues spasticorum moliminum exacerbationes subsequun-

sequuntur. *conf. D. D. Stahlii theor. med. de vomitu cruento.*

13. Quantum denique animi *commotio iracunda* ad reuocandum vomitum cruentum valeat, experientia docet.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus in vomitu cruento eadem fere est, quam quæ in hæmoptysi, nempe

A. *In paroxysmo*

Sanguis congestus & circa hypochondria stagnans, discutiendus, motusque tonicus ad æqualem tenorem reducendus est.

Faciunt hoc

1. *in malo leuiore*

1) pulueres nitrosi, absorbentes, cinnabarini, singulis circiter horis repetendi. Commendantur in hunc finem nitrum depuratum, conchæ praeparatae, mater perlarum, ocul. cancr. praeparat. cinnabaris antimonii, quibus sal digestiuum addi potest, v. gr. tart. vitriolat. nitrum antimoniatum.

2) His pulueribus accedat vsus *essent. millefol.* sed prouidus. *vid. cautel.*

3) Vel *essent. adianth. albi*, quae herba eumdem specificum effectum in pathematibus venae portae edere dicitur, ac millefolium.

4) Adhibeatur etiam, vel cum dictis essentiis misceatur tinct. tonico-neruina *Stahl.* e. g.

R. Spirit. C. C. rectificat.
Tinct. tart. ana drachm. I.
Essent. millefol. drachm. II. M. dos. gutt. XXX. bis per diem.

2. Quando autem necessitas vrget, & excretio sanguinis pertinaciter continuat, praedictis medicamentis sociari debent *subadstringentia* & lenia *anodyna* e. g. spec. de *hyacinth.* tinct. corall. immo corallia ipsa & margaritae praeparatae, tinct. *terrae catechu*, tinct. martis aperit. *Ludouic.* M. P. de *cynoglossa.* item puluis cort. cascarill. eiusque tinctura, croc. mart. antimon. *Stahlii* lap. manati & dens Hippopotam. puluerisat.

3. Re-

minoris hic ſunt efficaciæ, e. g. ligaturæ, frictiones, ſinapismi extremorum, cucurbitularum adplicationes cum multa flamma ad ſuras, fotus calidi, plantis pedum & manibus adplicandi. Item ventoſarum adplicatio, pediluuia.

4. *Alui adſtrictio* impediatur per *clyſteres* lenientes, ſalino ſtimulo imbutos, aut alia leniora laxantia e. g. pilul. *Stahlii*, aut pilul. contr. obſtructiones.

5. *Tonus ventriculi* eſt roborandus, e. g. per tinct. vitriol. mart. aperit. *Ludouici*, aut tinct. martis cydoniat. vel pomat. per ſuccum cydoniorum, aliaque acidula.

6. Cæterum in paroxysmo quieta mentis & corporis continentia maxime prodeſt.

B. *Extra Paroxyſmum.*

1. Ante omnia lene aliquod *laxans rhabarbarinum* ceſſante paroxyſmo ſtatim adhibeatur, quo ſatis mature euacuetur, ſi quid ſanguinis congrumati in ventriculo reſtitet, e. g.
Recip. rhabarb. ſubtiliſſ. pulueriſ. drachm. j.
Ocul. cancri præparat. drachm. ij.
M. doſis drachma ſemis, poſt aliquot dies repetenda.
Si mauis, ordinentur vina laxantia ex rhabarbar. rad. helen. gent. rubr. rubiæ tinctor. herb. abſinth. centaur. m. card. ben. flor. bellid. &c. parata.

2. Ad recurſum paroxyſmi præoccupandum, *venæ ſectio in pede* circa æquinoctia inſtituatur, nec non, ad plethoram imminuendam, *ſcarificationes* in ſubiectis iisdem adſuetis ſpongioſis adminiſtrentur.

3. Menſium ſuppreſſio, ſi in cauſſa fuerit, congrua methodo tollatur, nam mulieri, ſanguinem vomenti, menſtruis erumpentibus, mali fit ſolutio, dicit *Hippocrates*.

4. Vel ſi ab hæmorrhoidum obſtructione malum originem ſumſerit, *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicentur: illæ enim, quando reuocantur, morbum ſoluunt. conf. *Ettmüller*.

5. Maxime autem attendatur, ne in reuocatione menſium aut

hæmorrhoidum *fortiora pellentia* adhibeantur, quia tum facile cruentus ille vomitus recrudeſcit.

6. Denique pro differentia ſubiectorum & craſeos humorum vitiatæ ſanguinem & lympham corrigentia adhibeantur: Prodeſt hic egregie *tinct. antimon. tartariſat.* item *eſſent. alexipharmaca Stahl.* præmiſſis & ſubiunctis conuenientibus laxantibus e. g. pilul. *Stahlii* aut *Becheri* correct.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Millefolium* ſiue in eſſentia ſiue in infuſo vſurpatum, vti in aliis adfectibus, cum vena portæ connexionem habentibus, ſic etiam in vomitu cruento ſpecificam plane efficaciam exhibet. Eſt enim leniſſimum adſtringens. Cautus autem ſit illius vſus, præcipue in viris, quia hic & alibi facile fit *nimium*.

2. Neque etiam vſus *millefolii* & *adianthi albi* locum habet, quando vomitus cruentus conſueta fluxus *menſtrui periodo* contingit, aut a ſuppreſſione *hæmorrhoidum* dependet.

3. Ad *poſitiue* adſtringentia extra *neceſſitatis* caſum non progrediendum, præſertim quando fruſta ſanguinis coagulata adhuc notabiliter reiiciuntur. Nam ſanguis in ventriculum reſtringitur, vt in putrefactionem abeat; reliquus autem adfluens circa lienem abit in ſtaſin, & vtrimque grauiſſima ſymptomata producunt *conf. prognoſis*.

4. Sunt quidem, qui e periculis, vſui adſtringentium ſuccedentibus, eluctantur, ſed vix alii, quam *robuſti*; quorum vegeta natura aduerſus incongruum medicamen impetum facit; *ſenſibiles* autem ſpongioſi hydropem &c. macilenti hecticam incurrunt. *conf. prognoſis* num. 7.

5. *Topica* externa, quæ vomitum ſiſtendo grumorum euacuationem impediunt, & ſanguinis putredinem, immo vehementes cardialgias, aliaque incommoda producunt, ſunt fugienda.

6. *Martialia*, exceptis leniter tonicis, prorſus abeſſe debent; item etiam *opiata*.

7. Abſtinendum quoque eſt a remediis ſanguinem commouentibus, acribus, viciſſim etiam a refrigerantibus & craſſius obuiſcantibus.

8. An-

8. Ante omnia cauendum a peruersa illa methodo, quæ hypochondriacis & hystericis, de cardialgiis & aliis spasticis circa ventriculum incommodis conquerentibus, *emetica* præscribit. Hac enim ratione vomitus cruentus non raro prouocatur.

9. Sic etiam in primo huius adfectus insultū, ad aluum expediendam *laxantia*, licet etiam sint lenissima, interne, & quidem in subiectis tenerioribus, non habent locum, ob sensibilitatem enim ventriculi, vel mox reuomuntur, vel sinistras commotiones efficiunt, propterea *clysteres* potius vsu veniant.

10. Qui semel vomitu cruento correpti fuerunt, caueant sibi per totam vitam a vomitoriis & purgantibus drasticis, præcipue *aloëticis*, quæ in omnibus sanguinis eruptionibus suspecta sunt.

11. Hæc cautio speciatim obseruanda est, quando post paroxysmum menses vel hæmorrhoides reuocari debent, alias vomitus cruentus facile recrudescit: hinc placidissima tantum & lenissima sunt eligenda.

12. Quæ tabula de *hæmoptysi* sub cautelis ratione diætæ dicta sunt, etiam in vomitu cruento notari debent.

13. Sic etiam cautelæ & obseruationes, tabula de *hæmorrhagiis* generatim traditæ, hic adplicari debent.

TABVLA X.
DE
MICTV CRVENTO.

I. DEFINITIO.

Mictus cruentus est euacuatio sanguinis sinceri per vias vrinarias, a congestione illius ad vasa emulgentia in renibus facta, originem sumens, &, ad plethoram imminuendam, mo-

motumque sanguinis progressiuum facilitandum, ab ipsa natura, licet erronee, instituta.

II. *DIFFERENTIA.*

Mictus cruentus est vel

1. *simplex*, seu *spontaneus* ex renum *vasis emulgentibus* proueniens, de quo valet definitio; vel est
2. *calculosus*, seu *violentus*, qui a *calculo renum* asperiore excitatur. Sed longe rarior hic est, quam vulgo creditur: innumeri enim fuerunt *nephritici*, qui calculos grandiores & asperos eliminarunt, sine vllo tamen vestigio mictus cuenti. Et si omnino ille contingit, iusta semper subest suspicio, quod lithontripticorum vsus talem effectum produxerit.
3. Caeterum aliae adhuc mictus cruenti *species* in *histor. morbor. Vratislauiens. tom. I. pag.* 283. indicantur quidem, e. g. ex *haemorrhoidibus vesica*, ex ipsa *vesica*, ex *varicibus*; sed hae specialissimae circumstantiae specialissimum vsum practicum non suppeditant.

III. *SIGNA.*

1. Mictus cruentus, quo magis spontaneus est, eo certius sine omnibus ferme incommodis, *tacite* quasi erumpere solet. Hinc signa *imminentis* huius haemorrhagiae non adeo certa sunt.
2. Quando autem omnino aliqua incommoda praecedunt, sunt illa sensationes *spasticae* tantum *exiguae*, quae partim in lumbis, partim circa illa & inguina, interdum circa pectinis regionem persentiscuntur.
3. Concurrit *torpor* totius corporis.
4. *Alui* strictura.
5. Quo magis autem vel a *calculo* aspero, renes laedente, vel a *sanguine coagulato*, in ductu obliquo vreterum iuxta vesicae introitum distendente, vel ab aliis *violentis* caussis mictus cruentus excitatur, eo certius dolores sensibilissimi illum comitantur.
6. *Praesens* mictus cruentus dignoscitur, quando *sanguis floridus* cum vrina excernitur, & per temporis moram ad

fun-

fundum fecedit, ipfa autem vrina breui poft clara iterum fupernatat.

7. Quando autem fanguis aliquamdiu iam iam verfus hæc loca congeftus fuit, tum in vreteribus, ob eiusmodi temporis moram, ita coagulatus eft, vt cum vrina fub forma quafi *vermiculari* excernatur.

8. Vbi autem infignis *vrinæ falfedo* vel plane *exulceratio* fiue in renibus, fiue in vefica, fiue in ipfa vrethra præfto eft, ibi loco finceræ fanguineæ admixtionis, turbulenta, ichorofa, fubcruenta materia in vrina confpicitur, atque hic fanguis magis coagulatus fub *lumbricorum*, forma & calami fcriptorii craffitie adparet, concurrente anxio & ardente dolore.

9. Sanguis ex *hæmorrhoïdibus* nonnumquam prouenieus fufpicatur, fi

a) *lapilli* autea non fuerunt excreti.

b) nec *vlla* vaforum *læfio* adparet.

c) æger vero de hæmorrhoidum *fuppreffione* tempore præfenti conqueritur.

d. infuper mictus cruentus *certas* etiam *periodos* feruat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Mictus cruentus *fimplex* feu *fpontaneus* eft adfectus raro eueniens, & inprimis familiaris eft *fenibus*, adhuc vegetis & plethoricis, fpecialiffime iis, qui iuuenili ætate multis narium hæmorrhagiis laborare confueti fuerunt.

2. Quod fi vero in *iuuenili* aut *virili* ætate adfectus hic obferuatur, in cauffis *violentis* fundamentum atque origo quærenda eft.

3. Quamquam vtrique fexui fine peculiari prærogatiua communis effe videatur, *virilem* tamen magis, quam femininum fexum occupare, experientia docet.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauffa *antecedens* eft plethora.

2. Cauffa *propior* eft fanguinis hæmorrhoidalis translatio, per errorem naturæ ad renes facta. Quamprimum enim hæmorrhoides fupprimuntur, fanguis ex *ifchiaidicis venis* ad *emulgentes*, vix duorum pollicum fpatio ab illis diftantes,

redundat. Sola hæc oppletio congestoria circa renes, vrinæ secretionem intercipiens, sufficiens caussa mictus cruenti euadere potest.

3. Caussa *proxima* est disruptio vasculi sanguinei in *renibus*, raro & non nisi a violentis caussis in *vesica*.

4. Caussa *efficiens* est principium vitale, quibuscumque incitamentis & præfigurationibus ad hosce erroneos motus inductum.

5. Caussae *externæ, violentæ* & *procatarcticæ* sunt

1) Abusus *diureticorum* calidorum e. g. balsam. sulphuris, olei succini, præcipue autem cantharidum.

2) *Motus* corporis *succussatorius* & violentus e. g. equitatio diuturna & vehemens; lapsus vel ictus in regionem lumbarem.

3) Non postremæ efficaciæ est *abusus veneris* apud senes: nam conspiratio renum cum vasis spermaticis est efficacissima.

4) *Excandescentia* animi &

5) *Diæta* spirituosa, quæ sanguinem nimis agilem reddunt.

6) *Exulceratio* & *calculus* renum.

7) Consuetarum sanguinis *euacuationum* siue naturalium, siue artificialium omissio.

V. *PROGNOSIS.*

1. Effectus huius euacuationis nullus est vtilis, quin præponderent incommoda, immo potius *pericula*.

2. Hoc enim malum, nisi maxime tempestiue iterum mitescat, & intentioni naturæ per ventilationem sanguinis satisfiat; admodum contumax est, & ad irregulares excessus inclinat; ad quam contumaciam senilis ætatis indoles, tenaciter actionibus suis insistens, multum contribuit, immo facile in consuetudinem abit.

3. Qui in mictum cruentum deuoluuntur *senes*, vix diu post ea viuunt, nisi admodum commode & libere hic fluxus ipsis succedat. Sin secus, intra paucos annos ad vitæ suæ exitum perueniunt.

4. Interdum etiam hic fluxus ingens vitæ periculum minatur, si ex *anthematicis* morbis accedere solet.

5. In-

5. In primis mictus cruentus iam iam *adsuetus*, *repente* tamen & *incongrue* plane cohibitus, *grauissima* producit symptomata: sequuntur enim varii adfectus *spastici*, *tabidi*, *tumores œdematosi*, *hydropici*, *febres acutæ* inflammatoriæ viscerum,
6. Immo sicut *hæmoptysis*, immediate per adstringentia suppressa, vlcerationes in *pulmonibus* relinquit: ita a *mictu cruento*, repente cohibito, facile tales exulcerationes in *renibus* exoriuntur.
7. Et tum loco sinceri sanguinis turbulenta & subcruenta materia per vrinam excernitur, quæ per temporis moram consistentia admodum tenaci ad fundum secedit.
8. Quando autem & hæc excretio *supprimitur*, præsto sunt grauiora, anxia, periculosa, lethalia pathemata.
9. Mictus cruentus, qui primum *violentus* fuit, tempore progrediente fieri potest *spontaneus*.
10. *Violentus*, a calculosa læsione dependens, in iunioribus longe securius, quam in annosis cohibetur.
11. *Hæmorrhoides vesicæ* tantum non inuoluunt periculi, quantum ab ipso mictu cruento, ex renibus aut vesica originem trahente, expectandum est.
12. Denique in hac hæmorrhagiæ specie maior sanguinis iactura citra vitæ periculum potest perferri, quam in aliis locis, in quibus vasa magis directe ad circulationem sanguinis contribuunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. Ad *orgasmum* sanguinis & nimiam illius agitationem contemperandam propinentur *nitrosa*, *absorbentia*, *cinnabarina*. Huc pertinet nitrum depur. mater perlar. ocul. cancr. conch. præparat. cinnabar. natiua vel antimonii.
2. Hæc si non sufficiunt, *blandæ adstringentia* vel interponantur, vel commisceantur pulueribus temperantibus, modo indicatis.
   1) Hic omnibus aliis palmam præripit dulce illud adstringens nempe *vitriolum*, quod ex *minera* martis *Hassiaca* extractione cum aqua pluuiali & crystallisatione paratur,

tur. Soluitur in aqua, & in hac forma liquida circiter drachm. II. pro dosi propinantur.

2) Huc etiam pertinent alia mitiora adstringentia e. g. corallia, spec. de hyacintho, crocus martis aperitiuus *Zvvœlfferi*, croc. martis antimoniatus aperitiuus *Stahlii*.

3) Paullulum fortius subadstringunt tinct. martis aperitiv. *Ludouici*, tinct. martis solaris, tinct. terræ catechu, trochisc. de carabe, vt & tinct. opii *Longelotti*.

4) *Specifice* laudari solent *succus vrticæ*, item decoctum *equiseti*, inprimis autem *radix asparagi* in forma thée vsurpanda.

3. *Aluus* semper aperta seruetur; cui scopo clysteres satisfaciunt, vel serum tamarindinatum, vel etiam laxans quoddam rhabarbarinum, immo etiam pilulæ *Stahlianæ*.

4. Æstus cum dolore ardente continuans exposcit *emulsiones* amygdalatas temperantes, vel oleum amygdalarum dulcium, cum spermate ceti remixtum.

5. *Decoctum nephriticum Foresti*, si a calculis malum dependet, locum quidem, sed effectum non adeo insignem habebit.

6. Remedia illa, quæ alias *exulcerationi pulmonum* destinata sunt, e. g. herb. heder. terrestr. alchimill. pentaphyll. sanicul, vincæperuincæ, hyperici, præ ceteris autem virga aurea *Gesneri*, item gummi mastich. iunip. & medicamenta mucilaginosa ex lacte & cremore hordei parata, vsurpari possunt, si malum a caussa quadam *Violenta*. e. g. a cantharidibus, originem suam traxit. *Conf. caut.* 9.

7. *Aequalis* tandem sanguinis distributio promoueatur per interpositionem mixturæ tonico-neruinæ *Stahlii*

B. *Extra paroxysmum*.

1. Post paroxysmum continuentur *pulueres* temperantes, & *mixtura tonica*, ne malum recrudescat.

2. Et quam primum opportunum tempus accedit, *venæ sectio* præseruatorio-reuulsoria paullo largior in superioribus

ribus partibus, manu scilicet vel brachio, interdum etiam, quando alia non vrget necessitas, in pede instituatur, atque hæc in futurum sub prætextu senii non facile prætermittatur.

3. Præterea, quando hæmorrhoidum vel mensium obstructio huic malo ansam dedit, horum fluxuum ratio habeatur per methodum, suo loco commendatam; qua occasione adplicatio *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca in *viris* quam maxime commendatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Si hæmorrhoides, secundum *Hippocratis* obseruationem, *nephriticis* sunt salutares, salutares etiam esse debent iis, qui *mictu cruento* laborant.

2. Tanta est conspiratio mictus cruenti & mali podagrici cum hæmorrhoidibus, præcipue *externis*, vt mictus cruentus hæmorrhoides suppressas in nonnullis mox excipere soleat; quæ obseruatio, ad effectus hosce legitime tractandos, eximiam habet vtilitatem.

3. *Anodyna* in adfectibus *renum* & *lumborum* incommodum prorsus edunt effectum; nam *effluxum* supprimunt, *adfluxum* autem non intercipiunt. Vnde ægri in grauia pathemata abdominis coniiciuntur, quæ prius non cessant, quam mictus cruentus cum nouo impetu erumpit.

4. In casu tamen *effero*, si omnino anodynum aliquod necessarium iudicatur, M. P. de cynoglossa reliquis præferenda, & cum pulueribus temperantibus commiscenda est.

5. In mictu cruento *pertinaci* herba *equiseti* aliquem effectum præstat, in casu autem *mitiore*, quia adstringens est, ab illa abstinendum est.

6. *Hedera* autem *terrestris* in lentiore tantum paroxysmo locum habet, & quidem vsu successiuo.

7. *Chærefolium*, in copia adsumtum, aliquid præstat, alias iners. Pariter tamen *vrgente* paroxysmo non exhibeatur, sed tantum *leniore*.

8. *Schenckius* commendat *millefolium flore albo*.

9. Porro commendantur quidem specifice *succus vrticæ minoris* recens, *virga aurea Gesneri*, *pentaphyll.* sed hæc omnia

ad summam rei nihil faciunt, nisi intentioni naturæ satisfiat per sanguinis ventilationem.

10. Circumspectione opus est, ne hæmorrhagia hæc per *adstringentia* repente supprimatur, alias *phthisis renalis* cum spasticis pathematibus producitur, vti sub *prognosi* iam diximus.

11. *Ettmüllerus* & alii mictum cruentum *criticum*, eumque salutarem, obseruarunt, quo quidem in casu ipsa ratio dictitat, quod talis hæmorrhagia minime omnium immediate sistenda sit.

12. Caussæ *occasionales*, finita curatione admodum sollicite euitentur, quia *leuissimæ* etiam hunc adfectum reuocare possunt, præcipue caueatur ab iracundia, vsu vini & veneris.

13. Præstat *clysteribus* aluum expeditam seruare, quam naturam vel leuissimis stimulis laxantibus turbare. Hinc ipsis adeo pilulis polychrestis possumus supersedere,

14. *Topica*, quæ ordinarie commendantur e. g. *unguent. Comitissæ*, *infrig. Galeni* &c. formam magis, quam effectum exhibent.

15. *Balsama acriora*, e. g. Augustanum & alia, quæ vulgo ad consolidandum vulnus præscribuntur, plane reiicienda sunt, quia orgasmum sanguinis iam præsentem augent, & malum exasperant.

16. *Diæta* sit moderata, non aromatica, nec spirituosa; *motus* autem corporis modestus.

TABVLA XI.

DE

HAEMORRHOIDIBVS INTERNIS ORDINATIS ET NIMIIS.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhoides sunt euacuationes sanguinis e vasis hæmorrhoidalibus, siue *internis*, circa profunditatem intestini recti, siue

siue *externis*, versus orificium illius, a natura ipsa, per motum tonico-spasticum, cum in finem institutæ, vt plethora imminuatur, impeditus sanguinis circa venam portæ progressus promoueatur, & reliqua grauia incommoda, quæ circa illam ab huiusmodi contentionibus resultatura essent, præoccupentur. Deriuatur ab αἷμα, sanguis, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

Quamquam mutua sit *conspiratio* externarum hæmorrhoidum cum ipsis internis, merito tamen a se inuicem distinguuntur: in ipso enim fluxu euidens veritas huius conspirationis non æque se exserit. Hinc hæmorrhoides sunt vel

1. *Internæ*; vbi sanguis e ramis *hæmorrhoidalibus* venæ portæ profundius in intestinum rectum effunditur, & deinde cum fæcibus aluinis eliminatur. Has iterum distinguimus in
   1) *Ordinatas* seu legitime & moderate succedentes, corporis constitutioni & reliquis circumstantiis proportionatis respondentes, & sine insignibus molestiis fluentes, & in
   2) *Nimias*, quæ vel nimis frequenter recurrunt, vel nimis copiose prodeunt, vel per plures hebdomadas & menses, immo nonnumquam annos continuant. Vel
2. *Externæ*, quæ e ramis *iliacis* venæ cauæ originem sumunt, & circa orificium intestini recti cum expressione scybalorum induratorum sese manifestant.
3. De internis, quæ *fluentes* etiam dicuntur, hoc loco, de externis autem *tabula sequente* agetur.
4. Distinguuntur porro hæmorrhoides in
   1) *Periodicas*, quæ stata tempora, siue menstrua, siue æquinoctialia, siue anniuersaria &c. obseruant. Sic notus est vir, qui per plures annos die cuiusuis mensis decimo octauo præcise hæmorrhoides experitur, licet menses numero dierum impares sint. Et in
   2) *Vagas*, quæ sine ordine vel rarius vel sæpius recurrunt.
5. Hæmorrhoides etiam distinguendæ sunt a copiosis illis euacuationibus sanguinis, quas Germani Blut-Stürtzungen

gen vocant, & quæ post longos adfectus hypochondriacos sine præuia scybalorum excretione cum impetu erumpunt, atque sine dubio e superioribus intestinis oriuntur.

II. *SIGNA*.

A. *Imminentium*.

1. Antecedunt in plurimis subiectis motus congestorii & dolores tensiui, vibratiui, magis vel minus spastici, circa loca venæ portæ connexa, nempe circa ventriculum, mesenterium, lienem, hepar & intestina, item circa hypochondria, os sacrum & lumbos.

2. Hi motus acerbiores obseruantur, quando hæmorrhoides difficilius erumpunt, & tunc ægroti percipiunt sensum aliquem circa exitum intestini recti, ac si nucleus durus, vel pinea aut cornus ibi hæreat; & quo magis *introrsum* hic sensus percipitur, eo difficilius hæmorrhoides perueniunt ad eruptionem.

3. Interdum etiam admodum leniter & tacite procedunt, & cum moderato *tenesmo* exeunt. Sed talia exempla, quibus hæmorrhoides sine vllo sensu molesto aut cum mediocri tantum perrumpunt, sunt pauciora.

B. *Præsentium & moderate fluentium*.

1. Excretio sanguinis non obtingit spontaneo & perpetuo successu, sed exspectat semper pressionem sub exoneratione alui contingentem; vbi primum *scybala*, plerumque *duriora*, eliminantur, quibus deinde *sanguis* ipse, durantibus adhuc vacuis illis conatibus egerendi, sine vllo sensu molesto succedit.

2. In nonnullis subiectis excrementa *striis sanguineis* mixta deprehenduntur.

3. Sanguis, qui excernitur, est plurimum *floridus* & rubicundus, in illis nempe, quibus hæmorrhoides libere & frequenter fluunt.

4. *Spissus* autem & nigricans est sanguis, quando fluxus raro reuertitur, & impedite succedit.

5. Atque in his circumstantiis *facies* e flauo viridescens conspicua est, secundum *Foresti* obseruationem. Et

6. Cum

6. Cum *vrina* crassa sedimentum rosei coloris, nonnumquam etiam tartaream concretionem exhibens, excernitur.

C. *Nimiarum*,

1. Quando *tempore* peccant, & solito *maturius* in ætate minime conueniente se offerunt, intemperantis indolis deprehenduntur.
2. Quando *promte* reuertuntur, ita vt singulis fere hebdomadis ægros inuadant.
3. Quando *nimis diu* continuant, ita vt per aliquot hebdomadas hic fluxus pertinaciter duret.
4. Quando *quantitatem* & *mensuram* tolerabilem egrediuntur, & singulis deiectionibus tam largiter prodeunt, vt ægri vires notabiliter exhauriantur.

IV. *SVBIECTA*.

1. Hæmorrhoides eueniunt quidem *sexui vtrique*, cum euidente tamen masculini præ feminino prærogatiua, quam paucis hic adlegare licet.
   1) Tanta multitudo feminarum, quam virorum, non obseruatur, quibus hæc excretio obtingit.
   2) Neque adeo exquisitam temporis mensuram & status atque ordinatos successus in feminis seruat, vt in viris.
   3) Neque æque sæpe aut copiose in iis emicat.
   4) Neque pari leuamine & certa προφυλάξει; dum in feminis promtior indoles est ad translationes & vaga molimina.
2. Omnibus fere sine discrimine *temperamentis*, præcipue autem sanguineo-cholerico, aut sanguineo-melancholico.
3. *Ætati* plerumque *consistenti*, virili nempe & senili, immo & summæ senectuti proximæ.
4. Feminis, quæ præmaturam mensium cessationem aut partum difficilem experiuntur.
5. Viri, qui ætate adolescentili narium hæmorrhagias, postea vero congestiones in pectore & adfectus hypochondriacos habuerunt, accedente virili ætate, si temperamentum simul conspiret, accipiunt hæmorrhoides fluentes.
6. Quando autem *iunioribus* hæmorrhoides fluunt, subest po-

tiſſimum hæreditaria diſpoſitio, quæ plerumque ad excedentem fluxum in his ſubiectis anſam præbet.

7. Hæmorrhoidum fluxum facile etiam experiuntur homines valde *plethorici*, qui per externas violentas cauſſas plethoram commouerunt, vt ſequentibus temporibus, aperta ſemel ad exitum porta, non ſolum intentior inclinatio ad hoc genus euacuationis, ſed etiam continuatio & repetitio eiusdem ſequatur.

V. *CAVSSAE.*

A. *Internæ.*

1. Cauſſa *efficiens* eſt naturæ ad exonerandum intentio.
2. Cauſſa *materialis* eſt *plethora*, & quidem inſigniter commota, præcipue in temperamentis modo indicatis.
3. *Hæreditaria* diſpoſitio, quæ non modo *certam*, ſed etiam *acutam*, *prematuram* & *abundantem* commotionem & excretionem adfert.
4. *Spiſſitudo* ſanguinis ſæpiſſime, rarius autem nimia *tenuitas*, contra communem ſententiam, quæ tenuitatem & acrimoniam ſemper adcuſat.
5. Cauſſæ abſolutæ non ſuppetunt, cur excretio ſanguinis per hæc ſpecialia loca excernatur, niſi forſan e connexione *genitali* aliquid eliciendum ſit.

B. *Externæ, occaſionales & procatarcticæ.*

1. Violentæ abdominis concuſſiones, e. g. equitatio diuturna præter conſuetudinem, celerior curſitatio vsque ad ſenſum inflationis illius dolorificæ in ſiniſtro hypochondrio, quæ a ſplene dependet.
2. Niſus fortior in partu, & incubitus vteri prægnantis in inteſtinum rectum.
3. Vita ſedentaria, otioſa, vbi compreſſo ſæpius abdomine motus ſanguinis circa venam portæ impeditur.
4. Euacuationum ſanguinis naturalium & artificialium conſuetarum prætermiſſio.
5. Incondita remedia, per quæ ordinatus hæmorrhoidum fluxus impeditur & offenditur, vt nimius exinde oriatur.

6. Tempeſtas calida.
7. Abuſus potuum ſpirituoſorum, aromatum, aloëticorum, helleborinorum & aliorum calidorum: vnde hæmorrhoides in Saxonia inferiore admodum familiares, ob vſum elixir. propriet. vti in Hungaria ob allii abuſum.
8. Pertinaces alui obſtructiones a grauioribus torminibus colicis exortæ.
9. Refrigerationes diuturnæ & frequentes.
10. Animi inſignes commotiones, in primis autem ſuppreſſa iracundia & terror.
11. Adſuetudo etiam in ætate his excretionibus conueniente, aut a præcedentibus ætatibus continuata, hic maioris eſt efficaciæ, quam in aliis hæmorrhagiis.
12. Infectio venerea magis ad hæmorrhoidum cœcarum cauſſas referenda eſt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhoides in idoneis, peculiariter ad illas prædiſpoſitis, ſubiectis facile ordinate & moderate fluentes, ſunt beneficium naturæ, in comparatione damnorum, exinde metuendorum, ſi talis excretio non procedat, & *tamen interim diſpoſitio ad eamdem maneat.*
2. Præcipue autem vniuerſam ſcenam mali hypochondriaci claudunt.
3. *Hippocrates* iam obſeruauit, quod hæmorrhoides inſanientibus ſuperuenientes, delirium ſoluant. *Aphor.* 21. *Sect. VI.*
4. Soluunt etiam non raro adfectus pertinaces arthriticos, nempe malum iſchiadicum, gonagram, podagram.
5. *Excedentes* autem omnem illam ſalubritatem deſtruunt, quæ e iuſto ſucceſſu ſperanda eſſet.
6. Non facile enim illam excedendi in quantitate, prompta reuerſione, & pertinaci continuatione ἀταξίαν amittunt, hinc interdum tam refractariæ ſunt, vt omnem fere medicationem eludant.
7. Inter ea fluxus hæmorrhoidalis non facile tanta copia e-

rum-

rumpit, vt præceps vitæ iactura inde metuenda sit. Conferantur exempla notatu dignissima a D. D. *Stahlio theoria medica pag. 754. seqq.* commemorata.

8. Hic ipse fluxus tamen, si nimis diu continuat & nimis frequenter recurrit, vires prosternit & successu temporis cachexiam producere valet.

9. Quando autem hæmorrhoides, siue legitime siue ad excessum fluentes, supprimuntur, longe grauiora pathemata immo vitæ pericula succedunt.

10. Nempe viscerum infarctus, scirrhi, inflammationes, colica, melancholia, mania, vomitus cruentus, catarrhi suffocatiui, apoplexia, hydrops, icterus flauus & niger, vniuersus mali hypochondriaci adparatus, asthmatica pectoris adflictio, tussis humida, & plura alia mala.

11. Transeunt etiam facile hæmorrhoides *internæ* suppressæ in motus hæmorrhoidum *externarum*.

12. Et quando etiam tales turbantur, succedit malum ischiadicum, gonagra, podagra, mictus cruentus, calculus, dysuria, tumor scroti. Vid. *tab. sequens.*

13. Motus hæmorrhoidales *transfugi* & *titubantes* non solum incommodi sunt, sed etiam successu temporis periculum minantur: nam nihil *constantis* per illos agitur, sed ab vno tentamine ad alterum fit transitus, inter ea vires consumuntur, & motus hosce colicos tandem *paralyses* excipiunt.

14. Quibus valde iunioribus haemorrhoides eueniunt, iugiter etiam continuant, & vt plerumque fit, minus moderate succedunt: illi raro insigne senium attingere solent. Apud tales enim constantiam non facile seruant, sed cessant iterum, & tum trahunt post se coniuncta pathemata grauiora.

15. Contra vero, quibus iam annosioribus haemorrhoides perueniunt, moderatis etiam & ordinatis successibus progrediuntur: his familiariter longam vitam pollicentur.

16. Haemorrhoides, quando *re vera nimiæ* sunt, & continuo fere

fere fluunt, labes visceris alicuius in abdomine, siue scirrhosa, siue vlcerosa sit, est metuenda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In motibus tantum hæmorrhoidalibus.*

1. Quando hæmorrhoides numquam fluxerunt, & tamen molimina ad easdem vrgent, promotio illarum promiscue non commendatur: nam dubius semper est successus, & quando omnino fluxus obtinetur, in paucioribus tamen ad votum succedit, & tum vniuersa sontica consectaria inuoluit.

2. Vbi itaque ratione habitus corporis & temperamenti de felici hæmorrhoidum successu dubitandum est, ibi adfluxus reuellatur per venæ sectionem in brachio, & pressio circa has partes relaxetur per *tonico-discutientia*, & per infusum *millefolii* vel *adianthi albi*.

3. Vt autem intentioni naturæ omnino satis fiat, venæ sectio circa æquinoctia repetatur, vel assiduus & continuus labor ægro imponatur.

4. Si vero hæmorrhoides aliquoties iam fluxerunt, molimina earum conueniente ratione promouenda sunt. Fit hoc commodissime

1) *Interne*: per pilulas *Becheri* polychrest. per pilulas balsamicas *Stahlii*, per modestum vsum elixir. propriet. per essent. hellebor. nigr. e resinoso extracto cum spiritu vini paratam.

2) *Externe*: per *hirudinum* adplicationem, per tempestiuam sectionem venæ *popilitis* aut *malleorum*, qua sane rebellibus & dolorificis istis pathematibus feliciter sæpe occurritur.

B. *In ipso hæmorrhoidum fluxu.*

1. Hæmorrhoides *legitime* fluentes non indigent medicatione, sed conueniente tantum regimine & diæta; abstrahendo a cibis flatulentis & obstruentibus; item a potu spirituoso. Aluus bene succedat, exulent animi commotiones.

2. Si vero *impedite* fluunt, promoueantur eadem methodo, quæ *tab. de suppressione hæmorrhoidum* indicata est.

3. Vbi autem hæmorrhoides *re vera nimiæ* adſunt, & ægrotantis vires per illas notabiliter exhauriuntur, ſequente methodo illis commodiſſime ſuccurritur:

a) *Sub ipſo fluxu.*

1) Temperantia nitroſa & cinnabarina exhibentur.

2) Quæ ſi non ſufficere videntur, coniungitur mixtura tonico-neruina *Stahlii* ad gutt. XXX. ter per diem propinanda.

3) Vrgente autem neceſſitate lenia *anodyna* puluēribus temperantibus immiſcentur, e. g. gr. I. M. P. de cynogloſſa.

4) Clyſteres ſalūtariter adhibentur.

5) Pilulæ *Stahlianæ* & *Becheri* genuinæ fluxum nimium, nondum adeo inueteratum, egregie moderantur.

6) Denique etiam hoc præſtant *ſpecifica*, circumſpecto vſu propinata, quorum facile princeps eſt *millefolium*, vel *adianthum album*, in decocti vel eſſentiæ forma adhibendum. *Vid. cautel.*

b) *Extra paroxyſmum.*

1) Tempeſtiuæ venæ ſectiones circa æquinoctia quam maxime commendantur: nam ab onere ſi natura leuata eſt, minore poſtea labore opus habet ad fluxum reuocandum; hinc etiam eo citius ab hac excretione deſiſtit.

2) Exhibeantur nonnumquam *leniſſima laxantia*, inprimis rhabarbarina, quæ biliosſam acrimoniam abſtergunt, quæque etiam, modeſte adhibita, in ipſo paroxyſmo vſum habere poſſunt, teneſmum enim & niſum expreſſorium mitigant.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Frequens eſt *fluxus* hæmorrhoidalis, frequentior *niſus* ſine plenario ſucceſſu, frequentiſſimus autem *motus longinquus*, ſeu molimina in partibus remotis, nempe ſplenico-colico-hypochondriaca pathemata.

2. Hinc ſummæ conſiderationis negotium eſt, *motus* haemorrhoidales in iis promouere, qui ad fluxum talem ob habitum corporis minus diſpoſiti ſunt.

3. San-

3. Sanguis haemorrhoidalis aeque bonus, ac reliquus venarum, nisi quod mora quadam in vena portae spissescat. Leges etiam circulationis talem sanguinis boni a malo selectum non concedunt, vt plerumque speculationibus hoc negotium figuratur.

4. *Specifica* quando in nimio haemorrhoidum fluxu adhibentur, cauendum est, ne quid fiat *nimis*.

5. Traditiones enim illae, quasi temperare solum modo, non vero penitus supprimere fluxum liceret, cum grano salis accipiendæ sunt: nam longe facilius completa & pertinax suppressio, quam moderamen eiusdem obtinetur.

6. Notum enim satis est, quid *millefolium* in sistendis haemorrhoidibus possit; sic etiam reliqua *specifica*, e. g. dens hippopot. lap. manat. priapus ceti, citius saepe fluxum cohibent, quam expedit.

7. Huc etiam pertinet *mus marinus*, & *Helmontii amuleticum* remedium, nempe *bufo* exsiccatus, eadem cautione adhibendus.

8. *Adstringentia* hic multo magis excludenda sunt: nam pauca quantitate propinata, fluxum potius augent; si vero tanta copia ingeruntur, vt cohibitionem producant, sequuntur omnia illa pathemata, quae sub *prognosi* indicata sunt. Conf. etiam *tabula de suppressione hæmorrhoidum.*

9. *Martialium* decantatus vsus solidam vtilitatem non praestat: pleraque enim agunt *adstringendo*. Praemissis autem praemittendis, *tinct. martis Ludouici*, placide continuata, vsui esse potest.

10. Optandum sane, vt haemorrhoides *suppressæ*, praesertim si iam *ascititicum* aut *hecticum* quid successit, tam certo & cito reuocari, quam *fluentes* per talia specifica & adstringentia supprimi possent.

11. *Acidularum* vsus numquam suadendus est, nisi spongiosis sanguineis. Insuper hoc habet incommodi, vt leuamen, si aliquod forte adferat, vix ad annum perduret, & si non repetatur, grauiora adhuc symptomata producat.

12. *Mixtura tonico-neruina*, e sale volatili & tinctura alcalina parata, fluxum *nimium* intra paucissimum profecto tem-

poris spatium *imminuere*, immo *sedare* solet, si quotidie ter vel quater ad gutt. XXX-XL. exhibetur.

13. In hæmorrhoidibus longo interuallo reuertentibus, in primis si exitus sit impeditior, apud robustos & sanos *vrina* crassum sedimentum rosei coloris exhibet, apud sensibiles autem, qui dolores grauatiuos & tensiuos circa lumbos & os sacrum habent, in vrinæ emissione crassa in fundo deponuntur granula, sabuli instar, saturato tamen rufo colore conspicua, & quoniam in arthriticis adfectibus eadem granula in vrina excernuntur, hæc obseruatio ad distinctionem non solum horum adfectuum inseruire, verum etiam illorum cognationem indicare potest.

14. Quoniam intestinum *rectum* sub motibus hæmorrhoidalibus notabiliter adficitur, & intestinum *colon* de hisce motibus per consensum participat: oritur inde *colica hæmorrhoidalis*, Hippocrati *ileon hæmatides* dicta. Quod adeo verum est, vt vix vmquam tormina durabilia colica (præter caussas externas) vlli homini eueniant, nisi quæ ad motus hæmorrhoidales tendant.

15. Idem sentiendum est de connexione *rami splenici*. Vnde in motibus hæmorrhoidalibus non solum *splen* adnexum, verum etiam per & propter vasa breuia, ipse ventriculus simul adficitur.

16. Motibus hæmorrhoidalibus iungunt se plerumque *nephritici adfectus*. Vnde multi hæmorrhoidarii obseruantur simul calculosi. Et vice versa, qui nephriticis adfectibus, immo ipso calculo *renum* torquentur, ad hæmorrhoides procliues sunt.

17. Quibus hæmorrhoides *raro*, præcipue *extra* vernum & autumnale tempus accidunt, illis plerumque tumultuose & minus ordinate succedunt.

18. *Motus* hæmorrhoidales, quo magis se exserunt in regione *hepatis*, *splenis*, *ventriculi* & superiorum intestinorum, eo pertinacius quidem durant, finem autem excretionis sanguinis difficilius attingunt.

19. Si

19. Si vero circa *mesenterium* & inferiora intestina motus obtingunt, doloribus nempe grauatiuis per longitudinem ossis sacri &c. tum maior spes est de sanguinis eruptione.

20. Motus hæmorrhoidales *interni* per calida diaphoretica & regimina facile in motus externos transeunt. Hinc adfectus *podagrici*, & in feminis *epileptici*, non raro succedunt.

21. Pari ratione motus *externi* in *internos* transmigrant, e. g. per incongrua topica. Vnde palindromæ deducendæ sunt, quæ podagricis obtingunt, vt, stupefactis scilicet externis doloribus, præsentissime internas angustias, cardialgias, vomitus, phlogoses & inflammationes ventriculi incurrant.

TABVLA XII. DE

HAEMORRHOIDIBVS EXTERNIS ET CAECIS.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhoides externæ sunt motus ad fluxum hæmorrhoidalem quidem tendentes, & sanguinis abundantis depletionem respicientes, loco autem legitimæ eruptionis, quæ rarior est, cæcis solum conaminibus infarctus vasorum hæmorrhoidalium externorum circa orificium intestini recti generantes, & modo turgidam inflationem, modo tumorem inflammatorium inuoluentes. Deriuatur ab αἷμα, sanguis & ῥέω, fluo.

II. DIFFERENTIA.

1. Hæmorrhoides externæ non tam pro *noua*, quam potius *anomala* specie hæmorrhoidum agnoscendæ sunt, eoque ipso ab *internis* differunt

1) Ratione *vasorum*, ex quibus originem sumunt. Nam in-

 ternæ

ternæ e vena *portæ*, externæ autem e vena *caua* proueniunt. *Vid. tab. de hæmorrhoid. internis.*

2) Ratione *mensuræ* & *modi* excretionis. *Internæ* enim, præcipue statae, plerumque moderata sanguinis quantitate fluunt, & si turbantur, ad multam quoque profusionem excedunt; *externæ* vero, ob vasa minutiora, quantitate vix aestimanda conspicuae sunt, & saepissime per vesicalem tantum extuberationem vel tumorem inflammatorium, rarissime autem per genuinum sanguinis stillicidium sese manifestant.

3) Ratione *temporis* & *periodorum*. *Internæ* statas magis periodos, & non raro menstruum cursum obseruant; *externæ* rariores habent periodos, & circa vernum vel autumnale tempus potissimum proueniunt. Repullulant vero promtius & plus sanguinis emittunt, quando vesicula aliquoties enata est.

2. Quamquam autem minime negari possit, hæmorrhoides cæcas interdum a motibus *internarum impeditarum* oriri: saepissime tamen *externæ* ob difficilem eruptionem in caecas transeunt.

3. Sunt haemorrhoides *cæcæ* aliae *turgentes*, aliae *tumentes*: hae *dolentes*; illae *indolentes* vocantur.

1) *Turgentes* referunt circa extremum ambitum orificii ani vesiculam mollem, translucidam, atro-rubente sanguine plenam, sine notabili dolore aut vllo insigni sensu stipatam: nisi quod sub alui excretione sensus quidam premens, quasi faba aut pruni nucleus ibi haereat, percipiatur, & ardor quidam alternatim occurrat.

2) *Tumentes* paullo *profundius* intra limbum delitescunt. Hinc quando sermo est de haemorrhoidibus *cæcis*, hae *tumentes* plerumque putantur, & κατ' ἐξοχὴν *cæcæ* vel *clausæ*, *occlusæ* vocantur. Exhibent tumorem durum inflammatorium, atque hinc nihil aliud sunt, quam verus *furunculus*, & propter sensibilitatem tunicae nerueae & musculosae intestini recti exquisitissimos dolores

lores ardentes, lancinantes, vellicantes & pulſui reſpondentes producunt.

4. Huc etiam a nonnullis referuntur reliqua fungoſa tubera, & vlcerantes excreſcentiae, quae circa anum contingere ſolent. Vulgo dicuntur haemorrhoides *nothæ* ſeu *ſpuriæ*, quae plerumque quidem a contagio venereo oriuntur, interdum autem ſine hoc proueniunt, nempe in corporibus vel vlceroſa ſeroſitate adfectis, vel a *turgentibus* diutius & pertinaciter continuantibus, atque in verrucoſam conſiſtentiam ſicceſcentibus. Varie nominantur, nempe thymus, ficus ani, mariſci, rhagades, condylomata, formicae, verrucae, claui ani, ſycoſis, germ. Feig-Warzen, Maſtkörner, Zacken, Belg. Tacken.

5. Poſſunt tamen *venereæ* exulcerationes in hoc loco facile diſtingui ab vlcerationibus *hæmorrhoidalibus*: illae enim exhibent *cruſtam*, hae autem *foramina*.

6. Referri etiam huc poteſt *ſerpigo hæmorrhoidalis*, quae generatim *pruritus ani* dicitur. Et hac ſerpiginoſa vlceratione exprimitur per interualla humiditas tenuis, limpida, mucilaginoſa & flaueſcens, quae ſudor haemorrhoidalis ſolet adpellari. *Vid. prognoſis* & tabula chirurgica de *vlceribus ſerpiginoſis*.

7. Variant extuberationes haemorrhoidales ſecundum *magnitudinem*: quaedam enim ad nucis auellanae, quaedam ad iuglandis, quaedam ad minoris oui molem accedunt.

8. Diſtinguuntur etiam ratione *figuræ*, quam ſub varia extuberandi forma exhibent,

1) In *morales*, quando fructus mori ſimilitudinem *repræſentant*.

2) *Vuales*, ſi velut acini vuae liuidae *ſupereminent*.

3) *Veſicales*, quando venulae, ambitum orificii ani coronantes, inflatae & inſigniter *dilatatæ ſunt*.

4) *Verrucoſas*, quando tubercula veſiculoſa exſiccant, & in duriora rugoſa ſchemata tranſeunt.

III. *SIGNA*.

Haec ex illis, quae ſub *differentia* dicta ſunt, deſumuntur, nempe

1. *Ex-*

1. *Externæ simplices* quando omnino proueniunt, *stillicidio* magis, quam *fluxu* sese manifestant, & quidem continuo fere, extra tempus aluinæ excretionis, quam hæmorrhoides *internæ* semper exspectant.

2. *Cæcæ turgentes* circa orificium ani *vesiculam* exhibent mollem, quæ per cuticulam tenuem colore sanguinis nigro-purpureo transtucet & dolorem vix sensibilem infert.

3. Hæc vesicula vel sponte natura, vel scalpendo, propter pruritum ei familiarem, vel sectione aperitur, & tum non solum sanguinem, quem continet, fundit, sed etiam plus eius suppeditare continuat, & quidem sub alui depositione, dum voluntaria pressio & connisus hanc manationem promouet.

4. *Tenesmodes* enim irritatio sæpissime cum hæmorrhoidibus externis concurrit.

5. *Cæcæ tumentes*, quae etiam *clausæ* seu *occlusæ* vocantur, altius introrsum haerent, nec facile exitum obtinent; sed referunt tumorem *inflammatorium*, doloribus acutissimis, stringentibus, tendentibus, lancinantibus, ardentibus, gangraenodeis constipatum, ita vt aegri non facile decumbere, sedere aut incedere queant, sed quocumque se vertant, maximos cruciatus experiantur.

6. Molimina harum haemorrhoidum *longinqua* obsident dorsum, coxendices, femora, crura, pedes, immo suas palindromas facile sumunt ad organa cum vena portae cohaerentia, atque hic adparatum motuum hypochondriaco-haemorrhoidalium multis doloribus torminosis, spleneticis, hepaticis per mesenterium, & interdum per totum abdomen saeuientibus, ostendunt.

7. *Aluus* sub his doloribus plerumque est *clausa*; quae si liberatur & exprimitur, praesentes dolores ita exasperat, vt aegri interdum in lipothymiam incidant.

8. Neque *vrinæ* excretio satis libera & promta est, sed vel paullulum imminuitur, vel impedite ad modum fluit.

9. Animus sub his acutis doloribus valde angitur, vires imminuun-

minuuntur, adpetitus somnusque deficiunt, & nonnumquam commotio febrilis vaga accedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhoides *cæcæ* vix aliud temperamentum, quam vel phlegmaticum, pituitosum, mucidum, vel de hoc multum participans, infestant.
2. Generatim quidem virili sexui familiariores sunt; licet feminæ ab iis non prorsus immunes sint, sed *turgentes* non raro sub vltimo gestationis tempore, præcipue si multum sedeant, experiantur. Idem contingere solet sub partus doloribus, vbi foetus in peluim grauius recumbit, aut paullo grandior est, & intestinum rectum comprimit. Vnde in puerperiis sensum ardoris circa orificium ani persentiscunt.
3. Obtingunt inprimis personis ætatis consistentis, nisi caussa quædam hæreditatis efficiat, vt iuniores ab eisdem corripiantur.
4. Sæpius quoque infestant illa subiecta, quæ hæmorrhoidalem fluxum primum parturiunt, quam quæ iam diu eidem adsuota fuerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens remota* est plethora cum spissitudine sanguinis mucoso-pituitosi coniuncta.
2. Caussa *propior* est restrictio sanguinis versus hæc loca, plethoræ imminutionem respiciens.
3. Caussa *proxima* est infarctus & stasis sanguinis in vase aliquo hæmorrhoidali: vnde vel vesicula sanguine repleta, vel tumor inflammatorius producitur.
4. Caussæ *occasionales, procatarcticæ* & *aduentitiæ* sunt
   1) Immodicæ harum partium attritiones, siue ab equitatione insueta & diu continuata, siue a pruritu, siue a nisu exprimendi fæces aluinas, siue a partu difficili proueniant.
   2) Infectio ab insessione super sella quadam adhuc calida, cui insedit, qui hæmorrhoides habuit vlcerosas.
   3) Illi quoque, qui venereis impuritatibus adfecti sunt, peculiares interdum vlcerationes circa orificium intestini recti experiuntur, id quod præcipue dependet a *vena-*

rum connexione. Ex vena enim *iliaco-hypogastrica* ramos accipiunt & partes genitales & intestinum rectum.

4) Abusus spirituosorum, aromatum, aloëticorum, hellebo-rinorum & aliorum calidorum.

5) Neglectio consuetæ venæ sectionis & scarificationis in partibus corporis inferioribus.

V. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhoides *externæ* æque ac *cæcæ* ad finem quidem salutarem, nempe plethoræ imminutionem, respiciunt; sed ob vias minus commodas & vasa exilia vix vmquam eumdem impetrare valent.
2. Hinc quia nulla ex iis speranda est vtilitas, longeque maiores molestiæ eas comitantur quam fluentes, aurea illa qualitas (die güldene Ader) de illis non potest prædicari.
3. Præsertim *cæcæ*, quia in nudo furore, impetu & strepitu consistunt, & eam ob caussam *furentes* dicuntur, multos eosque periculosos effectus producunt.
4. Siquidem eis superueniunt pathemata hypochondriaca, nephritis simplex & calculosa, dolores coxendicum & podagra, nonnumquam molimina ad mictum cruentum & pathemata iliaca, præsertim si incongrue tractantur.
5. *Turgentium* vesicula, vel sponte vel manu chirurgica aperta, copioso humorum versus hæc loca adfluxui, & non raro ipsis hæmorrhoidibus *internis*, legitime fluentibus, ansam præbet.
6. Quando *vesicales* hæc congestiones cum insigni cuticulæ dilatatione factæ sunt, immo actu denique etiam perrumpunt, facile, quamquam sine insigni dolore, vlcerare solent.
7. Vesicula quando aperta est, tum sæpius flaccida atque rugosa restat, & papulas quasi format, quæ, neglecta consolidatione, interdum sub fæcum aluinarum fortiore expressione sanguinem de nouo fundunt. Cuius rei exempla prostant, quorum sanguis per plures annos sensim & perpetuo effluxerit.
8. Vel hæ papulæ in vlcuscula prurigine molesta degenerant; quæ adflictio *serpigo hæmorrhoidalis* seu *pruritus ani serpiginosus* dici meretur.

9. Seg-

9. Serpigo hæc hæmorrhoidalis non raro occurrit; licet rara sit illius apud auctores mentio. Late non serpit, sed sæpe per plures menses in vno loco subsistit, & si ex illo loco propellitur, in vicinia iterum erumpit; neglecta autem adfectus arthritico-dolorificos & decubitus acres producit.

10. *Tumentes* æque ac *turgentes*, licet satis molestæ sint, vitæ tamen periculum non inferunt, nisi *diu adsueta* incongrue supprimantur.

11. *Tumentes*, nisi mature resoluantur & discutiantur, ad *suppurationem* perueniunt; quæ satis familiariter in vlcerationem *fistulosam*, a *turgentibus* non timendam, transit; præcipue si vel ante *maturationis* tempus profundius & latius inciduntur, vel iam suppuratæ nimis diu sine apertione hærent, vel mundificatio negligitur aut protrahitur.

12. Hæc corruptio quando in tubulo vasculoso-fistuloso inualescit, & in texturam intestini recti adiacentiumque partium musculosarum serpit, *hectica* tandem ægrotantes succumbunt.

13. Cæterum *vlcerosi* adfectus hæmorrhoidales maxime sunt contagiosi.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus curandi.*

1. *Turgentium*

1) Hæ multum difficultatis in curatione non inuoluunt: rupta enim vesicula maturam tantum exposcit mundificationem & consolidationem per externa illa balsamica, quæ sub *tumentium* tractatione indicantur.

2) Quando autem *siccescunt*, & verrucosam faciem exhibent, vel madent & ardent, atque salsa acrimonia his partibus molestiam adferunt, tum maiore circumspectione tractandæ sunt, nempe secundum methodum, qua alia vlcuscula tractantur. Ac tum quidem manus chirurgica in talibus fungoso-verrucosis excrescentiis & vlcerosis atque pruriginosis pustulis requiritur.

3) Ante omnia autem *aluus* tempestiue promoueatur, siue

per decocta prunorum, *lenientia*, mucilaginosa, pinguia, siue per vsum *rhabarbari*, siue per *clysteres* lenientes.

4) Pro scopo *reuellendi*, seu vt dicunt, *diuertendi*, conducunt, *pediluuia*, pedum *frictiones*, & cucurbitularum cæcarum ad suras & femora adplicationes.

5) Ad dolores spasticos, qui statui vlceroso, de quo loquimur, accedunt, mitigandos exhibeantur pulueres nitroso digestiuo-cinnabarini.

2. *Tumentium*.

1) Discussio per tres vel quatuor priores dies tentetur; licet, ob loci præcipue incommodum situm, difficulter succedat. In hunc finem laudantur

a) Venæ sectio in pede; quando insignis plethora concurrit.

b) Radices & herbæ *resoluentes* & *moderate reprimentes*, e. g. rad. apii, vincetox. caryophyll. ireos Flor. bryon. sigill. Salom. bistort. lilior. alb. herb. hyssop. verben. chærefol. beton. agrimon. matricar. scord. salu. menth. flor. chamomill. melilot. anth. sambuc. verbasc. sem. fœnugræc. fœnicul. caru. bacc. laur. quæ lacte prius coquuntur, & addita pauca portione camphoræ sacculis includuntur.

c) *Specifice* infusum *millefolii* saturatum, nempe pugill. III. ad dimidiam mensuram aquæ.

d) *Suffimigia* ex ture, mastiche, benzoë & speciebus superius nominatis parata.

e) *Specifica externa* laudantur

α) Vnguentum de *linaria* flor. lut. vel decoctum illius pro insessu adhibendum.

β) Appensio rad. *scrophulariæ* & *fabariæ* secundum *Wedelium* in A. N. C. Quot tubercula in ano sunt, tot bulborum radicem eligendam & de dorso adpendendam iubent.

γ) Suffimigium ex *muribus marinis* & exuuiis *anguillæ*.

δ) Rad. *plantag. aquat.* manu detenta, donec incalescat. Vide *Præuotium* in medicina pauperum.

rum. Eodem modo radicem acori adulterini vſurpandam commendant.

ε) De his & aliis plura ſub *cautelis* dicentur.

2) Quando autem diſcuſſio non magis ſperanda eſt, *maturatio* promoueatur; id quod faciunt cataplaſmata ſuppuratoria, cepæ aſſatæ, oleum lini, medull. crur. vitulini; item decocta, ſiue cum linteolis, ſiue cum ſpongia adhibenda, & ex rad. alth. lilior. alb. ireos Flor. ſigill. Salom. gent. rubr. ariſtol. rot. apii, herb. ſcord. abſinth. card. ben. cent. min. agrimon. ſanic. chærefol. flor. chamom. roſar. rubr. ſem. caru. bacc. laur. præparata; addendo aliquid mellis & myrrhæ.

3) Et quoniam *dolores* ante ruptionem valde vrgent, *interne* nitroſa, emulſiua, & in caſu neceſſitatis anodyna, propinanda ſunt; *externe* autem oleum verbaſci, oleum calendulæ; præ omnibus etiam oleum ouorum conueniet.

4) Quam primum maturatio diiudicata eſt, *apertio* ſufficiens, ope lanceolæ, inſtituatur.

5) Denique *mundificatio* & *conſolidatio* omni ſtudio promoueantur,

a) *interne* per laxantia & ſanguinem ac lympham depurantia, e. g. mannata, ſennata, item mixturam e tinct. antimon. tartariſat. eſſent. ſuccini, eſſent. alexipharm. *Stahlii*; interpoſitis orgaſmum ſanguinis contemperantibus.

b) *externe* per balſamica e. g.

R. Eſſent. myrrh.
Succin. ana drachm. II.
Balſam. Peruu. ſcrup. I.
ol. philoſoph. ſcrup. II. M.

item per vnguentum ex melle, vitello oui, liquamine myrrhæ, ture, maſtiche, teberinthina; aut per linimentum ex oleo ouor. liquam. myrrh. & exiguo olei hyperici paratum: non minus conuenit miſcela ex melle deſpumato, vitello oui, aliquot

quot guttulis balsami de copaiua & olei hyperici, nec non olei mastichini & laurini.

6) Quando *fistula* subnata est, opportuna & dextra incisione fons & radix mali tempestiue detegatur, quæ breuissima via est, præoccupandi vlteriorem fistulæ *cunicularem* progressionem.

B. *Præseruandi.*

Præseruationi fauent

1. Venæ sectiones æquinoctiales.
2. Scarificationum adsuetarum repetitio.
3. Adplicatio hirudinum ad hæmorrhoidalia loca. *vid. cautel.*
4. Promotio excretionis aluinæ.
5. Mobile vitæ genus, diæta congrua, animus tranquillus.
6. Moderatus vsus insessuum & pediluuiorum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Hæmorrhoides *externæ*, quamquam raro ita occurrant, vt vena aperta sanguinem simpliciter effundat, notus tamen est casus singularissimus, quo stillicidium per quinque dies fuit continuum. Quum vero die sexto sanguis subsisteret, eo momento mirificis phænomenis versus caput dirigebatur. Videlicet sentiebatur adscendere quasi de puncto ad punctum per vniuersum truncum sensu non quidem ardoris, attamen notabilis caloris. Quum ad thoracem perueniret, angustabat, in collo stringebat, in oculis visum prorsus impediebat, konte keinen Stich sehen. Atque hæc omnia intra quartam fere horae partem obtingebant, donec tandem in vertice subsisteret, & dolores prementes paullulum durantes generaret.
2. Quoniam haemorrhoides caecæ quam plurima incommoda adferunt, & tamen intentio naturae vix vmquam per illas obtinetur, tanto magis prudentiae Medici commendantur, quae tab. de *hæmorrhoidibus internis sub method. num. 2.* dicta sunt; nempe quod tales motus prudente ratione ad alias vias reuellere magis conueniat, quam illos tolerare.

3. Fre-

3. Frequenter venae ſectiones, &, quod praeſtantius eſt, laborioſum vitae genus hoc in caſu quam maxime commendari merentur.

4. Interea de *caecis* etiam obſeruandum eſt, quod *tabula de internis* haemorrhoidibus, ratione imprudentis cohibitionis per adſtringentia & alia incongrua remedia, dictum eſt.

5. Abſint itaque poſitiue *purgantia*, *ſtimulantia*, *calefacientia*, *aloëtica* & *helleborina*, quae hoſce infarctus haemorrhoidales augent, ſanguinem exagitant & veras inflammationes producunt.

6. Abſint quoque *martialia*, tam adſtringentia, quam ſic dicta aperitiua.

7. Externe euitentur *repellentia*, *exſiccantia*, *refrigerantia*, *corroſiua*, *rubefacientia*, *ſeptica*, e. g. terrae bolares, lithargyrium cum aceto.

8. Vſus quoque ſulphuris & mercurialium ſedulo euitetur,

9. *Vnguinoſa* rancida malum euentum efficiunt.

10. *Hirudines* in paroxyſmo ad *turgentes* quidem cum cucurbitula adplicari poſſunt, ad *tumentes* autem illas adhibere, neque ſatis ſecurum eſt, neque officio ſuo ſatis faciunt. Non enim ſugunt in adfectibus inflammatis & vbi aliquid vlceroſae aut ſuppuraſcentis corruptelae ſubeſt. Ad recurſum autem *caecarum* impediendum, quater vel ſexies per annum bono cum effectu poſſunt adhiberi.

11. *Millefolii* vſus in ſedandis doloribus *caecarum* omnibus aliis ſpecificis palmam praeripit, quando in forma thée adhibetur.

12. *Riuerius* & *Villanouanus* illius vſum per integrum menſem continuandum ſuadent, & haemorrhoides numquam reuerſuras promittunt, ſed quaeſtio eſt, num etiam bono cum ſucceſſu in futurum? Cauendum potius a tali perculoſo conamine, niſi venae ſectiones perite & feliciter ſimul in ſubſidium veniant.

13. Herba & vnguentum *linariae* ſpecifico quidem effectu hic commendantur, minime autem operae pretium faciunt; niſi

nisi haemorrhoidibus iam actu exulceratis, vel ad vlcerationem maxime pronis; & tum vnguentum cum oleo ouorum aut vitello oui temperari debet; addendo pauxillum mercurii currentis aut praecipitati albi. In *tumentibus* parum aut nihil efficiunt.

14. *Chelidonium minus*, ob signaturam radicis grumosae, ad haemorrhoides caecas valere dicunt; sed neque in his neque in scorbuto, licet Scharbocks-Kraut κατ᾽ ἐξοχὴν vocetur, efficax est.

15. Radices *scrophulariæ*, *fabariæ* & *chondrillæ* in doloribus caecarum sedandis faciunt, quod possunt, raro autem, quod de illis praedicatur: nam haec & alia amuletica vix vllam spem in hoc adfectu, praecipue vigente paroxysmo & praesente inflammatione, adferunt. Notum tamen est exemplum, in quo efficaciam aliquoties praestitit *fabaria* amuletice gestata.

16. Contra *mures marini*, sub forma fumi ad sedem adhibiti, egregium sæpe effectum mitigantem præstant. Hoc concrementum, quod a pisce *raia* per inferiora excernitur, hæmorrhoides cæcas signatura sua quodam modo repræsentat. Circumspectius autem, nempe sub initium, in furentibus adhibendum est; alias effectus illius reprimens stasin sanguinis non discutit, sed obfirmat.

17. De *specificis* generatim adhuc notandum, quod effectus illorum variet

1) Ratione *subiectorum*: quod enim remedium in hoc homine dolores mitigat, in altero sæpe sine effectu adhibetur.

2) Ratione *temporum*: nam vnum idemque medicamentum hoc tempore bonum effectum, altero plane nullum præstat.

18. Interea *Weisbachius* asseuerat, quod in dolentibus hæmorrhoidibus numquam sine effectu adhibuerit *folia* recentia *sambuci* conquassata. Dicit enim, quod, si quater circiter repetantur, inflammationem discutiant & dolores sedent. Adhibuimus etiam ipsi hæc folia bono sem-

ſemper cum effectu. Hyeme *ſedum vermiculare minus* ſubſtituendum ſerio dictus auctor commendat.

19. *Annulus Helmontii*, e filo ferreo candente, per vngulam pedis poſterioris *equæ* pro mare, *equi* pro femina, traiecto, paratus, a nonnullis, qui ad experientiam prouocant, laudatur.

20. *Eſſentia ſuccini* in hiſce & aliis adfectibus ſeroſis, partim diſcutiendo partim euacuando, commodiſſime ſe gerit, adeo, vt in adfectibus arthriticis efficaciam edat non contemnendam.

21. *Oleum ouorum* præcipue valet ad adfectus ardentes & rodentes demulcendos, aliosque cutaneos caſus ſubleuandos; in vnguentum autem redigendum eſt cum liquore florum verbaſci, ſed ſine multa frixatione, daß es nicht verbrate.

22. *Cauteriſationes* & ſtimulantes *iniectiones* in fiſtula hæmorrhoidali nequaquam admittendæ ſunt.

23. Complicatur interdum declinante æſtate *dyſenteria* cum hæmorrhoidibus *cæcis*; quo in caſu neceſſe eſt, vt Medicus circumſpecte agat, & talia adhibeat medicamina, quæ vtrique adfectui ſalutaria ſunt. Laudantur in hunc finem præcipue *milleſolium* & *caſcarilla*.

TABVLA XIII.

DE

HAEMORRHOIDIBVS SVPPRESSIS, DECOLORATIS, ALBIS, MVCIDIS ET FLVXV HEPATICO.

I. DIFFERENTIA.

Quemadmodum *præcedente tabula* ſpeciem alicuius ſuppreſſionis

nis in hæmorrhoidibus cæcis exhibuimus; ita *hæc tabula* reliqua vitia, quæ in negotio hæmorrhoidali obueniunt, exhibebit.

1. *Suppressio* hæmorrhoidum quadruplici respectu est consideranda.

1) Vel enim hæmorrhoides *numquam* fluxerunt, & tamen tam conspicua ad illarum perruptionem *molimina* a natura instituuntur, vt omni iure fluxus exspectari debeat. Hæ ab aliis hæmorrhoides *molientes* vocantur

2) Vel hæmorrhoides iam quidem *adsuetæ* fuerunt, successus autem illarum admodum fuit impeditus, insufficiens, turbulentus, inordinatus, molestus: quod in hæmorrhoidibus *externis* seu *cæcis* frequenter contingit.

3) Vel hæmorrhoides placide, moderate, ordinate & statis temporibus antea fluxerunt, iam vero citra euidentem & manifestam caussam iterum deficiunt; id quod in hæmorrhoidibus *internis* sæpius obseruatur. Has alii *emanentes* adpellant.

4) Vel denique hæmorrhoides, antea legitime fluentes, siue a caussa interna siue externa præcipue per incongruam medicationem & regimen improuidum interceptæ & repressæ sunt. Quas hæmorrhoides *suppressas* sensu *strictiore* nuncupare licet.

2. *Hæmorrhoides decoloratæ, albæ & mucidæ.*

Loco sanguinis sinceri in hæmorrhoidibus internis sæpius excernitur materia *albicans*, gelatinosa, instar *tragacanthæ* solutæ; Galli adpellant hæmorrhoides *albas*, alii *decoloratas*, *mucidas*. Hæc materia interdum fluxum hæmorrhoidalem antecedit; interdum eumdem sequitur. Discrepat autem

1) ab *excrementis* ordinariis ratione consistentiæ & coloris. Hæc enim flauo colore fere semper conspicua sunt, illa autem materia est pallida, albumen oui aut sperma ranarum referens.

2) a *diarrhœæ* variis speciebus, respectu quantitatis materiae,

riae, quae in his magna plerumque copia euacuatur, in hæmorrhoidibus autem albis tam moderata quantitate effunditur, vt qualibet depositione dimidii cochlearis, & vix semper tanta quantitas excernatur.

3) a *dysenteria*, vti vocatur, *alba*, respectu ingentium torminum & tenesmi; quae symptomáta, licet in nostro adfectu etiam reperiantur, tam immania tamen non sunt, vti in *dysenteria alba*.

4) ab *apostemate* intestinorum & purulento alui fluxû.

5) ab *vlcere* & *fistula ani*.

3. *Fluxus hepaticus* est species diarrhoeae siue alui fluxus, in quo excrementa liquida & instar loturae carnis rubentia excernuntur. Distingui vero etiam debet

1) a *dysenteria*. Nam

a) in dysenteria excrementa magis tincta sunt *sanguine* vel *muco albo*; in fluxu autem hepatico humor loturae carnis instar excernitur.

b) Dysenteria motibus febrilibus, modo lenioribus, modo acutis coniuncta est; fluxus autem hepaticus numquam.

c) Dysenteria mense augusto & septembri; hepaticus autem fluxus promiscue occurrit.

2) A *diarrhœa* stricte dicta, in qua excrementa fluida quidem, colore tamen rubicundo minime tincta sunt, vti in fluxu hepatico.

3) Ab *hæmorrhoidibus albis*, in quibus materia non est tam diluta & aquosa, vti in hoc fluxu deprehenditur.

4) A *lienteria* & *diarrhœa cœliaca*; quam differentiam signa inter se collata dabunt.

5) *Fluxus hepaticus*, iuxta veteres est vel

a) *verus*, quando serum tinctum solummodo excernitur. Vel

b) *Spurius*, quando partes acres biliosae, aut aliae faeculentae ac corruptae excrementis admiscentur, adeo vt excretio propter mordacitatem eorum cum molestia & dolore contingat.

4. Reliquae *anomaliæ* haemorrhoidales consistunt in motibus

 ad

ad fluxum haemorrhoidalem quidem tendentibus, ſed a vero tramite & ordine deflectentibus, & ad *inſolitas vias* ſæpe excurrentibus. Sunt autem hae anomaliae vel

1) *Paſſiuæ*, quando ſanguis ſpiſſior difficulter erumpit, & poſt eruptionem aegrius fluit; aut quando viae nimis ſtrictae & denſae ſunt. Vel

2) *Actiuæ*, quando natura motus haemorrhoidales ſiue in defectu ſiue in exceſſu adminiſtrat; aut quando modo huc, modo illuc, modo ſurſum, modo deorſum, modo ad latera, aut ad inſolitas vias euagatur. De qua re plura ſub *prognoſi* dicemus.

II. *SIGNA.*

A. *Hæmorrhoidum ſuppreſſarum.*

Hæc ſumuntur a *ſymptomatibus*, quæ hæmorrhoidum ſuppreſſionem comitantur.

1. Suppreſſionem hæmorrhoidum *internarum* preſſo pede inſequitur vniuerſus *mali hypochondriaci* adparatus. *Conf. tab. de malo hypochondriaco.*

2. Quæ pathemata primo quidem quaſi *leuia* adparent, & præcipue circa *ſiniſtrum* hypochondrium regionemque lumbarem ſeſe manifeſtant, nempe tenſionibus & preſſionibus.

3. Progrediente autem tempore *grauiores* turbæ ſuccedunt, præcipue in illis, quibus fluxus antea *impedite* & cum maiore niſu procedere conſueuit. Sequuntur videlicet dolores ſpaſtici, colici grauiſſimi, lienis inflationes, vomitorii conatus, alui adſtrictio pertinax, durities abdominis flatulenta & torminoſa, viſcerum infarctus, ſcirrhi, inflammationes, conuulſiones, melancholia, mania, vomitus cruentus, cachexia, hydrops, œdemata, hectica & phthiſis, apoplexia, hemiplexia, paralyſes &c.

4. Suppreſſionem autem hæmorrhoidum *externarum* ſequuntur magis adfectus arthritici, podagrici, iſchiadici, nephritici, calculoſi, mictus cruentus, varices, contracturæ, aridurae, paralyſes ſphincteris ani & veſicæ &c.

5. Symptoma autem maxime conſuetum, quod ſuppreſſionem hæmorrhoidum quarumcumque ſequitur, eſt re-

ſpi-

ſpirationis difficultas ſeu aſthmatica adflictio, plurimum *hypochondriaca*, nonnumquam etiam *pectoralis*, cum tuſſi humida coniuncta.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. Antecedunt motus tendentes, ſtringentes, in abdomine & hypochondriis.
2. Intercurrunt borborygmi, flatus & ructus.
3. Superueniunt preſſiones in lumbis & circa os ſacrum; teneſmus quoque iam cum punctione ani, iam cum ſcindente & ardente ſenſu.
4. Sub his adflictionibus excernitur cum aliquali ſibilo materia inſtar albuginis, paullulum flaueſcens, interdum cum colore aliquali ſubruffo & quaſi roſeo, aliquando etiam cum ſtriis cruentis.
5. Ob inſolitam humectationem ſæpius in partibus ani externis pruritus & excoriatio obſeruantur.
6. Habitus corporis conſtrictus, & facies pallida eſt.
7. Vrina parcior & ſaturatior effluit.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Excernitur ſub frequentibus deiectionibus humor per aluum, loturæ carnium ſimilis.
2. Concurrunt dolores tendentes, murmurantes in abdomine, & ſpaſtici motus circa lumbos.
3. Qui motus ſpaſtici nonnumquam in latus dextrum verſus hepar ſe extendunt.
4. Interdum titillationes & lenes morſus in inteſtino recto percipiuntur; interdum vero ægri vix vllum huius rei ſenſum habent, neque vllis doloribus adficiuntur.
5. In nonnullis teneſmus accedit.

III. *SVBIECTA.*

1. Subiecta, quæ ad excretionem hæmorrhoidalem generatim diſpoſita ſunt, *tabula de hæmorrhoidibus internis* indicauimus.
2. Speciatim *ſuppreſſioni* hæmorrhoidum facile obnoxia ſunt temperamenta ſanguineo-melancholica, aut melancholico-cholerica.

3. Homines *immorigeri*, & qui *commotionibus animi* terrificis continuoque moestis corripiuntur.

4. Ad hæmorrhoides *albas* & *fluxum hepaticum* dispositi sunt homines phlegmatici, melancholici, & quidem mediæ ætatis, iuuenes scilicet & viri.

5. Feminæ mensium imminutione aut suppressione adflictæ, interdum etiam ab his molestiis corripiuntur.

6. Præcipue autem omnibus hisce anomaliis obnoxii sunt, qui vitæ genus laboriosum in *sedentarium* mutarunt.

IV. *CAVSSAE.*

A. *Hæmorrhoidum suppressarum.*

Variæ quidem sunt caussæ, quæ ad suppressionem hæmorrhoidum contribuunt, nulla autem necessitas vrget, vt inimicam sanguinis dyscrasiam, iam acidam, iam atrabilariam, iam acrem, stimulantem & genus neruosum vellicantem, aut alias materiales qualitates accusemus. Præcipue ad eam contribuunt

1) *Interne*

1) Animi pathemata, maxime terror, timor & tristitia.

2) Spissitudo sanguinis abundantis, non minus autem

3) Orgastica illius commotio.

2. Caussæ *externæ* & *occasionales* sunt

1) Mala artificia seu medicamina, e. g. *vomitoria*, *refrigerantia* interna & externa, abusus *adstringentium*, si nempe fluxus hæmorrhoidum legitimus, aut alii morbi, in primis febres intermittentes, per talia incongrua remedia temere tractantur.

2) Potus frigidus corpore exæstuante. Accusare etiam solent decocta thée & coffée valde saturata; sed ego non peruideo rationes.

3) Diæta crassa, fermentescens.

4) Largior potus spirituosorum, in primis ardentium.

5) Alui indurationes.

6) Aër frigido-humidus.

7) Refrigeratio abdominis & partium inferiorum immodesta.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

Quod

Quod hæmorrhoides tam confuſe tamque perturbate ac præpoſtere ſe gerant, in culpa eſſe obſeruantur

1. Ipſa *natura*, quæ motibus ſuis congeſtorio-ſpaſticis a vera methodo & ſcopo aberrat, & loco ſanguinis ſinceri lymphatico-ſeroſo-ichoroſam portionem eiicit.
2. Viæ & partes paullulum ſtrictiores, vt ſanguis non recte transprimi queat.
3. Humorum ſpiſſior conſiſtentia.
4. Plethora cum impetu commota.
5. Sudores matutini autocratici neglecti, & vrina nimis diu retenta.
6. Venæ ſectiones & ſcarificationes conſuetæ neglectæ.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Antiqui accuſabant debilitatem hepatis, ſanguinem neque bene attrahentis, neque recte retinentis, vnde lapſus eiusmodi ſanguinis ad inteſtina oriatur.
2. Magnam autem conſpirationem hic fluxus habet cum hæmorrhoidibus; & ſicut in vitio menſium talis ſanguinis decolorationes ſæpius contingunt, ſic etiam in vitio hæmorrhoidum idem fieri vero ſimillimum eſt.
3. Ad talem anomaliam contribuit
   1) Plethora.
   2) Qualiscumque orgaſtica ſanguinis commotio, quæ impedit, quo minus ſanguis ad eruptionem directe peruenire queat.
   3) Impeditus & retardatus eiusdem progreſſus per venam portæ. Vnde contingit, vt in vaſis hæmorrhoidalibus reſtagnet & in mucidam talem ſeceſſionem abeat.
4. Aliquando etiam ad talem fluxum diſponit ſcirrhus aut infarctus hepatis, qui ſanguinem, per venam portæ fluentem, intra hepar ſeſe effundere non permittit; vnde regreſſus & exundationes fiunt ad regiones hæmorrhoidales, vt ſanguis deinde turbulenter ex iisdem erumpat, & mixtam talem ac impeditam excretionem offerat.
5. Nonnumquam etiam adeſt excoriatio inteſtinorum in hominibus dyſenteria male curatis, quæ ad hunc fluxum anſam præbet.

V. PRO-

A. *PROGNOSIS.*

1. Quam grauia ſymptomata ſuppreſſionem hæmorrhoidum excipiant, ſub *ſignis* iam indicatum eſt.
2. Eſt adfectus ſatis quidem rebellis, facilius autem medicationi auſcultat, quando a causſis internis, nempe a ſpiſſo ſanguine originem ſumſit, quam ſi per incongruum adſtringentium vſum productus eſt.
3. *Molimina* hæmorrhoidalia licet numquam erumpant, minoris tamen ſunt periculi, quam ſi ipſe fluxus antea adfuit.
4. In feminis hæmorrhoides ſuppreſſæ minus periculum adferunt, quam in viris; niſi periodum, qua menſes fluere adhuc poſſunt, transgreſſæ ſint.
5. Quo diutius hæmorrhoidum ſuppreſſio durauit, eo certius ſanguinis producit translationes, partim ad viſcera hypochondriaca, partim ad alia loca, excretioni ſanguinis adcommodata.
6. Priore caſu vniuerſa mali hypochondriaci ſcena introducitur; conf. *ſigna*; poſteriore vero aſthma conuulſiuum, catarrhus ſuffocatiuus, vertigo, apoplexia, hectica in ſiccioribus, hydrops in ſucculentis.
7. Inter acerba pathemata, quæ ſuppreſſionem conſequuntur, eminet *colica hæmorrhoidalis*, de qua *vid. tab. de hæmorrhoid. internis* & *tab. de colica.*
8. Sic etiam hæmorrhoidum cohibitiones variis *vlcerationibus* anſam præbent; inferunt præter ea tumores pedum œdematoſos, aſciticos, tympaniticos, & alias humorum deprauationes.
9. Et quoniam *lien* in ſuppreſſis hæmorrhoidibus plerumque in conſenſum trahitur, multi morbi ſplenici inde deriuantur.
10. Neque minus attendendus eſt *decubitus* ille humorum, qui ex hæmorrhoidibus ſuppreſſis *pectus* occupat, vnde aſthmaticæ anguſtiæ, palpitatio cordis, molimina hæmoptyica verae hæmoptyſes, inflammatione spectoris, phthiſis &c. oriuntur.
11. Fiunt quoque translationes ſanguinis ad *caput*, ex quibus verti-

vertigines, aurium tinnitus, auditus grauitas, hæmorrhagiæ narium, oculorum & dentium dolores, angina multæque aliæ adflictiones ingruunt.

12. Ad insolitas quoque vias, ad quas hæmorrhoides euagari solent, pertinent etiam hæmorrhoides, quæ in feminis mensium cessationem interdum excipere solent.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. Quem ad modum in negotio menstruo *fluor albus* vices sinceræ hæmorrhagiæ supplet; ita in negotio hæmorrhoidali *albicans* hæc *excretio* vices fluxus hæmorrhoidalis tenet.

2. In quibusdam subiectis hæc excretio alba in talem consuetudinem abit, vt, quoties hæmorrhoides recurrunt, toties easdem comitentur.

3. Et quando hic albus fluxus cum sincero hæmorrhoidum successu alternat, completa fluxus hæmorrhoidalis suppressio extimescenda est.

4. Licet tamen hæc euacuatio ad anomalias hæmorrhoidales pertineat, natura tamen eam ita adprehendit, ac si verus & sincerus sanguis exoneratus esset.

5. Nam materia hac excreta præcedentes immoderatiores motus spastici placantur & pathemata infimi ventris tolluntur. Vnde hoc respectu hæc excretio salutaris dici potest.

6. Quando autem hæmorrhoides in iustum ordinem restitutæ sunt, tunc hæ albæ excretiones iterum euanescunt, nec in posterum, rebus sic stantibus, facile comparent.

7. Si vero hæmorrhoides albæ per mala artificia repente opprimuntur, eadem grauia pathemata & morbidae consecutiones eueniunt, quae turbatas haemorrhoides excipere solent.

8. Quo diutius haemorrhoides albae durant, eo magis perturbant aluinas euacuationes, & futurae primarum regionum labi periculum minantur.

9. Immo saepe in colicam haemorrhoidalem, & vehementes spasmodicas adflictiones circa venam portae saeuientes, transformantur.

N C. *Flu-*

C. *Fluxus hepatici.*

1. Fluxus hic multopere chronicum est malum, & curationem difficulter admittit.
2. Si malum est recens & subiecta adhuc sunt iuniora atque vegeta, curatur interdum; in senibus vero ac morbo iam inueterato nulla curationis spes est, praesertim si tabes, quae ordinarie adesse solet, in viscere quodam infimi ventris haeret.
3. Compluries, si nimis diu durat & vires admodum prosternit, in cachexiam & hydropem, nonnumquam vero in tabem siue hecticam degenerat.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Haemorrhoidum suppressarum.*

1. Fluxus haemorrhoidalis si numquam adfuit, motus tamen ad eumdem excitandum vrgent, admodum circumspecte agendum est: non enim promiscue molimina talia, praecipue *remota*, promouenda sunt. *Conf. tab. de haemorrhoid. internis.*
2. Vbi itaque temperamentum & reliquae aegrotantis circumstantiae legitimum & sufficientem fluxum non pollicentur, ibi praestat motus tales *desuescere*
   1) Vel per vicarias venae sectiones,
   2) Vel, quod melius & efficacius est, per sufficientem & laboriosam corporis motionem.
3. Suppressio autem *adsuetarum* haemorrhoidum sequente methodo tractatur.
   1) *Quantitas* sanguinis est imminuenda, vt intentioni naturae aliquo modo satis fiat & symptomata mitigentur.
      a) Venae sectio itaque in *pedibus* instituatur. *Conf. cautel.*
      b) Aluus autem, si non legitime succedit, prius aperiatur per clysterem emollientem & carminatiuum, e. g. per decoct. chamomill. cum lacte.
   2) *Qualitas* sanguinis post venae sectionem est corrigenda.
      a) Si *orgasmus* peccat, placandus ille per nitrosa, praecipitantia & acidula.
      b) Quando autem *spissitudo* humorum adest, resoluentia & atte-

attenuantia illa adhibeantur, quae *tabula de suppressione mensium sub methodo* indicantur.

3) Facta correctione *motus* ad locum excretionis blande invitandus & leniter stimulandus est.

a) *Interne* per helleborata, myrrhata, aloëtica, elixir. proprietat. crocum, boracem, pilulas *Stahlianas*, *Becherianas*, laxantia per epicrasin.

b) *Externe* per adplicationem *hirudinum* ad haemorrhoidalia loca, clysteres stimulantes, suppositoria acriora, frictiones.

4) Tandem *tonica roboratio* suscipiatur per mixturam tonico-neruinam *Stahlii* & per vsum martialium, optime præparatorum; quo tempore tamen aluus semper aperta seruetur, siue per clysteres, siue per laxantia interna subinde adplicanda.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

I. *Præseruandi.*

1) Ante omnia videndum est, ne natura per spissitudinem sanguinis molestam & serum mucidum ad hosce erroneos motus suscipiendos inuitetur. Hinc necesse est

a) Vt sanguis depleatur per *venæ sectiones* aequinoctiales, per *hirudinum* adplicationem & per *scarificationes.*

b) Vt serum copiosum imminuatur, & eius vberior ad haemorrhoidales venas adfluxus intercipiatur per moderata *laxantia, diuretica* & *diaphoretica.* Faciunt hoc

α) Rhabarbarum, folia sennae, fibrae hellebori nigri, aut vinum medicatum ex resoluentibus & abstergentibus paratum, cui exiguum de fibris hellebori nigri commisceri potest, vel, quod securius, polypodium.

β) Salia incidentia: sal tartar. genist. ononid. tartar. vitriolat. arcan. duplic. &c.

γ) Absorbentia: conch. praeparat. antimon. diaphoret. bezoardic. mineral.

δ) Essentiæ resoluentes: essent. alexiph. tinctur. antimon. tinctur. tartar. mixtur. simpl.

c) Vt humores in iusta fluiditate conseruentur, & viæ in debitum fexibilem statum redigantur per motum corporis sufficientem, per diluentia, humectantia diætetica.

d) Vt intestina & primæ viæ abstergantur, ne transitus sanguinis vllo modo offendatur & impediatur. In hunc finem laudantur

α) Salina digerentia & colliquantia, siue enixa, siue tartarisata.

β) Clysteres lenientes & roborantes.

2. *Curandi.*

1) Ad motus hæmorrhoidales in ordinem redigendos præ aliis remediis conducunt pilulæ *Stahlianæ*, quæ maioris sunt efficaciæ, quam reliqua laxantia.

2) Irregulares commotiones mitigant antispasmodica cinnabarina cum absorbentibus & diaphoreticis fixis combinata.

3) Prosunt etiam resoluentia & æqualitatem motus sanguinis promouentia; additis temperatis dosibus roborantium, e. g. essent. vincerox. helen. pimpin. alb. gent. rubr. mixtur. tonico-neruina *Stahlii.*

4) Aluus semper aperta seruetur.

5) Et cum venæ hæmorrhoidales propter frequentem muci effluxum admodum laxæ reddantur, adeoque talis fluxus facilius recurrat, ad roborandas hasce partes detur tinctur. mart. *Ludou.* mixtur. tonico-neruina *Stahlii.*

6) In feminis purgationis menstruæ ratio habeatur, vt in iustum ordinem redigatur.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Quoniam fluxus hepaticus pro adfectu hæmorrhoidali diiudicatur, eadem etiam methodo, quæ sub impedito hæmorrhoidum negotio commendata est, omni iure tractatur,

ctatur, nempe remediis mediocriter temperantibus & abstergentibus, cum lenibus laxantibus.

2. Per aliquot itaque dies rhabarbarum a scrupul. I. ad drachm. semis, vel pilulæ *Stahlii* propinari possunt.

3. Deinde temperantia & abstergentia salina adhibeantur, e. g. nitrum, tartar. vitriolat. arcan. duplic. nitrum antimoniat. sal centaur. min. card. bened. absinth. mater perlar. conch. præparat. ocul. cancri.

4. Denique mixtura tonico-neruina *Stahlii*, vel sola, vel cum essentia pimp. alb. aut adianth. alb. mixta propinetur.

VII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Multi opinantur, quod hæmorrhoides sint præternaturale i. e. noxium accidens; vnde necesse esse iudicant, quo hæmorrhoides coërceantur. Omnibus itaque cogitationibus in id feruntur, vt per adstringentia, narcotica, vomitoria, purgantia hosce motus inordinatos temperent, & acrimoniam scorbuticam, vt volunt, corrigant. Cum tamen, si ministri naturæ esse vellent, id vnice agere deberent, vt ei omni modo succurrerent, & dexteritate atque peritia sua medica eamdem subleuarent. Facilius enim est hæmorrhagias quascumque supprimere, quam reserare.

2. Ex hoc errore etiam fluit, quando multi Medici hæmorrhoides suppressas relinquendas censent. Aureus enim hic fluxus aureas suas qualitates non exserit, nisi legitime succedat.

3. Abstinendum itaque est a *vomitoriis*, quæ facile motus hæmorrhoidales tam ad ventriculum quam superiorem corporis regionem ducunt, & ad vomitum cruentum disponunt, aut in hepate & liene periculosos effectus prouocant.

4. Si vero certo exploratum sit, quod ab hæmorrhoidibus suppressis aliquid sanguinis in ventriculum secesserit, quod ad vomitum cruentum disponere posset, tunc lene vomitorium, e. gr. per radicem ipecacoanhæ, locum habere potest.

5. *Purgationes* fortiores & *clysteres* acres, item *suppositoria* stimulan-

mulantia, & reliqua impellentia, calefacientia, motus & humores magis exagitant, neque tamen suppressas hæmorrhoides reserare solent.

6. Aloëtica, helleborina, colocynthiaca stimuli quidem loco adhiberi, ad præcauendam autem ebullitionem sanguinis nitrosa & absorbentia interponi possunt; alias facile graues exacerbationes, nempe colica, splenetica, anxia pathemata oriuntur.

7. Absint *narcotica* opiata, quæ præsentes motus vno impetu obruunt, & ad futuros infarctus ac stases, immo ad adfectus tympaniticos, œdematosos, hecticos & hydropicos disponunt.

8. Nocent adstringentia, incrassantia, præcipitantia, quæ in viis suspectam stricturam & in humoribus maiorem spissitudinem producunt.

9. Nil iuuant antiscorbutica acriora, edulcorantia.

10. *Venæsectio*, licet in grauioribus spasticis moliminibus a natura non facile attendatur, cum primis, quia venæ, quæ secari possunt, immediatum cum vena portæ commercium non habent; præstat tamen eamdem medicationi præmittere, quam prorsus prætermittere.

11. Præmissis generalioribus adplicatio *hirudinum* quam maxime commendatur, tamquam remedium omnium tutissimum & efficacissimum. Licet enim hirudines venam hæmorrhoïdalem *internam* immediate non attingant, per conspirationem tamen venarum *externarum* non raro *internæ* hæmorrhoides prouocantur.

12. Ad roborationem viscerum hypochondriacorum *tonica* præcipue *martialia* non præmature, sed in progressu medicationis, & obtento semel fluxu, adhibeantur, ne infarctus & obstructio augeatur.

13. Molimina hæmorrhoidalia si sponte natura cessant, caueat sibi Medicus cum *impetu* illa resuscitare.

14. Immo licet motus tales *incongrua arte* suppressi essent, e. g. opiatis, lapid. manat. dent. hippopot. vnicorn. ver. priap. cet. medicatio tamen impetuosa minime locum haberet.

15. *Acidularum* vsus, ad quem ægri post varias & sæpe peruersas medi-

medicationes ordinarie relegantur, cachexiam, tumores œdematosos & denique hydropem producit.

16. *Salia volatilia* caute hic vsurpanda sunt, non, vt moris est, ad *humores* præparandos, sed ad *viscera* roboranda.

17. Adfectus œdematosi si hæmorrhoidum suppressionem sequuntur, res fere conclamata est: fluxus enim difficulter reuocatur, & si omnino reuocetur, œdemata tamen pertinaciter sæpius solent durare. Occurrendum in tali casu per methodum *tabula de œdemate* indicatam.

18. Diæta crassior euitetur: abusus vini & aliorum spirituosorum valde nocet. Curru, non adeo commodo, sed concussionem modicam excitante, vehi, aut æquitare, vel alio modo abdomen placide concutere, quam maxime conducit.

19. *Fluxus hepaticus* rarius quidem in frigidis regionibus obseruatur, veteribus tamen non ignotus fuit, qui sibi religioni ducebant, per adstringentia eum tractare; & hoc quidem omni iure: nam a directa illius cohibitione eadem damna exspectanda sunt, quae ab aliis fluxionibus, per adstringentia & alia incongrua artificia suppressis producuntur.

20. Humores serosi & corrupti per amara optime corriguntur, perque laxantia mucoso-aquosae partes eliminantur. Hinc rhabarbaro, supra commendato, herbae amarae & radices resoluentes addi possunt, e. g. herb. fumar. centaur, min. rad. ari, ostrutii, leuistici &c.

TAB.

TABVLA XIV.
DE
FLVXV MENSIVM ORDINATO, NIMIO ET HAEMORRHAGIA VTERINA.

I. D*EFINITIO.*

Fluxus mensium est euacuatio sanguinis stricte dicti, feminino sexui propria, qua singulis ordinarie mensibus notabilis illius portio, foetui nutriendo specialiter destinata, per genitalia excernitur, omnibus illis annis, quibus ad gestandum idoneae quidem exsistunt, actu autem ipso a negotio generationis immunes reperiuntur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Fluxus mensium est vel *suppressus*, vel *ordinatus*, vel *nimius*.
2. De fluxu *suppresso* tabula de suppressione mensium agetur: de *orninato* autem & *nimio* hac tabula dicemus.
3. *Nimius* fluxus non debet confundi cum ordinato *largiore*, quo quidem copiosa sanguinis excretio contingit, & incommoda quaedam grauatiua atque tensiua, praecipue ante eruptionem, sentiuntur; quae tamen sub ipso adhuc fluxu notabiliter mitescunt, & aegra deinde adspectu sano ac constitutione satis bona fruitur. In *nimio* autem fluxu grauiora phaenomena occurrunt, vti ex *signis* illucescet.
4. Contingit non raro, vt cessante menstrui fluxus periodo sanguis plerumque grumosus & viscidus, modo vehemente impetu, modo successibus placidis, sed fere continuis, per vias vterinas extrudatur; quae quidem euacuatio non amplius mensium fluxus nomine venit, sed *hæmorrhagia vterina* Medicis audit.
5. *Hæmorrhagia abortiua* tabula de *lochiis* explicabitur.

III. *SI-*

III. *SIGNA.*

A. *Fluxus ordinati.*

1. Exserit sese hic fluxus cum pubertate feminina, anno circiter decimo quarto.
2. In *otiosis* & de diæta plena atque calida gaudentibus paullo *prius*, in *laboriosis* autem notabiliter *serius* exoritur.
3. Præ omnibus aliis hæmorrhagiis hic fluxus stata seruat tempora: recurrit enim ordinarie singulis mensibus, computando a die illo, quo erupit, vsque ad diem nouæ eruptionis.
4. Quando fluxus *legitime* succedit, excernitur sanguis *stricte dictus*, & quidem ita tranquille & moderate, vt vix aliqua incommoda adferat.
5. Exceptis illis, quæ a restrictione sanguinis ad inferiora dependent. Ob hanc enim caussam angustias & difficilem aliquo modo respirationem persentiscunt, præcipue quando corpus fortius commouent, vel scalas aut colles adscendunt.
6. Præter ea in peripheria corporis adparet subsidentia partium & exinanitio vasorum cum adspectu pallido & constricto.
7. Quo magis vero in subiectis, quæ sanguine spisso & viis arctis prædita sunt, menses *impedite* fluunt, eo maiora incommoda ægræ præcipue ante eruptionem persentiscunt; nempe pressiones & tensiones spasticas, torminosas, colicas, cardialgicas, distensorias &c. in abdomine, præcipue circa vteri atque sinus regionem; quibus fastidium animi plerumque accedit.
8. Durat hic fluxus, pro differentia subiectorum & reliquarum circumstantiarum, per tres, sex, immo nouem dies, quo tempore sanguis prioribus diebus paullo *largiter* e genitalibus excernitur, posterioribus autem notabiliter remittit, donec sensim penitus subsistat.
9. Extendit sese hic fluxus ordinarie ad quinquagesimum vsque annum; quo tempore intentio naturæ ad concipiendum & gestandum cessare obseruatur.

10. In multis, præcipue laboriosis, prius cessat; in paucioribus vero quinquagesimum annum transcendit.

B. *Fluxus nimii.*

1. Antecedunt fluxum *nimium*
   1) Insignes circa præcordia anxietates.
   2) vagæ horripilationes & phlogoses.
   3) efferuescentia sanguinis.
   4) siccitas oris.
   5) respiratio difficilis.
   6) grauitas artuum & lassitudo totius corporis.
   7) Speciatim autem variæ pressiones & torsiones in abdomine, præcipue circa os sacrum.
2. Hæc incommoda excipit fluxus ipse, isque *impetuosus*, seu ad minimum *copiosus*, interdum etiam cum frustorum coagulatorum excussione coniunctus.
3. Durans iusto diutius, ad duas vel tres hebdomadas.
4. Vel nimis cito, & plurimum inordinate recurrens, e. gr. post duas aut tres hebdomadas.
5. Reliquens veram debilitatem, cum malo colore, magis magisque increbescente, coniunctam.

C. *Hæmorrhagiæ vterinæ.*

1. Præcedunt & comitantur eadem symptomata, quæ sub mensium fluxu *nimio* indicata sunt, sed longe maiori vehementia ægras excruciant, ita vt syncopticis deliquiis non raro adfligantur.
2. Excernitur sanguis ordinarie spissus, viscidus & valde grumosus, immo frusta sanguinis coagulata nigricantia & aliæ id genus impuritates cum atrocissimis nonnumquam doloribus atque anxietatibus expelluntur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quod fluxus mensium omnibus feminis competat, quæ intra annos supra notatos viuunt, & extra tempus gestationis aut lactationis sunt constitutæ, adeo certe verum est, vt pauciores illæ, quæ eodem destitutæ sunt, tantum non omnes grauia incommoda & damna certissime incurrant.
2. Fluxus autem *nimius* in pauciora subiecta cadit, nempe in feminas plethoricas, inprimis

1) Cho-

1) Cholerico-melancholicas, & quæ insignibus animi commotionibus obnoxiæ sunt, aut speculationibus venereis indulgent.
2) Quæ ad tempus mensium cessationis accedunt, quo notabilis plerumque excessus obseruatur.
3) Quibus post abortus vel molæ exclusionem insignis erosio vasorum vteri inducta est.
4) Quibus fortiora *emmenagoga*, vel ad suppressi mensium fluxus reuocationem, vel ad nefarie pellendum foetum adhibita sunt.

3. *Hæmorrhagia vterina*, quæ post cessationem menstrui fluxus contingit, eadem subiecta agnoscit, nempe feminas plethora & spissitudine sanguinis laborantes: præcipue autem eiusmodi impetuosa & copiosa sanguinis excretio illis accidere solet, quæ peculiari quadam vteri vel impuritate vel læsione vera adfectæ sunt.

V. *CAVSSAE.*

A. *Fluxus mensium ordinarii.*

1. Caussa *antecedens* est intentio specialis ad foetum nutriendum.
2. Quando autem hic finis ob varia impedimenta & circumstantiarum rationes obtineri non potest, natura hanc sanguinis abundantiam per eadem loca excernit, quibus illa destinata erat.
3. Quod autem *præcise* singulis ordinarie mensibus hæc excretio contingat, videtur rationem *criticæ periodi* fouere. Conf. *programma D. D. Stahlii de fluxus menstrui, quatenus menstrui, caussa.*
4. Grumositas itaque sanguinis, vias obstruens, & sic fluxum mere passiuum constituens, illis relinquitur, qui tali speculatione satis sibi facere, & vniuersum huius fluxus negotium hisce caussis exhaurire putant.

B. *Fluxus mensium nimii,* &

C. *Hæmorrhagiæ vterinæ.*

1. Caussa *antecedens* est plethora, præcipue in temperamentis cholerico-melancholicis, cum vasis capacioribus & habitu corporis constricto præditis.
2. Caussa *proxima* est *orgasmus* sanguinis, quacumque ratione inductus.

3. His

3. His internis caussis adnumerari possunt, *hæreditaria* dispositio & *consuetudo*.
4. Caussæ *externæ* & *aduentitiæ*.
   1) Euacuationum artificialium adsuetarum neglectio.
   2) Frequens *exclusio abortus*.
   3) *Specialissime* concrementa e reliquiis *secundinarum* repullulantia.
   4) Vel, quod tamen rarius, *mola* aliunde subnata.
   5) *Erosio* insignis vasorum vteri.
   6) *Animi* vehementes commotiones, vbi iracundia facile princeps est.
   7) Item impetuosæ corporis æstuationes, quando nimirum saltationibus, aut aliis grauioribus motibus plethoram commouent.
   8) Diaeta aromatica & spirituosa.
5. Quod *hæmorrhagia vterina*, quae in nonnullis post mensium periodum contingere solet, impuritatem vteri aut laesionem pro caussa specialissima habeat, in *subiectis* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS*.

1. Mensium fluxus, quo magis cum *phasibus lunæ* notabilioribus conspirat; eo melius, tranquillius & impeditius succedit: propterea etiam hic fluxus a nonnullis *purgatio lunatica* vocatur.
2. Quando menses, qui *largiter* & copiose fluunt, statim pro fluxu *nimio* reputantur & variis artificiis cohibentur, plurima inde mala proueniunt. Conf. tab. *de suppressione mensium*.
3. Immo ipse *nimius* fluxus quando per adstringentia &c. incongrue supprimitur, longe maiora damna producit, quam si sibi soli relinquitur.
4. Succedunt enim immediate quasi suffocationes hysterico-epilepticae & vniuersus adparatus, qui mensiumambit suppressionem.
5. Incommoda a fluxu nimio manifestant sese potissimum circa negotium generationis: siue enim maiores molestias tempore gestationis & partus hae feminae persentiscunt;

siue facile abortiunt, siue plane steriles reperiuntur. Si autem vitium illud vteri, quod nimium mensium fluxum excitauit, & feminas abortui, vel sterilitati obnoxias reddit, remouetur, tunc ad conceptionem interdum denuo aptae euadunt. *vid. Stahl. patholog. pag.* 525. *& seqq.*

6. Quodsi vero immodicum illud vteri profluuium, quod facile abit in consuetudinem, diu perennat; disponit tandem corpora ad cachexiam, febrem lentam, oedemata pedum, hydropem, tabem, magnamque animo & corpori adfert debilitatem.

7. Sic etiam feminae *haemorrhagia vterina* laborantes tandem hectica consumuntur; nisi natura congestionibus suis abstersorio-elisoriis, labem vteri discutiat, resoluat, abluat, atque eliminet. Curatio autem huius adfectus est longe difficillima.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quod *ordinatus* & *moderatus* mensium fluxus nulla medicatione indigeat, sed quouis potius modo fouendus sit, per vulgus satis notum est.

2. Ipse etiam *largior* fluxus consultius toleratur, quam inhibetur. Praestat tamen nitrosa & temperantia cum pilulis *Stahlii* vel *Becheri ante* & *sub* ipsum fluxum in subsidium vocare.

3. Fluxus autem *nimius* sequente modo tractatur.

In paroxysmo.

1) Paucis diebus ante eruptionem, & sub ipso fluxu, ter per diem propinentur pulueres, orgasmum sanguinis contemperantes. Huc pertinent nitrosa, absorbentia, acido citri aut tartari saturata, & cinnabarina.

2) Eodem tempore versus somnum quotidie exhibentur *Pilulae Becheri* genuinae, vel, quae meliores sunt, *Stahlianae*. Hae enim specifica quadam energia nimium fluxum placide moderantur.

3) Haec methodus aliquoties repetatur, ita vt dicti pulueres & pilulae singulis mensibus, per sex circiter dies, tempore videlicet instantis & praesentis fluxus propinen-

nentur: quibus decenter obſeruatis adfectus hic, alias pertinax, plerumque ad iuſtum moderamen reducitur.

4) Quodſi vero caſus quidam rebellis occurreret, cui hæc methodus ſine effectu oppoſita fuiſſet: tum ſubadſtringentia, ſeu potius *tonica*, cum lenibus *anodynis* addi poſſent. Huc pertinent ſpecies de hyacinth. corall. præparat. tinct. corallior. tinct. martis *Ludou.* eſſent. millefol. & adianth. alb. crocus mart. antimoniat. aperitiu. *Stahlii*, M. P. de cynogloſſa, ſemen hyoſc. alb. item vitellus oui, ex gallina mactata exſecti, cum nuce moſchata a *Roſino Lentilio* commendatus in *miſcell. pract.* pag. 440. Sequens formula laudari quoque meretur.

Rc. nitri depurati
conch. præparat. & acidò tart. ſaturat. ana drachm. II.
ſpecier. de hyacinth. ſcrup. I.
corall. præparat. gr. XXV.
cinnabar. opt. drachm. ſemis
M. P. de cynogloſſ. gr. XV.
M. f. puluis, ad ſcrup. I. exhibendus & poſt tres horas repetendus.

5) *Reuulſiones externæ* quando omnino neceſſariæ videntur, *ligatura extremorum* reliquis præferenda eſt.

Extra paroxyſmum

1) Venæ ſectio plurimum hic prodeſt, ſiue in brachio, ſiue, ſine omni trepidatione, in pede inſtituta, modo tempus intermedium obſeruetur, vt nempe 14 circiter dies ante nouum inſultum ſuſcipiatur.

2) Octo dies ante, quam menſes de nouo erumpunt, mixtura tonico-neruina *Stahlii* ter per diem ſalutariter exhibetur.

4. *Hæmorrhagia vterina* eadem fere methodo tractatur. Exhibentur nempe

1) temperantia, ex nitroſis, abſorbentibus & cinnabarinis para-

parata. Si autem hæc malum non ſoluunt, ordinantur

2) ſubadſtringentia, tonica & anodyna ſuperius recenſita.

3) Interponuntur, ad vterum mundificandum, pilulæ quædam balſamicæ e. g *Stahlianæ*.

4) Ad præſeruandum denique venæ ſectio inſtituitur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE:*

1. Quod luna abſolutum imperium in hunc fluxum non habeat, experientia toto die teſtatur: multæ enim extra lunae *phaſes* eumdem experiuntur.

2. Exſpirarunt propemodum *antiquæ næniæ* de venenoſa ſanguinis menſtrui qualitate: quæ enim de corruptione *muſti*, *cereuiſiæ*, marcore *plantarum*, obfuſcatione *ſpeculorum*, a tactu, vel ſolo obtutu *menſtruatæ*, vulgo circumferuntur, multa experientia ſatis refutantur.

3. Licet etiam hic ſanguis, per vterum & partes ſpermaticas oberrans, *orgaſtica* aliqua inquinamenta concipere poſſit, tanti tamen hæc non ſunt momenti, vt effectus tam notabiles præſtare queant.

4. Et quando leges *Moſaicæ* hunc ſanguinem impuritatis accuſant, innititur hoc non craſſis phyſicis ſed ſublimioribus fundamentis.

5. Excernitur hic ſanguis non tantum per vaſa, quæ in ipſa vteri cauitate quæque minus capacia ſunt, ſed potiſſimum etiam per *hæmorrhoidalia*, quæ ad ceruicem & collum vteri porriguntur; vnde tam præſens eſt conſenſus hypochondriorum cum vtero, vt varia pathemata circa venam portæ excitentur, quam primum fluxus hic non recte procedit. Hinc

6. Feminæ quædam lactantes & grauidæ experiuntur aliqnando ſingulis menſibus emanationem veri ſanguinis e genitalibus, quæ per aliquot dies *placide* continuat & loco fluxus menſtrui fluit.

7. Quam maxime etiam notandus eſt *conſenſus primarum viarum* cum *vtero*, nam exinde dilucefcit ratio, cur cibus *dyſpeptus* tempore menſium commeſtus, e. g. panis calidus,

dus, varia frixata &c. præsentaneam fluxus inhibitionem adferant.

8. De fluxu mensium *nimio* idem verissimum est, quod *tab. de hæmorrhoidibus nimiis* sub *cautelis* diximus; nempe longe facilius suppressionem in vniuersum, quam iustum illius moderamen obtineri, si *adstringentibus*, immo etiam *specificis promiscue* tractetur.

9. *Venæ sectio* sub methodo præseruatiue commendata, tanto magis necessaria est illis, quarum menses antea *largiter* vel *nimium* fluxerunt, iam vero per ætatis rationem ad finem properant: alias *finis* mensium fit *initium* multorum malorum. *conf. dissertat. D. D. Stahlii de fine mensium, initio malorum.*

10. *Venæ sectio* quando in *brachio* instituitur, non debet esse larga, ne nimia ad partes superiores fiat reuulsio, & fluxus suppressio omnimode sequatur.

11. Quæ *tabula de hæmorrhoidibus* ratione *specificorum* monuimus, hic etiam obseruanda sunt. Licet enim tam positiue non adstringant, sed *specifice* magis effectum suum præstent, non promiscue tamen, nec nimis confestim exhibenda sunt.

12. *Hippocrates Sect. V. aphor.* 50. *Mulieri*, inquit, *si menstrua velis cohibere, cucurbitam quam maximam ad mammas adpone.* Sed hoc consilium cautius, & non nisi præmissa venæ sectione, adsumendum est.

13. Quæ damna *opium*, in hæmorrhagiis friuole vsurpatum, inferat, præcedentibus tabulis iam indicatum est.

14. Sic etiam *purgantia* & *aloëtica* malum exasperant.

15. In *hæmorrhagia vterina* adstringentia non nisi vrgente maxima necessitate exhibeantur, ne huius fluxus suppressio, sanguinis stasis, febris acuta inflammatoria, putrida, &c. sequantur.

16. Quando feminæ, *nondum maritatæ*, de nimio mensium fluxu, eoque cum impetu ac violentia insigni frustisque coagulatis coniuncto, conqueruntur, res plerumque est suspecta. Excipimus autem illos casus, quando ad rese-

randos

randos menses *fortia pellentia diu* vsurpata sunt, vel specialissima animi sensibilitas cum vita sedentaria concurrit.

17. Quemadmodum mensium fluxus ordinarie circa finem septenarii secundi incipit, & sub finem septimi iterum cessat, sic dantur exempla, licet rariora, in quibus sub finem primi septenarii menses iam erumpunt, & satis mature cessant; quae festinatio autem seu potius praecipitatio naturae, raro summam senectutem pollicetur.

18 Tempore menstruo, praecipue quando fluxus *nimius* est, caueant sibi aegrotae ab omni refrigeratione, in primis pedum, a terrore, ab iracundia, a violentis corporis motionibus, a diaeta crassa, aromatica & spirituosa.

TABVLA XV.
DE
SVPPRESSIONE MENSIVM.

I. D*EFINITIO.*

Suppressio mensium est symptoma excretionis debitam euacuationem, feminino sexui propriam, siue penitus interuertens, siue plurimam partem suspendens, cum effectibus variis exspectandis.

II. *DIFFERENTIA.*

Suppressio mensium triplici ratione consideranda est.

1. *Emansio* dicitur, quando menses in iunioribus debito tempore non proueniunt, sed ad annum vsque 16 - 18 - 20 vel per totum vitae curriculum emanent. Talis emansio est vel
   1) *Tolerabilis*: sunt enim laboriosae, quae sub illa satis commode viuunt, nec vllum indicium congesti ad vterum sanguinis obseruant; vel
   2) *Minus tolerabilis*, vbi ordinaria symptomata huius sup-

pres-

pressionis vrgent. *conf. Progn.* Hæc etiam referri possunt rariora illa exempla, quando feminæ quædam per totam vitam menses non experiuntur, quarum aliæ, docente experientia, nulla inde incommoda persentiscunt; aliæ autem satis misere viuunt.

2. *Retentio* seu *obstructio* vocatur, quando menses, qui antea fluxerunt, ex quacumque caussa, siue prorsus suppressi sunt, siue tamen *non satis* succedunt, insuper etiam ante consuetam periodum subsistunt. Hæc autem suppressio vel *languide* & sensim, vel *simul & semel* contingit.

Ad hanc retentionem referri etiam potest *decoloratio mensium*, vbi vix sanguinis vestigia adparent, sed humor tantum pallidus, flauescens, subcruentus excernitur, cum variis spasticis incommodis coniunctus.

3. *Cessatio* nominatur, quando menses præmature & ante annum 49 cessant, eosque varia pathemata excipiunt.

III. *SIGNA.*

1. Varii motus spastici & congestiones: primum circa loca *confinia*, nempe mesenterium, hepar, lienem, ventriculum & intestina; successu autem temporis in locis etiam *remotis*, circa pectus & caput.
2. Grauitas artuum, angustia pectoris, difficultas respirationis, sub motibus corporis, præcipue adscensionis.
3. Appetitus prostratus, vagus, aut maior frigidorum & acidorum, quam calidorum, adpetentia.
4. Excretiones male procedentes, sudores vel nulli vel multi; aluus modo præter naturam sicca, modo lubrica.
5. Vrina in aliis pallida, turbida, crassa; in aliis flammea excernitur.
6. Somnus vel multus, sed insomniis terrificis sæpius interruptus, vel nullus obseruatur.
7. Tristitia insignis, amor solitudinis, ad lacrimarum profusionem, ob leuiorem etiam caussam, propensio.
8. Facies pallida, labia liuida, habitus vniuersi corporis respectu coloris & inflationis diuersus, pallidus scilicet in aliis

liis & turgidus, in aliis constrictus, cum maiore vel minore vasorum sufflatione.

9. Adspectus oculorum tristis, absentia fulgoris eorumdem, circulus interdum liuidus eos ambiens, turgida palpebrarum constitutio.

10. *Signorum* loco etiam esse possunt omnia reliqua pathemata, quae ab hac suppressione proueniunt, & sub *prognosi* indicabuntur.

IV. *SVBIECTA*

1. *Emansionis* sunt *puellae*, temperamenti plerumque phlegmatici & melancholici, vitae sedentariae deditae, morosae; vbi sanguis non tantum in quantitate, sed etiam in qualitate peccat.

2. *Retentionis* seu obstructionis sunt familiarius plethoricae, otiosae, moeroribus & aliis anxiis mentis adflictionibus expositae. Vnde *sanguis* spissescit & *serum* mucido-viscosum contrahit lentorem. Item etiam illae, quarum antea fluxus qualiscumque cum phasibus lunae minus conspirauit.

3. *Cessationis* sunt feminae intra annos circiter 35 - & 45. constitutae, quibus menses ob modo dictas vel corporis vel animi adfectiones praemature cessant.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *interna* quaerenda est vel in
 1) *Quantitate* sanguinis *simplice*; nam praesente insigni plethora natura non facile suscipit haemorrhagias, ex timore, ne nimium fiat; vel in
 2) *Qualitate* seu spissitudine humorum, a qua etiam vitium viarum prouenit; vel in
 3) *motu*, qui vel *segnior* est, vt in valetudinariis, extenuatis, phlegmaticis; vel *erroneus*, vbi humores in alia loca, e. g. versus caput, pectus, ventriculum, diriguntur.

2. Caussae *externae* & *occasionales* sunt
 1) *Mentis alterationes* e. g. subitus & ingens *terror*, vel vehemens *iracundia*, eaque suppressa, praesente mensium fluxu contingens.

2) *Diæta* cruda & craſſa, aut alia incongrua e. g.
  a) *Panis* ſiccus vel adhuc calidus, modo ex clibano extractus.
  b) *Maſſæ frixæ*, minus fermentatæ.
  c) *Placentæ* pinguiores.
  d) *Oua* dura nimium ingeſta.
  e) *Potus* frigidus, corpore calente immoderate hauſtus; aut potus ordinarii neglectio.
  f) Quæuis *acida* & *auſtera*; quæ omnia ob conſpirationem primarum viarum cum vtero menſes obſtruere vel impedire poſſunt.
3) *Habitatio* in locis humido-frigidis.
4) *Otioſum* & ſedentarium vitæ genus.
5) *Refrigeratio* immodeſta, præcipue quando pedes & partes inferiores aquæ frigidæ immerguntur, & quidem tempore, quo menſes fluunt; lotricum exemplis.
6) *Sudores* nimii, qui multum liquaminis ſubtrahendo ſanguinem ſpiſſiorem reddunt,
7) Abuſus *adſtringentium* & *opiatorum* non tantum ſub nimio fluxu, ſed etiam in aliis morbis adhibitorum.
8) Friuolæ *venæ ſectiones*, eæque largiores in partibus ſuperioribus, eo tempore inſtitutæ, quo fluxus proxime inſtat, aut iam iam erupit.
9) Emetica fortiora draſtica.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Innumera fere ſunt mala, quæ menſium ſuppreſſionem ſequuntur; plurimi enim huius ſexus morbi ab hac dependent.
2. In *abdomine* ſuccedunt
  1) Pathemata hypochondriaco-hyſterica.
  2) Grauitas circa regionem vteri.
  3) Tormina abdominis.
  4) Punctiones circa vmbilicum.
  5) Grauiſſimæ inteſtinorum ſtricturæ, a quibus aliquod leuamen accipiunt, ſi abdomine introrſum complicato ſedent.

6) Nau-

6. Quandocunq Sanguis ~~nis~~ consuetum exitum per
ordinarias Vias, vel ob Spasmos, vel ob nimiam
crassiorum humorum infarctum non habet, stagnat,
Vitiatur, corrumpitur, et ad Vasa regurgitat
majora et Viscera; quorum tonum, ac func-
-tionem Vitiando varia et gravia pathemata
saepius excitat. Hoffmannus, de Cachexia.

6) Nauſea & conatus vomendi, immo vomitus cruentus.
7) Dolores lumbares, tendentes & adgrauantes.
8) Nephritis.
9) Suffocationes cardialgicae, als wenn man ihnen mit zwey Händen etwas zuſammen drückte, daß ihnen der Othem ausbleiben mögte.

3. In *thorace* exoriuntur
1) Anguſtiae praecordiorum & reſpiratio difficilis.
2) Palpitatio cordis.
3) Pleuritis ſpuria.
4) Haemoptyſis, aut aliae ſanguinis conſueto menſium tempore per loca inſolita excretiones.
5) Pulſus inordinatus, modo aequalis modo inaequalis, celer, tardus &c.
6) Aſthmata ſicca & conuulſiua.

4. Circa *caput* manifeſtant ſeſe
1) Capitis dolores, in aliis grauantes & tendentes, in aliis vero lancinantes, ſpaſtici aut rheumatici.
2) Vertigines.
3) Cephalalgiae pertinaces.
4) Hemicraniae.
5) Anginae.
6) Haemorrhagiae narium effrenes.

5. In *artubus* eueniunt
1) Laſſitudo poſt motus etiam leniores increbeſcentes.
2) Spaſmi & dolores varii artuum rheumatici.
3) Inflationes pedum œdematoſae.

6. Per *vniuerſum corpus* proueniunt:
1) Crebriores motus tonici in corpore mutationes, ſiue caloris & frigoris alternationes.
2) Cachexia.
3) Hydrops.
4) Scabies, eaque modo ſicca modo humida, vtraque vero curatu difficillima.
5) Apoſtemata & vlcera mali moris.

6) Adfectus conuulsiui, inprimis circa nouilunium aut consuetum menstrui fluxus terminum adfligentes.

7) Paralyses spuriæ &c.

7. Mensium defectus longe frequentior est, præsentiora quoque & grauiora damna infert, quam eorum excessus.

8. Mensium suppressio licet frequentius occurrat, facilius tamen congrua methodo fluxus reuocari potest, quam in aliis hæmorrhagiarum speciebus.

9. Quando autem in paullo annosioribus *martialia* ad menses reuocandos frequenter adhibita sunt, vix vmquam deinde fluxus restituitur; licet genuina methodus & optima quoque remedia adhibeantur.

10. Suppressio aut cessatio mensium male tractata fluori albo benigno facile ansam præbent: vel tabida in aliis corporis consumtio cum variis hecticis symptomatibus tandem succedit.

11. Quibus fluxus mensium admodum præcox emicat, in illis quoque maturius cessat, & in vicem versam; quibus tardius erumpit, in his longius durat. Excipiendæ autem sunt plerumque laboriosæ.

12. Quæ fluxum menstruum plane non experiuntur, illæ plerumque sunt steriles aut valetudinariæ; interim tamen prostant exempla, vbi tales, & nonnullæ quidem frequentius, pepererunt.

13. Mensium emansio aut suppressio, lente succedens, tanto periculo non exponit mulieres, quam præceps mensium fluentium obstructio.

14. Fluxus menstruus in annosioribus per aliquot hebdomadas immo menses suppressus, larga sæpissime compensatur euacuatione per 14, immo quandoque 21 dies durante; licet non absque incommodis eius modi personarum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus secundum tres primarias caussas, supra allegatas, tria etiam inuoluit momenta.

1. *Quantitas* sanguinis, si notabiliter vrget, ante omnia imminuenda est; alias reliqua medicatio minus commode & ad vota succedit.

Huic

Huic ſcopo inſeruit venæ ſectio, de qua tamen probe notentur, quæ infra ſub *cautelis* allegata ſunt.

2. *Qualitas* ſanguinis corrigenda eſt.
   1) Ad *ſpiſſitudinem* ſanguinis & mucidam ſeri conditionem corrigendam commendantur reſoluentia, incidentia & digeſtiuo-aperitiua, e. g.
      1. *Radices* ari, pimpinell. alb. rub. tinctor. imperator. vincetox. helen. angelic. petaſitid. leuiſtic. cichor. tarax. curcum. gramin.
      2. *Herbæ* abrotan. abſinth. cent. min. fumar. capill. ven. marub. alb. cuſcut. chamædr. rorismar. mar. ver. ſerpill.
      3. *Semina* aniſi, fœniculi.
      4. *Gummata* ammoniac. ſagapen. galban.
      5. *Salia digeſtiua* tartar. vitriolat. nitrum antimoniat. arcan. duplicat. ſal abſinth. centaur. min. card. ben.
      6. *Compoſita*: pilulæ *Stahlianæ*, *Becheri*, tinct. antimon. eſſent. ſuccin. eſſent. alexipharm. *Stahlii*.
      7. Item *infuſum* ex herb. veronic. chærefol. heder. terreſtr. bellid. hyſſop. rubiæ tinctor. & laxantibus paratum.
   2) *Orgaſmus* ſanguinis, qui interdum concurrit, & fluxus ſucceſſum turbat, contemperatur per nitroſa, præcipitantia & cinnabarina.

3. *Motus* denique, facta ſufficiente correctione, ad locum excretorium blande inuitandus & leniter ſtimulandus eſt. Faciunt hoc
   1) Venæ ſectiones in pede *conf. cautel.*
   2) Pediluuia & inſeſſus. Item frictiones pedum.
   3) Adplicatio cucurbitularum cæcarum ad femora & coxendicum regiones: item clyſteres lenientes & modeſte ſimul ſtimulantes ac roborantes.
   4) Laxationes per epicraſin; vbi radices & herbæ modo commendatæ, cum fol. ſennæ fibr. hellebor. nigr. & rhabarb. in forma *infuſi* poſſunt adhiberi.

4) Em-

5) Emmenagoga, quæ ſpecifica virtute prædita eſſe dicuntur. Eminent inter hæc

1. *Radix* bryoniæ.
2. *Herbæ*: meliſſ. ſabin. puleg.
3. *Flores*: calendul. cheiri.
4. *Compoſita*: myrrhata, ſuccinata, crocata.

6) *Externe* laudatur, ſed raro adhibetur, *ſal volatile*, per inſtrumentum *Glauberianum* immediate adplicatum.

4. Ne in motibus inſtruendis & ſtimulandis error committatur, ipſius *agentis interni* motus probe obſeruandi & imitandi ſunt. Vbi itaque variæ ſpaſticæ commotiones in abdomine & circa vterum ſentiuntur; ibi conuenit illos motus imitari.

5. Laborioſa conamina ſi excedere videntur, *eſſentia millefol.* ſtimulantibus adſociari poteſt. e.g.

Recip. Eſſent. myrrh. drachm. III.
ſuccin. drachm. II.
pimpin. alb.
millefol. ana drach. I.
M. f. Mixtura.

doſ. XXX. gutt. legitimo tempore propinanda.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Circa venæ ſectionem ſequentia ſunt notanda.

1) In iunioribus, infra annum viceſimum adhuc conſtitutis, non tam facile ad venæ ſectionem feſtinandum eſt. Licet enim ſatis efficax ſit, natura tamen facile ei adſueſcere & in poſterum idem remedium pertinaciter extorquere, alia autem, vtut optima, auxilia & medicamenta reſpuere ſolet.

2) Quando itaque vena non ſecatur, methodus debet eſſe *temperatiſſima*, primum *attenuando*, deinde *inuitando* & denique *leniter ſtimulando*.

3) Quando autem præſentiora incommoda vrgent, &, quæ iam dicta ſunt, non ſufficiunt, tum ſine trepidatione etiam in iunioribus venæ ſectio inſtituatur, modo in poſterum non temere repetatur, niſi natura vehementer eamdem efflagitet.

4) Si

Si Mensium Suppressio Convulsivos Motus Sustentaverit, probe cavendum, ne Emmenagogis, aliisq calidioribus medicinis, et quæ Vulgo adhiberi Solent, eorum revo=
=cationem tentemus. Hoc in casu præstat Balneorum Naturalium, et aquarum Thermalium Usu; Venæse=
=ctionum prudenti administratione; pediluviis tepi=
=dioribus, pilulis Balsamicis, infusis calidis ex floribus Melissæ, atq Tiliæ, pulveribusq temperan=
=tibus humorum æqualem circulum restituere: tum motus partium Solidarum irregulares antispasmo=
=dicis, ac anodynis, veluti est Liquor meus Anodyn. cum essentia Castorei Maritatus, q^d præstantissimu omnium est medicamentum, coercere, ac hinc demq Sedatis imbecillas partes corroborare. Hoffman. de Motibus Convulsivis —

VIII. S. Si cachexia ob consuetam Sanguinis excretionem suppressam corpus occupavit, operam dare medicum oportet, ut ipsa commodis remediis revocetur. Quo fine, nisi Vires ex longiori mali persistentia enervatæ id prohibent, Venam Secare, Sanguinemq in parciori quantitate, sed iteratis Vicibus, e.g. per triduum detrahere juvabit. Iis potissimum Saluti est, hoc auxilii genus, quibus solemnis per uterum purgatio defecit. Iis contra inimicissima est V. S.^{tio} qui ~~tus~~ mole Vitiosorum humorum turgidi parum Sanguinis intra Venas fovent.

Sanguine in Mensibus Suppressis decenter detracto Viscerum Obstructionibus per aquas mineralea vel medicamina Martialia removendis, fluxus nonnunquā

sponte sequitur. Tin minus, necesse est, ut agra per horæ circiter spatium immittantur balneo tepidiori, q ex herba Matricariæ, Melissæ, Artemisiæ, pulegij, Sabinæ, Flor. Chamom. roman., Salviæ, Baccis Lauri &c apparatum ad stagnantes humores dissolvendos, mucidamque et tenacem seri materiam per Uteri Ostiola expurgandam sæpius deprehendi utilissimum. Hoffmannus de Cachexiá.

4) Si vero venæ ſectio neceſſaria videatur, non adeo abſolute opus eſt, vt cum illa curationis *initium* fiat, ſed nonnumquam reliquæ methodo interſeri, & ſic poſt principia locari poteſt. Obſeruandum autem eſt, quod extra phaſes nouilunii & plenilunii inſtituenda ſit. *Conf. tabul. chirurg. de venæ ſectione.*

5) In tali caſu medicatio æque *blanda* eſſe debet, ac in iſto, in quo vena plane non ſecatur.

6) Quando autem cum venæ ſectione medicationis fit *initium*, tum leniter ſtimulantia ſtatim cum generalioribus combinari poſſunt. Hæc methodus eſt efficacior & breuioris temporis; moleſtior autem ob venæ ſectionis repetitionem.

2. Facta venæ ſectione ſolæ *pilulæ Stahlianæ* vel *Becherianæ* ſufficere poſſunt: nam *qualitatem* ſanguinis corrigunt, motus ad locum excretionis dirigunt & leniter ſtimulant. Modo hac methodo propinentur, vt verſus tempus, ſuperius indicatum, per ſex circiter dies ſingulis menſibus exhibeantur, donec menſes erumpant.

3. Eadem methodo exhibentur etiam hæ pilulæ in fluxu *imminuto*, vbi paucis diebus ante ſanguinis eruptionem propinantur, & *ſub ipſo fluxu* continuantur: Nullo habito reſpectu ad vulgatam illam opinionem, quaſi tum temporis medicamenta non conueniant. De incongruis hoc quidem verum eſt, de placidis autem & genuinis falſiſſimum. Nam hæc tali tempore longe efficacius operantur: hinc etiam *imminutio* menſium ob hanc temporis commoditatem multo citius, quam obſtructio, in ordinem poteſt reuocari.

4. *Ceſſatio* menſium eamdem expoſcit medicationem. Quo diutius autem ceſſarunt, eo magis venæ ſectio neceſſaria erit: nam refractarius eſt adfectus.

5. *Decoloratio* menſium, loturæ carnis inſtar, nihil aliud eſt, quam fluxus imminutus, & hinc eiusdem tractationis.

6. Quando autem menſes per ætatis rationem ceſſant, præcipue, qui antea largiter fluxerunt: tum quam maxime o-

pus eſt, verno & autumnali tempore venæ ſectionem in pede ſubſtituere, & ad ſenium vsque eamdem continuare, motusque per nitroſa & temperantia mitigare.

7. De *otioſis* loquimur: nam quæ feminæ vitæ genere laborioſo fruuntur, illæ his omnibus facile ſuperſedere poſſunt.

8. Modeſtus *corporis motus* ante omnia medicationi ſubſtituatur: illo enim abſente ſanguis non facile attenuatur, licet diluentia ad nauſeam quaſi propinentur. Si vero *diluens* cum *diluendo* bene ſubagitatur, ſalutaris ordinarie ſequitur effectus.

9. *Stimulantia* & *pellentia* ſi improuide adhibentur, e. g. in ſtatu inſigniter plethorico, & quando primæ viæ nondum expurgatæ ſunt, nec ſanguis attenuatus eſt: plerumque inducunt

1) Maiores obſtructiones.
2) Summas anguſtias præcordiorum.
3) Non raro heteroclitas per aliena loca ſanguinis eruptiones.
4) Febres lentas, hecticas, phthiſicas.
5) Adfectus cephalalgicos, ſpaſticos, immo conuulſiuos.
6) In ſpongioſis cachexiam & tandem œdemata.

10. Idem quoque iudicandum eſt *de ſalibus volatilibus*, quæ pariter tum non quadrant, ſi quantitas ſanguinis nondum imminuta, nec qualitas correcta eſt.

11. Proſtant quidem obſeruationes, quod *martialia* fluxum menſtruum produxerint; plura autem habemus exempla, in quibus ab illorum vſu ſuppreſſio huius fluxus ſubſecuta eſt. Vnde haud dubie practicorum obſeruatio pullulauit, quod *martialia* modo *obſtruant*, modo *aperiant*.

12. Sed *tempora* ſunt diſtinguenda. Quando enim exhibentur, dum ſanguis circa vterum congeſtus eſt, blandam venæ portæ vaſorumque vicinorum efficiunt ſtricturam, & ſic *ſtringendo aperiunt*, ſeu expreſſionem ſanguinis per vterum promouent.

13. Extra has peculiares circumſtantias *martialia* tam certo

hic

hic nocent, quam ipsa *adstringentia*; & licet *laxantia* illis *interponantur*, illa tamen vix sufficiunt, stricturam semel inductam relaxare.

14. Symptomata grauiora e. g. anxietates, dolores & phlogoses intercurrentes, quæ omnibus fere hoc adfectu laborantibus communes sunt, optime per nitrosa cum cinnabarinis sociata mitigantur.

15. Aliquando menses, per aliquot periodos suppressi, solo *nitro regenerato* reserati sunt.

16. Tempore *intermedio* ab *emmenagogis* abstinendum est, & diluentia tantum cum aperientibus vsque ad nouam periodum exhibere conuenit.

17. Inter remedia, *sanguinem* successiue attenuantia, & *seri* mucorem resoluentia, optime se gerit *succinum* & eius essentia.

18. Non minus etiam *essentia* alexipharmaco-diuretica *Stahlii*.

19. In serosioribus inprimis conducunt *radices ari*, *petasitid. leuistic.*

20. *Specifici* aliquid habet *sabina*, indeque parata *essentia*; *oleum* autem destillatum nimium efficax ad stimulandos conatus, & proinde cautius adhibendum est. *Vid. num.* 24.

21. *Artemisia* longe effœtior est, nec, nisi in magna copia, aliquid præstat.

22. Herba *persicariæ*, sub calcaneis gestata, alicuius efficaciæ deprehenditur.

23. *Myrrha* ad *diluendum* & *attenuandum* non commendatur: sanguinem enim non solum resoluit & attenuat, sed etiam in *fundendo* illo valde efficax est, & maiore præcipue dosi adhibita, eumdem insigniter commouet. Cauendum ergo, ne sanguis prius, quam dilutus est commoueatur.

24. *Olea destillata* sanguinem vehementissime commouent: absit igitur illorum vsus, vbi sanguis adhuc spissus est, & viæ nondum satis præparatæ sunt; immo vix vnquam necessarium est, vehementia talia in vsum trahere: nam

methodus *lenior*, supra commendata, plerumque sufficit; nisi insignis cachecticus status aut diætæ vitium concurrat.

25. Fluxui *mensium*, præ omnibus aliis hæmorrhagiis, proprium quasi est, consueta loca relinquere, & alia eligere: hinc præsente illo ab omnibus *reuellentibus*, siue internis, siue externis abstinendum est, e. g. a venæ sectione in brachio. Ex hisce considerationibus reiicitur etiam *cucurbitula* mammis adponenda, quam *Hippocrates* sect. V. aphor. 50. menstruis cohibendis destinat.

26. Fluxus quando semel reuocatus est, sollicite noua illius suppressio præcaueatur, multo enim pertinacius in ordinem post ea redigitur.

27. *Diæta* sit euchyla; abstinendo a cibis crassis & acidis: potus sit sufficiens, corpus bene moueatur, & aluus semper succedat.

TABVLA XVI.
DE

FLVXV LOCHIORVM ORDINATO ET NIMIO.

I. DEFINITIO.

Fluxus lochiorum est euacuatio solis puerperis propria, qua post exclusionem fœtus siue *legitimi*, siue abortiui, siue *molæ*, sincerus sanguis prioribus diebus, in tertiam subinde hebdomadem peculiari motu tonico per genitalia excernitur. Deriuatur a λοχεύω, parturio.

II. DIFFERENTIA.

1. Fluxus lochiorum differt ab illa *speciali hæmorrhagia vteri*, quæ feminis quibusdam plethoricis, vel in matrimonio vel

vel extra illud constitutis, post mensium cessationem obtingit. *Conf. tab. de mensium fluxu.*

2. Fluxus lochialis est vel
   1) *legitimus*, qui post partum, legitime exclusum, contingit, & siue *ordinate* & *moderate*, siue *nimium* succedit; vel
   2) *abortiuus*, qui abortum non tam sequitur, quam potius illum antecedit, aut sub actu exclusionis enormiter perrumpit.
3. Suppressionem lochiorum tabula sequens exhibebit.

III. *SIGNA.*

A. *Legitimi.*

1. Excretio *sanguinis* e genitalibus per 8-10-12-14. immo plures dies, statim post fœtus & secundinarum exclusionem initium sumens.
2. Prioribus quidem diebus sanguis stricte dictus, grumosus, coagulatus, aut ad minimum humor cruentus, larga prorsus quantitate excernitur.
3. Post quartum vel quintum diem hæc excretio cum odore graui, nonnumquam plane fœtido, coniuncta est.
4. Posterioribus autem diebus humor loturam carnium refert, & magis magisque flauescit, tandem prorsus pallescit, & vltima excretio lymphatica exsistit, quæ neque *coloribus* insolitis, neque *odoribus* fœtidis inquinata deprehenditur.
5. Hæc omnia *ordinarie* successibus *moderatis* & *proportionatis* succedunt, vt fluxus sub initium *largiter*, successiue autem sensim *moderatius* sequatur, donec tandem prorsus subsistat.
6. Quando autem *secundinæ* diutius retinentur, aut portio illarum auulsa in vtero restitat, vel aliæ accidentales caussæ accedunt, e. g. quando puerpera diu quieta cubat, & effusus in vterum sanguis in frusta coagulatur, tum fluxus lochiorum facile *excedit*, & varia spastica incommoda in abdomine, & in primis circa vterum oriuntur.

B. *Abortiui.*

1. Conspicua *grauiditatis* indicia, quæ antecedunt, videantur *tabul. de adfectibus grauidarum.*
2. Ante, quam *abortus* excluditur, sanguis ordinarie leniter & modeste profluit, deinde autem contumaci motu & enormi copia effunditur.
3. Vel *statim* sub initium cum tali violentia erumpit, præcipue quando feminæ sunt vel plethoricæ & largis menstruis purgationibus adsuetæ, vel corporis & animi insignes commotiones præcesserunt.
4. Hanc sanguinis profusionem largam sequitur ipsius abortus excretio, siue prorsus immaturi, siue maturioris, siue alius concrementi seu molæ. Coniunctis plurimum anxietatibus, lipothymiis & syncopticis deliquiis, nec non spasticis in abdomine doloribus.
5. Vbi autem abortum aliquoties perpessæ sunt, ibi negotium minore difficultate & paucioribus incommodis succedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Fluxui lochiorum *ordinato* obnoxiæ sunt omnes puerperæ, quæ partum legitimum excluserunt.
2. *Nimium* autem fluxum facile incurrunt
   1) plethoricæ.
   2) temperamenti præcipue cholerico-melancholici.
   3) quæ insignibus animi pathematibus, inprimis iræ, obnoxiæ sunt.
   4) Porro quæ de vinosa & aromatica diæta gaudent.
   5) Quæ fluxum mensium antea *nimium*, vel tamen notabiliter *largum* habuerunt.
   6) Nec venam secandam tempore gestationis decente modo curarunt.
   7) Quæ a laboribus liberæ viuunt.
3. *Abortiuo* fluxui obnoxiæ sunt, quæ aliquoties abortum iam excluserunt, aut in puerperio, proxime prægresso, minus recte expurgatæ sunt.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

A. *Fluxus legitimi & moderati.*

1. Huius caussa est omnino *plethora*, quam prouida natura opportuna hac occasione imminuere intendit.

2. Licet enim *abruptio secundinarum* a tenerrimis ramulis capillaribus vterinis caussa occasionalis vtique habenda sit, docent tamen vniuersæ circumstantiæ, quod hic fluxus magis *actiue*, quam passiue considerari debeat. Nam

1) Fluxus sanguinis minorum vasorum *passiuus* in vulnere tantum *crudo* & nihil *alterato* contingit; nemo autem hanc vulnerationis vteri speciem tam diu crudam & nihil vsquam mutatam sibi persuadebit. Immo

2) reliqua *vteri* substantia, ne per superficiem quidem totam, nedum profundius hac vulneratione adfecta est, sed solum in subtilissimorum vasorum extremitatibus. Hinc

3) horum vasorum subtilium libertas, facta fœtus exclusione, vterique subsidentia, & strictura satis promte accedente, potius opprimitur; prout hoc in aliis vulneribus profundioribus tenuiorum ramificationum euenit.

4) Inprimis autem *actiuam* huius fluxus indolem illustrat proportionata illa & moderata, per plures dies continuans, sensim sensimque deficiens *excretio*, quale quid in nulla hæmorrhagia passiua, a solutione continui orta, obseruatur. Tandem

5) hic ipse fluxus facile per diætam, terrorem, refrigerationem tam internam, quam externam, imminui potest aut supprimi. Quæ sane cuncta satis confirmant, caussam non simpliciter a passiuo sanguinis lapsu, sed potias ab actiua excussione dependere; id quod clarius & magis confirmat fluxus *abortiuus*.

B. *Legitimi nimii.*

1. Caussam generalem cum ordinario fluxu eamdem agnoscit.

2. Caussæ *occasionales* præcedente membro in *subiectis* plurimum indicatæ sunt.

3. His

3. His adhuc adiicimus
   1) *secundinarum* deficientem excretionem.
   2) Vsum *pellentium* & sanguinem fortiter commouentium, sub partus difficili exclusione.

C. *Abortiui.*

1. Sanguis superfluus valdeque molestus, siue per animi pathemata siue per alias occasiones vehementer commotus, ad abortum disponit.
2. Si vero aliquoties abortus iam contigit, caussa magis in *moralibus*, quam physicis rebus quærenda est.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Fluxus lochiorum, *legitime* succedens, insignis est *vtilitatis*; deficiente autem illo, plura incommoda ac grauia pericula inferuntur. *Vid. tabul. sequens de suppressione lochiorum.*
2. Præ omnibus aliis hæmorrhagiis hic fluxus *excessui* expositus est: præcipue quando secundinæ aut portiones tantum illarum remanserunt. In hoc enim casu non prius, quam excreta sunt retenta, obtineri potest mitigatio.
3. Lochia quando *mediocriter* tantum excedunt, minus quidem periculum minantur; quando autem *prodigiose* & cum impetu sanguis effunditur, ægrotantis vires intra paucas horas insigniter exhauriuntur, immo penitus consumuntur. Denique
4. *Ingentes* huiusmodi profusiones lochiales, qui sibi relinquuntur, longe minora incommoda post se trahunt, quam illæ, quæ incongrua arte cito supprimuntur.
5. Quo immaturior abortus a tertio mense exsistit, eo grauior hæmorrhagia exclusionem illius ordinarie comitatur. Et hoc phænomenon clarius docet, caussam non simpliciter a passiuo sanguinis lapsu sed ab actiua excussione dependere.
6. Licet sanguis multo impetu non procedat, non exiguæ tamen est considerationis, quando diu continuat aut per breuia interualla recurrit. Nam vterus non satis expurgatur; vnde postmodum grauis mensium perturbatio,

& no-

& nouus facile abortus, vel sterilitas, aut certe infelicior gestatio succedit; ante omnia vero febres acutas, inflammatorias, cum etiam torminosos, spasticos vteri & mesenterii adfectus producit.

7. Vbi sanguis *copiose* iam profluxit, ibi abortus nulla ratione impediri potest; licet optima *cohibentia* & *roborantia* adhibeantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Fluxus lochiorum *moderatus* nulla quidem indiget medicatione, ad præcauendos tamen siue excessus, siue defectus, aliaque symptomata præoccupanda, pilulæ *Stahliana*, per nouem priores dies quotidie ad gr. XV. propinari possunt. Quando autem vsitatissimo more *crocum* vel in cibis vel in *essentia* adhibere placet, necesse est, vt moderatissimis dosibus & paucis guttulis vtamur.

2. Fluxus autem *nimius* eadem fere methodo, qua nimius fluxus *mensium*, tractatur, nempe

   1) exhibentur ter per diem remedia, quæ *orgasmum* sanguinis temperant, videlicet *absorbentia* & *nitrosa* cum pauca *cinnabari* combinata.

   2) Versus noctem autem dosis pilularum *Stahlii* porrigitur, & hac ratione quotidie continuatur.

   3) His non sufficientibus ab aliis remediis operæ pretium vix exspectandum erit; probari tamen adhuc possunt *mitiora cohibentia* & *lenia anodyna*, e. g. spec. de hyacinth. coralliata, crocus mart. antimoniat. tenerior, tinctur. vitriol. mart. *Ludouici*, item M. P. de cynoglossa, trochisc. de carabe, *millefol.* siue in forma infusi siue extracti ad gr. I-II. pro dosi. Porro *cascarilla*, gestatio *bufonis* exsiccati. Quod ad diætam attinet, potus bene defæcatus, cum tantillo citri vel nuc. moschatæ mixtus vtilis est.

   4) Quando constat, quod *secundinæ* vel in totum vel ex parte restitent, vsus pilul. *Stahlii* tanto magis commendatur. Potest etiam illarum exclusio promoueri per *hepar anguillæ*, ad scrup. I. cum potione *analeptica* propinatum.

3. *Fluxus abortiuus* eamdem expofcit medicationem, quam *nimius*: vbi enim profufio fanguinis præfentiffimum lethalem exitum minatur, & lipothymici adfectus fuperueniunt, ibi fpectatorem otiofum agere non conuenit, fed exclufio fœtus vel molæ quantocyus promouenda eft per dofin pilularum *Stahlii*, quæ prius folui & poft 12. horas, fi neceffarium erit, repeti poteft. Quando autem pilulæ hæ ad manus non funt, *hepar anguillæ* vfurpari debet.

4. *Abortu* cum *fecundinis* rite exclufo mitigatio fluxus tentetur per remedia *temperantia*, orgafmum fanguinis fiftentia, & lenia adftringentia: coniuncto vfu pilularum *Stahlii*.

5. Hæmorrhagia tandem fedata propinentur difcutientia interna, v. g. *mixtura* tonico-neruina *Stahlii*, vel *effent. alexipharmaca* cum effent. *millefol.*

6. Ad fluxum lochiorum *nimium* præoccupandum commendantur

1) *Venæ fectio* in brachio aut pede circa medium geftationis tempus adminiftranda, immo fi reliquæ circumftantiæ exigere videntur, etiam circa *inftantem* partum repetenda;

2) *Ligatura* abdominis poft legitimam fœtus & fecundinarum exclufionem.

3) Quieta & tranquilla *animi* ac *corporis continentia*, in primis abftinentia ab adfectata illa orthoftadia & multis fermocinationibus.

7. Ad nouum abortum præcauendum commendatur

1) *Vteri expurgatio* ope pilularum *Stahlii*, ftatim poft illius exclufionem per plures dies propinandarum.

2) *Venæ fectio* congrua circa illud tempus, quo antea abortus exclufus eft.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Puerperæ tamquam *vulneratæ* merito confiderantur, quibus ex *leuiffimis* cauffis febres inflammatoriæ accedere poffunt. Hinc a remediis, fanguinem fortiter *commouen-*

uentibus, quouis modo abstinendum, & quidem in ipsis adeo phlegmaticis, nedum sanguineo-plethoricis.

2. *Adstringentia*, quæ motus salutares, exclusionem respicientes, opprimunt, quantum vmquam fieri potest, euitentur. Quando autem vrgente casu necessaria iudicantur, parcius adhibenda sunt: interpositis temperantibus & diapnoicis, ne febres inflammatoriæ accedant, vel hydrops aut hectica subsequatur.

3. In omnibus hæmorrhagiis, in quibus *nimium* factum esse videtur, *alexipharmaca* moderata locum habent.

4. *Aluum* prouocare per communia laxantia non decet. Quando itaque *pilulæ Stahlianæ* desunt, *clysteres* emollientes commodissime adhibentur.

5. Sæpe obseruatum est, quod *pilulæ Stahlianæ*, per nouem dies exhibitæ, prioribus ne vnicam quidem sedem produxerint, puerperæ autem fluxum lochiorum ad vota & cum optima euphoria habuerint. Quod sane negotium, recte pensitatum, satis demonstrat, pilulas hasce nullam naturæ vim inferre, sed illius *intentioni* apprime respondere.

6. Idem etiam obseruare licet, quando pilulæ *Becheri* genuinæ puerperis, modo non adeo sensibilibus, offeruntur.

7. Pro restaurandis viribus *analeptica* locum habent: pro quo scopo in adsuetis *potus vinosus* non reformidandus est. Conducit etiam *vsus vini medicus*, nempe cochlear vnum vel alterum vini Canariensis, Maluatici, Hispanici, subinde exhibendum, vt & lacticinia, emulsiua, pultacea, amygdalata.

8. *Species de hyacintho* in omni nimio fluxu merentur laudari; nam præter virtutem tonicam, quam habent, & subadstringentem, *analepticum quid* simul fouent.

9. Exsulent remedia valde *incrassantia*, *narcotica* vulgaria & acria externa *repellentia*.

10. Iactura sanguinis quando contigit insignis, caueant sibi ægræ non tantum ab *animi* & *corporis*, verum etiam *sen-*

suum commotionibus e. g. a limpida & splendida luce, oculis nocente.

11. *Potus* magna circumspectione puerperis porrigendus est: *calidus* enim, multo magis autem *frigidus*, facile tormina & flatus potest excitare. Hinc *tepidus* tantum offeratur, refracta, sed sufficiente, portione.

12. Magis prosunt decocta *hordei* decorticati, *auenæ* decorticatæ, *iuscula tenuia*, cum sufficiente conditura aromatica; addito non nisi momento *macis* seu nuc. moschat. *iuscula vinosa*, postquam partes spirituosæ in vase aperto per lenem coctionem quodam modo auolarunt; addendo dimid. part. aquæ fontanæ, modicum sacchari, vitellum oui, paucum boni butyri, & tantum *croci*, quantum iusculum moderate tingendum requirit. Et hæc quidem omnia in statu lochiorum ordinato & moderato.

13. Potus *cereuisiæ* fermentescentis puerperis non conducit.

14. *Abortus* quando contigit, soli naturæ negotium non relinquendum est, quia non semper sufficit vtero recte expurgando. Vnde non raro postea nouus abortus exoritur; ad quem præcauendum tanto magis sollicite ea obseruentur, quæ sub *methodo* commendata sunt; in primis motus corporis *moderatus* ad æqualem sanguinis distributionem multum confert; contra onerum gestationes grauiores nocent.

15. Ceterum, dum non leges tantum diuinæ, sed & multæ considerationes physicæ thori vsum præmaturum puerperis interdicunt, optandum esset, vt, qui Christiani audiunt, intra illos ad minimum limites, quos modesti ethnici transcendere erubuerunt, se continerent.

16. Conferatur *tabula de adfectibus puerperarum*.

TABVLA XVII.
DE
SVPPRESSIONE LOCHIORVM.

I. D*IFFERENTIA.*

Suppreſſio lochiorum eſt vel

1. *Completa*, quando nullus ſanguis excernitur; vel
2. *Incompleta* ſeu *imminuta*, vbi fluxus in aliis quidem periodum ſuam per 8. 10. 12. dies ſeruare ſolet, ſed tam impedite tamque *parca* quantitate ſanguis prouenit, vt pro tali fluxu vix poſſit reputari; in aliis autem ſubito ante terminum conſuetum plane ſupprimitur.

II. *SIGNA.*

1. *Completa* ſuppreſſio per ſe conſtat.
2. *Imminuta* autem illa habenda eſt excretio, quæ a norma, quam *tabula de fluxu lochiorum* ſub *ſignis* indicauimus, deflectit.
3. In diiudicanda autem *imminuta* excretione diſtinguenda ſunt temperamenta & reliquæ puerperarum conſtitutiones, ſecundum quas fluxus lochiorum variare ſolet, e. g.
   1) Quæcumque feminæ *largiorem* fluxum *menſium* extra impraegnationis tempus habuerunt, illæ etiam *lochia* largiora experiri ſolent.
   2) Quibus autem menſes *parcius* fluxerunt, in illis etiam fluxus *lochiorum* non ita copioſus eſt exſpectandus.
   3) Reſpicienda etiam ſunt lochia *prægreſſa*, nam ad horum indolem ſuccedentia plerumque accedunt.
4. Manifeſta tandem huius fluxus imminuti aut ſubito ſuppreſſi ſigna ſunt
   1) *abdomen* tenſum, durum & tumidum cum variis ſpasmis, torminibus & anxietatibus.
   2) *Senſus* doloris grauantis, tendentis & lancinantis, infimum

mum ventrem, lumbos & inguina occupantis; coniuncto ardore ac pulsatione.

III. *SVBIECTA.*

Suppressioni lochiorum siue *completæ* siue *imminutæ* præ aliis obnoxiæ sunt

1. *plethoricæ.*
2. Quæ sunt *temperamenti sanguinei*, laxo corporis habitu, exiguisque *venis* instructæ.
3. Quæ *mærori, timori* & *terrori* valde obnoxiæ.
4. Item quæ turbatam aut plane suppressam purgationem menstruam antea expertæ sunt.
5. Denique quibus caussæ aduentitiæ subsequentes succedunt.

IV. *CAVSSAE.*

A. *Internæ.*

1. *Motus tonicus* alteratus, quo vel ipsa vteri textura, vel exitus eiusdem rigide occluditur.
2. *Orgasmus* abundantis sanguinis, qui ad suppressionem multum contribuit; neque obstat, quod & *nimii* fluxus caussa interdum esse soleat;
3. Licet enim plethora *simplex*, nedum cum *spissitudine* quadam coniuncta, hæmorrhagias quaslibet impedire possit, minor tamen illius est efficacia, quam si plethora *commota* concurrit, & vasa turgida conspiciuntur.

B. *Externæ* & *aduentitiæ.*

1. *Refrigeratio* corporis & *potus frigidus.*
2. Remedia *pellentia*, quæ ad partum excludendum adhibita fuerunt.
3. Abusus *calidorum* remediorum : quando enim talia pro lochiis *imminutis* adhibentur, *completa* facillime suppressio producitur. Huc pertinent *myrrhata* , *crocata*, *salia volatilia.*
4. *Animi pathemata*, præcipue *terror* & *iracundia*, per quam sanguis ad orgasmum insigniter concitatur.
5. *Immodici* & *præmaturi* puerperarum *labores ad partum*, a quibus expansio sanguinis etiam notabiliter producitur.

V. *PROGNOSIS.*

1. Nulla datur hæmorrhagia, *cuius* defectus tam *præsentia*, & tam

tam presso pede *succedentia* pericula ac damna certo adfert, quam suppressio fluxus lochiorum; maxime vero quando subito & repente facta est.

2. Illa quidem suppressio seu imminutio, quæ ex *abundantia* sanguinis, cum *spissitudine* qualicumque coniuncta, originem sumit, *mitiores* consecutiones habet, nempe
   1) angustias præcordiorum.
   2) inquietas corporis agitationes,
   3) capitis dolores.
   4) adpetitus prostrationem.

3. Quando autem suppressio lochiorum ab *orgastica* seu turgida sanguinis commotione dependet, tum *graviora* pathemata producuntur, nempe
   1) *febres* acutæ, inflammatoriæ, præcipue exoritur in quibusdam regionibus *purpura miliaris* cum manifesta sæpius malignitate.
   2) *Congestiones* & *stases* circa caput, vnde deliria, anginæ, aphthæ, it.
   3) Adflictiones *suffocatiuæ*, *syncopticæ*, summe *cardialgicæ*, vomibundæ aut hæmato-emeticæ sequuntur, quæ vel præcipitem sortiuntur exitum, vel chronicum morbum constituunt e. g. hecticam, cachexiam, colicam conuulsiuam, tympanitem, ascitem.

4. Sed hæc pathemata, quæ *præsente* tempore producuntur, non sufficiunt: sæpe enim contingit, ante omnia post *abortum*, vt lochia, cito suppressa, in *futurum* etiam damna sua extendant, nempe
   1) in *vtero* facile coagula, concrementa, vlcerationes relinquuntur.
   2) quæ *nouam* in posterum *conceptionem* vel impediunt, vel
   3) factam conceptionem non parum turbant, dum fœtui nutrimentum subripiunt, & nouo facile abortui ansam præbent.
   4) His incommodis plerumque accedunt *mensium ataxia*, *stabiles inflationes* abdominis, & varii spastici hypochondriaco-hysterici adfectus.

5) Qui

5) Qui tandem transeunt in conuulsiones epileptico-hystericas, vel motuum syncopticas omissiones.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Vbi lochiorum tantum *imminutio* præsto est, ibi

1) *interne*, leniter *stimulantia*, moderatissimis tamen dosibus, adhiberi possunt. e. g.

Recip. essent. myrrh.
succin.
scord. ana drachm. I.
croc. scrup. I. M. dosis 20-25. gutt. bis per diem exhibenda.

Coniungi hic possunt diluentia, infusa, iuscula vinosa parcius crocata: in *robustis* quoque *elixir. propprietat.* item essent. alexipharm. cum pauca portione essent. melissæ, cinnamomi, pulegii remixta.

2) *Externe* cataplasmata aut *sacculi* ex temperatis vegetabilibus resoluentibus, neruinis & roborantibus adhiberi possunt; additis oleis lenientibus & paullulum camphoræ, croci orientalis, castorei.

Item *pediluuia* & *fomenta* moderate vaporosa ex herbis neruinis temperatis.

2. Quando autem lochia prorsus suppressa sunt, circumspectio experimentis probata vix vmquam concedit, fluxum *directe* & per stimulantia reuocare; *vid. cautel.* minime omnium, si suppressio iam per aliquot dies durauit.

3. Conuenit potius ad caussas huius suppressionis, præcipue vero ad *orgasmum* sanguinis respicere, & aestuationes *febriles* præoccupare. Huic scopo inseruiunt *pulueres febriles* nitroso-temperantes, & *potiones* diapnoicæ ex aquis destillat. e. g. plantag, card. benedict. flor. sambuc. scabios. vlmar. paratæ. it. iuscula pinguia, decocta gelatinosa & emulsiua.

4. *Aluus* semper sit libera, & vrgens quando adest plethora, moderata *venæ sectio* statim in pede instituatur.

5. *Febris* ipsa si accedit, iidem pulueres & eædem potiones diapnoicæ conducunt, neglecta illa, circa *nitri* vsum, for-

formidine vulgari. *Confer. cautel. & tabul. de adfectibus puerperarum.*

6. Post puerperium menses in illis, quæ vel lactare non possunt, vel peruerse nolunt, promouendi sunt, per remedia suo loco indicata.

VII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Pilulas Stahlii*, vel etiam *Becheri* genuinas, qui dextre poterit adhibere, omnibus aliis stimulantibus & pellentibus, vtpote minus fidis ac tutis, commode supersedebit.

2. Quando lochia *plane* supprimuntur, numquam Medicus in animum inducat, per *pellentia* & alia *calida* remedia fluxum reuocare, quia negotium hoc non solum difficillime succedit, sed & variis periculis expositum est.

3. Quæ cautela tanto magis est obseruanda, quanto frequentius contra eamdem insignes committuntur errores, dum febrilia calida, aloëtica, myrrhata, & sic dicta vterina promiscue exhibentur.

4. Damna, quæ inde redundant, communia sunt illis, quæ *tabula de suppressione mensium*, per eadem pellentia tractata, indicauimus: nempe obstructio vel augetur cum grauioribus abdominis pathematibus; vel, si omnino fluxus iterum erumpit, facile tamen febres inflammatoriæ vterinæ succedunt.

5. *Opiata*, quæ ad sedanda tormina colica, & spasmos abdominis compescendos, quibusdam in vsu sunt, lochia prorsus supprimunt, & adflictionem adaugent.

6. Per *venæ sectionem* lochia reuocare velle, secundum consilium per vulgus notum, nullo modo potest commendari.

7. Licet enim in quibusdam indiuiduis plethoricis, quæ tempore medio gestationis venæ sectionem non admiserunt, excretio talis artificialis nonnumquam vtiliter possit adhiberi, hoc tamen consilium circumspectioni Medici est relinquendum; qui vero, quo magis sanguis *qualitate* peccat, eo minus per eamdem optatum successum obtinebit.

S 8. Me-

8. Metus ille vulgaris, quod *nitrum* ob exſpectandas diarrhoeas, puerperis periculoſas, tuto non poſſit adhiberi, ſufficiente in contrarium experientia, ſatis iam eſt ſublatus. In *modico* hic conſiſtit virtus: ad *ſex* enim circiter *grana* nitrum exhibitum tantum abeſt, vt diarrhoeas prouocet, vt potius illas praeoccupare & ſedare ſoleat.

9. *Eſſentia ſuccini non alcaliſata*, ſed *alcoholiſata*, ſeu per ſolum ſpiritum vini rectificatiſſimum ſine ſalibus parata, & cum pauciſſima portione *eſſentiæ croci* combinata, parcius & repetitis doſibus adhibita, extra commotiones febriles, vſu ſuo non caret.

10. In *orgaſtico* ſanguinis ſtatu abſorbentia egregie ſe gerunt. Temperant autem nimiam hanc ſanguinis exagitationem non tam *abſorbendo*, quam potius *interponendo*: quilibet enim motus inteſtinus ſanguinem reddit ſubtiliorem; quando autem craſſiuſcula abſorbentium corpora interponuntur, effectus ille reſoluens & turgidus impeditur.

11. *Diætam*, puerperis conuenientem, *tabul. de fluxu lochiorum* iam indicauimus, *conf.* etiam *tabul. de adfectibus puerperarum.*

12. Speciatim adhuc notandum, quod in fluxu lochiorum *tantum imminuto* parciſſimus *croci* vſus, ad leuem iuſculorum tincturam adhibitus, extra commotiones febriles vtiliter adhiberi poſſit; vti ſub *methodo* paucis iam dictum eſt.

13. Sic etiam modicus *generoſi vini* vſus, praecipue in adſuetis ſiue iuſculis, ſiue potionibus ſumtus, non ſolum a periculo hic alienus eſt, verum etiam aliquem adhuc effectum ad fluxus impediti promotionem praeſtare ſolet.

14. Regimen tandem non ſit anxium & æſtuoſum, omnesque irritationes ad euacuationem aluinam hic euitentur.

TAB.

TABVLA XVIII.
DE
CONGESTIONIBVS COMPLETIS GENERATIM.

I. **D**EFINITIO.

Congestio est specialis directio sanguinis, a natura ope motus tonici versus loca peculiaria copiosius & hunc quidem in finem ordinarie collecti, vt per hæmorrhagiam ibidem euacuari, & illius abundantia hac ratione imminui debeat.

II. DIFFERENTIA.

1. Indoles horum adfectuum optime exprimitur per vocem *congestionum*; hac enim aliquid actiui designatur. Contra vocabula *regurgitationum*, *stagnationum*, *stasium*, *obstructionum*, quæ his in morbis vulgo adhibentur, & passiuam significationem habent, neruum rei non attingunt.

2. Congestiones enim *actiuam* sanguinis compulsionem ad certa loca hæmorrhagica designant. Hinc differunt
   1) A *stagnationibus*, in quibus progressio sanguinis in partibus siue porosis siue vasculosis ita impeditur, vt licet simpliciter nondum subsistat, tam copiose tamen refluere non possit, quam quidem adfluit.
   2) A *stasibus* & *obstructionibus*. Nam in his non tantum motus progressiuus, sed & qualitas humorum insigniter alteratur; in congestionibus autem, qua talibus, horum neutrum contingit.

3. Congestiones sunt
   1) Vel *simplices*, *completæ* & *directe hæmorrhagicæ*, in quibus sanguis versus talia loca restringitur, quæ ad illius perruptionem & effluxum apta sunt, e. gr. versus nares, pulmones, ventriculum, vterum, intestinum rectum.

2) Vel *incompletæ, latius se extendentes* & *diuagantes*, quæ *rheumatismi* nomine veniunt, & in quibus sanguis versus easdem quidem regiones & in eumdem finem hæmorrhagicum congeritur; quoniam autem *eminus* tantum & in loca, quæ a viis hæmorrhagicis longinque distant, congeritur, perruptio illius non potest exspectari. Contingunt autem incompletæ tales congestiones in *rheumatismis stricte dictis*, in adfectibus *arthriticis* & in omnibus sic dictis *frigidis catarrhis*.

4. Congestiones differunt porro ratione *loci*.

1) In *iunioribus* enim *caput*,

2) *Media* ætate *pectus*,

3) *Consistente* autem ætate *abdomen*, videlicet renes, ventriculus & hæmorrhoidalia loca, ordinarie ab iisdem infestantur.

5. Tandem congestiones differunt ratione *effectus* & *euentus*,

1) Vel enim *veri sanguinis* euacuatio succedit.

2) Vel si ob materiæ qualitatem aut colatoriorum constrictionem *toti* massæ sanguineæ *altior* aditus non conceditur, *tenuiores* tantum illius portiones euacuantur. Vnde effectus *seroso-mucidus*, *catarrhalis* dictus, vel *seroso-salsus* & *corruptioni vlcerosæ* propinquus emergit. Germani vocant: scharffe saltzige Flüsse. Huc pertinent coryza, tussis humida, asthma humidum. Has congestionum species *bechicas* vocare solemus.

3) Quando autem plane nulla euacuatio succedit, humores congesti vel sensim iterum discutiuntur, vel in stagnationem & stasin deducuntur. Vnde varii effectus *inflammatorii* & *suppuratorii*, vel pro materiæ & locorum diuersitate *œdematosi*, *glandulosi* & *scirrhosi* sequuntur.

III. *SIGNA*.

Hæc desumuntur ab *effectibus* congestionum.

1. In partibus enim *adfectis* obseruantur

1) Infarctus, inflationes & distensiones vasorum, ita quidem, vt & exilissima vascula, quæ visum alias effugiunt, turgida sæpius adpareant.

2) Do-

2) *Dolores* opplentes, tendentes, grauantes.
3) Quando autem altius & acrius sese exserunt congestiones, accedit *rubor* & *calor* præter naturam, & dolores obseruantur acuti, lancinantes, fremebundi, pungentes, pulsui respondentes.
4) Quam primum autem euacuatio sanguinis sequitur, plurima hæc incommoda cito sæpius euanescunt; id quod nonnulli ægrotantes ipsi præsagiunt dicendo: Wenn nur das Bluten käme, so solte der Kopf bald leichter werden.
5) *Hæmorrhagia* autem non succedente complicantur facile tumores, acuti dolores, inflammationes, immo vlcerationes manantes.

2. In partibus *remotis* occurrit
1) constrictio spastica, ita, vt vasa penitus detumescant.
2) Sensus frigoris, immo interdum veræ refrigerationis.
3) Reliqua signa e *congestionibus* specialibus, quæ *tabulis* subsequentibus exhibentur, elucescent.

IV. *SVBIECTA.*

Congestiones, quamquam frequenter occurrere videantur, non omnibus tamen hominibus eadem facilitate eueniunt, sed illis præcipue,

1. Qui insigniter plethorici exsistunt.
2. Qui vitæ otiosæ, sedentariæ & diætæ lautæ dediti sunt.
3. Qui euacuationibus sanguinis, siue naturalibus, siue artificialibus adsueti fuerunt, & iam immunes ab illis viuunt.
4. Huc etiam pertinent, qui euacuationes *serosas*, quas habuerunt, neglexerunt, e. g. fonticulos, setacea, vesicatoria.
5. Ceterum non quælibet ætas ad quamlibet, sed ad illam tantum congestionem habet procliuitatem, quæ cum hæmorrhagia, cuiuis ætati competente, habet connexionem.

V. *CAVSSAE.*

1. Fictiones *Veterum* de *electiua missione*, quasi anima vel spiritus certas quisquilias ad idonea loca exportent & proiiciant, negotio congestionis sufficientem lucem non accendunt.

2. Interea tamen plus rationis habent, quam *Recentiorum caussa passiua* fermentationis spumescentis, stasium & obstructionum. Vera enim obstructio est accidens satis periculosum, quod tam frequenter in corpore humano contingere, vti quidem congestiones, numquam vero simillimum est.

3. Quamquam etiam negari non possit, quod congestiones dentur, quæ hæmorrhagiam non respiciunt, quodque Recentiorum materia acris, neruos vellicans, modo biliosa, modo salina, in certa quadam regione hærens, stimulo suo congestiones interdum prouocare soleat, tanto magis, quando iam verae stases & corruptiones adsunt: hae tamen congestiones non passiuæ sed actiuæ censendæ sunt. Natura enim per adfusionem humorum acrimoniam temperare, abstergere vel quamcumque aliam molestiam auertere intendit.

4. Præterea acris illa materia non per se in tali loco passiue colligitur, sed per prægressam qualemcumque aliam congestionem ordinarie eo ducitur; id quod in rheumatismis præcipue est familiare. Et sic sinister euentus *primæ* congestionis prouocat *secundam*, quæ primam exacerbat.

5. Interea tales congestiones, quæ vel materiæ acris temperationem vel alia molesta auertenda respiciunt, longe rariores sunt, quam congestiones simpliciter *hæmorrhagicæ*.

6. Et sic pro primaria caussa *materiali* congestionum accusamus *plethoram*, præcipue insigniter *commotam*.

7. Pro caussa *specialiore* habemus difficultatem successus hæmorrhagiæ. Quando enim vel ob humorum spissitudinem vel ob viarum stricturam sanguis stricte dictus non potest euacuari, tum vel portio tenuis serosa tantum excernitur, vel plane nulla euacuatio contingit.

8. Caussa *efficiens* est intentio naturae ad sanguinem abundantem exonerandum.

9. Caussae *occasionales externæ* sunt
 1) Exagitatio impetuosa.
 2) Insolitus vini potus.
 3) Aër humido-frigidus, non raro etiam humido-calidus.

4) Spe-

4) Speciatim quando solis aestus capiti, parum tecto, diu admittitur.

5) Item hypocausta humilia, cum primis proxime terram sita, vbi pedes & crura frigore, caput autem calore adficitur.

10. Restat, vt de *caussis dolorum* nonnulla adiiciamus, qui vel ab *actibus* vel ab *effectibus* congestionum dependent, seu vel *ab* ipsa congestione, vel *per* & *propter* illam excitantur.

1) *Ab* ipsa congestione oriuntur

a) Vel *materialiter*: Quando enim materia congesta *stagnans* est, sub mora sua format *calores*, *ardores*, *pruritus*; & quando in *stasin* deducta, eoque ipso corruptionibus obnoxia est, tum *rosiones* & intolerabiles *ardores* ad vlcerationem vsque efficit.

b) Vel *formaliter*, nempe ab ipso actu congestionis. Ab hoc dependent sensus *infarctuum*, *tensionis*, *grauitatis*, immo *frigoris* & *stuporis* cum subsequente sensu illo fremebundo *dormitionis*.

2) *Per* & *propter* congestiones veniunt dolores, dum peculiaris renisus seu actus reciprocus expulsorius, discussorius & repulsorius a natura per actiuam stricturam in parte adfecta distensa suscipitur, vt vel effectus congestionis promoueri, vel metuenda stasis praeoccupari & molesta partium solidarum distensio auerti debeat. Oriuntur hinc motus *spastici contentiosi*, praecipue per fibras singulares, & ab his dependent *punctiones*, *lancinationes*, *vellicationes*, *tractiones*, torsiones, immo vibrantes, palpitantes & fremebundae commotiones.

3) Paucis: omnes dolores dependent vel ab acuta actiua *tensione*, vel a *calore* insigniter aucto, vel a vera & sine tropo dicta *acredine salina rodente*. Acerrima autem dolorum species est illa, quae a tensione originem ducit: cuius rei verum documentum est *tortura*, quae secundum *Hildanum* podagricos dolore superat & profligat

VI. PRO-

VI. *PROGNOSIS.*

1. Adparatus congestionum non raro maior est, quam destinatus illarum finis requirit. Hinc varii sinistri effectus *stagnationum*, *stasium* inflammatoriarum & *corruptionum* oriuntur; de quibus sub *signis* iam diximus & tabulis sequentibus per species fusius dicetur.
2. Interdum etiam *stupores* & *paralytodeæ* debilitates partem adfectam occupant; quæ tamen mitioris sunt prognoseos, quam veræ paralyses.
3. Quo minus euacuatio *hæmorrhagica*, quam natura respicit, obtinetur; eo pertinacior est congestio, & eo maiora incommoda spastica & dolorum inde sunt exspectanda. Hinc congestio *incompleta rheumatica* difficilius curatur, quam *completa*.
4. Congestiones, quæ in *pectore* fiunt, grauioribus & acutioribus morbis portam pandunt, quam quæ in capite & abdomine oriuntur. Sanguinis enim euacuatio, quam natura intendit, felicem in pectore exitum obtinere non potest.
5. Quæ congestiones in *consuetudinem* iam abierunt, illæ, licet caussa materialis subtracta sit, non facile cedunt medicationi, sed leuissimis potius occasionibus nouam scenam ludunt.
6. Congestiones, quæ *incongrua ætate* contingunt, periculo non carent.
7. Peruersæ congestionum tractationes, præcipue quæ fiunt per *narcotica* incongrua, per remedia *calida* & *regimen sudoriferum coactum*, efficiunt vel crebriores paroxysmorum recursus, vel morbos maxime irregulares; de qua re sub tabulis specialibus plura dicemus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. *Aluus*, quæ in congestionibus ordinarie stricta est, soluatur & soluta seruetur

1) Vel

1) Vel per blandum *laxans* e. g. rhabarbarinum, pilul. *Becheri* cum extracto ellebori nigri combinatas, magnesiam albam &c.

2) Vel per *clysterem* emollientem & demulcentem. Hac ratione *reuulsio* quoque humorum a superioribus partibus obtinetur.

2. Nimia *sanguinis expansio* & *spastica fibrarum* stricturae, quae sub motibus congestoriis, iisque immoderatis, oriuntur, demulceantur per absorbentia, nitrosa, cinnabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. gr. conch. praep. ocul. praeparat. nitr. depurat. antimon. diaphoret. cinnab. antimon. vel nativ. Hi pulueres saepius per diem repetantur.

3. Quando autem *dolorum atrocia* nimis vrget, tum ad agentis acerbitatem placandam lene *anodynum* dictis pulueribus addatur & ante somnum exhibeatur. Laudamus in hunc finem M. P. de cynoglossa cum cortice cascarillae.

4. Hisce pulueribus interponantur & subiungantur illa remedia, quae *aequalem sanguinis distributionem* promouent. In hunc scopum commendantur

1) *Alexipharmaca temperata*, moderatis dosibus & opportuna horarum discretione propinanda. e. g. essent. alexiph. *Stahlii.*

2) *Diaphoretica blanda*, diluentia largiter & calide hausta e. g. infusa thée, coffée, veronic. teucrii folio, salv. flor. lauendul. &c.

5. Ad sanguinis congesti & restagnantis discussionem adhibeantur simul *topica*; sed cum cautelis inferius notatis v. g. spiritus vini camphoratus, liquamen lumbricorum terrestrium cum spiritu vini camphorato mixtum; item epithema illud, quod per vulgus notum est, & ex semine carui, baccis iuniperi, sale communi & mica panis fermentati paratur. Subordinentur eodem tempore *lenia repellentia* ex nitro, saccharo saturni & aceto rosaceo praeparata.

6. Denique tonus partium adfectarum *roboretur*

1) *interne* e. g. per tinct. tonico-neruinam *Stahlii*, essentiam succin. cum essent. lign. & sarsaparillæ combinatam.
2) *externe* per sacculos neruinos cum spiritu vini camphorato & crocato madefactos.

B. *Extraparoxysmum.*

1. *Ventilationes sanguinis præseruatoriæ* circa æquinoctia instituantur & constanter repetantur.
2. His sanguinis euacuationibus præmittantur & subiungantur *laxationes per epicrasin*, quæ spissitudinem sanguinis & cacochymiam corrigunt. *Conferantur tabulæ de spissitudine & cacochymia.*
3. Rerum non-naturalium conueniens vsus obseruetur ; inprimis quod ad motum corporis placidum & perennantem attinet. Hunc enim qui negligit, illum optima quoque remedia a congestionibus non defendent.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Ex caussis allatis manifesto concludere licet, quod in congestionibus legitime tractandis *quantitatem* imminuendam magis quam *qualitatem* corrigendam respicere debeamus.
2. Et quoniam in ipsis etiam *bechicis congestionibus* e. g. coryza, tussi humida, tumore œdematoso & reliquis, imminutio sanguinis a natura intenditur, hoc autem *indicatum* a paucissimis obseruatur : necessarium est, vt Medicus communem viam hic deserat, & negotium sanguinis abundantis in his adfectibus primario consideret.
3. Quem ad modum egregium momentum prudentiæ practicæ est, quamlibet congestionem cum relatione & respectu ad hæmorrhagiam illam specialem, cui respondet, tractare : ita non minoris dexteritatis nota est, noxios congestionum motus cum noxiis hæmorrhagiarum speciebus conciliare & eadem ratione æstimare. Qui hac cautela incedit, ille e. g. in congestionibus *pectoris*, non facile *expectorantia*, sed potius *reuellentia* & *discutientia* adhibebit.
4. In omnibus congestionibus abstinendum est ab *immodestis euacuantibus*.

5. Non

5. Non minus ab *alexipharmaco-diaphoreticis calidis* & *regimine coacto*. Temperata autem ante, quam adhibentur, alui legitimum ſucceſſum expoſcunt.

6. In *incremento* & *ſtatu* congeſtionum a *diſcutientibus* & *repellentibus topicis* prorſus abſtinendum eſt. Alias adfectus non mitigatur ſed acerbatur.

7. *Anodyna* eadem cautela exhibentur. Quando enim ſub doloribus, vti plerumque fieri ſolet, & ante debitam euacuationem adhibentur, grauia & pertinacia mala inde exſpectanda ſunt.

8. Quæ de *venæſectionibus*, in paroxyſmis inſtitutis, ſub hæmorrhagiis paſſim indicauimus, quod ſcilicet in *præſens* tantum, non autem in *futurum*, auxilium adferant, & præter ea inconuenientes conſecutiones producant: illa in congeſtionibus omnibus probe etiam ſunt obſeruanda.

9. Quid de *pediluuiis*, *veſicatoriis* & *fonticulis* obſeruandum ſit, & in quibus congeſtionum ſpeciebus locum habeant, ſequentibus tabulis indicabitur.

10. In pertinacibus illis congeſtionibus hypochondriaco-iſchiadico-podagrico-hæmorrhoidalibus talis efficaciæ ſunt *hirudines*, orificio inteſtini recti adplicatæ, qualis a nulla alia medicatione exſpectanda eſt.

11. *Eſſentia ſuccini* in omnibus congeſtionibus, dolores poſt ſe trahentibus, officium ſuum optime facit, quando cum esſentia alexipharmaca *Stahlii* iungitur & repetito propinatur.

12. In congeſtione, quæ *copioſe*, & præcipue in corpore *ſpongioſo* exoritur, abſtinendum eſt ſub *initium*, & in ipſo *ſtatu* a ſalibus volatilibus vrinoſis, in primis largius propinatis; in notabili vero *declinatione* bene ſe gerunt. Notandum autem, quod a paruis doſibus ſit incipiendum.

13. Quæ vero congeſtio *pauca* materia contingit, e. g. hemicrania minus plethoricorum, illa in ipſo etiam *ſtatu* admittit *ſalia volatilia*, ſed remixta cum *tinctura ſalis tartari* vel *antimonii*. Nam alcalica hæc fixa per acrimoniam ſuam promouent diureticam euacuationem, ſeroſam etiam tenacitatem potenter incidunt, & ſic ad æqualem humo-

rum distributionem atque congestionu mdiscussionem multum contribuunt.

14. *Liquamen lumbricorum terrestrium* per spiritum vini præcipue camphoratum & pauca nitri portione a corruptione præseruatum, est antispasmodicum non contemnendum.

15. *Analeptica*, quæ in forma emulsionis gratæ & quodam modo dilutæ exhibentur, pertinaciam rigidæ & spasticæ constrictionis egregie demulcent.

16. *Embrochæ* seu stillicidia balnearia, præsertim paullo fortius allabentia, sæpissime effectus sunt non pœnitendi, & illis quidem in casibus, quorum congestionibus dolores fixi, in partibus præcipue carnosis, accedunt.

17. *Blandus calor* tum in ipsa parte adfecta, tum in reliquo corporis habitu, tam efficaciter prodest, quam refrigeratio nocet. Notandum autem est contra communem morem, quod calor in parte adfecta blandior esse debeat, quam in aliis partibus, ad quas humores deriuandi & reuellendi sunt.

18. *Ligaturæ partium* oppositarum suam habent vtilitatem, præcipue quando circa initia, quo tempore humores in motu adhuc constituti sunt, suscipiuntur.

19. Quando autem humores quiete quasi iam restagnant, plus possunt *frictiones*. Hæ enim sensum fremebundum latius diffundunt & eo ipso spasticum toni rigorem demulcent.

20. *Amuletica* & *specifica* interdum satis efficacia sunt, in subiectis præcipue sensibilibus. In vsum autem non trahenda sunt prius, quam vel plane sub initium, vel vniuersalibus præmissis.

21. Ex amuleticis *bufo exsiccatus* in plerisque congestionibus efficaciter solet adhiberi; cuius rei in congestione *anginode* experimentum habemus, quod per ipsum vulgus satis notum est.

22. Cautelæ, quæ de vsu *rerum non-naturalium*, præcipue autem de scrupuloso victus & aëris selectu, passim inculcantur, illæ fontem, ex quo congestiones primario oriuntur,

untur, non attingunt. Notum enim est, quod illi homines a congestionibus satis liberi sint, qui omnes aëris iniurias perferre & victum dyspeptum adsumere tenentur.

23. *Animi autem commotiones* turbulentæ sollicite euitentur: multum enim conferunt, vt congestiones repullulent.

TABVLA XIX.

DE CONGESTIONIBVS INCOMPLETIS SEV RHEVMATISMO.

I. *DEFINITIO.*

Rheumatismus est contentiosum & diffusum molimen hæmorrhagicum, quo principium vitale humores per congestionem incompletam ad varia corporis loca & præcipue in *viciniam* illorum, quæ sanguini euacuationem concedunt, copiose quidem adpellit, quoniam autem hisce motuum adparatibus ad ipsum exitum directe non tendit, sed *latiore* ambitu partem obsidet & tergiuersando *eminus* tantum hæmorrhagiam respicit; loco sanguinis euacuationis stagnatio illius & varia incommoda tensionis, grauitatis, pressionis atque acris ardoris, & tandem vlteriores noxii effectus & euentus introducuntur. Deriuatur a ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Rheumatismus vi vocis rem maxime generalem denotat, & potius vt *caussa* variorum adfectuum instrumentalis quam *morbus* considerandus est. Motus enim suos tam

ſimpliciter non ſeruat, neque tam *vniformes* conatus diu proſequitur, vti quidem *hæmorrhagiæ*, ſed in varia ſchemata admodum pronus, & vlterioribus nouorum morborum geneſibus generalem, vt dicunt, influxum ſuppeditat.

2. Hæc generalis rheumatiſmi acceptio *Hippocratis* iam temporibus nota fuit. Quando enim *libro de priſca medicina* prolixam mentionem facit non tantum *rheumatum* generatim, ſed *acrium* humorum, qui *fluxu* in partes deferantur, ſpeciatim; tum rheumata non vt ipſum morbum ſed vt cauſſam aliquot morborum, ibidem nominatorum, arguit.

3. Differunt autem rheumatici decubitus

 1) Ratione *loci.* Modo enim

  a) *exteriora*, modo

  b) *interiora* corporis loca occupant.

 2) Ratione *extenſionis.* Modo enim

  a) *arctioris* & *particularis* ſunt ambitus; modo

  b) *latius* ſeſe extendunt, & non tantum *circa* illum locum, qui exitui ſanguinis patet, adfligunt, ſed integram aliquam corporis regionem occupant; modo

  c) *latiſſime* & per vniuerſum corporis ambitum eiusmodi contentioſæ diffuſiones exoriuntur. Et hic vniuerſalis quaſi rheumatiſmus egregiam habet conuenienientiam cum moleſto illo *fatigationis* & *contuſionis* ſenſu, quem plethorici poſt inſolitam & vehementem corporis agitationem a ſimplice ſanguinea tenſione, in partes poroſas inſolentius retundante, ſequente die experiuntur.

 3) Ratione *cauſſæ.*

  a) Qui enim rheumatiſmi *latioris* ſunt ambitus, illi a ſimplice ſanguineo-ſeroſa materia & a ſinceris ſanguineo-hæmorrhagicis moliminibus dependent, atque de his *ſimplicibus* & *ſinceris* præcipue valet *definitio.*

b) Qui

3. Divididetur 1. in Sanguineum, ubi Sanguis tantum Copiâ peccat — 2, in Cackochymicum, quo adest Seri impura Colluvies, 3 Scorbuticum, fixum et Vagum, ratione Acrimoniâ et Sedis mali — 4. Venereum &c. Hofm.

b) Qui vero *arctioris* & *particularis* sunt ambitus, illi, præcipue in membris *interioribus*, sumunt quidem etiam aliquando occasionem a negotio sanguinis impedito, in *exterioribus* autem locis plerumque a caussis, quæ sunt præter naturam, producuntur.

4. Rheumatismus differt ratione *ætatis*. In iunioribus enim præcipue caput; in *adultioribus* pectus, diaphragma & præcordia, in *senibus* autem modo hypochondria; vnde *lumbago rheumatica*; modo totam venam portæ cum visceribus adnexis; modo inferiores corporis partes infestat.

5. Differt etiam ratione *indolis*; quo respectu alius est

1) *Mitior*, nempe ille, qui latioris est ambitus, & exteriora loca occupat; nisi quidem in adfectum phlegmonodeum degeneret.

2) *vehementior*, qui angustioris est tractus & interiora loca occupat. Hic enim acrioris est sensus & ardoris.

3) *Pertinacissimæ indolis*, qui ex adsueto humorum decubitu vel discrasia sanguinis indiuiduali contumaciter sustentatur. Præcipue autem maxime importunus, & stasibus mali moris formandis idoneus est rheumatismus, quando tenuiores sanguinis particulæ sero viscoso intertextæ intra penitissimas porosarum partium angustias coarctantur.

6. *Rheumatismus* seu congestio *incompleta* quo modo a congestione *simplice* & *completa* differat, præcedente tabula indicatum est.

7. Discernendus etiam est *rheumatismus* ab *inflammatione*. In hac enim vera humorum *stasis* & *feruidus* æstus, in illo autem, quam diu adhuc genuinus est, simplex tantum *stagnatio* cum *acri* ardore occurrit. Quando autem insultus rheumatici sunt fortiores, ipsa inflammatio accedit, quæ *interne* fit phlegmonodes, *externe* ordinarie erysipelatodes, numquam autem apostematodes.

8. Porro differt rheumatismus ab *arthritide*. Licet enim hi duo adfectus non sint res maxime diuersæ, sed subordinatæ & sæpius complicatæ, leuior etiam arthritis rheumatis

tis nomine non raro laruatus occultatur; differunt tamen sequentibus circumstantiis.

1) Rheumatismus veram *humorum restagnationem* format, arthritis autem *spasticam contentionem* per partes solidas exercet.

2) Rheumatismus sedem habet in partibus *musculosis*, arthritis vero *juncturas* partium potissimum occupat.

3) Rheumatismus arthritidem ordine antecedit,

6. Differt denique *rheumatismus* a *catarrho*. Hunc enim constituit materia *pituitosa* & sic dicta *frigida*, illum autem materia *acris*; & quoniam hæc partem illam, quam infestat, præter reliquos dolores, etiam *ardore* adficit, *calida* solet vocari. Vnde Germanorum differentia, kalte und hitzige Flüsse, nata est. Et sic rheumatismus catarrhum *sensibilitate* longe superat.

III. *SIGNA*.

1. Restringitur sanguis in certam corporis regionem, qui ibidem *restagnans* varias molestias producit.

2. Videlicet sensum *tensionis*, pressionis, grauitatis, fatigationis.

3. Conspicitur *inflatio* & leuis *distensio* partis adfectæ.

4. Coniuncta est *ineptitudo* illius membri ad *motum*, præcipue propter sensum, quem infert acutum & contusorium, quam primum sensui huic *pressorio* qualiscumque *repressio* seu *renisus* siue per attactum, siue per motum voluntarium aut situs mutationem accedit.

5. *Calor*, qui in suffarctu hoc adhuc mobili sentitur, & a *materiali distensione* multum dependet, & magis *acris* & *inquietans*, quam *feruidus* & *æstuans*. Atque hæc signa sunt rheumatismi *simplicioris*.

6. In illis autem rheumatismi speciebus, quæ *accidentali* constitutione fiunt *indolis deterioris*, omnia symptomata obseruantur *acerbiora*. Fortior est impetus, impetuosior adfluxus, maior humorum restagnatio & partis distensio, exquisitior etiam est sensus tendens & vibrans, ardor autem ad dolorem inflammatorium fere accedit.

7. Præter ea comitatur interdum *fortiores* hosce insultus rheu-

8. Recentiores dolores qui medios Artus et musculos Cervicis, Brachij, Thoracis, humeros, Scapulas, femora, manus obsident, Rheumaticos Vocarunt. Arthriticos autem dixerunt eos, qui in Articulis, et juncturis Ossium resident. Hofm.
Arthritis saepius recurrit, longiori tempore insistit, difficilioris Sanationis est — quam Rheumatismus.
In hoc Dolor est mitior, sine conspicuo tumore et Rubore quae in illa percipitur. Hofm.

III. Signa.
1. Sanguis e Vena Missus differt ratione Coloris et Consistentiae —. Interdum enim Serum mox instar Glutinis Concrescit, non secus ac in peripneumonia graviter affectis —; alio tempore Serum valde tenue est, et sanguis Foecundi coloris — Aliquando in principio Sanguis est bonae consistentiae, progressu vero Morbi admodum Serosus, et pellicula tenaci imbutus.
Progressus Morbi — Praecedit Spontanea lassitudo, gravitas Artuum, Extremarum refrigeratio, et rigor: Subsequitur Aestus circa praecordia, pulsus concitatior, inquietudo, sitis &c. Dolor postea gravis vel Acutus has vel illas partes occupat, qui noctu exacerbatur. &c. Hofm.

IV. Ætate florentes, juniores, Sanguineæ complexionis, ab improvido admisso frigore —; Plethorici, omissa consueta V. Sectione — &c. Hæmorrhagiis Narium &c. in juventute assueti; Fœminæ præsertim San-guineæ Complexionis, cessante Mensium fluxu, nisi tempestive V. sectionibus occurratur — Vitam otio-sam agentes, Vino, et Veneri præmaturæ dediti —

V. Causa est humor sive Copiâ sive intemperie peccans, intra Vasa minima nervosa con=gestus, qui ea distendit, vellicat &c. Hofm.

rheumaticos ſenſibilis *motuum tonicorum alternatio*, &, quæ nexu haud ſeparabili cohæret, *frigoris* & *caloris volatica variatio*; quæ vero, licet generali ſenſu pro actu febrili haberi poſſit, cum ſpecialibus tamen febris circumſtantiis non conuenit; niſi omnia maxime ſint acerbata.

3. Atque hæc incommoda ſemper ſunt *mitiora* in rheumatiſmis *externis*, adhuc ſinceris; *acriora* in ſinceris quidem, fortioribus tamen *internis*; non minus in *externis phlegmonodeis*; *acerrima* in *phlegmonodeis internis*.

IV. *SVBIECTA.*

1. Rheumatiſmus occupat plerumque homines *vegetæ ætatis* & quidem vtriusque ſexus.
2. In quantum cum negotio hæmorrhagico ſimpliciter conſpirat, in tantum proprius & familiaris eſt *plethoricis otioſis*, præcipue quando præter conſuetudinem fortiorem corporis motum interdum admittunt.
3. Quod ad *temperamentum* attinet, primum locum occupat *ſanguineum*, quod laxo & ſpongioſo corporis habitu iunctum eſt.
4. Præterea infeſtat *teneros* & *animi pathematibus* obnoxios.
5. Quando autem *robuſti* & *laborioſi* a rheumatiſmo corripiuntur, non plethoricæ ſed externæ cauſſæ ſubeſſe deprehenduntur. *Vide cauſſas externas.*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* rheumatiſmi *ſimplicis* eſt *plethora*, præcipue *commota*. Non opus autem eſt vt rheumatiſmus *craſi determinata* circumſcribatur, quia ex ſincera tota maſſa decubitus fieri ſolet; quamquam negandnm non eſt, quod acris & tenuis humorum dyſcraſia altius penetrare & acrius adfligere poſſit.
2. Pro cauſſa *formali* motus quidem hæmorrhagicos agnoſcimus, quos principium vitale, tamquam cauſſa *efficiens*, inſtituit: quoniam autem incompleta ſunt molimina, quæ non directe ſed *eminus* tantum hunc finem reſpiciunt, non poſſunt non a ſcopo ſuo aberrare. Cur vero *eminus* ſolum exitum tentet natura, id vel in abiecta ſpe liberalis

 hæmor-

hæmorrhagiæ successus, vel in aliis impotentiis atque difficultatibus quærendum videtur.

3. Caussa *instrumentalis* est motus tonicus alteratus & auctus, quo humores in partes musculosas deferuntur & propelluntur. Quoniam autem crassiores sanguinis particulæ altius penetrare non possunt, solæ tenuiores salino-sulphureæ & orgastico-serosæ ad partes sensibiles membranaceo-neruoso-tendinosas secedunt, molestum illis sensum inprimunt, & hinc vlteriorem humorum adfluxum facile accelerant.

4. Hæc valent de rheumatismo, qui *latioris* est ambitus, & a *sanguineo-serosa* materia atque a moliminibus sinceris hæmorrhagicis initia sua sumit. Qui vero *exigui* seu *arctioris* ambitus est rheumatismus, ille quidem, præcipue quando in partibus *interioribus* exoritur, etiam ab *hæmorrhagicis* moliminibus interdum dependet, frequentius autem in *exterioribus* corporis regionibus a caussis, quæ *præter naturam* sunt, originem suam ducit. *Vid. n. 5. & signa.*

5. Caussas *externas, violentas* & *procatarcticas* sequente ordine collocamus.

1) Tempestatum mutationes, aut aliæ frigoris & caloris repentinæ commutationes & vicissitudines.
2) Venæ sectionis & scarificationis consuetæ omissio.
3) Vesicatoriorum & fonticulorum, diu gestatorum, neglectio.
4) Hæmorrhoidum adsuetarum impeditus successus.
5) Mensium qualiscumque suppressio.
6) Læsiones partium solidarum, vel diuturnæ illarum irritationes, e. g. contusiones, dislocationes, luxationes, fracturæ, vlcerationes diu manantes, vulnera cum grauibus inflammationibus stipata, ambustiones, perniones. Hisce enim indiuiduis mutationes tempestatum, commotiones animi, vel aliæ irritantes caussæ insultum rheumaticum, & quidem in loco vmquam læso, facillime prouocant.
7) His accidentalibus caussis merito subiungimus *febres*, quæ interdum symptomatice eius modi rheumatismos

3. Causa proxima est Extravasatio Serosi Laticis — Omnis vero humor extravasatus fit Acris, unde dolores — Hofm.

VI

1. Omni Vacant periculo si rite tractentur —

7. Hic affectos copiosis Urinis, et Sudoribus sponte subortis, nec non Haemorrhagicis excretionibus, et Efflorescentiis Cutis, Psora vel Scabie suborta solvantur — : Hofm.

ſmos ſeu particulares decubitus & metaſtaſes humorum efformant, quando legitime non decurrunt.

8) Tandem *conſuetudo* horum motuum & diſpoſitio *hereditaria* rheumatiſmos pertinaciter ſuſtentat.

VI. PROGNOSIS.

1. Rheumatiſmorum effectus numquam eſt vtilis.
2. Quum enim *ſimplices* & *ſinceri* a moliminibus hæmorrhagicis incompletis dependeant, ſanguinis autem euacuationem non adſequantur, neque etiam alio modo imminutioni humorum ſatis faciant: facile concludendum eſt, quod nihil aliud, quam congeriem incommodorum, ſub *ſignis* nominatorum, introducant.
3. Euentus *benigniores*, qui rheumatiſmos *moderatos*, & *ſinceræ* materia præditos, ſequuntur, hi ſunt, vt omnia incommoda poſt aliquot dies, vel ſine vel cum quacumque euacuatione, ſponte & ſucceſſiue remittant, & hæc quidem cum lenibus ſucceſſibus, extra ſtata tempora, quaſi indifferente modo.
4. Euentus autem *peiores* ſunt copioſæ ſtagnationes, quæ nonnumquam per plures hebdomadas perſeuerant, & ſtaſes, non ſuppuratoriæ, ſed eryſipelaceæ & phlegmonodeæ, quarum hæ poſteriores rariores quidem, ſed & perículoſiores ſunt, præcipue in partibus internis.
5. Et quando remediis calidis atque calido regimine tractantur, hoc periculum augetur.
6. Quando autem per repentinam & impetuoſam horum adfectuum oppreſſionem velox *translatio ad interiora* contingit, periculoſior adhuc eſt euentus. Hac enim ratione materiæ quantitas in anguſtiorem locum cogitur.
7. *Expulſio* autem ab *interioribus* ad *exteriora* pari effectu minime ſuccedit. Non enim vt eryſipelas aut phlegmone, ſed vt rheuma ad exteriora erumpere poſſunt, quia hic non ſunt ſimplex & directus *adfectus* vel perpetuus *effectus*, ſed potius rheumatiſmorum male cedentium ſolus *euentus*. Et quando diſcuſſio ſtaſeos obtenta eſt, tum nouam eius concentrationem ſeu collectionem in exterioribus partibus minime exſpectare debemus.

 8. Mul-

8. Multo minus rheumatiſmus, qui dictarum inflammationum fomes eſt, *translationem ſinceram* ab vno loco in alterum admittit, ſed contentus eſt vera *diſcuſſione*.

9. Non eſt familiare *ſimplici* rheumatiſmo, vt repentina, copioſa & ſtabili congeſtione in artum quemdam incumbat, & contumaciter illum obſideat; ſolemnius autem eſt illis rheumatiſmis ſeu *apoſtaſibus*, quæ a *febribus*, incommode cedentibus, proueniunt, & crus, inprimis *alterum*, impetu quodam inſtare ſolent.

10. Hic infarctus quando mature non diſſoluitur, ſed ſtabilis ſubſiſtit, *arx* & *ſedes* fit, ad quam commotiones rheumaticæ, vndecumque oriantur, iuratum quaſi *receptum* habent; promtius etiam ob leuiores cauſſas paroxyſmi recurrunt, & maiora incommoda adfectæ parti conciliant.

11. Videlicet augeſcit ardor, rubor, vibratus & fremebundus dolor cum febrili languore, inquietatione, proſtratione adpetitus, agrypnia, anguſtiis præcordiorum.

12. Hæc conſtitutio quouis modo periculoſior eſt, quam *ſimplex* rheumatiſmus, quia facile *inflammatoriæ febres* accedunt, vel *relapſus ad interiora* periculoſus contingit.

13. Ceterum recurſus rheumatiſmorum ſunt benigniores, præcipue in ſeroſioribus, quando excretiones placidæ & ſucceſſiuæ accedunt; id quod Medico lucem genuinæ tractationis accendere poteſt.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Curandi.*

1. Reſolutio & diſcuſſio humorum reſtagnantium reſpiciatur.

1) *Interne* per antimon. diaphoret. arcan. duplic. bezoard. min. lumbric. terreſtr. præparat. coniunctis temperatis alexipharmacis v. g. eſſent. alexipharmac. *Stahlii*, mixtur. ſimpl. eſſent. ſcord. pimpin. alb. vincetox. & in mitiore adfectu, ſuccini, abſque regimine coacto ſudorifero.

2) *Externe* per ſpirit. vini rectificatiſſ. camphorat per ſacculos ex ſpeciebus reſoluentibus & diſcutientibus paratos, v. g. ex herb. chamom. roriſm. mentæ maioran.

puleg.

VI. Curatur Missione Sang.; Purgatione Antiphlo-
-gistica repetita, et semper Vesperi per Narco-
-ticum Sedata, balneo tem. tepido, fomentis
antiphlogisticis loco Affecto applicatis. Vesica-
-toriis validioribus et Cauteriis. Medicamentis
summopere diluentibus atq emollientibus simul.
Victu tenuissimo, Quiete, Tepore lecti,
Ad finem Curationis frictione Sicca, Calida, una
cum Usu Antiscorbuticorum -

puleg. matricar. hyſſop. epithymi, betonic. thymi, flor. chamom. ſambuc. melilot. ſtœchad. lauendul. cum camphora.

3) Quando autem pertinacius ſe gerit adfectus, ſpirit. vini camphorat. cum modica quantitate ſpiritus formicar. vel ſpiritus abſtractit. ſerpilli maritatus conducit. Ipſæ denique embrocationes cum decoctis temperate neruinis & pediluuia vſus haud ſunt contemnendi.

2. Motus congeſtorio-ſpaſtici modeſte cohibeantur, orgaſmus ſanguinis temperetur, & partium ſtricturæ lenian-tur per nitrum cum abſorbentibus, it. decocta gelatinoſa & emulſiua cum modica quantitate papaueris, per ipſum denique ſerum lactis ac potum dilutum & ſufficientem.

3. Quando autem neceſſitas vrget & adfectus pertinaciter continuat, dictis temperantibus miſceatur cinnabaris, corall. rubr. præparat. M. P. de cynogloſſ. ſemen papauer. & ſyrup. eiusdem.

4. Ante omnia vero aluus ſemper aperta ſeruetur per lenia laxantia, aut mitiora euacuantia; cui ſcopo inſeruiunt rhabarbarina, ſennata, tamarindinata, magneſia alba, extract. panchymag. *Crollii*, maſſa pilul. de ſuccino *Cratonis*, &, inſtar omnium pilulæ *Stahlianæ*.

5. Tandem in declinatione adfectus circa finem mixtura tonico-neruina *Stahlii* obſeratur.

B. *Præſeruandi*.

1. Ratio maxime habeatur euacuationum ſanguinearum tam naturalium, quam artificialium. Hinc circa æquinoctia venæ ſectio in pede inſtituatur, & in adſuetis ſcarificatio interdum interponatur.

2. Præcipue autem hoc neceſſarium eſt, quando hæmorrhoides vel menſes impedite fluunt; quo caſu adplicatio hirudinum ad loca hæmorrhoidalia ſubiungenda & turbatæ aut ſuppreſſæ hæmorrhagiæ modeſte reuocandæ ſunt.

3. His ob primarum viarum ſaburram & ſanguinis abundantiam ſeroſam ſubinde interponatur laxatio per epicraſin.

 4. Ther-

4. Thermarum vsus, præsertim in spongiosis subiectis, hic non reiicitur.
5. Optimum autem & præstantissimum remedium, nempe *motus corporis* sufficiens & perennans, vbique coniungatur. *Vid. cautel.*
6. Tandem *caussæ occasionales*, quæ paroxysmos rheumaticos reuocare solent, quouis modo euitentur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In rheumatismo exsulent remedia *agitantia* calidiora, aut *refrigerantia*, lympham & serum densantia: grauiora enim & vehementiora incommoda post se ducunt.
2. Non minus euitentur *humida*, quia tonum admodum relaxant & eneruant.
3. *Opiata* adfectum rheumaticum præsentem non tantum reddunt contumacem, sed & quacumque leui occasione eumdem reuocant.
4. *Salia volatilia* partes subtiliores facile repellunt, & crassioribus relictis tumores ac stupores inducunt.
5. Maxime omnium sibi caueat Medicus ab *oleis destillatis*, item ab *vnguinosis, emplasticis* tenacibus, & omnibus maturantibus atque abscessum facientibus. Non enim est indoles rheumatismorum, abscessionem stricte dictam formare.
6. Minus quoque & sibi & ægrotis consulit Medicus, quando fortiora *purgantia* & *emetica* aut calidiora diaphoretica cum regimine coacto propinat: facillime enim cum aliis grauissimis pathematibus *arthritis* inducitur.
7. Ipsa *venæ sectio* curandi scopo instituenda locum non habet; nisi summa vrgeat necessitas: nam & præsentia incommoda, si non repetatur, parum minuit, & futura reddit admodum sontica, nempe nulli, nisi huic medelæ, amplius cedit adfectus.
8. De *spiritu vini* notandum, quod sit rectificatissimus. Sin secus, plus detrimenti quam emolumenti adfert. Quando autem *talis* non est ad manus, topica in forma sicca tutius adhibentur.

9. Essen-

9. Essentia *succini* hoc in adfectu præseruandi scopo, præmissis quæ sanguinis quantitatem imminuunt, egregiæ est efficaciæ. Immo in ipso paroxysmo, non adeo acerbato, laudatur.

10. De *motu corporis* in paroxysmo negandum quidem non est, illum sub initium maiores dolores, immo eiulatus, excitare; adseueramus autem & multis testibus confirmamus, quod hoc remedio, placide primum adhibito & deinde moderato tenore per tres vel quatuor horas continuato contumacissimi rheumatismi, qui alias optimis remediis per plures hebdomadas resistunt, vno die felicissime profligentur.

TABVLA XX.
DE
INFLAMMATIONE GENERATIM.

I. DEFINITIO.

Inflammatio est principii agentis negotium vitale, quo illud per motum humorum congestorium & adpulsorium, in aliqua corporis parte vltra gradum naturalem auctum, sanguinem in veram stasin deductum discutere, vel, sin hoc non amplius obtineri possit, sulphureas, fermentescentes & summe agiles particulas, in hac stasi contentas, subtrahere, & reliquam languidam, minus noxiam, materiam in pus laudabile conuertere conatur; vt hac ratione corruptio putrida, seu sphacelosa, a stasi tali exspectanda, præoccupetur, & præceps fermentescens diffusio intercipiatur.

II. DIFFERENTIA.

1. Inflammationis *tres* sunt species:

1) *Erysipelas* dicitur, quando inflammatio in superficie oc-

cur-

currit, & per membranaceas partes in *latitudinem* diffunditur, tumoremque æqualem, mediocriter ardentem, & dilute roseum format. Germanice vocatur die Rose, der Rothlauf.

2) *Phlegmone* adpellatur, quando inflammatio in *latum* & *profundum* æqualiter & satis amplo spatio extenditur. Differentias speciales mox subiungemus.

3) *Apostematodes* inflammatio vocatur, quæ vel in superficie, vel subtus, arctiori spatio circumscripta est, & *profunditatem* illius partis, quam obsidet, magis penetrat. Huic inflammationum speciei partes carnosæ aut glandulosæ in primis sunt expositæ.

4) *Gangræna* non est peculiaris species inflammationis, sed potius infelix istius, præcipue apostematicæ, euentus.

2. *Erysipelas* differt a *phlegmone gradu*:

1) nam in *latum* tantum est diffusum, & ita solum *cutis* inflammationem exhibet. *Phlegmone* autem tam in *latum* quam in *profundum* tendit.

2) in *erysipelate* color magis ad flauedinem, in *phlegmone* autem ad ruborem excedit.

3) *Erysipelas* mutat subinde sedem suam, & ex vno in alium locum cedit, augmenta etiam celeriter sumit; *phlegmone* autem in vno loco subsistit, & tardius augetur.

4) *Erysipelas* maiorem quidem feruorem inducere obseruatur, *phlegmone* autem, vti non raro a *metastasi febrili* exoritur, ita plerumque motus febriles habet coniunctos. Nam motus inflammatorius *particularis* quando in vniuersam humorum massam diffunditur, *febris* inflammatoria adpellatur.

5) *Erysipelas*, quando premitur, color disparet, & mox redit, *phlegmone* autem propter duritiem suam hanc coloris mutationem non subit.

6) Inter ea hoc habent commune, vt ad *suppurationem* non inclinent. Quando autem incongrua arte maturatio promouetur, corruptio *seroso-salsa*, loco laudabilis suppurationis, facile producitur.

7) De

7) De *phlegmone* notare adhuc conuenit, quod ab auctoribus non æque exacte describatur. Plerumque enim *generico* sensu ab illis sumitur. Est autem *species* inflammationis, quæ stasin sanguinis intra poros & tenuissima vascula in *latum* & *profundum* inuoluit.

3. Inflammationes differunt ratione *materiæ*, stasin formantis, & hinc dicuntur vel
   1) *simplices*, quæ a stasi pure *sanguinea* in partibus carnosis & vasis sanguineis oriuntur, & ad corruptionem siue suppuratoriam, siue putredinosam procliues sunt, vel
   2) *compositæ*, quæ multum seroso-lymphaticæ substantiæ comprehendunt, & in salso-vlcerosas corruptelas abeunt.

4. Differunt etiam *ratione locorum* adfectorum, & secundum hanc diuisionem sunt vel
   1) *externæ*.
      a) Huc pertinent omnes erysipelacei adfectus faciei, manuum, brachiorum, genuum, tibiarum, pedum.
      b) Apostemata externa.
      c) Furunculi in peripheria corporis prouenientes.
      d) Tumores inflammatorii v.g. parotidum, tonsillarum, vuulæ, mammarum, testium.
      e) Ophthalmia, odontalgia, otalgia &c. vel
   2) *internæ*.
      Huc non solum pertinent phrenitis, angina, pleuritis, peripneumonia, paraphrenitis, hepatitis, nephritis, sed etiam omnes febres inflammatoriæ, in quibus motus auctior, antea particularis, per vniuersam sanguinis massam diffusus est. De his speciales tabulas infra exhibebimus.

5. Ardor *inflammatorius* non confundendus est cum æstu sanguinis *congestorio*, ille enim semper veram stasin, hic autem stagnationem tantum sequitur.

III. *SIGNA.*

A. Inflammationum *externarum.*

1. Generalia.
   1) Facta sanguinis stasi mox accedit *tumor*, qui non solum

partem immediate adfectam, verum etiam viciniam occupat.

2) Huic tumori tempestiue succedit *rubor* & *æstus*, seu potius *ardor*, ad tactum sensibilis, & ægro ita molestus, vt inquietationem, impatientiam, immo internum angorem sæpius incurrat.

3) *Dolor* concurrit lancinans, pungens, arteriarum pulsui respondens, sensibilior in partibus sanguineis, obtusior in exsanguibus & glandulosis.

4) Hæc symptomata, quando per aliquot horas durauerunt, contingit *interdum*, vt sensim mitescant, & tandem prorsus auferantur.

5) Et sic æger pristinæ integritati restituitur in stasi quidem *profundiore* intra *quatuor* circiter dies ; in *late* autem diffusa *septem* dierum spatio negotium demum absoluitur.

6) Quando vero *discussio* obtineri nequit, staseos succedit *corruptio*, eaque vel laudabilis, *purulenta*, substantia nempe alba, aut ad summum leuiter flauescens, inodora; vel *putredinosa*, de qua sub *prognosi* plura dicemus.

7) Omni illo tempore, quo stasis ad corruptionem purulentam properat, æstus & ardor potissimum in circuitu adfligunt, & rubor circulum quasi in peripheria partis adfectæ format, in centro autem tumoris hæc omnia mitiora, tepidiora, & magis pallida adparent.

8) Quo grauior est inflammatio, eo magis reliquum corpus spasmodica constrictione adficitur & adspectus est macilentus: sensu subhorrido concurrente.

9) Reliqua signa sub *differentia* iam indicata legantur.

2. *Specialia.*

1) *Erysipelatis.*

a) Præcedit *rigor* quidam in parte illa adfecta.

b) Hunc excipit *dolor* congestionis in eadem parte.

c) Succedit *tumor æqualis*, qui intra exiguum tempus tale sumit argumentum, vt *cuticula* nitescat.

d) Non-

d) Nonnumquam *mador* quidam, vesiculas quasi formans, in hoc tumore obseruatur.

e) Continuat hic tumor per *dies* circiter *quatuor*, quo tempore sensim iterum decrescit.

f) *Colorem* exhibet non tam insigniter rubicundum, quam flauescentem. Quando autem magis pallidus est tumor, quod rarius obseruatur, a *Germanis* adpellatur: Die weisse Rose.

g) Aliquando de loco in locum migrat, immo per vniuersam corporis peripheriam se diffundit.

2) *Phlegmones.*

a) *Tumor* adest non solum in *latum*, verum etiam in *profundum* diffusus, durus, rubicundus, præter naturam calidus, in *altitudinem* non adeo eleuatus.

b) In *peripheria* accedunt *dolores* spastici, lancinantes.

c) *Duratione* hæc species inflammationis longe superat *erysipelaceam.*

d) Sponte sua vti ad suppurationem non est idonea, ita si peruersa arte eo deducitur, legitimum & bene coctum *pus* non exhibet, sed materiam *vlcerascentem.* Vnde & facile in vlcus manans, serpiginosum, vel plane fistulosum transmigrat.

e) Commotiones *febriles* plerumque præcedunt & coniunctæ sunt.

f) Quando a *metastasi febrili* exoritur, inuadit cum *horrore*, per vnam & alteram horam durante.

g) Huic succedit *æstus*, quem sensus *ardoris* excipit.

h) Contingunt eiusmodi stases phlegmonodes in *carnosis* ordinarie & *spongiosis* locis.

i) Insuper, quod notatu dignum, in *extremis* sæpissime partibus, nempe in brachio, cubitu, crure, rarius femore. Confer. *caussæ.*

k) Aliquando etiam in facie occurrunt, e. g. duræ illæ, rubræ & æstuosæ inflammationes, quæ interdum dentium dolores excipiunt, *phlegmones* indolem sistunt; præcipue si minus dextre tractentur.

3) *Apostematis.*

a) Sanguis, qui extra vasa cessit, in vnum quasi nodum collectus, & hinc arctiore spatio circumscriptus est.

b) In partibus praecipue carnosis & glandulosis.

c) Reliqua videantur *tabul. de abscessu.*

B. Inflammationum *internarum.*

Harum signa diagnostica *specialia* tabulis febrium inflammatoriarum specialius indicabuntur; *generalia* sunt sequentia.

1. Quo sensibilius est viscus, eo magis acerbus & ardens est *dolor.* Hinc in pulmonibus, pleura, renibus & ventriculo est exquisitissimus, in hepate autem, liene & pancreate obtusior sentitur.

2. Ingens adest *aestus,* horror admodum notabilis, & inferiores corporis partes magis adfligens, *sitis* fere inexstinguibilis, ita vt magna faucium siccitas post potum mox redeat.

3. *Vrina* flammea, interdum post temporis cuiusdam spatium sedimentum rosei coloris, circa incrementum vero & statum inflammationis, multo tenerius, tempore vero declinationis tenacius & submucidum deponens.

IV. *SVBIECTA.*

1. Vix vmquam alii homines, quam *plethorici* inflammationibus obnoxii sunt.

2. Praecipue sanguinei, qui habitus corporis succulenti, laxioris & porosioris exsistunt, in quem sanguis altius & copiosius penetrare potest. Hinc inflammationes praecipue in partibus carnosis, deinde in sic dictis parenchymaticis, rarissime in exsanguibus occurrunt.

3. Maxime omnium illi, qui corpore quidem otiosi, animo autem multis commotionibus expositi sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa materialis *antecedens* est plethora. Inflammationes enim satis frequenter ab intra ortum suum habent, & per modum *decubitus*, vti vulgo loquuntur, siue expulsionis ad exteriora corporis, nempe ad artus materia

ex-

expellitur: præcipue in phlegmone post febres acutas rheumatico-inflammatorias.

2. Caussa materialis *proxima* est stasis sanguinis in aliqua corporis parte.

3. Ad hanc stasin discutiendam & corruptionem putredinosam præoccupandam natura, tanquam caussa *efficiens*, motus inflammatorios excitat.

4. Locum hinc omnino habet *adsertio antiquorum*, quod eiusmodi expulsiones inflammatoriæ a natura soleant institui vtili quadam intentione, dum illa materias noxias a partibus nobilioribus vitalibus deponat ad partes ignobiliores.

5. Et sane dignam meretur considerationem, quod tam *phlegmone*, quam *erysipelas* in *extremis artuum* plerumque proueniant e. g. in brachio, manu, cruribus, pedibus, non vero facile in reliquo corporis trunco, rarius etiam in femore, & ibi quidem non sine ingenti periculo & malo successu, in primis, si error in curatione committatur. Hoc etiam valet, quando in capite, in primis in facie se sistit; id quod frequentius feminis, quam viris, ob inordinatos menses euenit.

6. Caussæ *instrumentales* sunt

1) directio & restrictio copiosioris sanguinis, bene adhuc fluidi, ad portionem illam, motu suo iam priuatam.

2) Motus auctior & fortior transpulsus huius fluidi & viuidi sanguinis per coagulatas & concretas illas portiunculas. Vnde non solum tumor, rubor & calor oriuntur, sed etiam corpusculorum concretorum aliqua abrasio, diuulsio & discussio obtinetur.

3) Quando autem hæ coagulatæ moleculæ tam crassæ & densæ sunt, vt illarum discussio non amplius obtineri queat, tum intimiorem mixtionis suæ dissolutionem subeunt.

4) Qua ratione tenuissimæ tantum, nempe sulphureæ particulæ *sensim* & hinc *innoxie* in reliquam sanguinis massam resorbentur, & per diaphoresin euacuantur; reliquæ autem minus agiles particulæ in pus conuertuntur.

 7. Cauf-

7. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarctica*, quæ ſtaſin ſanguinis producere valent, ſunt vel

1) *externa*, e. g. violentæ relaxationes a contuſionibus, vulnerationibus, item pruriginoſæ ſcalptiones & punctiones, frictiones cum panno aſpero: vnde ſanguis exardeſcit, porro in tenerioribus ardor ſolis, aut æſtus ignis in foco culinario; tandem meatuum interceptiones & ligaturæ; vel

2) *Interna*, vbi rariſſime ſimplex ſpiſſitudo ſanguinis, ſed potiſſimum præceps & impetuoſa actiua congeſtio adcuſanda. Hinc etiam omnis violenta ſanguinis expanſio eius modi cauſſæ internæ occaſionem ſuppeditat; quo ſpectans

a) vehementes corporis motiones, ſaltationes, iracundia, diæta vinoſa, ponderum grauiorum tractatio.

b) Partus difficilis, lochiorum & fluxus menſium ſimulque omnium hæmorrhagiarum ſiue naturaliter, ſiue artificialiter adſuetarum, imminutio, immatura emanſio & obſtructio, immo etiam ceſſatio, earumque ſingularum incongrua prouocatio, vel imprudens nimiarum adſtrictio.

c) Omnes refrigerationes, præ ceteris autem potus frigidus corpore calente intemperanter adſumtus.

d) Incongruæ febrium per adſtringentia aut expellentia tractationes.

e) Porro omnes dolorum ſpaſtico-arthriticorum inflammationumque eryſipelacearum imminuta profligatio & repulſio.

f) His tandem adnumerandæ qualescumque excretiones ſubcutaneæ, quæ non nullis plethoricis, venæ ſectionibus æquinoctialibus adſuetis, admodum frequentes ſunt.

8. De cauſſis *dolorum*, qui ſub actu inflammatorio occurrunt, legi poteſt *tabula* medica de *congeſtionibus completis* & *tabul. chirurg. de abſceſſu*.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

A. *Generalis.*

1. Sanguis extra motum suum alicubi stagnans, vel *discuti*, vel *exsiccari*, vel *suppurari* debet: si nihil horum contingat, simpliciter *putrescit.*
2. Optima ex his est *discussio*, proxima est *suppuratio*: mala & sæpe periculosa est *exsiccatio*; nisi plane superficialis sit congestio. Pessima, immo funesta est *putredinosa* corruptio, ad minimum parti adfectæ, subinde etiam vicinis.
3. Stasis *inflammatoria* eademque externa, vltra quartum diem absque cessatione tumoris, duritiei, ardoris & doloris pungentis perennans, magisque indolescens, felicem sui *discussionem* non solum respuit, sed certissime etiam transit in corruptionem siue *purulentam* laudabilem, siue *putredinosam* parti adfectæ *lethalem.*
4. Licet in scirrhum quoque interdum desiccetur, hic tamen semper ad alterutram harum corruptionum habet procliuitatem, magis autem ad putredinosam, quam suppuratoriam.
5. Quando dolores tendentes & prementes *late* circa partem adfectam sese extendunt, & ardor grauissimus ruborque intensissime rubicundus, fuscus, liuescentibus & nigricantibus striis intertextus, fibræ vero flaccidæ, eneruatæ vel plane dilaceratæ & contusæ adparent: tum inflammatio male cedit. Hæc enim phænomena designant præsentem gangrænam, quæ summus gradus est inflammationis, mox in putredinem abituræ.
6. Quando tamen his præsentibus vniuersus dolor repente cessat, ardor & calor tepescit, immo refrigescit, tum paucis horis pars adfecta flaccescit; deinde mollities, tandem diffluentia in tabum cum fœtore graueolento succedit; qui adfectus *sphaceli* nomine insignitur, & nihil aliud est, quam simplex sanguinis coagulati putredo.
7. Quo plus *sanguinis* sinceri in stasi aliqua concurrit, eo magis ad suppurationem procliuis est: hinc in erysipelaceis inflam-

inflammationibus nulla ordinarie ſuppuratio contingit.

8. Quo magis *lymphatico-ſalinalis*, & *ſeroſo-ſalſæ materiæ* ſtaſis quædam continet, eo peioris moris vlceroſa, colliquatiua & corroſiua corruptio inde emergit; quam *cancrum* nominare ſolemus.

9. Abſceſſus ſuppurati profundiores in *glanduloſis* externis partibus, ſine artis auxilio vix vmquam conſolidantur, & niſi perita prorſus medicatio adhibeatur, etiam artis conatus pertinaciter eludunt: nam manatio vlceroſa ſemper impedit conſolidationem.

10. Quæ autem ſuppurationes in *carnoſis* partibus obtingunt, illæ ſponte ſæpius natura, nedum accedente congruo artis ſubſidio, reſtituuntur.

11. Inflammationes partium *internarum* omnes quidem ſunt periculoſæ, gradu tamen perniciei differunt, e. g. inflammatio *hepatis* omnium eſt periculoſiſſima; hanc excipit inflammatio *ſtomachi, inteſtinorum, pancreatis, vteri, lienis*; quam ſequitur *veſicæ*, *renum* & *vreterum* a calculo exorta,

12. Inflammatio partis alicuius internæ numquam ſine ancipiti euentu & vitæ periculo ad *ſuppurationem* peruenit: perpetuus enim humorum per partes internas motus harum laceratione ſufflaminatur, & reſtauratio ob continuum ſanguinis adfluxum impeditur.

13. Quæ inflammationes *internæ* mox non ſunt pernicioſæ, illæ lentas immo hecticodeas conſumtiones & labes viſcerum poſt ſe relinquere ſolent.

14. Pleuriticæ & peripneumoniacæ inflammationes prouectiori ætati magis, iuniori autem minus periculoſæ euadunt. De ſingulis infra ſeorſim.

15. Quando inflammatio febri *acutæ* vel adſociatur, vel eidem ſuccedit, tunc *repulſio* cum vitæ periculo contingit.

B. *Specialis.*

1. *Eryſipelatis.*

1) Eryſipelas ſibi relictum, præcipue in partibus ignobilioribus, non facile eſt periculoſum. Quando autem, vt moris

moris eſt, ad interiora *repellitur*, frequentiſſime mortem adfert. Conf. *Hippocratis aphoriſm.* 25. *Sect. VI.*

2) In partibus nobilioribus maioris eſt momenti e. g. in capite, facie, faucibus, pectore, immo in femore.

3) Periculoſum eſt, ſi incongrua arte ad *ſuppurationem* perducitur.

4) Non minus ſonticum eſt malum, quando vlceribus, vulneribus, fracturis & luxationibus ſuperuenit.

5) Quo magis febris complicata eſt, eo maioris eſt momenti.

6) In partibus *internis*, de quibus hoc quidem loco proprie non agimus, plerumque eſt pernicioſum.

7) Soluitur hæc inflammationis ſpecies quando vel pruritus, vel formicarum ſenſus, vel ſquamulæ in parte adfecta obſeruantur.

8) Quo magis in conſuetudinem degenerauit, eo facilius e leuiſſima cauſſa repullulat, ad morem aliarum translationum humorum, proprio naturæ motu contingentium.

9) Eryſipelatis corruptio peior eſt, quam quæ in aliis inflammationibus contingit.

10) *Sphacelus ex eryſipelate natus* per aliquot dies in cute deliteſcere ſolet.

2. *Phlegmones.*

1) In *phlegmonodeis* inflammationibus, late diffuſis, & in notabilem tumorem non collectis, *diſcuſſio* maxime locum habet.

2) *Phlegmone* ſenibus & valetudinariis periculoſior eſt, quam iunioribus, robuſtis & bene conſtitutis.

3) Citius ſuccedit negotium diſcuſſionis in iis, qui ſanguinem habent tenuem & floridum, quam in quibus ſpiſſitudo peccat glutinoſa.

4) Quo magis *temperata* eſt *aura*, eo facilius ſuperantur, in regionibus autem calidis & diebus canicularibus graniores ſunt inflammationes.

3. *Apostematis.*

1) Quando inflammatio in tuber veluti coaceruata, & tam in profundum, quam in latum collecta est, tunc *maturatio* requiritur.

2) Præcipue *copiosiores* stases inflammatoriæ, ab externis caussis inductæ, & in nodum quasi collectæ, si non cito medicationi obserantur, ad discussionem rarissime perueniunt, sed vel ad *suppurationem*, vel ad *gangrænam* tendunt. Nonnumquam imprudente tractatione indurescunt, & tunc proxima occasione præcipites sunt ad vlcerationem *cancrosam subeundam*.

3) Stases autem illæ mollescentes & rubroliuidæ extuberationes (grosse Beulen) a lapsu, ictu, verberibus repente exortæ, si mox ipsis occurritur, commode discutiuntur.

4) Quando vero grandiores eius modi congestiones mollescentes iam per plures horas detentæ sunt, tum neque inflammatio æqualis, neque debita suppuratio, (ob transitum motus sanguinis inflammatorii minime sufficientem) contingit. Vnde *gangræna* & *sphacelus* immediate succedunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A *Methodus generalis.*

1. Inflammationum *externarum.*

1) In his ante omnia prioribus diebus tentanda est *discussio* per *subtilia* resoluentia, quæ odore magis quam resinosa acrimonia agunt. Huc pertinent

a) *Radices*: irid. Florent. sigill. Salomonis, bryon. vincetox. bardanæ, pimpin. alb. rub. tinct. angelic. caryophyll. galang. quibus moderata quantitas radicis bistort. ad stricturam inferendam adiiciatur.

b) *Herbæ*: apii, chærefol. hyssop. abrotan. sabinæ, rutæ, saluiæ, meliss. menth. crisp. & Saracen. laudatur etiam cortex medius sambuci.

c) *Flores*: chamomill. melilot. sambuc. bellidis, summitat. origan, rosar. violar.

d) *Se-*

d) *Semina*: anisi, fœniculi, carui, dauci, fœnugræc.

e) *Camphora*, quæ hic principatum tenet, præcipue spiritus illius recte præparatus & legitime adplicatus. *Conf. cautel.*

f) Ex his possunt fieri species, quæ sacculis, vino *calido* imbutis, & satis iterum expressis, regioni adfectæ calide adplicentur. Nam ipsum *vinum* præstans est remedium ad inflammationem discutiendam.

g) *Emplastrum diaphoreticum Mynsichti*, item de *spermate ceti*.

2) *Fiente* adhuc inflammatione & vrgente statu plethorico vtilis est *venæ sectio reuulsoria*, ne adfluxus sanguinis ad partem adfectam nimis copiose contingat; præmisso laxante & subiunctis remediis *internis*, nempe in cholericis pulueribus temperantibus nitrosis cum sale digestiuo, antimoniato fixo & momento cinnabaris mixtis; in aliis autem essentia alexipharm. *Stahlii* coniuncta.

In *leuiore* inflammatione neque *venæ sectio* neque *interna* remedia necessaria sunt.

3) Quando autem *discussio* non amplius potest obtineri; quod a stasi vltra quartum diem subsistente & dolore in horas augescente diiudicatur: tum *suppuratio* & *maturatio* promouenda est. Maturant autem, quæ poros aliquo modo obstruunt, & sic portionum humidarum exhalationem impediunt, simul tamen fibras partis subtili neruina acrimonia roborant. Laudantur ad has indicationes obtinendas

a) *Radices*: lil. alb. althææ.

b) *Herbæ*: parietar. malu. branc. vrsin.

c) *Flores*: verbasci, linariæ.

d) *Semina*: psyllii, lini, cydonii.

e) *Pinguedines*: anseris, gallinæ.

f) *Olea* per infusionem parata, e. g. chamomill. verbasc. lil. albor.

g) *Gummi-resinæ*: ammoniac. galban.

 h) Hæc

h) Hæc in forma cataplasmatis adhibenda, vbique obseruando, vt roborantia emollientibus admisceantur.

4) Quam primum *maturatio* facta est, statim de *apertione* cogitandum. Hanc promouent

a) Ipsa sæpissime natura, sine artis auxilio.
b) Cepæ assatæ.
c) Mel cum farina secalina mixtum.
d) Fermentum recens.
e) Pinguedo leporis.
f) Incisio chirurgica in apostematibus profundis.
g) *Cauteria potentialia*, e. g. magnes arsenicalis, præsertim causticum *Sutorianum*, quod efficaciam suam sine insigni sensu & humorum adfluxu egregie exserit. Sic etiam efficax est causticum *Zvvingeri*, quod ex calce viua, minio & sapone nigro paratur & parum doloris efficere dicitur.

5) Tandem ad *mundificationem* apostematis & *consolidationem* adhibeantur balsamica & neruina, e. g. essent. sequens balsamica *Stahliana* passim commendata.

Recip. essent. myrrh. drachm. III.
succin. drachm. II.
olei terebinth. gutt. X.
Misce, instillando gutt. X. XX. XXX. pro conditione subiecti & apostematis.

6) *Anodyna* externe quidem locum habent in inflammationibus ad modum dolorificis; sensationem tamen in integrum non tollunt, sed tantum mitigant; in incremento autem potius, quam circa statum adhibenda sunt.

7) Blanda per *aluum* euacuatio, si reliquæ circumstantiæ concedunt, ante omnia instituatur.

2. Inflammationum *internarum*.

In his placida tantum *discussio* locum habet: suppuratio enim vbique periculosissimum inuoluit euentum. Conf. omnes *tabulæ*, quæ de *febribus inflammatoriis* agunt & infra sequuntur.

B. *Me-*

B. *Methodus specialis.*

1. *Erysipelatis.*

1) In *leuiore* casu negotium discussionis vel soli naturæ relinquatur, vel topicis conuenientibus promoueatur. Talia sunt

a) *Camphorata*, quæ vel in sicca forma, vel soluta, nempe spiritu vini rectificatissimo, adplicentur. *Vid. cautel.*

b) *Farinacea* & *furfuracea*, e. g. farina secalina, triticea, lupinorum, fabarum, hordei; quibus camphora commisceatur.

c) *Saturnina*, superius iam nominata, sed cum discutientibus maritata.

2) In *grauiore* erysipelacea inflammatione præstat remedia *interna*, quæ superius indicata sunt, cum *externis* coniungere.

3) Quæ *specifice* ab auctoribus laudantur, sub *cautelis* recensebimus.

2. *Phlegmones.*

1) In hac inflammationis specie quadrat potissimum methodus generalis, superius tradita.

2) Discutientia vegetabilia superius adlegauimus.

3) Præcipue in maiori stasi hic non adquiescendum in solis topicis, sed interna debent coniungi.

4) Quo maior & profundior hæc stasis est, eo magis conueniunt *emplastra*, cum larga quantitate camphoræ remixta, e. g. præ aliis diaphoretic. *Mynsichti*, de spermate ceti eiusdem, de meliloto, diachylon cum gummatibus, de ammoniaco *Foresti*, saponat. *Barbette*, præcipue etiam de spermate ranarum, quod simul impetuosum ad inflammatam partem adfluxum modeste cohibet; alia vero acriora & vnguinosa admiscere minus conuenit. Coniungantur autem vbique interna resoluentia & discutientia.

3. *Apostematodes.*

1) Hanc inflammationis speciem primis diebus discutien-

 tibus

tibus itidem tractamus; quando autem ad maturationem tendit, tractatur, vt abſceſſus. Conf. *tabul. chirurg. de abſceſſu.*

2) Staſibus repente congeſtis, nempe rubro-liuidis illis extuberationibus, a contuſione, lapſu, verberibus inductis, mature occurratur:

a) Compreſſione cum frigido ferro.

b) Præcipue autem cum medicamentis, ſanguinem mature *reſoluentibus*, nempe rad. irid. Florentin. ſigill. Salomonis, bryon. herb. hyſſop. chærefol. bellid. min. ſemin. aniſi, cuius oleum *Foreſtus* eximie laudat ad eiusmodi contuſiones impuras.

c) Coniunctis leuiter *repellentibus*, inter quæ hoc loco fere præcellit radix ſymphyti maioris,

d) Hæc pulueriſata cum *vino* vel *vrina*, quæ nonnullis arcanum hic eſt remedium, cocta, atque in forma cataplasmatis adplicata diſcutiunt ſatis potenter, es muß aber nicht zu naß seyn.

e) In *ambitu* ſpiritus vini camphoratus, vel his ipſis admiſceri, vel camphora adſpergi debet.

3) Quando autem grandior talis congeſtio per plures iam horas hæſit, ita vt neque *diſcuſſio*, neque etiam debita *maturatio* exſpectanda ſit, præſtat corruptionem putredinoſam per *ſectionem* auertere, & quidem ante, quam vel inſignis inflammatio, vel plane corruptio acceſſerit. *Apertio* ſatis ſit magna, vt ita ſanguis grumoſus, in corruptionem tendens, vno actu euacuetur. De hoc negotio legi meretur *Seuerinus de recondita abſceſſuum natura libr.* VII. & de *efficaci medicina* §. 37. Confer. etiam *tabula* chirurgic. de *contuſionibus.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Solemnis eſt quæſtio, num *venæ ſectiones*, quam veteres & multi recentiorum ſtaſibus inflammatoriis diſſoluendis dicarunt, tam neceſſariæ ſint, vt, ſecundum *Schelhammerum*, bona conſcientia non poſſint prætermitti? de qua re ſequentia ſunt notanda.

2. Vti-

2. *Vtilis* est venæ sectio *fiente* adhuc inflammatione, ne adfluxus sanguinis copiosior fiat ad partem adfectam.
3. Vtilis etiam est, quando vulnerum hæmorrhagiis, cito per adstringentia suppressis, grauior inflammatio superuenit, subiungendum autem est regimen diapnoicum. *Conf. num.* 40.
4. *Noxia* magis est, quam vtilis, si non statim circa initia administretur.
5. Hinc in inflammationibus *internis*, vbi signa diagnostica, præter peripneumoniam, satis intricata sunt, consultius illa omittitur, quam temere aliquid tentatur.
6. Ancipitis autem inprimis euentus est, quando febris talis inflammatoria *typum* qualemcumque exhibet.
7. Dantur tamen aliquando casus & circumstantiæ, vbi etiam in inflammationibus *internis* venæ sectio quodam modo necessaria videtur, e. g. in statu summe plethorico, in grauioribus sanguinis commotionibus, a qualibuscumque caussis inductis &c. de quibus suo loco dicemus.
8. Medicus si vena incongrue secta aduocetur, *transspirationem* placidam tanto magis commendatam sibi habeat: sero autem vocatus, deterius iam se habente ægro, non dubitet prognosticon funesti euentus formare.
9. In omni inflammatione a *forti refrigerio* abstinendum est: sanguinem enim coagulat, malum grauissime auget, & opem in perniciem permutat; ad *præoccupandam* autem stasin inflammatoriam post contusionem & collectionem sanguinis adhuc fluidi compressio per ferrum *frigidum*, diu continuata, vsum præstat.
10. Cauendum a nimia *humectatione* & *emollientibus*, quæ dum fibras relaxant, copiosiori humorum irruptioni locum præbent, stasinque notabiliter augent. Exsulent itaque aquæ illæ destillatæ e. g. flor. sambuc. chærefol. flor. omnium, vel calcis viuæ: quæ passim a chirurgis adhibentur. Idem sentiendum de *oleosis*, præcipue de famosis illis e terebinthina paratis; it. ol. templinum, iuniperi. Emplastra mucida etiam nocent.
11. *Pinguia, vnguinosa* quam maxime nocent, & per talia vulgi re-

remedia amicus amicum nonnumquam trucidat. e. gr. dum hanc tabulam conscribimus, vir quidam vxoris suæ inflammatam faciem butyro inunxerat, quæ intra duos dies moriebatur.

12. Ab emollientibus hisce tanto magis in *erysipelate* & *phlegmone* abstinendum est, quoniam tales inflammationes ad maturationem per se non tendunt; & quando peruersa tractatione omnino impetratur, parsque inflammata insuper intempestiue secatur, non est laudabilis maturatio, sed potius vlceratio cancrosa, ob concursum seri cum sanguine, vel plane sphacelosa corruptio. Proueniunt hinc talia vlcera, quæ olim Oehl-Schenckel vocata fuerunt, in quibus nulla consolidatio speranda; vel si omnino in loco quodam consolidatio facta sit, in altero loco duo, tria vel plura foramina eueniunt. Vnde quouis modo discussioni opera est nauanda.

13. Abstinendum ab intempestiua & nimia *adstrictione*, quæ sufficientem aditum & transitum sanguinis fluidi, stasin resoluturi, præcludit, & sic salutarem naturæ intentionem turbat.

14. Abstinendum a nimiis *calefacientibus*, quia sensum ardoris molestum frustra augent, & exsiccando in scirrhosam constitutionem stasin promouent.

15. Abstinendum ab immatura eaque magna ac profunda *incisione*, quia, tensionem fibrarum relaxando, transpulsorium & abstersiuum motum impedit, & suppurationem reddit difficiliorem.

16. Differentia ἀποςάσεως & ἀποςήματος, secundum *Hippocratem*, bene obseruanda est, ne confusio in praxi oriatur: apostases enim phlegmonodes & erysipelatodes, vtpote ab omni maturatione & abscessione alienæ, quando medicationibus ad hunc effectum acrius pellentibus tractantur, in grauia mala coniiciuntur ægrotantes. *Conf. tab. chirurg. de abscessu.*

17. In abscessu *grauiore*, multum puris continente, materia non prorsus & eodem tempore, sed successiue euacuanda

nimis flaccescunt, & lipothymici facile adfectus superueniunt.

18. *Dolores dentium* post se trahere solent tumores phlegmonodes, qui tamen, si modo non nimis negligenter habentur, sponte & mature iterum solent dissolui. Contra illi tumores, qui hoc in loco sine prægresso dolore dentium oriuntur, & æstum, ardorem, dolorem prurientem, pungentem & lancinantem secum ducunt, non carent periculo, in primis si improuide repelluntur.

19. De inflammationibus *erysipelaceis* turgidioribus illud notatu dignum est, quod *sanguinea* illarum portio non *sola*, sed *tota* stasis simul discutienda sit; alias euanescit quidem omnis calor & dolor, tumor autem valde contumax & discussioni refractarius remanet.

20. Hinc in stasi *erysipelacea* copiosiore, vbi cutis notabiliter inflammata adparet, cauendum est, ne *sanguis seorsim* discutiatur, portio autem *lymphatico-serosa* relinquatur, & tumorem *œdematosum* constituat. Huic incommodo occurritur, si spiritus *modice* camphoratus, & ad notabilem flauedinem *crocatus* est. Crocus enim sub initium talis discussionis non modo serosam substantiam ad dissipationem aptiorem reddit, sed & fibras roborat, vt repressio eo melius procedat. Vel quando *camphora* in forma sicca adplicatur, remedia serum fundentia & tonum partis restituentia coniungenda sunt, v. g.

Recip. farin. fabar. vel secalin.
Flor. sambuc. ana manip. I.
Rad. irid. Florent. drachm. II.
Ceruss. drachm. III.
Camphor. drachm. I. fiant species, sacculo immittendæ & adplicandæ.

21. *Camphora* scopo discussionis, tam in phlegmonodeis, quam erysipelaceis inflammationibus, satis facit, in primis si adhuc recens est malum.

22. *Spiritus camphoratus* hac cautela adhibeatur, vt per initia

eminus tantum, nempe ad peripheriam partis inflammatæ adplicetur, & deinde, quoties spiritus in auras abiit, ad centrum propius admittatur. Modo sit *rectificatissimus* spiritus, alias damnum potius, quam auxilium adfert.

23. *Optima methodus* est, vt *spiritus* breui temporis spatio sub aura exhalet, & sola camphora linteis adhærescat. Quando autem linteum spiritu adhuc madidum adplicatur, diuturna illius mora ardorem infert, eumque in *erysipelate* vehementem; quo casu ad spiritum profligandum aura, sed non sensibiliter frigida, dolenti parti admoueatur, man bläst dem Patienten, am besten mit dem Munde, an den schmertzhaften Ort.

24. *Camphora* etiam maturantibus non inutiliter miscetur, ne adfluxus humorum nimis copiose contingat, & dolorem exasperet.

25. *Interno* autem vsu exsulent hic camphorata; effectum enim resoluentem & discutientem, quem *externe* præstant, nullo modo *interne* producunt, sed potius sanguinem concitant, & calorem augent; quod etiam de aliis calidis & acrioribus sentiendum est, e. g. de gummi-resinis, galban. myrrh. &c.

26. Abstinendum quoque a *reuocantibus* medicamentis, qualia sunt *purgantia*, quæ in talibus casibus maxime nocent. *Laxantia leniora* tolerantur, sed in principio principii. Commendantur hoc nomine pilulæ *Becherianæ*, & in primis *Stahlianæ*. Multo minus conueniunt *emetica*, quæ multis ansam mortis præbent.

27. *Saturnina* ad inflammationes ipsas, præsertim insigniores, minus commendantur; quia illorum abusus vicera inducit maligna, quæ vulgo ersticfte Schäden, Todten-Brüche, vocantur, *vid. Stahlii theoria pag.* 1286. eminus autem circa ambitum adplicata, pro *defensione* valent; sed camphorata semper addenda sunt.

28. Erysipelas quando per *saturnina* vel alia incongrua topica repellitur, *hydropem* inducit. Vid. *tabul. de ædemate* sub *prognosi*.

29. *Alc-*

29. *Alexipharmaca temperata* post tertium vel quartum diem commode adhibentur. Securissime agitur, si leniora diapnoica, absorbentia & nitrosa exhibentur, & his semel vel bis per diem lene alexipharmacum interponitur, quo nomine essentia alexipharmaca *Stahlii*, cum larga portione essentiæ pimpinell. albæ combinata, egregie se gerit; hæc enim radix leniter resoluit & abstergit.

30. *Essentia petasitidis* commendationem tum meretur, si stasis diu iam durauit; non autem sub initium.

31. *Specifica* passim laudantur, sed optandum vt effectui semper responderent, e. g.

1) *Felcarpionum*, iners remedium.

2) *sanguis menstruus*, prima vice erumpens.

3) item *sanguis leporis*, a canibus agitati. Hunc exsiccatum ad dimidiam drachmam in vino propinant, simul linteo excipiunt, exsiccatum aqueo rore madefaciunt, erysipelati imponunt, atque intra 14 horas bonum effectum spondent.

32. *Lapis medicamentosus Crollii* quid præstet, experiendum est; modo prætermittenda non prætermittantur.

33. Sunt, qui ad inflammationes, præcipue internas, commendant *dentem apri* præparatum, *maxillas lucii piscis*, immo vniuersa capitis illius præparata; sed optandus potius est, quam exspectandus ab illis specialis effectus.

34. Semen autem *cardui Mariæ* ad pectoris inflammationes specifica efficacia præditum esse, si non sola medullaris sed *integra* seu *tota* substantia exhibetur, experientia satis est confirmatum. Confer. *tabula de pleuritide* & *peripneumonia*.

35. In *sphacelo metuendo*, actu autem non præsente, ad discussionem & roborationem partis immediate adfectæ, *oleum cinnamomi* a recentioribus peritis magni æstimatur.

36. Quando erysipelas in consuetudinem degenerauit, ita vt a quauis exigua caussa repullulet: conducit circa æquinoctia *venæ sectio*, & blanda per aluum *euacuatio*; respicien-

ciendo simul *crasin* sanguinis sulphureo-acrem, ad vias vrinarias inuitandam, & per easdem eliminandam.

37. *Calore* leni pars adfecta, præcipue tempore suppurationis, semper fouenda est, vt particulæ sulphureæ agiliores per transspirationem possint excerni & coagulata substantia in maiore laxitate conseruari: vnde & formulæ *tepide* adplicari debent.

38. *Frigus* autem & siccum & humidum discussioni præiudicium adfert; & corruptioni tempus atque materiam suppeditat.

39 Quando post contusionem aut aliam violentam caussam, magna sanguinis collectio cum tumore tactu *molli* contingit, tum absente adhuc inflammatione proximum est, vt incisio & sanguis collecti euacuatio instituatur, quia tales collectiones neque discussionem neque laudabilem suppurationem admittunt. *Conf. tab. chirurg. de contusionibus.*

40. Inflammationes partium *vulneratarum* plerumque exposcunt venæ sectionem prudenter instituendam, non reformidando prægressam hæmorrhagiam. *Conf. caut.* 3.

41. *Diureses* in omnibus prosunt inflammationibus, per absorbentia cum teneris acidis saturata obtinendæ, e.g. per ocul. cancri aceto vel vino imbutos, corallia præparata cum crystallis tartari remixta; quæ remedia acrimoniam sanguinis irretiunt.

42. Quando inflammatio a caussis *internis* producta est, externa remedia paullulum differenda sunt, donec orgasmus sanguinis deferbuerit.

43. Post *repulsionem* inflammationis non vtile tantum, sed & necessarium est *internis* alexipharmacis temperatis, vtpote leniter expellentibus & discutientibus, cum regimine succurrere. *Extrinsecus* vero melius tunc est, nihil adplicare, donec excretio illa ab intra extrorsum plurimum peracta sit; præcipue abstinendum, si spiritus vini camphoratus non sit *rectificatissimus*.

TAB.

TABVLA XXI.

DE CEPHALALGIA.

I. DEFINITIO.

Cephalalgia est species dolorum capitis ab humoribus, per motum tonicum copiosius ad caput congestis, nullum autem exitum ibidem inuenientibus, ordinarie originem ducens. Deriuatur a κεφαλή, caput, & ἀλγέω, doleo.

II. DIFFERENTIA.

Cephalalgia est vel

1. *Idiopathica*, quæ a plethora & hinc immediata sanguinis ad caput congestione exoritur; vel
2. *Symptomatica*, quæ vel ex vitio primarum viarum, per consensum *paris vagi* neruorum, vel in aliis morbis, e. g. febribus acutis, a translatione humorum ad caput originem sumit.
3. Diuisio cephalalgiæ in *sanguineam & serosam*, *catarrhalem*, *phlegmaticam*, *biliosam*, *melancholicam*, licet *non caussarum*, sed subiectorum tantum & temperamentorum differentiam inuoluat: in praxi tamen non prorsus prætermittenda est. Ita enim cephalalgia *serosa* differt a *sanguinea* sequentibus circumstantiis.
   1) Plerumque occupat phlegmaticos aut sanguineo-phlegmaticos.
   2) Frequentius desinit in *coryzam*, *raucedinem* & reliquos adfectus serosos.
   3) Dolores minus sunt pulsatiles & æstuantes, magis vero grauatiui.
4. Differt etiam *sanguinea* ab ista cephalalgia, quæ præcurrit *apoplexiam*.
   1) Hæc enim magis *occiput* quam *synciput* inuadit, & a *nucha* quasi incipiens pergit ad interiora cerebri, doloribus maxime *tendentibus*.

2) Adul-

2) *Adultiores*, in primis summe plethoricos, post insignem sanguinis commotionem *improuiso* quasi corripit.
3) *vertiginosi* fiunt, & sensuum vigorem *breui* amittunt.
5. Cephalalgia differt a *cephalæa*
1) *Gradu*: nam in cephalæa omnia sunt acerbiora & pertinaciora.
2) *Tempore*: cephalalgia ordinarie breuiores habet periodos; cephalæa autem chronicus & habitualis est adfectus.
3) Dantur tamen etiam pertinaces & fere *continuæ* cephalalgiæ, a cephalæa parum differentes, quæ per frequentem caussarum repetitionem & consuetudinem in habitum deductæ sunt; & hæ in feminis quidem præcipue obseruantur.
4) Reliquas differentias cephalalgiæ & cephalææ, *signorum* huius & sequentis tabulæ comparatio manifestabit.
6. Differt porro cephalalgia ab *hemicrania*, quæ arthritico-spasticæ indolis est: certa enim intercedit differentia inter dolores, qui a congestione simplice dependent, & inter illos, qui vnice a contentionibus spasticis proueniunt. Specialiorem differentiam *signa* huius tabulæ, & illius, quæ *hemicraniam* exhibet, docebunt.
7. Differt denique cephalalgia ab *vlceroso-ichorosis congestionibus*, quæ vel a violentis externis caussis, vel a qualicumque humorum corruptione, maxime omnium a *lue venerea*, originem ducunt; hi enim dolores a cephalalgicis sequentibus se distinguunt:
1) Salso ardore rodunt, acriter morsicant & terebrant.
2) Continuo durant, nec vmquam in*solidum* desinunt.
3) *Nocturno* tempore notabiliter acerbantur, cumprimis incalescente per quietem corpore; vnde Germani dicunt: Diese Schmertzen können keine Federn vertragen.
4) Plura de his doloribus *tabula de lue venerea* exhibebit.

III. *SIGNA.*

1. Exserit se hic dolor aliquando per *totum caput*;
2. Plurimum in *fronte* & per *tempora* sursum ad *bregmata*.

3. In primis circa *radicem nasi*; vnde ægri ibidem *ardorem*, & circa *os cribrosum* eximiæ pressionis sensum accusant.
4. Simul in intimis fere *oculorum bulbis* de grauiter premente & compungente dolore conqueruntur.
5. Infert etiam sensum vel *lancinantem*, *pungentem* pressorium, vel pulsatilem, cum pulsibus *synchronum*, qui tamen post aliquas horas *remittit*, & non ita raro *sub somno* in totum desinit.
6. Circa frontem etiam obseruatur calor *tactui* manifestus.
7. Dolor concurrit *odontalgicus*, fluctuans & reciprocus, ita vt, dolore dentium vrgente, reliquus capitis dolor aliquo modo cesset, & in vicem versam.
8. Vnde *dentes* sæpe corrumpuntur, & corrupti eo facilius de nouo inuitant dolores.
9. Tinnitus *aurium* & susurrus sæpe etiam accedunt.
10. *Oculi* siue exquisite rubent, siue tamen vascula aliqua inflatione distenduntur; ad minimum *visui* non sufficiunt, nec lumen liberius possunt tolerare.
11. Color faciei plerumque satis rubet, nisi iam spasticum quid concurrat, in quo casu *pallor* potius, saltem rubor *male distributus* conspicitur.
12. Comitatur hunc ruborem *inflatio* faciei aut certe *vasorum temporum* & simul fere *iugularium*. Hinc vulgus cum filo capitis incrementum & decrementum solet percontari.
13. In *feminis* occupat hic dolor tempora *menstrua*, & prouenit modo *ante* mensium eruptionem, modo *sub* fluxu illorum *imminuto*, modo *post* eumdem *præmature* subsistentem, & ita singulis mensibus scenam suam ludit.
14. Interdum, sed rarius, accedunt adfectus vertiginosi, qui de insigni congestionis gradu testantur.
15. In partibus remotis ob motum strictiorem tonicum sese manifestant
 1) adstrictio *alui*.
 2) pauca & tenuis *vrinæ*.

IV. *SVBIECTA.*

Cephalalgia præcipue corripiuntur

1. *Sanguinei*, habitu corporis florido, & facie rubicunda prædici, item ſanguineo-melancholici.
2. *Iuniores* præ ſeneſcentibus.
3. *Feminæ* præ viris.
4. Senes arthritide vexati.
5. Perſonæ, quæ de vita otioſa & ſedentaria gaudent, cum diæta lautiore, aromatica, ſpirituoſa.

IV. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis interna* eſt plethora, quæ ſimul *qualitate*, præcipue apud hypochondriacos, ſolet peccare.
2. Hunc abundantem ſanguinem principium vitale, tamquam cauſſa *efficiens* congeſtionum, exonerare intendit, eumque in finem humores motu tonico copioſius verſus caput reſtringere ſolet.
3. Ex hac reſtrictione oritur æſtus capitis inſignis, & quia libere non refluit ſanguis, vaſa inflantur, & membranæ multum diſtenduntur.
4. Cauſſæ *externæ & occaſionales*, quæ talem congeſtionem poſſunt prouocare, multæ obſeruantur, e. g.
   1) Euacuationes ſanguinis naturales, in primis narium, ſuppreſſæ.
   2) Euacuationum ſanguinis *artificialium* conſuetarum neglectio.
   3) Conſuetæ *aliæ* euacuationes neglectæ. e. g. purgationes, ſudationes, certis temporibus celebrari ſolitæ: huc etiam pertinent ſudores repulſi.
   4) Inſignes corporis & animi commotiones, in primis iracundia.
   5) Potus ſpirituoſus, præcipue ad ebrietatem ſumtus.
   6) Somnus & vigiliæ quando extra conſuetum tempus eliguntur.
   7) Deprauatio primarum viarum, tamquam cauſſa *conſenſualis* conſideranda quidem eſt, quia neruorum *paris octaui* conſenſum negare non poſſumus, certiſſimum tamen eſt, quod

quod *consuetudo*, humores versus caput dirigendi, plus efficaciæ habeat, quam prædictus consensus. Conf. num. 13)

8) Vapores acres per nares attracti.

9) Pedum & crurum refrigeratio, præcipue humida.

10) Capitis *olim* concussio & vulneratio.

11) Translatio humorum versus caput in febribus acutis.

12) Dispositio hæreditaria.

13) Consuetudo citra congestionis rationem.

14) *Sensibilitas*: vnde odor grauis & suaueolentus, præcipue in feminis, satis frequenter cephalalgiam prouocat, e. g. odor moschi, zibethi, rosarum, fumantis ellichnii; vbi mechanicæ rationes, quæ vulgo allegantur, non sufficiunt: possunt enim alia fœtida perferre, v. g. castoreum, asam fœtidam.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cephalalgia tantum *periculi* non inducit, quantum *incommodi* adfert.

2. Adfectus tamen vili non pendendus est: facile enim in prauam consuetudinem ita degenerat, vt deinde non solum frequentius reuertatur, verum etiam pertinaciter duret & *cephalææ* indolem exhibeat.

3. Præsagit cephalalgia

1) Læsiones *visus*: ophthalmiam, suffusionem oculorum, guttam serenam.

2) Læsiones *auditus*.

3) Adfectus arthriticos.

4) Ætate prouectiore lethargum, apoplexiam & paralysin, præcipue, quando vertiginosi adfectus accedunt.

4. Cæterum hæc congestio cum effectibus suis dolorificis duobus modis soluitur:

1) vel enim contingunt *euacuationes*

a) Siue *sanguinis* per nares; & tum dolores præsentissime sæpius soluuntur;

b) Siue *seri*, e. g. e naribus per eruptionem coryzæ, item ex oculis, per illorum lippitudinem;
c) Siue *puris* modo e naribus, modo ex auribus: in grauissimis nempe & fere inflammatoriis casibus;
2) vel congestio *successiue discutitur*, & dolores *sensim* soluuntur; id quod contingit
a) *Promtius* in iunioribus;
b) *Tardius* in annosioribus, præcipue feminis;
c) Tardissime in *adsuetis*, in quibus insultus cum impetu erumpunt, per certum tempus durant & absoluta periodo demum decedunt.

5. Cephalalgia quando in *consuetudinem* iam degenerauit, & vitæ genus sedentarium non mutatur in laboriosum; optima methodus & remedia efficacissima constans auxilium non possunt adferre.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In Paroxysmo.*

1. Motus humorum *specialis* a partibus superioribus ad inferiores reuocandus est: hinc ante omnia *aluus*, quæ ordinarie adstricta, soluatur
1) vel per *clysteres* emollientes, carminatiuos;
2) vel, in casu minus vrgente, per *lenia laxantia*, e. g. pilulas *Stahlii*, *Becheri*, extracto hellebori nigri paullulum acuatas, rhabarbar. sale Anglicano.

2. Deinde exhibeantur remedia, quæ *orgasmum* sanguinis temperant, & spasticam fibrarum stricturam demulcent.
1) Faciunt hoc nitrosa, absorbentia, cinnabarina cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. nitrum depurat. ocul. cancri, cinnabaris antimon. bezoardic. mineral. antimon. diaphoret.
2) Quando crasis sanguinis *spissior* est, addatur sal digestiuum e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. de quibus pulueribus ter vel quater per diem scrup. 1. potest propinari.

3. His subiungantur, quæ æqualem sanguinis distributionem promouent, & sic congestionem circa caput dissipant.

Faci-

Faciunt hoc alexipharmaca temperata, & blanda diaphoretica horis ante meridiem & quidem exiguis dosibus propinanda, e.g.

a) Eſſ. alexipharm. *Stahlii.*

b) Decoctum e radic. ſarſaparil. cichor. chin. ſcorzoner.

c) Diluentia aquoſa largiter & calide hauſta, nempe infuſa thée, coffée, veronicæ teucrii folio, lauendulæ.

4. *Dolores* autem quando hiſce cedere recuſant, lenis & circumſpecta *ſedatio* locum habet: in quem finem gran. i - ij. M. P. de cynogloſſ. vel gr. ij - iij. theriac. cœleſt. pulueribus temperantibus verſus ſomnum immiſceri poſſunt; obſeruando hoc præcipue tempore, vt excretiones alui legitime ſuccedant.

5. *Externa remedia,* quæ ſubinde effectum aliquem præſtant, cum internis coniungantur. Huc pertinent

1) *Spiritus vini camphoratus,* leniter crocatus: qui in ſenſibilibus dolores paucis momentis ſæpius abigit.

2) *Vnguentum alabaſtrinum.*

3) *Radix rhodia*, quæ pulueriſata, & epithematis forma fronti adligata, egregium præſtat effectum.

3) *Remedium domeſticum,* e pane ſecalino, pauco ſale, baccis iuniperi, ſemine carui mixtum & fronti adplicatum, etiam vſum ſuum ſuppeditat.

5) *Pediluuia, ligaturæ, frictiones.*

6. Denique in declinatione dolorum exhibeantur tonum partium roborantia MR. polychreſta *Stahlii,* eſſent. ſuccini.

7. In cephalalgia *ſymptomatica* primarius morbus reſpiciendus eſt e. g.

a) Saburra primarum viarum euacuanda ſecundum methodum, ſuo loco commendatam.

b) Febres acutæ tractandæ, vti ſub iisdem indicatum eſt. *vid. tab. de febre ſynocha.*

B. *Extra paroxyſmum.*

1. *Quantitas* ſanguinis imminuatur per venæ ſectionem, circa æquinoctia inſtitutam; cui ad meliorem deriuationem *pediluuia* præmittantur.

2. *Qualitas* illius corrigatur

1) *Spiſſior* per reſoluentia, attenuantia & digeſtiua. e. g. fiat vinum medicatum e radicibus alexipharmacis, herbis antiſcorbuticis, cum laxantibus ſociatis.

2) *Tenuior* per temperantia, præcipitantia, acidula.

3. Æqualis humorum diſtributio promoueatur per mixturam tonico-neruinam *Stahlii*.

4. Præterea hæmorrhagiarum ſupppreſſarum ſpecialis ratio habeatur, e. g. menſium, hæmorrhoidum.

5. Diæta conueniens probe obſeruetur, in primis circa motum corporis laborioſum & potum ſufficientem.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cautelæ & obſeruationes, quæ tabula *de congeſtionibus generatim* traditæ ſunt, ante omnia hic erunt notandæ & adplicandæ.

2. *Bonum conſilium, optimum remedium*: exerceatur corpus laboribus continuis & placidis, diæta autem largior paullulum ei ſubtrahatur: ſic totum negotium felicius ſuccedet, quam ſi ingens medicamentorum farrago propinabitur.

3. Quando cephalalgia iam per plures dies inualuit, & dolores tam contumaces ſunt, vt ſpiritui vini camphorato cedere recuſent: *vnguentum alabaſtrinum*, quod commendante *Foreſto* inſigniter lenit, adhuc tentari poteſt.

4. Modo optima e tot monſtroſis eligatur compoſitio, nempe illa, quæ plus *alabaſtri* & aliquid *albuminis ouorum* continet. Vile remedium, pretioſus effectus. Conſeruetur autem vitro, non capſula; quia facile ſicceſcit.

5. *Vnguenta pinguia*, quibus veteres caput inungebant, plane non conducunt: poros enim obſtruunt, & ſic tranſpirationem, in hoc adfectu ſalutarem, præpediunt.

6. Recentiorum aliqui *nucleos perſicorum* contundunt, & camphoram cum aqua roſarum admiſcent; id quod externo vſu non contemnendum eſt.

7. *Odoramenta duplicis generis*, nempe *vrinoſa* & *ſpirituoſo-balſamica*,

ſamica, parum quidem auxilii adferunt; plus tamen ab vrinoſis, moderate adhibitis, e. g. a ſpiritu C. C. ſalis ammoniaci ſperandum eſt, quam a ſpirituoſis.

8. Præter ea *ſpirituoſo-balſamica* immoderate adhibita cephalalgiam acerbant, præcipue in feminis, maiorem etiam humorum adpulſum, & hinc vaſorum inflationem efficiunt. Caute itaque cum aqua Hungarica & ſimilibus procedendum eſt.

9. *Cucuphæ*, quæ ad roborandum caput & memoriam frequentius commendantur, nuda opinione fundatæ ſunt, & in diſpoſitis ad commotionem ſanguinis occaſionem ſuppeditant. Abſint inprimis ſpecies earum calidæ apud feminas, quæ in *bregmate* ſenſum illum frigidum perſentiſcunt, ac ſi fruſtum glaciei capiti impoſitum eſſet.

10. Seneſcente & tepeſcente doloris impetu, immo etiam ſub inſultu leuiter emicante, vſus *eſſentiæ ſuccini* egregie conuenit. Habet enim ſuccinum aliquid tonici, vnde tam *fluxionibus* ſanguinis, qaam in eiusdem *commotionibus* exitum non inuenientibus, bonum edit effectum. Eſt etiam diuretico-diſcutiens.

11. *Oleum* autem *ſuccini*, vt & alia deſtillata, vſum cephalicum non habent: humores enim ad modum exagitant, ardorem & æſtum inferunt, & nonniſi forſan phlegmaticis aliquem vſum præſtant.

12. *Herba verbenæ* recentis *ſpecifica* efficacia, a *Foreſto* recenſita, raro ſe commendat. Interea *Stahlius* virginem hæmicrania & odontalgia ad inſaniam vsque correptam hac herba reſtituit.

13. Si quis narium hæmorrhagiam feliciter poſſet prouocare, haberet ille in cephalalgia, & multis aliis capitis congeſtionibus remedium exoptatum. Multa quidem in hunc finem commendantur, ſed quo effectu, docet experientia. *Michaelis* laudat radicem *crocodilii*; alii commendant adplicationem *hirudinum* ad apicem naſi; alii *comos virides millefolii*; alii *flores graminis* naribus intruſos, & in iisdem agitatos; alii ruditer & moleſte ad *ſetas ſuillas*

confugiunt. De *ſcarificatione narium Ægyptiaca* legatur *programma Stahlii;* item *Proſper Alpinus libr. III. cap. 2. p. 70.*

14. *Conſpiratio capitis* cum *ventriculo* per *par octauum neruorum* bene attendenda eſt: in ſenſibilioribus enim dolores cephalalgici ſtatim exoriuntur, quam primum digeſtionis vitia occurrunt, vel ventriculus flatibus diſtenditur, aut refrigeratur. Quamquam negandum non eſt, quod hic partium conſenſus vniuerſum negotium non exhauriat, ſed congeſtiones his ad caput, aliis ad alias partes, per meram *conſuetudinem* contingant, quam primum cibus e. gr. ingratus, licet mollis, adſumtus eſt.

15. Cauſſæ horum dolorum quando vel in acrimonia vellicante, irritante, pungente, vel in acido inſpiſſato, vel in craſſitie humorum, vel in ſpecifica ſcorbutica intemperie quæruntur, atque hinc per nuda *corrigentia*, & incongrua *diſcutientia*, item per *narcotica* & ſopientia hic adfectus tractatur, omnia grauius peruertuntur: dolores enim non cedunt, ſed contumacius durant, & frequentius recurrunt.

16. Speciatim ab *opiatis* & *narcoticis* frequentius adhibitis eiusmodi peruerſus & plane contrarius effectus ſæpiſſime exſpectandus eſt. Loco enim mitigationis dolorum in contumaciam paroxyſmorum, vix credibilem, ægros coniiciunt; vnde non raro audire contingit: Das gewöhnliche Medicament will nicht mehr helffen.

17. Inſuper *opiata* ſenſum capitis obtuſum & vertiginoſum facile relinquunt, immo catarrhi ſuffocatiui, adfectus paralytici, cachectici, non raro inuitantur.

18. *Cinnabaris*, maiore doſi exhibita, & cum aliis conuenientibus combinata, effectum edit antiſpasmodicum ſatis notabilem, tam in *fluxionibus*, quam *commotionibus* ſanguinis, & hinc opiatorum vices ſæpius ſupplere poteſt.

19. Falſiſſimum itaque quorumdam Practicorum eſt adſertum, quaſi vſus cinnabaris in fluxibus ſanguinis & aliarum excretionum minus tutus exſiſtat: re enim vera cuiuis ætati & ſexui maxime eſt adcommodatus.

20. *Spe-*

20. *Specificum cephalicum Michaëlis* fatis quidem decantatum, ſed effectu felici non æque confirmatum eſt; in maiori doſi adhibitum, ventriculo moleſtias inducit.

21. *Helleborina* cum *aliis* admixta, blande operantur; *ſola* autem propinata, tormina excitant.

22. Semper in hoc adfectu fugienda ſunt *fortiora emetica* & *cathartica*, nec non *calida alexipharmaca*.

23. Inter *laxantia* exſulent *aloëtica*: ſanguinem enim turgidiorem reddunt, & ſic cephalalgiam augent. Hinc pilularum cephalico effectu vulgo decantatarum ingredientia prius bene examinanda ſunt, quam in vſum trahantur.

24. *Embrocationes* veterum, præmiſſis vniuerſalioribus, non plane reiiciendæ ſunt: nam motum tonicum fremebundum & horridulum ſuſcitant, hacque ratione ſanguinis congeſti depreſſionem promouent.

25. *Pediluuia* in omnibus congeſtionibus, quæ verſus caput & pectus contingunt, multum leuaminis exhibent: ſanguinis enim verſus illa loca reſtrictionem relaxant, & ad pedes ducunt. Cauendum autem eſt, ne nimis *calida* adhibeantur, quia ſanguis facile turgeſcit, & natura ad impetuoſam commotionem excitatur: vnde febres naſcuntur; præcipue ſi pedes altius immerguntur, nimis diu immerſi detinentur, & aluus inſuper eſt adſtricta. Cæterum

26. *Pediluuia* quando *nimis frequenter* adhibentur, ſperatum effectum minime præſtant: ſi vero febrilis commotio concurrit, ab illis prorſus abſtinendum eſt.

27. *Martialia* omnem bonum effectum hic eludunt, & heteroclitas varias aberandi ſpecies inuitant.

28. Feminæ quidem nonnullæ effectum illorum *adſtringentem* (alius enim martialibus, vtut optime paratis, non conceditur) tranquillius adhuc tolerant; ſucceſſu tamen temporis in *tabem* vel *hydropem* deducuntur.

29. Quæ autem ſubiecta *ſenſibilia* ſunt, his in parte adfecta varia molimina ſpaſtica, immo conuulſiua oriuntur; quæ tandem ad violentas eruptiones impetum faciunt, in partibus

tibus autem remotis ſtricturæ impetuoſæ, tenſiones, inprimis alui pertinaces adſtrictiones producuntur.

30. Quando autem motus illi ſpaſtici ad eruptiones non pertingunt, grauiora adhuc pathemata, febres nempe, inflammationes, œdemata pertinacia ægri incurrunt.

31. *Salia volatilia*, exigua doſi propinata, loco ſperatæ attenuationis, tonicam & neruinam efficaciam edunt; vnde fit, vt moderate adhibita hæmorrhagias ſiſtant, & ſub initium congeſtionum, præcipue vero in declinatione, bonum effectum præſtent, in ἀκμῇ autem dolorum propinata ſenſibilem illorum excitationem efficiant.

32. In *maiore* doſi propinata effectum edunt prorſus adſtringentem: vnde natura ad impetum excernendi commouetur, & violento motu perrumpere intendit.

33. Vnicum & certiſſimum *artificiale* remedium eſt *venæ ſectio* in pede. Magna autem inciſione & ſufficiente quantitate adminiſtranda eſt, vt eo maior alteratio obtineatur. Inter ea nimis frequenter repeti non debet, alias effectus alterationis non ſuccedit. In grauidis, cephalalgia correptis, in brachio quidem olim inſtituebatur, hodie autem in ipſis pedibus ſine formidine venam ſecamus.

34. Sanguis quando minore quantitate emittitur, quam natura deſiderat, inſolentius luxuriare incipit; id quod docet, *motus* hic magis conſiderandos eſſe, quam *qualitates* ſanguinis *irritantes*.

35. *Venæ ſectio*, vti ſemper fere in aliis adfectibus, ſic etiam in cephalalgia magis *præſeruandi* quam *curandi* ſcopo laudatur: hinc in paroxyſmo ab hoc remedio abſtinendum; niſi quidem ſumma neceſſitas, quæ tamen hic raro contingit, illud efflagitet: alias enim facilius adfectus recurrit, & venæ ſectio ſenſim minore immo tandem nullo effectu inſtituitur.

36. *Scarificationes*, in primis *adſuetæ*, in *paroxyſmo* facilius poſſunt tolerari, minoris autem ſunt efficaciæ, quam venæ ſectiones. In iuniore ætate infra annum viceſimum quintum adhuc conſtituta, *artificiales* euacuationes per venæ ſectionem & ſcarificationem, quantum fieri poteſt, omit-

mittantur: vix vmquam enim tale damnum huic ætati a cephalalgia obtingit, quale in annosioribus timendum est, nempe: vertigo, apoplexia, lethargus, paralysis; sed natura plurimum sponte sua hunc adfectum feliciter profligat.

TABVLA XXII.

DE

CEPHALALGIA ILIACO - HÆMATITICA,

SEV

CLAVO HYSTERICO.

I. D*EFINITIO.*

Cephalalgia iliaco-hæmatitica est specialis capitis dolor, sexui feminino proprius, a restrictione sanguinis menstrui versus caput originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Clauus hystericus*, a *Sydenhamo* ita nominatus, licet cum cephalalgia sanguinea plurimum conueniat, ob peculiares tamen circumstantias peculiari indiget euolutione.

2. Ab *ileo hæmatite Hippocratis* proprie non differt *clauus hystericus*, sed vnus idemque est adfectus; nisi quod ileon hæmatites sensu potius generaliore sumatur, & omnes turbas spasticas, a vitio sanguinis menstrui exortas, comprehendat, nempe cephalalgiam iliaco hæmaticicam, seu *colicam anotericam*, die Ober-Colick vulgo Uberkolck, & *colicam abdominis.*

3. *Clauus* hic *hystericus* differt *gradu.*

1) In aliis enim *mitiores* sunt dolores, & circa tempus men-

ſtruum per 3-4 dies plus vel minus ægras exercent. Hic gradus cephalalgiam, præcedente tabula exhibitam, non transſcendit.

2) In aliis autem dolores ſunt pertinaces & ita fere continui, vt ad cephalæam magis referendus ſit adfectus: & quando inquinamentum venereum dictis cauſſis superuenit & maſſam ſanguineam conſpurcat; quod hodie non ita rarum eſt, tum cephalæa atrociſſima inducitur.

III. *SIGNA.*

1. Præcedunt pathemata, quæ in malo hyſterico obſeruantur. *Vid. tabul. de malo hypochondriaco-hyſterico.*
2. Dolor grauans, diſtendens, vellicans, lancinans, modo totum caput occupans, modo & præcipue circa tempora ita ſenſibiliter pungens, ac ſi *clauus* ibidem eſſet infixus; a quo doloris ſenſu nomen hic adfectus accepit.
3. Cum his doloribus ſæpe numero concurrit pertinax *ſenſus frigoris* plane *gelidi* circa *ſuturam ſagittalem*, als wenn ein Stück Eiß oben auf dem Kopf läge, vel *aquæ* circa *verticem* fluctuantis,
4. Inflatio capitis peripheriæ, quaſi eryſipelacea, cum rubore faciei plerumque coniuncta.
5. In dorſo ſentitur dolor ad nucham adſcendens, in qua nonnumquam nodi producuntur.
6. Tinnitus aurium, grauitas auditus.
7. Comitantur hunc adfectum non raro
   1) febricula aliqua,
   2) horripilatio quaſi perpetua extremorum artuum,
   3) Laſſitudo inſignis,
   4) Adpetitus deiectus,
   5) nauſeabundus vomendi conatus & ructus,
   6) pertinax adſtrictio alui.
8. Recurrit ordinarie circa menſtruas periodos.
9. Quo tempore, ſi adhuc *leuioris gradus* exſiſtit, per aliquot tantum dies ſcenam ſuam ludit.
10. Quo magis autem in *conſuetudinem* adactus eſt hic adfectus,

vel

vel caussæ *venerei inquinamenti* accedunt, eo magis continuus, chronicus & perennans obseruatur.

IV. *SUBIECTA.*

1. Est quidem hic adfectus *feminino* sexui, vitio mensium laboranti proprius; occurrit tamen etiam nonnumquam simile schema in *viris*, qui arthritico-hæmorrhoidalibus fluctuationibus & turbis obnoxii sunt.
2. *Illæ* autem *feminæ*, & vix vmquam aliæ, hisce doloribus ac incommodis subiacent, quæ
   1) Otiosæ & vitæ sedentariæ addictæ sunt,
   2) de diæta plena & lauta gaudent,
   3) animi commotionibus expositæ sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *generalior* huius adfectus conuenit cum caussa cephalalgiæ, præcedente tabula exhibitæ: nimirum motus sanguinis excretorius, versus caput directus, vtrorumque est fundamentum.
2. Caussa *specialior* est mensium vitium qualecumque, rarius obstructio hæmorrhoidum, per incongrua artificia inducta.
3. Hæ caussæ *materiales* naturæ ansam præbent, per varios motus spasticos retenti sanguinis expressionem tentare; & quidem
   1) Locis sub initium proximis: vnde motus hypochondriaco-hysterici oriuntur.
   2) Deinde circa pectus, per varias tensiones & compressiones.
   3) Denique in capite intentionem suam manifestat per incommoda sub *signis* indicata.
4. Caussæ *externæ* & *occasionales*, quæ præcedente tabula nominatæ sunt, clauum etiam hystericum inuitare possunt; præcipue refrigeratio pedum, diæta calida, & animi commotiones.
5. Conferatur tabula de hypochondriaco-hysterico malô.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam hic adfectus ex congestionibus & vehementibus

spasmis in abdomine, pectore & capite complicatus est, præ aliis cephalalgicis dolore plenus & contumax obser-vatur.

2. Et sane nihil magis vexat Medicos & opprobrio illos exponit, quam dolores capitis in sexu feminino.

3. Caussa infelicis huius successus non quærenda est in ipso adfectu, nec etiam semper in præpostera medicatione, sed potissimum in conditione subiectorum.

4. Quem ad modum enim illæ fere solæ huic incommodo subiacent, quæ commodam, otiosam & victu abundantem vitam degunt, hoc vitæ genus autem ab omnibus personis, quarum sors illud tolerat, cum desiderio adprehenditur: ita etiam nulla alia, quam mitigans & denuo repetenda curatio in illis potest obtineri.

5. Ipse enim morbus *in se* consideratus, licet inueteratus & per multas reiterationes in consuetudinem perductus sit, admittit omnino, teste experientia, optatam sui runcationem, si peruersum vitæ genus mutatur, & congrua methodus adhibetur.

6. Ceterum quoniam hic adfectus in hypochondriaco-hystericis turbis radices suas habet fundatas, prius non tollitur, quam his eradicatis.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus hic fere conuenit cum illa, quam in cephalalgia *præcedente* tabula commendauimus, nimirum

A. *In paroxysmo.*

1. *Aluus* ante omnia est expedienda,

1) vel per clysteres lenientes & emollientes, non autem stimulantes,

2) vel per lenissima laxantia interna; vbi nempe impetus dolorum non ita vrget.

2. Deinde *orgasmus* sanguinis temperandus, & spastica fibrarum strictura demulcenda est per nitrosa, absorbentia, cinnabarina cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. nitrum depurat. conch. præparat. ocul. caneri, cinnab. nativ. præparat. bezoard. mineral. antimon. diaphoret.

Quan-

Quando crasis sanguinis *spissior* est, addatur sal digestivum, quod etiam ad mucum in primis viis resoluendum & diuresin obtinendam necessarium est.

3. His interponantur æqualem sanguinis distributionem promouentia, e. g.

Rec. essent. alexipharm. *Stahlii* drachm. II.
millefol. drachm. 1,
spirit. salis ammoniac. drachm. semis
M. dosis gutt. XXX.

4 His præmissis vtili sæpius effectu vsurpatur herb. millefol. in forma vel decocti vel essentiæ; item essent. cortic. cascarill. cum essent. pimpinell. alb. coniuncta.

5. Hæc autem quando non sufficiunt, *lene anodynum* pulueribus temperantibus misceri & versus somnum propinari potest, e, g. M. P. de cynogloss. gr. I. pro dosi; quo tempore successus alui obseruetur.

6. *Externa* remedia simul adhibeantur, quæ *præcedente tabula* commendata sunt; in primis *spiritus camphoratus*, qui temporibus illitus, & vertici instillatus, egregie conducit; item *vnguentum alabastrinum*, quod sanguinem notabiliter ad interiora restringit.

7. Denique sub *declinatione* dolorum propinentur *tonica*, e. gr. mixtura tonico-neruina *Stahlii*; item essent. succin.

B. *Extra paroxysmum.*

1. Circa æquinoctia instituantur venæ sectiones.

2. Mensium præ omnibus habeatur ratio, & versus illud tempus, quo exspectantur, vel exspectari debent, pilulæ *Stahlii* aut *Becheri* per sex circiter dies exhibeantur, & sequentibus mensium periodis tam diu repetantur, donec in iustum ordinem redacti sunt.

3. Optimum autem & fundatissimum remedium, nempe sufficiens corporis motus, tanto magis ægrotis commendetur & inculcetur, quanto difficilius ad id eligendum & continuandum perduci possunt. Sunt enim fere semper teneræ & delicatulæ, quæ hoc morbo inficiuntur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ præcedente tabula ſub *cautelis* annotata ſunt, hoc loco plurimum poſſunt adplicari.
2. Cauendum in hoc adfectu congeſtorio-ſpaſtico, ne curatio *motuum* poſtponatur mitigationi *dolorum*. Hac enim ratione dolores maiore ferocia recurrunt, & breuem requiem male compenſant.
3. Multæ ſunt feminæ, quæ *camphoræ* odorem non poſſunt perferre; ne autem efficaci hoc remedio priuentur, nares illarum obturandæ ſunt, donec natura, ſentiens ab hac vnctione leuamen, remedium illud amore amplectatur. Hac ratione multarum auerſatio a camphora feliciter ſublata eſt.
4. *Calida* illa remedia neruina, caſtorina, carminatiua, elixiria vterina, male hic adplicantur.
5. Quouis etiam modo cauendum eſt, ne per calida, externe adplicata, ſenſum illum *frigidum* in vertice remouere animo ſedeat. Es iſt kein kalter Fluß, ob gleich das Gefühl kalt iſt.
6. *Opiata*, præpoſtere adhibita, exacerbant ſymptomata, & inducunt adfectus ſoporoſos, ſtupores paralytodeos, excretionum debitarum ſuppreſſiones, & interdum mentis plane alienationes.
7. Odor *ſalium volatilium* prius non admittatur, quam temperantibus præmiſſis tonus ſpaſticus in abdomine relaxatus eſt; alias in capite motum tonicum augent & per hanc congeſtionem humores, hactenus diffuſos, in anguſtum locum comprimunt; vnde acutiſſimi dolores exoriuntur.
8. Exſulent omnia *pinguia* externe adplicata: poris enim intimius ſeſe inſinuant, transſpirationem perutilem impediunt & æſtum augent.
9. Si *venæ ſectio* ob ægrotantis auerſationem locum non habet, *pediluuia* alternis diebus verſus recurſum menſium veſperi vſurpentur; quo tempore aluus legitime ſuccedat.

TAB.

TABVLA XXIII.
DE
CEPHALAEA.

I. DEFINITIO.

Cephalæa eſt pertinaciſſimus & fere continuus capitis dolor a rheumatica congeſtione humorum verſus caput originem ducens. Deriuatur a κεφαλὴ, caput.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Cephalæa* quo modo differat a *cephalalgia tabula* XXI. indicatum eſt.
2. *Cephalæa* differt etiam aliquo modo a *cephalalgia continua*: nam hæc *ſimplicioribus* ſanguinis congeſtionibus innititur, & per conſuetudinem tantum ita fit perennis; illa autem motibus congeſtoriis *rheumaticis* ſtipata eſt. *Conf.* tabula XXI. *de cephalalgia*.
3. Differentia cephalææ ab *hemicrania* e ſignis inter ſe collatis elucefcit.
4. Ratione autem *cauſſarum* quo modo cephalæa differat, infra ſub cauſſis indicabitur.
5. Cæterum cephalæa commode diuiditur in
   1) *continuam*, chronicam, valde pertinacem,
   2) *periodicam*, quæ certis temporibus paullulum remittit.
   3) *vagam*, quæ nullius exactæ periodi exſiſtit.

III. *SIGNA.*

Hæc ſecundum cauſſas differunt.

1. Quæ cephalæa cum cephalalgia eamdem cauſſam *generaliorem* fouet, illa etiam eadem habet ſigna, gradu licet vehementiora. Nam dolores non ſolum continuo fere durant, ſed etiam pertinaciſſime adfligunt.
2. In feminis, quando cephalæa contingit, omnia illa ſigna conſpirant, quæ tabula præcedente de *clauo hyſterico* adlegata ſunt.
3. Vbi *vlceroſo-ichoroſa* congeſtio & ſpeciatim *lues venerea* in cauſſis eſt, ibi dolor adeſt *vni loco* quaſi infixus, ſalſo ardore

dore rodens, acriter morſicans, terebrans, vix vmquam ex ſolido deſinens, qui & nocturno tempore, incaleſcente ſub lecto corpore, acerbatur, & ſine manifeſtis congeſtionis ſignis obuenit.

4. Quando a *coagulatione* ſanguinis & *inflammatione meningum* cephalæa exoritur, dolores ſatis acuti ſunt, & calor inſignis cum ſiti intolerabili accedit.

5. *Vertiginoſa* capitis perturbatio per interualla & præcipue ſub doloris declinatione occurrit.

6. Nullum corporis motum ægri poſſunt tolerare: a leui enim motu dolor capitis augeſcit & *arteriarum* pulſum æmulatur.

7. In loco adfecto interdum adparet tumor duriuſculus, qui ſenſim capit incrementum.

8. Quamdiu decumbunt, dolores obſeruantur *mitiores*, dum autem caput attollere volunt, tam repentino inſultu corripiuntur, vt ſui immemores recumbere cogantur.

9. *Hæmorrhagia narium* effrenis non ita raro *in ſcorbuticis* cauſſis accedit. *Vid. tab. de ſcorbuto.*

10. Cæterum ægri cephalæa adflicti ſunt *ſenſibiliſſimi*: a quouis enim clamore, ſtrepitu, tumultu, gallicinio, tamquam rebus intolerabilibus perturbantur.

11. *Lucem* etiam non poſſunt perferre, hinc cameras amant obſcuras, in quibus tranquilla quies & altum agitur ſilentium.

12. A quouis *potu* paullulum *fortiore* ſtatim male ſe habent, nec niſi ad modum *dilutum* tolerant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Cephalææ plerumque obnoxiæ ſunt *feminæ.*

2. Rarius *viri*, niſi a turbulentis hæmorrhoidibus aut vlceroſa conſtitutione, ſpeciatim a *lue venerea*, originem ſumſerit.

3. Illæ autem feminæ præcipue huic malo ſubiacent, quæ ob vitæ genus ſedentarium, diætam plenam, & animi pathemata menſium perturbationem incurrunt.

4. Temperamentum melancholicum huic adfectui præ aliis eſt expoſitum, & ſane in talibus ſubiectis pertinax *animi* indoles efficaciæ non eſt poſtremæ.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

Cauſſas cephalææ ex illis, quæ ſub *ſignis* & *ſubiectis* dicta ſunt, in hunc ordinem colligimus.

1. Cauſſa *generalior* in *cephalæa* eadem eſt, quæ in *cephalalgia*; nam ſanguinis ad hæc loca congeſtiones anſam præbent omnibus ſpecialioribus effectibus & productis in cephalæa obuenientibus; id quod & de ipſius luis venereæ capitis doloribus non poteſt negari. Ab impetuoſa enim congeſtione contingit diſtenſio partium, quæ relaxatæ repulſui humorum non ſufficiunt. Vnde ſtagnationes, ſtaſes, corruptiones exoriuntur.

2. *Cauſſæ ſpecialiores*, quibus cephalæa innititur, ſunt conſtitutiones ſiue vlceroſæ, ſiue actu iam exulceratæ, quæ a ſequentibus circumſtantiis & cauſſis originem ſumere poſſunt: nempe

   1) a ſcorbuto.
   2) a luis venereæ inquinamentis.
   3) ab aliis ſcabioſo-impetiginoſis corruptionibus, quæ intra cutem contingunt.
   4) A contuſionibus, vulnerationibus & vlcerationibus præpoſtere tractatis.

3. *Veteres* materiam tenacem, cerebro impactam, vel plane *apoſtema* aliquod accuſabant, & hinc pro diuerſo reſpectu, modo *apophlegmatiſmos, ſetacea* & *veſicatoria*, modo *cauteria*, modo ipſam capitis *terebrationem* commendabant.

VI. *PROGNOSIS.*

Diuerſitas *cauſſarum* diuerſam etiam prognoſin inuoluit.

1. Vbi cauſſæ cephalææ cum cephalalgia conueniunt, ibi eadem valet prognoſis, quæ *tabula XXI. de cephalalgia* indicata eſt; modo attendatur, quod a *minori* ad *maius* hic præcipue valeat conſequens.

2. *Vlceroſa* conſtitutio quando *ſimplicior* ſubeſt, difficultate quidem curatio omnino laborat, non omnem tamen dirimit ſpem reſtitutionis.

3. *Venerea* autem *vlceroſa* conſtitutio, vel quæcumque *alia*

cum ossium *carie* coniuncta est, multo maiores inuoluit difficultates: licet enim caussa per dextram medicationem sublata sit (quod negotium etiam non exigui est momenti) dolores tamen vix vmquam ita cedunt, vt futuro tempore non magis recrudescant.

4. Cephalæa illa, quæ per serosas excretiones facilem & frequentem exitum adepta est, multo pertinacior, quam alia minus talis, obseruatur.

5. Cephalæa per habitum obfirmata interdum degenerat in melancholiam.

6. Cephalæa cum insigni plethora coniuncta, apoplexiam futuram præsagit. *vid. Forestus.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cephalæa, quæ adhuc *simplicior* est, non abludit a methodo, quam tabula XXI. de cephalalgia exhibuimus, nisi quod hic *mucosæ stases* fortius resolui debeant per anticatarrhalia alexipharmaco-diuretica, e. g.
   1) *Radices*: ari, pimp. alb. helen. angelic. vincetox. imperator. gentian. rubr.
   2) *Herbas amaras* & *capillares*: scord. centaur. min. card. bened. capill. vener. cuscut.
   3) *Cortices* & *ligna odorata*: chacarill. sassafr.
   4) *Gummi-resinas*: ammoniac. galban. sagapen.
   5) *Tincturas alcalinas*: salis tartar. antimon.
   6) *Salia enixa*: tart. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. item salia centaur. min. absinth. genist.

2. Facta resolutione & præparatione materiæ *purgans* aliquod ad illam exterminandam præscribendum est. Laudatur in hunc finem ialapp. extract. panchymagog. *Crollii*, M. P. de succino *Cratonis*, essent. hellebor. nigr. secundum methodum *Stahlii*, nempe ex extracto resinoso per spiritum vini parata.

3. *Hirudines* temporibus vel auribus adplicatæ vsum etiam præstant.

4. Quo magis autem cephalæa ab inquinamentis *venereis* vel *scorbuticis*, aut ab aliis tam internis quam externis vlcerationibus fouetur, eo magis secundum diuersitatem caussa-

caussarum diuersæ etiam medicationes necessariæ sunt, nempe

1) *Cephalæa venerea* tractanda est, vti lues venerea, *vid. tab. de lue venerea.*

2) *Scorbutica*, vti scorbutus. *vid. tab. de scorbuto.*

5. Quando incongrua *suppressio vlcerum* manantium, vel aliarum *serosarum* excretionum praecessit, manet quidem methodus num. 1. & 2. commendata; quoniam autem in illo casu adfectus admodum rebellis est, externa nonnumquam in subsidium vocanda sunt, nempe vel apophlegmatismi, vel fonticuli, vel setacea pro circumstantiarum ratione.

6. In statu *inueterato* colliquatio & euacuatio per *mercurium* æque ac in caussa venerea tentanda est.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Omnes obseruationes & cautelæ, tabula XXI. de cephalalgia commendatæ, quam maxime & praecipue in cephalæa etiam commendantur.

2. *Topica* eo magis hic sunt necessaria, quo magis continui & contumaces sunt dolores. In hunc finem præter spiritum vini camphorat. præcipue adhuc laudatur *radix rhodia* pulueriſata & epithematis forma capiti adplicata.

3. *Nephritica* doloribus circa lumbos, qui cephalææ prodromi sunt, opponere, adfectum potius acerbare quam eumdem mitigare possunt.

4. Absint tamen acriora, in primis balsamica, quæ facile commotiones febriles prouocant: immo ipse spiritus vini camphoratus, quem modo commendauimus, non nisi post debitas euacuationes satis tuto potest vsurpari.

5. Medici iudicio relinquitur, num initium curæ cum *purgante* quodam faciendum, vel prius ad *correctionem* humorum accedendum sit.

6. Ad crasin humorum corrigendam *formulæ humidæ* aliis in hoc adfectu præferendæ sunt, e. g. *medicatum vinum* e rad. ari, cichor. caryophyllat. helen. angel. herb. meliss. betonic. verben. comis absinth. cort. citr. aurant. & si

tempus ferat, cochlear. recent. Ex laxantibus fol.sennæ, rad. rhabarb. & præcipue fibr. hellebor. nigr.

7. In *serosa* sanguinis dyscrasia conducit egregie *essentia succini* cum spiritu volatili C. C. & tinctura tartari maritata.

8. *Pediluuia* & *frictiones* pedum per pannos asperos etiam egregie conducunt.

9. Notum est, quod in cephalæa pertinaci sæpe ad *trepanationem* properetur, sed illa locum non habet, nisi in talibus circumstantiis, in quibus de humoribus sub *caluaria* extra vasa locatis, certa indicia prostant. *Conf. tab. chirurg. de trepanatione.*

10. Continentia & corporis & animi sit tranquilla; diæta aromatica ac spirituosa euitetur, continuaque alui successio promoueatur.

11. *Venæsectio* æquinoctialis seu præseruans in hoc adfectu maiorem habet vsum, quam quæ incurandi scopum instituitur; & quoniam cephalæa rariora habet interualla, sedulo cauendum est, ne vena tempore acerbitatis secetur.

TABVLA XXIV.

DE

OPHTHALMIA.

I. D*EFINITIO.*

Ophthalmia est inflammatio *tunicæ adnatæ* oculorum, a congestione humorum versus caput originem ducens, & haemorrhagiam narium e *longinquo* quasi respiciens. Deriuatur ab ὀφθαλμὸς, oculus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Ophthalmia est vel

1) *Vera*, quae stasin *sanguineam* pro caussa habet, vnde etiam *sanguinea* dicitur; vel

2) *Notha*, quae stasin magis *serosam* inuoluit: vnde *serosa* vocatur.

2. *No-*

2. *Notha* iterum duplex est:
   1) *Leuioris* gradus, quae ταραξις dici solet, a ταράσσω, turbo.
   2) *Intensioris* gradus, vbi palpebrae simul adficiuntur & prurigo oculorum concurrit. Dicitur *Chemosis* a χαίνω, dehisco, quia tumor ita conspicuus adest, vt oculi nigrum concauum videatur.
3. Ophthalmia etiam diuiditur in
   1) *simplicem* &
   2) *habitualem*, seu pertinaciter adsuefactam.
4. Porro diuiditur in
   1) *Statam*, quae contumaciter durare solet, &
   2) *Periodicam*, quae per paroxysmos quasi adfligit.
5. Alia est *profundior*, alia *superficialis*, & tandem
6. Alia *vnicum* tantum, alia *vtrumque* adfligit oculum.

III. *SIGNA.*

1. Rubedo oculorum cum inflatione circa vasa *albuginis*.
2. Sensus modo ardoris, modo pruritus.
3. Dolor inflammatorius, vrens, compungens, lancinans, non solum oculos, sed per consensum etiam totum caput adficiens. Praeterea
4. Æger intolerans est lucis & obiectorum lucidorum.
5. Effusio lacrimarum, quae magis in ophthalmia *notha* seu *serosa* occurrit, quam in *sanguinea*, quae siccior esse solet.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Infantes*, a crustae lacteae aliarumque capitis exulcerationum atque tumorum repulsu.
2. *Pueri*, ab haemorrhagia narium emanente.
3. *Adulti*, a suppressione euacuationum naturalium & neglectione artificialium e. g. scarificationum adsuetarum.
4. Qui baccho & veneri indulgent & diaeta aromatica abutuntur.
5. Qui oculos nimium fatigant & acriora atque coacta videndi intensione irritant, vel aëri frigido, aut etiam nimio calori illos exponunt.
6. Speciatim qui crebris lectionibus & lucubrationibus indulgent.

V. *CAVSSAE.*

1. *Internæ.*

1) Caussa antecedens *remota* est plethora, cum cacochymia, praecipue in adfectu seroso, plerumque coniuncta.

2) Caussa *propior* est decubitus sanguinis ad oculos, cuius transsudans tenuior portio partes hasce sensibiles rodit; quae rosio vlteriorem deinde humorum adfluxum inuitat.

3) Caussa *proxima* & *immediata* est stasis inflammatoria in tunica adnata oculorum.

2. Caussae *externæ, occasionales* & *procatarcticæ.* Praeter illas, quae in *subiectis* iam nominatae sunt, sequentes adhuc notamus.

1) Consuetudo & frequens congestionum talium recursus.

2) Frictiones & ploratus.

3) Exhalationes acres, rodentes, salinae.

4) Aër humidus, vel alia humectatio immodesta.

5) Insecta seu animalia parua in oculos inuolantia.

6) Percussiones oculi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Laesiones oculorum & visus, difficilis sunt restaurationis.

2. Quo diutius oculorum adfectus tolerantur, eo grauius damnum in hisce teneris partibus inferunt: rubor enim facile in inflammationem, & haec in suppurationem, vlcerationem & erosionem transit.

3. Nisi *stasis* tempestiue discutiatur, ex ophthalmia *sanguinea hypopyum*, & ex hypopyo *pterygium* seu *vnguis* enasci potest; de quibus peculiaribus oculorum adfectibus *tabula chirurgica de operationibus in oculis* agitur.

4. Ex ophthalmia autem *notha* seu *serosa* contumax *lippitudo*, & inde emollitio & *exesio tunicæ corneæ*; ab hac autem *procidentia vueæ*, immo demum, continuante inflammatione, *visus* plane *amissio* prouenire obseruatur.

5. Quando in *corneam* læsam cicatrix ducitur, *clauus* oculi emergit.

6. A

6. A *serosis* quoque ophthalmiis *fistulæ lacrimales* plerumque initium habent.
7. Ophthalmia *diuturna* vel sæpius recurrens facile post se trahit visus hebetudinem vel cæcitatem.
8. Immo si in ophthalmia neque discussio neque suppuratio locum inuenit, sæpius perit oculus.
9. Alui profluuium & hæmorrhoidum suppressarum autocratica ruptio sæpius ophthalmiam tollunt, saltem imminuunt.
10. Grauiorem *suppurationem* vel cæcitas vel totius oculi corruptio sequitur.
11. Ophthalmia, quæ grauiores capitis contusiones excipit, periculosa est.
12. Ophthalmia quo magis hæreditariam labem, aut hæmorrhagiarum suppressionem caussam agnoscit, eo sæpius solet recrudescere, & in adsuetudinem abire contumaciorem; nisi quidem caussa suppressæ hæmorrhagiæ sublata prognosin reddat mitiorem.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. Cruditates primarum viarum expurgentur.
   1) In *serosa* ophthalmia magis conducunt phlegmagoga, e. g. sennata, ialappina & mercurius dulcis.
   2) In *sanguinea* ophthalmia commendantur rhabarbarina & scammoneata.
   3) In *adultis* exhibeatur M. P. de succino *Cratonis* cum mercurio dulci, vel cum extract. hellebor. nigr. resinos. aut cum resina ialap. combinata.
2. Stasis a congestione orta discutiatur.
   1) *Interne*
      α) in *sanguinea* ophthalmia per nitrosa, præcipitantia, grata acidula & diluentia.
      β) in *serosa* autem, præter modo dicta, exhibeantur insuper lympham corrigentia & sic dicta anticatarrhalia, e. g. essent. succin. ligni sassafr. *lignorum*, tinct. antimon. tartarisat. essent. alexipharmaca *Stahlii*.

2) Ex-

2) *Externe* optime hoc impetratur per
a) *Campherata* legitime adhibita, nempe vel linteis multiplicatis instillata, & post spiritus vini exhalationem palpebris adplicata; vel camphora cum amygdalis excorticatis subacta & tum cum modica portione aquæ rosarum in emulsionem redacta intraque oculum, si abest inflammatio, adplicata.
b) *Epithemata sicca*, e.g. ex rad. irid. Florentin. valerian. flor. sambuc. herb. hyssop. sem. cumin. fœnicul. croc. cum camphora.
c) Per *adflatum halituosum* ex sem. anis. fœnicul. præcipue in infantibus.
d) Per *nitrum* pauca quantitate in aqua rosarum, cyani, calcatripp. solutum & adplicatum; id quod insignem effectum edit.
e) Per *lac* croco largius tinctum & tepide adplicatum.
3) *Adfluxus* & vlterior *congestio* ad has partes reuellatur.
1) Interne huic indicationi satis faciunt laxantia repetita, quæ humores ad inferiores partes reuocant. Eadem hic conducunt, cum quibus curationis initium factum est.
2) *Externe* conueniunt discutientia & tonica, quæ simul siccant & adstringunt:
a) *Vitriolum album*, in ouo cocto per deliquium resolutum, & cum aqua rosarum temperatum.
b) *Nitrum*, supra iam laudatum, maiore cum fructu adhibetur, quando *saccharum saturni* cum illo in crystallos redactum est.
c) In *sanguinea* ophthalmia sacrificatio, vel illius loco *Sennerti sinapismus*, nempe farina *erucæ* sacculo inclusa, vino cocta & *nuchæ* adplicata.
d) In *serosa* locum etiam habent exsiccantia & lenia adstringentia, in forma *pulueris* adplicata. e.g. tutia, pomphol. nihilum alb. spodium, mater perl. lapis admirabilis *Crollii*, alumine & bolaribus ingredientibus imbutus.
e) Conducunt etiam externe, quæ acrimoniam temperant,

rant, & ſic adfluxum vlteriorem præcauent, e.g. mucilagines ſemin. pſyllii, cydoniorum cum aqua roſarum, vel aliis aquis ophthalmicis mixtæ.

f) Reliqua ſub *cautelis* quærantur,

B. *Extra paroxyſmum.*

1. *Abundantia* ſanguinis imminuatur
   1) Vel per venæ ſectionem & ſcarificationem.
   2) vel per hæmorrhagiarum ſuppreſſarum reuocationem.
2. *Craſis* humorum corrigatur per ſuccinata & alexipharmaco-diuretica, e. g. per eſſentiam ſuccini cum tinct. antimon. maritatam, item per liquorem C. C. ſuccinatum, eſſent. alexipharmacam *Stahlii*,
3. *Motus* congeſtorii præoccupentur per lenes purgationes, ſingulis menſibus, ſaltem vere & autumno repetendas.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Nihil familiarius eſt, quam vt in adfectibus oculorum ad *ſpecialia* remedia ſtatim confugiant, licet hæc ad ſummam rerum nihil conſtantis efficere poſſint.
2. Hinc *vniuerſaliora* tanto magis commendantur, nempe ea, quæ abundantiam ſanguinis imminuunt, illius dyſcraſiam corrigunt, aut certos humorum motus & decubitus præoccupant.
3. *Venæ ſectiones* enim ſtatæ & ſcarificationes vſum ſuum plurimorum exemplis in dies confirmant, auguriumque illorum, qui hinc debilitatem viſus, immo cæcitatem hariolantur, oppido incerta & falſa opinione inniti, ſatis oſtendunt.
4. Non minoris effiaciæ ſunt congruæ laxationes & pediluuia.
5. *Fonticuli* & *ſetacea* diuturno ac rebelli malo opem quidem ferre ſolent, ſed facile conſtantem ſui vſum exigunt, alias malum pertinacius recurrit. Ceterum non ſunt adplicanda, niſi ſupra memorata ordinaria remedia fruſtra fuerint adhibita.
6. *Veſicatoria*, *crebrius* exhibita, eodem incommodo ſtipantur. In dolore impetuoſo, & quidem magis in *inferiori-*

bus partibus, illa adplicare conuenit; ſed non in adeo tenera ætate. Si vero pone aures, vt vulgo moris eſt, adplicantur, malum ſæpius augent. *Reuulſio* enim princeps punctum in hoc negotio abſoluit; cuius rei *caſum notabiliſſimum* hic exhibemus. Puer quidam ophthalmia tam contumaci laborabat, vt medicamentis ordinariis, per aliquot menſes adhibitis, cedere recuſaret. Quum vero improuidus in pede ambuſtionem inſignem acciperet, eodem die ab ophthalmia liberabatur, & inflammatio loco oculorum pedem ambuſtum occupabat.

7. Specificam adſcribunt virtutem auctores *radici valerianæ* cum interne, tum externe adhibitæ. Verum ſpecifica certæ fidei vix nota ſunt: complurium ſane & inter hæc *euphraſiæ* laudibus non parum detrahit experientia.

8. De *amuleticis* idem ſentiendum eſt.

9. *Crocus metallorum*, crude vſurpatus, irritat oculos, infuſum autem illius, niſi menſtrua acria ſumantur, ad modum debile eſt.

10. Quod ad *formulas* attinet, ſequentia adhuc notanda ſunt.

1) *Puluerulentæ* formulæ, quantumcumque demum alcoholiſatis ſeu ſumme extenuatis materiis, ſæpe irritationem in oculis excitant, præcipue ſi in illis ſubmucidus quidam mador verſetur, qui puluerulentam ſubſtantiam inæqualiter imbibat, & ſucceſſu noui mucoris in vnum veluti angulum compingat, vnde preſſio & irritatio exoritur.

2) *Fluidæ* formulæ *aſſiduo* vſu etiam damnum oculis inferre poſſunt, nempe emolliendo, relaxando & ſic nouo adfluxui viam ſternendo.

3) Hinc omnium conſultiſſimum eſt & efficaciſſimum, adſtringentia cum formulis humidis moderate miſcere; vbi *vitriolum album* omnium facile coriphæus eſt; modo obſeruetur, vt ante illius adplicationem æſtus prius temperetur, & ſaccharum ſaturni, aqua roſarum ſolutum, mox ſubiungatur.

4) *Col-*

4) *Collyria* varia quidem, & subinde satis efficacia, descripta habemus, pro omnibus tamen illud experientia optime se commendat, quod *Weisbachius* ex ore *Stahlii* in omnibus oculorum adfectibus, & ipsa adeo incipiente cataracta, commendat. In cæcitate cuiusdam puellæ, mensium emansione laborantis, visum restituit; præmissis quidem generalioribus & ipsa etiam venæ sectione, sine *conspicuo* tamen effectu, donec hoc collyrium adplicaretur. Est autem sequens:

Recip. butyr. maial. illot. vnc. IV.
tut. præparat. vnc. I.
corall. rubr.
camphor.
sacchar. saturn. ana drachm. semis.
nihil. alb. drachm. II.
virid. æris gr. XII.
misceantur optime, & versus somnum cuivis oculorum angulo ad gr. II. immittantur.

11. Camphorata in plerisque oculorum vitiis resoluendi, discutiendi, & ita quodam modo exsiccandi efficaciam habent.

1) Camphora, spiritu vini soluta, omnium penetrantissime agit, modo caueatur, ne quid eius intra oculum defluat: Licet enim non statim insigne damnum inde redundet, grauissima tamen ignei ardoris molestia ad momenta aliqua inde exspectanda est.

2) Quodsi vero incauta adplicatione ardor quidam per spiritum vini camphoratum illatus esset, *auram* oculo, siue per volam manus, siue per flatum oris admouere conduceret; sic enim cito exhalat spiritus vini, ardor remittit & camphora poris insinuata relinquitur.

12. *Dioptrica* illa adminicula non, nisi vrgente necessitate vel magno adiumento ex illorum vsu redundante, suadere oportet,; excepto illo casu, vbi adsuetudo forte continuationem huius subsidii efflagitat.

13. Vulgarem illam opinionem de *ceparum* & *allii* vſu interno, oculis noxio, ſatis refutant *Poloni*, *Hungari* & *Judæi*, qui omnes ex familiari horum vſu nihil ophthalmicorum incommodorum præ aliis ſentiunt: halitus tantum externus nocet.

14. Certiore experientia innititur illa cautio, ne fatigent, aut liberius vſurpent oculos, qui paullo ante, vel hæmorrhagiis largis, vel in morbo acuto inedia, vigiliis, largis ſudoribus & aliis euacuationibus ſunt exhauſti.

15. Horum omnium vero efficaciam vti inſigniter promouet diæta temperata, diluta & commodum regimen, ita vel minimum leuamen ſuccedit, vel malum recrudeſcit, quando cauſſæ occaſionales, procatarcticæ & irritamenta oculorum non euitantur, e. g. veneris, vini & diætæ aromaticæ abuſus, multa lectio, lucubratio, cubitus in latere adfecto, vapores acres, aër frigidus pariter atque calidus nimis, lucis & candelarum ſplendor, præcipue fulguris ſub noctem adſpectus.

TABVLA XXV.

DE

ODONTALGIA.

I. D*EFINITIO.*

Odontalgia eſt perioſtei & partium neruoſarum, ad dentes tendentium, inflammatio, a congeſtione ſanguinis incompleta, hæmorrhagiam narium eminus reſpiciente, nullum autem exitum inueniente, originem trahens. Deriuatur ab ὀδοὺς, dens, & ἀλγέω, doleo.

II. *DIFFERENTIA.*

Odontalgia eſt vel

1. *Idiopathica*, quæ a carie vel eroſione dentium dependet, & ſolos dentes occupat, vel

2. *Symptomatica*, quæ motibus humorum verſus caput conſeſto-

gestoriis, præcipue hemicranicis, vestigia legit, & præter dentes non raro etiam confinia loca occupat.

III. *SIGNA.*

Signa per se satis sunt manifesta, nempe

1. Dolor dentes plerumque maxillares, rarius anteriores, occupans exquisitissimus.
2. In symptomatica odontalgia manifesta signa congestionum ad caput occurrunt, rubor scilicet faciei, cum insigni tensione & inflatione vasorum, non solum partium vicinarum, verum etiam totius capitis.
3. Hic dolor exserit se se præcipue in periosteo & fibrillis per dentium radicum *medullarem* substantiam disseminatis. *Conf. Stahlii theoria medica p.* 855.
4. Præterea dolor hic specie variat: modo enim est tensiuus, strictorius, fremebundus, modo lancinans, modo vibratiuus.
5. Non tantum per qualescumque gingiuarum regiones excurrit, sed & interdum ad interiorem aurium cauitatem se se extendit.
6. Quo modo *caries* sit dignoscenda, videri potest *tabula chirurgica de carie ossium.*

IV. *SVBIECTA.*

1. Sunt homines plethorici, temperamenti sanguineo-phlegmatici, præcipue iuniores, quorum consuetæ narium hæmorrhagiæ emanserunt.
2. Feminæ quarum menses suppressi vel imminuti sunt.
3. Viri, quibus hæmorrhoides non legitime fluunt.
4. Feminæ pariter ac mares, qui consuetas venæ sectiones & scarificationes neglexerunt.
5. Qui nati sunt a parentibus eodem malo, vel arthritico-spasticis insultibus adfectis.
6. In cariem dentium sæpius incidunt, qui pulueribus dentifriciis acrioribus abutuntur.
7. Item qui instrumenta metallica, vel alia, dentibus mundandis destinata improuide adhibent.
8. Quibus radices post euulsionem aut cariem dentium in gingiuis remanserunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussam odontalgiæ *idiopathicæ* sub *differentia* iam indicavimus, nempe cariem & erosionem dentium, propter quam læsionem adfluxus humorum & hinc stasis inflammatoria contingit.
2. Caussas *occasionales* & *procatarcticas* harum erosionum in *subiectis* num. 6. & 7. nominauimus.
3. Odontalgiæ autem *symptomaticæ* caussa antecedens *remota* est plethora.
4. Caussa antecedens *propior* est congestio humorum versus caput, euacuationem sanguinis per nares respiciens.
5. Caussa *proxima* & *immediata* est stasis sanguinis inflammatoria in vasculis sanguiferis per radicum dentium substantiam medullarem disseminatis.
6. Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ* in *subiectis* iam indicatæ sunt, ad quas natiuitatem *dentium sapientiæ* adhuc referimus, qui ad annum vsque vicesimum octauum procrescere solent.
7. *Vermiculos* dentium & materiam *salso-acrem* in pathologia odontalgiæ aliis relinquimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Odontalgia *idiopathica*, seu quæ ab erosione & carie dentium orta est, non nisi palliatiuam curationem admittit, nec etiam penitus cessat, nisi dente euulso.
2. Odontalgia *symptomatica* facilius curatur. Quando autem sæpius recurrit, erosioni dentium ansam præbet, & in idiopathicam transmutatur,
3. In symptomatica interdum tumor inflammatorius insignis exoritur, qui nisi perite tractetur, facile corruptionem, exulcerationem & cariem cum excrescentiis spongiosis producere potest.
4. Symptomatica, quæ per hæreditatem inducta est, promtior quidem ad discussionem, quam illa, quæ a *nudis* congestionibus dependet, contumacior autem ad malum funditus exstirpandum obseruatur.
5. Si *tumor* in malis oboritur, odontalgiæ solutionem indicat.

6. In

6. In febribus acutis & malignis odontalgia symptomatica, cum ſtridore dentium contingens, mortem præſagit.
7. Dantur feminæ quædam, quibus dolor dentium certum grauiditatis ſignum præbet.
8. Ceterum quo frequentius congeſtiones verſus hæc loca contingunt, eo facilius dolor fit periodicus, & tandem hic adfectus ad Medicorum ſcandala tranſit, ita vt patientia magis, quam medicamentis, ſuperetur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Odontalgiæ idiopathicæ.*
   1. Caries ante omnia eſt remouenda, id quod obtinetur
      a) vel per cauteriſationem, vt dicunt, *actualem* cum clavo ignito;
      b) Vel *potentialem* cum ſpiritu & oleo vitrioli, ſed minus ſecure, item per oleum caryophyl. cum camphora, per oleum ceræ, rad. pyrethri, ariſtoloch. rotund. & long eſſent. ſuccin.
   2) Vel pro circumſtantiarum commoda ratione dens plane euellendus eſt, de qua re tabula chirurgica de *carie oſſium* fuſius dictum eſt,
   3) Ad dolores mitigandos exhibeantur ſpecifica ſympathetica & alia e. g.
      a) Lignum fulmine tactum,
      b) Lignum fraxini in ſolſtitio collectum. Dens cauus hoc vel illo ligno fricatur, & lignum poſt ea reponitur.
      c) Puluis ſympatheticus, in cuius ſolutionem lignum, denti adfrictum, immittitur.
      d) Palliatiue dolorem ſedant narcotica, e. gr. philon. Rom. aqua hypnotica *Dorncrellii*, ſem. hyoſcyami cum cera denti impoſitum; quæ omnia tamen non facile in auxilium vocanda ſunt, ob periculum inde metuendum.
      e) Nitrum, denti immiſſum, egregie temperat.
2. *Symptomoticæ.*
   1) Ad orgaſmum ſanguinis contemperandum & dolorum atrociam mitigandam exhibeantur ſingulis circiter ho-

horis pulueres nitroſo-temperantes, cum antimonio diaphoretico & cinnabari combinati; quibus ſub regimine leniter diapnoicó ter vel quater propinatis, dolores plerumque cedunt.

2) Quodſi vero cedere recuſent, addatur MP. de cynogloſſa, & quidem ea proportione, vt gr. i-ij. quælibet doſis contineat.

3) Sub horum vſu *externa* non negligantur, e. g. decoctum emolliens e rad. alth. flor. chamomill. roſar. nymphææ, papau. cum lacte paratum, & calide intra os ſumtum.

4) Ad ſtaſin reſoluendam & diſcutiendam ſubiungantur

a) *Interne:* lenia catarrhalia, e. g. eſſent. ſuccini cum eſſent. alexipharm. *Stahlii* maritata.

b) *Externe camphorata,* e g. ſpiritus vini camphorat. goſſypio adplicatus, emplaſtr. *Barbette* largiter camphorat. camphora immediate adplicata. Item *decoctum* e rad. irid. Florent. ariſtolochiæ vtriusque, ſummitat. origan. ſerpill. flor. ſambuc. cum lacte paratum tum & dentibus ſæpe calide adhibitum. Item epithema ex herb. hyſſop. flor. chamomill. flor. ſambuc. farina ſecalina, calide genis impoſitum.

5) *Reuulſionem* adfluxus promouent

a) *Interne* purgantia, pro diuerſitate temperamentorum aut cauſſarum ordinanda, e. g.

1) *Cholericis* & bilioſis rhabarbarum.
2) *Phlegmaticis* argaric. colocynth. mercur. dulc.
3) *Sanguineis* ialapp. & fol. ſenn.
4) *Melancholicis* helleb. nig.
5) MP. de ſuccin. *Craton.* ad quemlibet facile caſum poteſt determinari.

b) *Externe.*

1) Venæ ſectiones, non facile tamen in ἀκμῇ doloris.
2) Scarificationes, eæque repetendæ.
3) Veſicatoria prope flexuram cubiti in latere adfecto adplicata. Eſt *iudæi* cuiusdam experimentum, cuius men-

mentio fit in Actis N. C. Vulgus *allium* huic flexuræ adplicat cum præsentaneo subinde leuamine.

4) Apophlegmatizantia stricte sic dicta, e. gr. rad. pyreth. imperat. angelic. herb. tabaci &c. masticata, & per aliquod tempus in ore detenta. Item sem. pedicular. in petia ligatum vino adusto immissum & dolenti denti impositum.

6) Tandem etiam *repellentia* in subsidium trahantur e. gr. tinct. laccæ, quæ subadstringit, & hinc non statim in principio adplicanda est. Sic etiam tinctura odontalgica *Mynsichti* intra os sumta, quæ satis temperata, & egregii effectus obseruatur. Item rad. acaciæ, ceruicariæ, vuulariæ.

7) Aluus semper legitime succedat, cum primis si anodyna adhibentur.

8) In caussa scorbutica tractatur adfectus, vti scorbutus. *vid. tab. de scorbuto.*

9) *Præseruatiue* conducit frequens dentium a sordibus repurgatio & oris collutio.

Adsuetæ venæ sectiones & laxationes non negligendæ sunt.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Sympathetica*, quæ per vulgus in hoc adfectu commendantur, plerumque dubia & incerta sunt, e. gr. *os bufonis* ab *Helmontio* commendatum, das mittlere Glied vom vörderſten Fuß.

2. Nonnulla etiam plane periculosa exsistunt, v. g. *dens hominis* phthisi defuncti.

3. *Persicaria Paracelsi* vlterius experimentanda est.

4. *Transplantatio* in arbores e. g. in salices, est quidem satis efficax, probe autem obseruandum est, ne arbor exstirpetur: alias enim dolores pari vehementia redeunt. Ad hoc euitandum tales eligere solent arbores, ad quas difficilis hominibus conceditur aditus. Facta operatione vulnus arboris consolidandum est, es muß wieder verwachſen.

5. *Olea destillata* empyreumatica, aliaque acriora, item alu-

men & acetum destillatum, sæpe quidem leuamen adferunt, sed altius dentem erodunt, & in illæsos etiam cariosam putredinem propagant.

6. Præter ea augent quoque *olea destillata* sanguinis feruorem, & in sanguineis adfectus erysipelaceos producunt.

7. Vsus *tabaci fumantis* aduersus odontalgiam vulgo quidem commendant, cauendum autem, ne subiectis delicatulis, quæ ab hoc remedio vomitum accipiunt, obtrudatur. Hac enim ratione remedium grauius fit ipso morbo.

8. Ab *opiatis*, quæ doloribus odontalgicis mitigandis plerumque destinantur, abstinendum est, licet dolores adsint acutissimi. Leuamen enim, quod per exiguum tempus adferunt, grauioribus damnis compensant.

9. Quando *euulsio* necessaria iudicatur, cauendum est, ne hæc præsente aliquo tumore fiat, alias grauiora incommoda inducuntur.

10. Quando dens in maxillis inferioribus residet, & per cauterisationem vel actualem vel potentialem a carie expurgatus est, cauitas illa expleri potest frustulo quodam plumbeo, ad hoc spatium explendum aptato, & sic dolor non facile recrudescit.

11. Ceterum post cibum adsumtum purgentur dentes puluere quodam dentifricio, e coralliis, silicibus, pumice ad albedinem calcinat. parato. Item myrrha, rad. gentian. irid. Florent. mastich. sang. dracon. quæ a carie præseruant.

12. Aër humido-frigidus, abusus sacchari & instrumenta metallica excludantur.

13. Ad apophlegmatismum cito valent oleum terebinthinæ, piper & caryophylli, si conquassantur, linteo immittuntur, oleo terebinth. immerguntur, & deinde adplicantur.

14. Quæ vero subiecta calida hæc non tolerant, sal Anglicanum in ore detinere possunt, quod successiue liquefactum dolores sedat.

TAB.

TABVLA XXVI.

DE OTALGIA ET RELIQVIS AVRIVM ADFECTIBVS.

I. DEFINITIO.

Otalgia est dolor aurium acutissimus, a congestione humorum versus hæc loca & subsecuta stasi inflammatoria potissimum exoriens, & per consensum vniuersum caput, immo non raro totum corpus adfligens. Deriuatur ab οὖς, auris, & ἀλγέω, doleo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Otalgia ratione *impetus* est vel
   1) *vera*, quæ febriculam & inflammationem habet coniunctam; Vel
   2) *notha*, quæ leniore gradu adfligit, atque a febre & inflammatione libera est.
2. Præter *otalgiam* sequentes aurium adfectus adhuc occurrunt
   1) *Tinnitus*, qui ex deprauatione auditus in perceptione soni formatur, & cum notabili insuper aurium siccitate coniunctus est.
   2) *Susurrus* & *pulsatio*.
   3) *Fluxus* aurium, vbi materia plus minus vlcerosa per aures excernitur.
   4) *Grauitas*, seu defectus auditus & *surditas*.

III. *SIGNA.*

1. *Otalgiæ.*
   1) Quando ab *inflammatione* prouenit, sentitur dolor in aure lancinans, pulsans, in concauo auris ardens, & fere

intolerabilis, ita vt nonnumquam delirium vel pathemata syncoptica inducat.

2) Calor, rubor & interdum tumor satis durus externe retro aures contingit.

3) Commotiones febriles in *vera* otalgia accedunt.

4) Stasis hæc inflammatoria, quando prioribus diebus non discutitur, abit in suppurationem, a qua fluxus aurium facile initium sumit.

5) *notha* otalgia, in qua notabilis inflammatio non adest, per plures hebdomadas adfligere, nihilo tamen minus discuti potest.

6) Quando a stagnatione sanguinis vel aliorum humorum exoritur, dolor plerumque acutus, pungens ac terebrans adfligit.

7) Reliquorum adfectuum signa per se constant, & ex ipso nomine facile dilucescunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Aurium adfectus eueniunt præcipue *sanguineis* & *sanguineo*-phlegmaticis.
2. Qui ad rheumata & catarrhos procliues sunt.
3. Speciatim quibus *coryza* vel aliæ *euacuationes* sanguinis & seri circa caput familiares antea fuerunt, iam autem ex qualicumque caussa emanent.
4. Qui inter *aërem humido-frigidum* diutius versantur.
5. Quibus excretiones in *febre* ob malum regimen fuere impeditæ.
6. Feminæ sanguineo-phlegmaticæ post suppressionem vel circa finem mensium otalgia corripi nonnumquam obseruantur.
7. Viri hæmorrhoidum suppressione laborantes.

V. *CAVSSAE.*

A. *Otalgiæ.*

1. Caussa *antecedens* est plethora, cum dyscrasia humorum non raro coniuncta.
2. Caussa *propior* est congestio humorum versus caput, hæmorrhagiam narium *eminus* respiciens.

3. Caus-

3. Caussa *proxima* est inflammatio internæ membranæ meatus auditorii, neruum auditorium simul adficiens.
4. Caussæ *externæ*, *occasionales* & *procatarctica* sunt
   1) Lapsus rerum modo simplicium modo acriorum, rodentium, vellicantium, vermium.
   2) Violenta capitis percussio & vulneratio.
   3) Serosarum euacuationum consuetarum suppressio.
   4) Hæmorrhagiæ naturales suppressæ, vel artificiales neglectæ.
   5) Metastasis materiæ febrilis ad aures, ob minus genuinum regimen circa excretionem sudoris in febribus acutis.

B. *Tinnitus* & *susurri*.
1. Caussa *interna* generalis cum otalgia conspirat.
2. Sic etiam specialis congestio & restagnatio humorum versus hæc loca contingit. Vnde aër, intra tympanum inclusus, ita agitatur, & sensum talem molestum producit.
3. Caussæ *externæ* & *occasionales*.
   1) Cerumen non satis expurgatum.
   2) Muscæ & alia insecta, quæ auribus sese insinuant.
   3) Ebrietas.
   4) Ventriculi cruditates.

C. *Læsiones auditus* ac *surditatis*.
1. Huius caussæ cum præcedentibus per omnia etiam conueniunt.
2. Specialiter autem notari adhuc meretur, quod infarctus circa hæc organa suspicione veniat, transitum soni remorans & adfluxum humorum interne impediens. Dantur enim exempla, quæ capite inclinato & demisso possunt audire, erecto autem illo surda sunt.
3. Tympani flaccescentia, vel plane *læsio*, non raro etiam peccat.
4. Quibus auris externa est abscissa.
5. Qui frequenter a fortioribus sonitibus perturbantur.
6. Qui abundantia ceruminis indurati laborant. Hoc enim euacuato omnis sæpe auditus læsio est sublata. Tandem

7. quibus meatus auditorius globulis, tumore vel tuberculo est obstructus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Otalgiæ.*

1) Otalgiæ felix discussio raro obtinetur, sed plerumque ad suppurationem tendit, præcipue si tumor ille durus externe retro aurem occurrit.

2) Rumpitur hæc stasis inflammatoria potissimum *interius*. Quod si vero *exterius* rumpatur, maioris est momenti: tumor enim sæpius est pertundendus, & nisi efficacia mundificantia adhibeantur; metus est altioris vlcerationis.

3) Otalgia si neque feliciter discutitur, neque ad maturationem & ruptionem peruenit, cerebrum per consensum facile adfligit, febres inflammatorias cum phreniticis quasi symptomatibus inducit, & tandem conuulsionibus accedentibus morte scenam terminat.

4) Nonnumquam autem hæc inflammatio per discussionem soluitur: atque a suppuratione libera manet.

5) Iuuenes periculosius decumbunt, quam senes: sæpius enim ante septimum diem succumbunt.

6) Otalgia grauitatem auditus non raro relinquit; præcipue quando suppuratio contingit.

2. *Susurri & hebetudinis.*

1) Hi adfectus expertes quidem sunt periculi, in tempore tamen illis occurrendum est, ne auditus læsiones, vel alia grauia incommoda succedant. Nam

2) si frequentius reuertuntur, cephalalgias, vertigines & in senioribus apoplexiam quandoque minantur.

3) Interdum etiam auditus læsionem post se trahunt.

4) Qui vero ab *externis* caussis originem ducunt, illi his remotis facile tolluntur.

3. *Tinnitus.*

Vili quidem non est pependus hic adfectus, præcipue si nimis sæpe contingit, illas autem non inuoluit considerationes, quæ per vulgus de illo circumferuntur.

4. *Flu-*

4. *Fluxus aurium.*

1 Læsionem auditus facile inducit.

2) Quo magis in consuetudinem degenerat, eo difficilius medicationi cedit, & adfectus per illum inducti ægrius remouentur.

5. *Læsionis auditus.*

1) Hæc quo magis radices egit, eo difficilius in integrum restituitur.

2) In iuniore quidem ætate spes adhuc superest; in annosis autem, quibus virium energia deest, vix aliquid constantis sperare licet.

3) Multo minus, si læsio *tympani* vel aliorum organorum peccat.

4) Qui surdi nati sunt, rarissime curantur.

5) Surditas iuxta *Ettmullerum* in acutis cum vrina quidem *cruda* delirium portendit; cum vrina autem *cocta* hæmorrhagiam criticam promittit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. *Otalgiæ.*

1) Staseos inflammatoriæ *discussio* ante omnia est tentanda.

a) *Interne*: per essent. alexipharmac. *Stahlii* cum essent. succini, vel spiritu tartari mixtam, interpositis nitrosis & absorbentibus, cinnabarinis, antimonialibus fixis e. g,

Mane propinetur mixtura ex essent. alexipharmac. succin. ad gutt. XXX. Per diem autem pulueres nitroso-temperantes, quibus pro moderamine doloris versus somnum gr. I. M. P. de cynoglossa immisceatur.

b) *Externe* per camphorata: nam nihil præsentius impedit suppurationem, quam camphora. Conuenit autem adplicare spiritum vini camphoratum, gossypio in aurem immittendum, vel epithema neruinum e rad. irid. Florent. aristol. long. cyperi, herb. puleg. menth. flor. chamom. Roman. serpill. semin. carminatiu. cum camphora.

2) Ad-

2) *Adfluxus* humorum ad caput simul *reuellatur.*

a) *Interne* per laxationes, easque repetendas; in quem finem M. P. de succino *Cratonis* cum paucis granis resin. ialapp. mixta, laudatur, item infusa per epicrasin.

b) *Externe* per pediluuia, frictiones, hirudines ad hæmorrhoidalia loca adplicatas, in iis, quibus suppressæ sunt hæmorrhoides; vel si necessitas exigit, venæ sectio.

3) Quam primum inflammatio & dolores paullulum *remittunt*, externe etiam locum habet adplicatio *salis volatilis sicci cum castoreo*, gossypio instituenda.

4) Vbi autem *discussio* non amplius est speranda, ibi *suppuratio* promoueatur per emollientia & maturantia. Huc faciunt

a) *Emplastra* de melilot. camphor. de spermat. ceti, diaphoretic. *Mynsichti.*

b) *Cataplasmata* vel *fotus* ex rad. alth. herb. malu. chamom. branc. vrsin. flor. melilor. chamom. semin. psyll. fœnugræc. lini. ficubus, croco.

5) Deinde ad apostematis *ruptionem* adhibeantur vel emplastr. mellitum, vel succus ceparum frixatarum cum melle subactus, vel manus chirurgica.

6) Denique ad apostematis *abstersionem* & *mundificationem* adplicentur balsamica e. g. hæc mixtura,

Recip. essent. succin. drachm. III.
myyrrh. drachm. II
spirit. terebinth. scrup. I. M.

Item succus absinth. cyclam. marrub. alb. cum melle.

2. *Susurri* & *fluxus aurium.*

1) Primo loco adhibeantur laxantia e gummi-resinis, e.g. ammoniac. galban. extract. panchymagog. *Crollii*, MP. de succino *Cratonis*, mercur. dulc. trochiscor. alhandal. &c.

2) Deinde propinentur *discutientia succinata*, e. gr. essent succin. cum essent. alexipharmac. *Stahlii* remixta, ter per diem ad gutt. XXX. exhibenda,

3) Cum

3) Cum his iungantur etiam *externa*, quæ decubitum versus caput discutiunt & deriuant, ac laxitatem partium roborant. Faciunt hoc

a) Mixtura balsamica, modo descripta, ex essent. succin. myrrh. & spirit. terebinth. Loco spiritus terebinth. sumi etiam potest oleum succini, sed paucis tantum guttulis.

b) *Forestus* ambram & moschum in aurem cum effectu ingessit.

c) *Salia volatilia* vrinosa cum castoreo vel camphora gossypio adplicata.

d) Conducunt etiam *suffimigia* e gr. ex storace calamit. mastich. ture, carbonibus iniiciendo, & vaporem ope infundibuli auribus excipiendo.

e) Porro laudantur olea carminatiua, e. g. anisi, fœnicul. chamomillæ, item etiam balsam. Indicum.

f) Pediluuia ad reuellendum.

3. *Tinnitus.*

1) Quia in *tinnitu* notabilis aurium siccitas & calor circa caput frequenter concurrit, *humectantia* non tantum particularia, verum & quam maxime etiam vniuersalia commendantur.

a) Pro humectatione *vniuersali* adhibeatur sufficiens & dilutus potus, item herba veronicæ teucrii folio, vel alia conueniens, in forma thée vsurpanda.

b) Pro *particulari* externa humectatione laudantur: oleum amygdal. amar. ouorum, ceræ; item decocta neruina, e. g. ex florib. lauendul. spic. nard. &c. cum vino vel lacte humano parata, & vaporis forma admissa. Denique etiam emulsiones cum camphora.

2) Hisce humectantibus iungantur *deriuantia.*

a) *Interne*: laxantia superius aliquoties iam nominata, quibus helleborus niger præcipue adhuc adnumeratur.

b) Externe pediluuia, & loco laxantium, interne sumendorum, clysteres interdum possunt adplicari.

3) Quo magis vrget hic adfectus, & in consuetudinem degenerauit, eo magis venæ sectio in pede necessaria est; quod etiam de *susurro* obseruandum.

4. *Grauitatis auditus*, siue *surditatis*.

1) Hic eadem methodus & remedia, quæ ad *susurrum* superius commendata sunt, adhibeantur, & diu continuentur.

2) Speciatim magis hic necessaria erit *massa* illa *Stahliana*, auribus adplicanda, nempe sal quoddam volatile cum castoreo maritatum, e. g.

Recip. sal. volatil. sicc. C. C. scrup. I.
Castor. medull. electiss. gr. V. VI.
M. f. massa, de qua ciceris magnitudo gossypio inuoluta versus somnum auri immittatur.

3) In sanguineo-phlegmaticis, minus sensibilibus, vnica guttula de oleo succini addatur; quo casu etiam hæc formula adhiberi potest.

Recip. essent. succin. scrup. IV.
Olei chamomill. destillat. scrup. semis.
Olei succin. gutt. I. Misc.

4) *Cerumen*, vbi peccat, per humectantia, modo non spirituosa, beneficio syringæ iniecta, prius emolliatur, & deinde euacuetur.

B. *Extra paroxysmum*.

1. Quoniam *plethora* in hisce adfectibus tamquam caussa antecedens consideranda est, illius per venæ sectionem in pede æquinoctialem imminutio ad præseruandum quam maxime commendatur.

2. Quando malum a *suppressis* hæmorrhagiis, e. g. narium, mensium, hæmorrhoidum, originem sumsit, restitutionem horum fluxuum per methodum, suo loco commendatam, conuenit respicere.

3. Ad congestiones humorum versus caput præoccupandas & reuellendas commendantur

1) *Interne*: lenia purgantia, quæ quater circiter per annum repetenda sunt e. gr. extract. panchymagog. *Crollii* M. P.

de

de succino *Cratonis*, addito stimulo per resin. ialapp. trochisc. alhandal.

2) *Externe* pediluuia, & frictiones.

4. His iungantur, quæ æqualem humorum discussionem promouent, e. g. mixtura polychresta tonico-neruina *Stahlii*, item essent. succin. cum essent. pimpinell. alb. vel cum essent. alexipharmac. Stahlii remixta. Horum autem vsus non debet esse continuus, sed laxantibus præmissis per octo circiter dies subiunctus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Olea* destillata, nisi largiter diluta sint, nimium suscitant ardorem, immo in vehemente otalgia ad phrenesin aliquando disponunt.

2. Speciatim *oleum succini* nimis feruidum est, hinc in copia nullo modo adhiberi debet; cum aliis autem parcius mixtum roborandi efficaciam habet non contemnendam.

3. *Olea destillata graueolenta*, e. gr. lauendul. maioran. foenicul. anethi non nude, sed cum essent. succini conuenienter mixta, in his casibus vsum suum exhibent; & quidem præ reliquis oleum chamomill. laudem meretur.

4. Essentia *succini*, quoties in his & aliis adfectibus externe vsurpatur, non debet esse alcalisata, sed spiritu vini rectificatissimo simpliciter præparata.

5. Si inflammatio suppurascens rumpitur, cauendum est, ne *olea cocta* nimium vsurpentur, quia inferre hac ratione possent surditatem. Quodsi vero infaustus eiusmodi effectus iam productus esset, securissima & efficacissima essentia *succini* habetur.

6. In *grauitate auditus*, in qua nulla organi debilitas, sed materia tantum catarrhalis ad caput redundans reperitur, sola sæpius purgantia, mediocriter fortiora, negotium exhauriunt; in quo casu helleborus niger largius cum reliquis combinandus est.

7. Si in *tinnitu* ardentes capitis dolores, immo erysipelacei adfectus, vt sæpius fit, circa hanc regionem occurrunt, vsum habet vapor decocti *sabinæ*, auribus admissus: ca-

vendo, ne in tinnitu calida neruina & exſiccantia adhibeantur.

8. *Veſicatoria* impetum doloris quidem placant, & humores reuellunt, non raro autem illorum vſum pruritus & fluxus aurium ſequitur; vnde non temere adplicanda ſunt. Quando autem, neceſſitate vrgente, in ſubſidium vocantur, diſcutientia ſtatim debent coniungi.

9. Quod de *venæſectionibus* magis præſeruando, quam curando inſtituendis, *præcedentibus tabulis* ſæpe iam monuimus, illud etiam in *otalgia* obſeruandum eſt; in reliquis autem tribus adfectibus, in quibus ſtatus paroxyzans & acutus non obſeruatur, nullam adeo inuoluit conſiderationem.

10. *Fonticuli* in læſione auditus non ita facile in auxilium vocandi ſunt; in ſtatu autem ſeniorum ſurdaſtro adplicatio illorum fere neceſſaria videtur, quia ſerum ibi abundat, & reliqua ſubſidia minus efficacia reperiuntur.

11. In grauitate auditus a *metaſtaſi* materiæ febrilis, vel alia congeſtione exorta, vulgus vtitur *vrina leporis*, calide inſtillata; item *pane cum aromatibus* noſtratibus ſubacto, & cocto, quem diſſectum & ſpiritu vini conſperſum calide adplicat.

12. In *otalgia*, quando tumor ſimul in faucibus occurrit, locum habent gargariſmata ex ſubadſtringentibus, abſtergentibus, temperantibus nitroſis & albo græco, cuius peculiaris eſt efficacia, parata. Hoc nomine conducunt rad. biſtort. herb. auric. muris, ſaluiæ, hyſſop. (quæ vel ſola ſtaſes ſanguinis ſatis potenter reſoluit) flor. chamomill. melilot.

13. Abſint ab aurium adfectibus *cataplaſmata*, licet ex diſcutientibus ſpeciebus parata, præſertim vbi tumor iam diu durauit: nam humida relaxant, & ita ſtaſin augent. Saltim vino cocta ſint, ſi omnino illa in vſum vocare placeat.

14. *Sulphuris* vſus in læſione auditus, cum manatione materiæ tenuioris ſtipata, ad modum prouide admittendus

eſt,

est, corpore nempe bene mundato, ne vlcerosum quidquam in teneris partibus ad interiora pellatur, & grauia paralytodea, aut apoplectica mala producantur.

15. Senes, auditus grauitate laborantes, auxilium interdum impetrant a repetitis euacuationibus iusto tempore institutis, & temperatis discutientibus subiunctis.

TABVLA XXVII.
DE
VERTIGINE.

I. DEFINITIO.

Vertigo est perturbatio phantasiæ seu imaginationis, quæ rotationem modo in ipsis ægris, modo in obiectis externis inuoluit, & a caussis siue physicis, siue moralibus, sive ex vtrisque mixtis originem ducit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Vertiginem quando in *sanguineam* & *phlegmaticam* diuidunt, differentiam potius subiectorum & temperamentorum, quam caussarum putant.
2. Ratione autem caussarum vertigo est
   1) vel *idiopathica*, quæ plerumque a plethora, eaque commota, rarius a sanguinis depletione dependet:
   2) vel *symptomatica*, vbi vitium primarum viarum potissimum accusandum est.
3. Vertigo *tres* habet *gradus*.
   1) *Mitior* simplicem tantum *rotationem* oculis offert, id est, obiecta quæuis turbine quasi continuo repræsentat.
   2) *Elatior* est, qui obiecta oculis *nigra* & *tenebricosa* per gyrum mentitur. Græce dicitur *scotodinia*, a σκότος, tenebræ & δίνη aquarum vortex.
   3) *Summus* gradus graue illud symptoma addit, vt ægri in ter-

terram procidere cogantur. Vnde vertigo *caduca* adpellatur.

4. Ratione *durationis.*

1) Alia est quasi *continua*, per plures nempe dies, immo hebdomadas, adfligens, nec citra medicationem facile cedens. Huc referri potest vertigo *habitualis.*

2) Alia est *periodica*, quæ certis anni temporibus recurrit, & quia vltra consuetas horas & dies non adfligit, *temporaria* quoque vocatur.

III. *SIGNA.*

Hæc e differentia graduum partim, partim e sequentibus patescunt.

1. In caussa *sanguinea* præceps sæpe & transitoria visus obnubilatio oritur; concurrente aurium susurru & obiectorum externorum gyratione.

2. Hoc quidem præcipue contingit, quando caput terram versus inclinatum erigere ægri intendunt; dantur autem, quibus sine capitis inclinatione hæc contingere solent.

3. Conspirant vasorum capitis inflationes & rubor faciei; nisi quidem a nimia sanguinis depletione vertigo orta fuerit.

4. In non nullis concurrunt punctiones quasi per transuersum caput adfligentes.

5. Hæc oculorum obnubilatio & reliqua symptomata in aliquibus ita inualescunt, vt pedes officii sui immemores vacillent, ægrique in terram prolabantur. Ac tum quidem apud plerosque vertigo facile transit. Qua de caussa sedentibus iam aut decumbentibus nil harum molestiarum euenire solet.

6. In illa autem vertigine, quæ e vitio *primarum viarum* per consensum prouenit, insignes circa ventriculum alterationes obseruantur, nausea scilicet instante prandii hora, pathemata cardialgica & flatulenta.

IV. *SVBIECTA.*

Vertigini præ aliis obnoxii sunt

1. Homines plethorici, de plena diæta gaudentes & a laboribus corporis alieni.

2. Lit-

2. Litterati, qui phantasiam & memoriam nimium fatigant, cum primis, quando studia anxio quodam desiderio tractant.
3. Qui sunt temperamenti sanguineo-melancholici.
4. Seniores præ iunioribus.
5. Quibus euacuationes sanguinis naturales rite & sufficienter antea successerunt, iam vero quacumque de caussa suppressæ sunt, aut parcius fluunt.
6. Qui euacuationes artificiales, tam sanguineas, e.c. venæ sectiones, scarificationes, hirudinum applicationem: quam serosas, vt sunt sudores nocturni, & laxationes antea consuetas neglexerunt.
7. Qui hæmorrhagias narium, & hæmorrhoides nimias passi sunt: nec non feminæ hystericæ, quarum vires fluxus diuturnior exhausit.
8. Quibus vires per morbos admodum attritæ sunt. Raro enim æger a grauiori morbo restitutus, sine vertiginis molestia per hypocausta primis diebus, ambulare potis est.
9. Qui tabaci fumo præter consuetudinem assuescere satagunt.
10. Qui aliorum sermones aut querelas nimis diu & attente audiunt, animi vires eo ipso intendunt, & præmeditate respondent.
11. Qui olim in capite grauiter læsi sunt.
12. Qui cibum aliquando solito largius, præcipue post ieiunium insuetum adsumunt.
13. Inprimis *cacostomachi*: alii quidem ventriculo vacuo, alii autem, quando cibum vel potum sumserunt.

V. *CAVSSAE.*

1. In eruenda caussa vertiginis multi quidem ingenii sui vires exercuerunt, neque tamen rem ita confecerunt, ac si aliis, in perscrutanda & explicanda vera vertiginis caussa, nihil remansisset negotii.
2. Veterum opiniones, *de spiritibus flatuosis; humoribus a calore in vapores resolutis; de ataxia & distortis spirituum animalium viis; de descensu spiritus animalis ad oculum, & motu ante humorem crystallinum quasi saltatorio*; eo minus hic erunt atten-

tendendæ, quo certius eſt, eas omnes infirmo niti fundamento, ac ne veri quidem habere ſimilitudinem.

3. Longe feliciores hac in re fuerunt recentiores, qui plethoram & ſpecialem ſanguinis verſus caput directionem, cauſſam vertiginis eſſe tradiderunt, minime tamen omne negotium exhauſerunt: cum vertigine affici videamus tales, qui minus plethorici, ſed humoribus potius valde exhauſti ſunt. Cuius phænomeni ratio neutiquam reddi poteſt, niſi in ſubſidium vocetur tamquam hypotheſis, illa ſententia, quæ non ita pridem in Actis medicorum Berolinenſium cum publico communicata eſt; quod *nerui* nimirum non *ex cerebro* ſed meningibus ſuum trahant ortum. Nam cerebri ac medullæ ſpinalis ſubſtantia mollis ac humida ex ſua natura ad aliquam tenſionem inepta eſt: meninges vero & nerui tamquam corpora duriora, ſunt motus tonici perquam capaces. Quando enim e cerebro egrediuntur, formato prius ganglio, medullaris ſubſtantiæ amittunt conſiſtentiam, ac in progreſſu firmi fiunt & duri, meningibus circumueſtiti, vt functiones illas, quibus, tamquam ſenſus & motus inſtrumenta, dicati ſunt, apte ſubire poſſint. Bene ergo ſuo iam tempore iudicauit *Iul. Cæſ. Claudinus*, ſcribens: *cerebrum ſentit non ratione ſui, ſed ratione membranarum quibus inuoluitur.* Vt *diſſenſum*, qui inter principes anatomicos *de neruor. origine*, viget, nunc non attingamus. Huius ſententiæ vberiorem euolutionem vide *in diſſertatione noſtra, de vertigine.* Quibus præmiſſis ad ipſas tandem accedimus cauſſas vertiginis & quidem

1) *idiopathicæ illius, vbi ſanguinis vrget abundantia.*

a) *Cauſſa materialis* antecedens *remota* plethora eſt, cum ſpiſſitudine ſæpius coniuncta.

b) *Cauſſa propior* eſt congeſtio ſanguinis verſus caput.

c) *Cauſſa proxima & immediata* eſt infarctus ſeu ſtagnatio ſanguinis, vaſa capitis moleſte diſtendens.

d) *Cauſſa inſtrumentalis* ſunt ipſæ meninges & inde exorientes nerui.

e) *Cauſ-*

e) *Caussa formalis*

1. est tremulus neruorum motus, qui a spastico meningum renisu exoritur. Wenn man an den Stamm schlägt, so zittern die Aeste. Sic etiam renisus ille & tonico-spastica coarctatio, in meningibus suscepta, neruos tamquam ramusculos e meningibus ortos, & in his neruum præcipue opticum in tremulum concitat motum, qui tunicis atque humoribus oculorum communicatus talem efficere potest motum, vt imago subiecti per gyrum moueri videatur, in primis cum obiecta in statu vertiginis numquam in linea recta se repræsentare sciamus.
2. Interea hoc formale mechanicum non simpliciter vt mechanicum, sed ordinatum organicum consideramus, & pro caussa efficiente horum motuum principium quoddam sapiens & dirigens agnoscimus; videlicet ipsa natura per hunc renisum spasticum humorum stasin & molestam vasorum distensionem auertere intendit.

2) *Idiopathicæ, vbi sanguinis manifesta est depletio vel defectus.*

a) Humorum depletio & consumtio fit vel per hæmorrhagias
1. *naturales* e. g, per nares, pulmones, ventriculum, renes, hæmorrhoides, menses, lochia, abortus.
2. *artificiales*, per prodigam venæ sectionem, quo etiam violentæ læsiones præcipue spectant.
3. vel per sanguinis in serum resolutiones; quis enim nescit corporis per grauiores morbos consumtionem?

b) *Caussam instrumentalem* & *formalem* itidem hic agnoscimus motum meningum & neruorum tremulum.

c) Sic etiam *caussa efficiens* eadem hic consideranda est. Iustissimam enim natura habet caussam, vt humoribus amissis, & motu tonico deficiente, per eiusmodi contractionem meningum, vasorum collapsum præpedire & æqualem tonum restaurare nitatur.

d) *Caussæ occasionales.*

1. Refrigeratio pedum corpore calente.
2. Abusus vini & spirituosorum.
3. Commoratio ad mustum fermentans.
4. Halitus carbonum ardentium.
5. Odor suaueolentium in subiectis sensibilioribus.
6. Motus gyratorius, in ducendis choreis.
7. Prospectus in præcipitia.
8. Adspectus rerum per gyrum motarum, aquarum vorticosarum.
9. Sessio in anteriori currus parte, wenn man rückwerts sitzend gefahren wird.
10. Strepitus fortior, vel instrumentis musicis, vel vociferationibus excitatus.
11. Commoratio in aura libera, in subiectis vltimæ sensibilitatis.
12. Sanguinis circa vasa venæ portæ impeditior circulatio, quæ occasionalis ratio certo sensu etiam ad symptomaticam referri potest. Quæ porro ad caussas occasionales referendæ essent, opportune supra indicauimus in designatione subiectorum, quæ vertigini præcipue sunt obnoxia.

3) *Symptomaticæ.*

Huius caussæ sunt

a) Cruditas primarum viarum, a concoctionis vitio inducta.

b) Rigida partium membranosarum distensio circa ventriculum a flatibus incarceratis.

c) Connexio & consensus capitis cum ventriculo, qui ob par octauum perquam notabilis est.

4) Quamuis autem vertiginis caussam in certis quibusdam materiis posuerimus e. g. in sanguinis abundantia, defectu, spissitudine circa venam portæ, & vitiis primarum viarum: docet tamen experientia, dari nonnumquam vertiginem sine caussis hisce materialibus, vbi in mo-

moralibus rationibus vnice est acquiescendum, præcipue autem in consuetudine & sensibilitate.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Vertigo *symptomatica* a stomachi vitio proueniens, crebrius quidem occurrit, quam idiopathica, hæc tamen longe periculosior est illa.

2. Imperitiæ indicium est, quibuslibet vertiginosis, sine discrimine ætatis, apoplexiæ insecuturæ prognosin formare: iunioribus enim triginta annos nondum egressis, a *periculosa* quoque vertiginis specie nulla imminet apoplexia: nisi vita simul nimis sedentaria aut ingentes animi commotiones accedant.

3. His potius *valde plethoricis*, ex inualescente vertigine facilius conuulsiones exoriuntur: iidem etiam si subito & cum vehementia corripiuntur vertiginosi, in epilepsiam plane incidere possunt.

4. Quo magis cephalalgia cum vertigine in senioribus complicata est, eo facilius febres inflammatoriæ, vel affectus arthritico-spastici in superioribus partibus; vel apoplexia sanguinea accidere possunt.

5. Symptomatica vertigo cum sensibili flatulentia, nausea & cardialgia coniuncta, maxime si tempore instantis cibi assumendi contingat, nullum quidem portendit periculum; senioribus tamen, progrediente tempore, caussa occasionalis fieri potest adparatuum apoplecticorum.

6. Vertigo consensualis hypochondriacorum aut hystericarum, quarum menses iamdum cessarunt, fit ob defectum sufficientis motus, ab his subiectis non facile obtinendi, plerumque habitualis & difficile curabilis.

7. Vertigo solis topicis non curatur: facilius contra euanescit post hæmorrhagiam narium, hæmorrhoidum & mensium eruptionem sufficientem, nec non repetitas venæ sectiones.

8. Vertiginosi plethorici, hæmophobi, si venæ sectionem pertinaciter auersantur, ob hoc morale impedimentum curari vix possunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

Vertigo, etiam idiopathica dicta, est tantum symptoma alterius affectus, quo sublato etiam ipsa cessat: vnde ventilatio sanguinis & euacuatio ventriculi vniuersum fere negotium absoluit.

1. *In vertigine idiopathica, vbi sanguinis vrget abundantia,*

a) exhibeantur primo loco blandiora laxantia ad reuellendos humores versus caput congestos. In hunc finem egregie conducunt

1. Helleborina: nempe extractum hellebori nigri cum aliis conuenientibus mixtum, vel essentia illius methodo Stahliana parata.
2. Gummi-resinae: e. g. gummi ammoniacum cum aceto squillitico solutum.
3. Extractum panchymagogum *Crollii.*
4. MP. de succino Cratonis.

b) Quae laxantia in progressu medicationis, si opus est, subinde repetantur, & aluus quouis modo laxa seruetur.

c) Post laxationem pediluuia conueniunt, quae aliquoties repeti debent.

d) Subiungatur deinde venae sectio in pede, quae iteratis vicibus celebranda est, cum consueta aequinoctialis vel altera hic neutiquam sufficiat, vt nuper demonstrauit *Doctiss. D. Dan. Abrah. Hancke* in peculiari scripto, quod tamquam appendicem dissertationis inauguralis, de frequente venae sectione in regionibus frigidis, germanice edidit Hafniae 1732.

e) Interponantur nitrosa temperantia & cinnabarina.

f) Et simul in subsidium vocentur *externa* ad discussionem infarctus promouendam. In hunc finem laudantur

1. Camphorata: e. g. spiritus vini camphoratus vertici & temporibus applicatus.
2. Salia volatilia odore adhibita, quae blandam stricturam

ſtūram partibus membranoſis inducunt, atque hac ratione diſcuſſionem promouent.

3. Ad reuulſionem conducunt frictiones pedum cum ſale & aceto; item ligaturæ partium extremarum.

g) Denique *tonica* ſubiungantur, ad partes affectas iterum roborandas, e. g. MR. polychreſta tonico-neruina *Stahlii*.

h) Diæta tenuis & eupepta; potus dilutus & temperatus.

i) Quæ vertigini velificare vllo modo poſſent, caueantur.

k) Affectus animi, ſanitatis turbatores, coërceantur & remedia commendata ſuperius, prout poſtulat neceſſitas, ſubinde repetantur.

2. *In vertigine idiopathica, vbi manifeſta eſt depletio ſeu ſanguinis defectus,*

a) Propinentur bene nutrientia, gelatinoſa, euchyla; interpoſitis analepticis temperatis.

b) Partium tonum reſtituentia.

c) Animus a curis & intenſis meditationibus liber ſit.

d) Ab ira, metu, ſolitudine æger abſtineat, & quidquid animum ægritudine clam adficere poteſt, ſerio vitet.

3. *Vbi ſola ſubeſt moralis cauſſa ſeu falſa æſtimatio*, quæ opinionis errore facile ſibi pericula fingere adeoque cauſſam vertiginis conſtituere vnice poteſt, ibi æſtimationem corrigentibus opus eſt:

a) habitus nempe contrarius inducendus.

b) obiecta hactenus reformidata ſæpius vſurpanda oculis.

c) Occaſiones, quæ alias ad vertiginem leui opera diſpoſuerunt, crebro arripiendæ, vt iis adſueti vertiginoſi aliter ſentire diſcant, omnisque metus, qui turbatæ imaginationis origo eſt, penitus euaneſcat.

4. *In vertigine ſymptomatica*

a) Corrigantur cruditates primarum viarum per ſalia digeſtiua.

b) præparatæ & correctæ expurgentur
1. per vomitum, vbi nihil contra indicat, e. gr. Recipe tart. emet. gr. iij. tart. vitriolat. gr. X. misce.
2. vel per laxationes cum epicrasi.
c) deinde versus tempus ciborum assumendorum propinentur *stomachica* & intestinorum tonum roborantia. Commendantur in hunc finem
1. puluis stomachicus Birckmanni & Quercetani.
2. acorus, zingiber & condit.
3. essentia cortic. aurantiorum.
4. essentia absinthii composita cum TR. vitrioli martis Lud. maritata.
5. essentia carminatiua amara e rad. ari, gentianæ rub. imperatoriæ, zedoariæ, herb. tanaceti, cent. min. parata.
6. diæta moderate aromatica & vinosa.
7. præcipue etiam semen sinapi & coriandri aceto correctum, mane sumenda laudantur, quia fermentationi stomachi egregie succurrunt.

B. *Extra paroxysmum.*
1) *In vertigine idiopathica*
a) *plethora imminuatur*
1. per venæ sectiones, non æquinoctiales solum, sed extra hos terminos sæpius reiterandas.
2. per reuocationem suppressarum hæmorrhagiarum.
3. per blandas laxationes.
b) nimia memoriæ fatigatio præcaueatur, motus autem voluntarius continuetur: idque tanto magis, si ob hæmophobiam ægrotantes renuant venæ sectionem.
c) transspiratio quouis modo promoueatur.
2) *In vertigine symptomatica*
Qualitas sanguinis *spissior* corrigatur, per infusa ex herbis antiscorbuticis & radicibus alexipharmacodiureticis, cum laxantibus, præcipue helleboro nigro coniunctis; quibus salium digestiuorum conti-

continuatio accedat. Pedes ceterum tecti & blando calore semper foueantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vbi grauius malum metuendum est, non permittit tempus methodum *tardiorem*, supra indicatam, obseruare, sed illo casu *clysma* stimulans exhibere, & statim deinde venæ sectionem in pede instituere.

2. Si flatulenta ventriculi distensio subsit, a *vomitu* abstrahendum est: facile enim flatulentia anoterica habitualis inducitur, & anxietates augentur.

3. Conuenit potius in tali casu materiam digerere, mobilem reddere & per laxantia euacuare. Ad materiam digerendam, præter salia digestiua, adhuc commendantur: rad. enulæ, irid. florent. aristoloch. long. raphani, herbæ amaræ, & incidentes, e. g. absinth. cent. min. & antiscorbuticæ, item gummata..

4. Formulæ *pilularum* in subiectis melancholicis non adeo commode operantur, præstat igitur *liquidas* in illis adhibere.

5. *Gummi ammoniacum* cum aceto squillitico solutum, ingrati quidem saporis, sed egregiæ virtutis est, ad sordes primarum viarum abstergendas.

6. Venæ sectio, si aluo nondum aperta instituitur, præposterum edit effectum, nempe congestionem *particularem* facile in commotionem *vniuersalem* transmutat, id est, cephalalgia vertiginosa in febrem traducitur.

7. *Cucuphæ* in speciebus ita dictis cephalico-neruinis odoratioribus, quæ ad vertiginem arcendam, & ad memoriam confortandam vulgo solent applicari, plus perturbationis, maxime plethoricis, adferunt, quam leuaminis exoptati.

8. In phlegmaticis autem frigidis vsui esse possunt, sed discretio vertiginis idiopathicæ a symptomatica valde necessaria est: in hunc finem conducunt rad. irid. florent. bryon. cyper. rotund. herb. hyssop. summitat. serpilli, sem. fœnic. carv. camph.

9. Cau-

9. Caute etiam adhibenda ſunt aromatica, odorifera, balſamica, volatilia, ne per vſum illorum malum potius augeatur, quam minuatur.

10. Pediluuia ſub methodo laudauimus, magis tamen vſum habent, vbi vertigo e redundantia ſanguinis verſus caput contingit, quam in cauſſis vitii primarum viarum.

11. Cum vertigine conſpirat familiariter memoriæ debilitas, cui autem ſimul occurritur, ſi vertigo per methodum commendatam remouetur.

12. Ceterum quia nemo facile ſanus *anxie* vomit, quin ſimul vertigine quadam corripiatur, hæ circumſtantiæ nullo modo cum genuinis vertiginoſis affectibus confundendæ ſunt.

TABVLA XXVIII.
DE
CORYZA, GRAVEDINE
ET
PHLEGMATORRHAGIA.

I. DEFINITIO.

1. *Coryza* eſt adfectus catarrhalis, qui excretione ſeroſo-mucida modo benigniore, modo acriore, per nares & ſæpius etiam per fauces ſeſe manifeſtans plerumque cum ſternutatione coniunctus eſt, & a compreſſoria reſtrictione humorum verſus caput maximam partem originem ducit. Deriuatur a κορυζάω, grauedine laboro.

2. *Grauedo*, ſecundum receptam diſtinctionem, eſt adfectus itidem catarrhalis, qui nulla quidem perruptione materiæ ſeroſæ, maiore autem illius congeſtione & ſtagnatione ad nares & partes vicinas manifeſtus, atque hinc maioribus etiam incommodis ſtipatus eſt.

3. *Phleg-*

3. *Phlegmatorrhagia* est verus continuus fluxus seu stillicidium limpidi phlegmatis e naribus, qui itidem a congestione humorum versus caput, haemorrhagiam narium respiciente, originem ducit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Catarrhorum praecipuæ species sunt coryza, grauedo, phlegmatorrhagia, raucedo, tussis & catarrhus suffocatiuus. De coryza, grauedine & phlegmatorrhagia hac, de reliquis autem speciebus aliis tabulis agemus.

2. Vulgus quidem aliam adhuc speciem adcusat, nempe catarrhi lapsum in stomachum, es sey ihnen ein Fluß in den Magen gefallen; est autem consensualis tantum molestia, a faucium catarrhali incommodo, seu veteribus dicto *branche*, circa orificium œsophagi & ductum illius vna eveniens.

3. Liceat hic paucis indicare differentiam *catarrhi* a *rheumate*, adeuitandam vulgarem confusionem.

a) Rheuma plus sanguinis stricte dicti inuoluit, quam catarrhus, qui seroso-mucidae magis est craseos.

b) Rheuma febriculam qualemcumque semper habet comitem, quae tanto fortior & acrior est, quanto plus sanguinea substantia altius ad partes seriferas diffunditur, cui congestioni rheumaticae aliquando otalgia cum vel sine parotidum dura inflatione supernenit; catarrhus autem simplex nulla febre stipatus est, sed tum demum eamdem habet comitem, quando sanguineæ portiones his stasibus accedunt, & corruptionis periculum minantur. *conf. tab. de febre catarrhali benigna.*

c) Rheuma ad exitum non peruenit, sed dolore premente, tendente, immo interdum lancinante ac fremebundo percellit; in catarrho autem materia seroso-mucida excernitur. *conf. etiam differentia tab. de rheumatismo.*

4. *Coryza*, est vel *recens* & *transitoria*, vel *habitualis*.

5. Vel *vaga*, vel *periodica*, circa certa anni tempora eueniens.

6. Differentia *coryzæ*, *grauedinis* & *phlegmatorrhagiæ* ex definitionibus elucescit.

III. *SIGNA.*

1. *Coryzæ.*

1) Præcedunt pruritus & sternutationes, quæ, vt hanc humiditatem immobiliorem reddant fluidam, inseruiunt.
2) Concurrunt torpor animi, somnolentia sensuum externorum, nempe gustus, visus, auditus & olfactus qualiscumque hebetior conditio.
3) Interdum ipsa grauedo coryzæ prodromus est.
4) Subsequitur excretio materiæ seroso-mucidæ, per nares, fauces, & subinde etiam per oculos.
5) Quo tenuior & acrior est hæc catarrhalis materia, eo magis adficit illa loca, per quæ excernitur, ita vt sæpius leviter illa arrodantur, & ardoris sensu infestentur.
6) Aluus ordinarie est clausa, vrina pauca & sudor suppressus.
7) Aliquando tussis cum raucedine coniuncta est, præ primis si magna quantitas materiæ serosæ acris ad fauces pellitur.

2. *Grauedinis.*

1) Temulenta & adgrauans capitis adflictio.
2) Dolores prementes, tendentes, frementes, immo pungentes & vrentes, a summitate quasi capitis, quam occupant, ad occiput, & in primis ad ipsos vsque processus mastoideos se se extendentes.
3) Vasa notabiliter turgent.
4) Concurrit sitis cum oris siccitate.
5) Somnus est inquietus.
6) Pectus etiam in consensum trahitur, & oppletione quadam grauante occupatur.
7) Grauedo, quæ diutius durat, non solum sensibus externis, quod familiare est, verum etiam adpetitui incommoda quædam adfert.
8) Non nulli, si intensior est adfectus, modo horrores, modo æstus vagos, præsertim aëre frigido-humido, persentiscunt.

3. *Phlegmatorrhagiæ.*

1) Præ-

1) Præcedunt congeſtiones ad caput, moleſtæ per ſenſum oppletionis, grauitatis & preſſionis.

2) Succedit ſtillicidium limpidi phlegmatis per nares, quod poſt effluxum plurium guttularum ſponte ſua iterum ceſſat.

3) Coniunctus etiam eſt ſenſus grauitatis circa oculos & radicem naſi.

IV. *SVBIECTA.*

1. Ætas infantilis, præcipue ſi tranſpiratio ſuppreſſa vel, ſecundum *Riuerii* obſeruationem, vrinæ excretio in illis non ſuccedit.
2. Puerilis ætas, multa lympha ſaliuali abundans.
3. Præcipue etiam *prouectior* ætas, quæ, ob ſanguinem inertiorem, ſinceris hæmorrhagiis non magis par eſt.
4. Temperamentum in primis phlegmaticum, vel ſanguineo-phlegmaticum, plethorici.
5. Sexus ſequior præ virili.
6. Homines otioſi, lautæ diætæ dediti, ſommolenti.
7. Qui frequentiori eius modi euacuationi adſueti ſunt; præcipue ex *interna* diſpoſitione. Hanc enim magis hic reſpicere conuenit, quam accidentales & externas occaſiones, ab intemperie aëris humido-frigidi dependentes.
8. Adulti etiam & viri, qui congeſtionibus verſus caput ſine ſuccedente hæmorrhagia adhuc obnoxii ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Quæ ſcena in hæmorrhagia narium, illa etiam in coryza luditur: huius enim cauſſa primaria etiam eſt congeſtio ſanguinis verſus caput, hæmorrhagiæ narium deſtinata.
2. Huic adſerto non repugnat, quod coryza per aliquot dies duret: nam hæmorrhagiæ narium ſatis eſt familiare, vt non vnica ſemper eruptione abſoluatur, ſed per aliquot ſæpe dies repetitis ſucceſſibus continuet.
3. Hinc coryza pro *accidentali* tantum euentu hæmorrhagiæ, cui proprie deſtinata fuit congeſtio, habenda eſt. Quoniam enim in talibus ſubiectis ſanguis, ſtricte dictus, cum tenui abundante ſero ſufficienter non ſubactus eſt, atque ob hanc cauſſam craſſa rubicunda portio vlterius progredi non valet: tum euenit, vt tenuior ſolum pars excernatur,

 & qui-

& quidem satis subinde copiose; de qua re notabile exemplum apud *Salmuthum* reperitur.

4. A *restagnatione passiua*, nempe detentione humorum seroso-lymphalium intra & circa glandulas, tamquam illorum colatoria, aliquando quidem coryzam prouenire posse, non negatur, sed hoc rarissime.

5. Caussæ *externæ* & *occasionales*.

1) Euacuationes catharticæ, consuetæ, suppressæ, naturales.

2) Artificiales, circa æquinoctia celebrari solitæ, neglectæ.

3) Aër humido-frigidus, immo etiam humido-calidus, cum repentina refrigeratione permutatus.

4) Crebriores crapulæ, secundum prouerbium: Süsse machen Flüsse.

5) Vsus herbæ nicotianae, antea frequens, iam simul & semel abrogatus, & abusus pulueris sternutatorii.

6) Omne illud, quod transpirationem naturalam impedire solet.

7. Suppressio vrinae secundum *Riuerium*.

8) Qui veneris abusu vigore sanguinis spoliati sunt.

6. Tandem de *sternutationis* caussa non nulla adiicienda sunt.

1) *Hippocrates* & *Aristoteles* statuerunt, non tantum aërem, sed & serum illud viscidum, quod sternutando excutitur, prouenire ex *cerebro* per ossis ethmoidei poros ad nares. Quum vero ob viarum angustiam sponte sua id fieri non posse animaduerterent, a *cerebri contractione* impetum hunc deriuabant.

2) Recentiores hunc errorem detexerunt, & sternutationem pro actione *thoracis* ex principiis anatomicis & mechanicis iustius declararunt. Eo autem redit sententia, quod aër, qui per inspirationem ad pulmonum cellulas transmissus est, & ordinarie *blande* iterum emittitur, hic per violentum *thoracis* & in primis *diaphragmatis* motum vno actu impetuose explodatur, & ab hac forti explosione aëris, ex amplo pulmonum spatio in angustam tracheam & narium foramina protrusi & repercussi, *sonus* ille & *strepitus* importunus proueniat.

3) Sic de formali mechanico & de caussis *instrumentalibus* bene

bene quidem iudicant; quando autem de caussa *efficiente* huius impetuosi motus dicunt, solas materias acres, quæ fibras narium nerueo-membranaceas vellicent, adcusant. Sed vti manca est hæc pathologia, ita motum hunc rationalem omni iure tribuimus principio cuidam rationali, quod *propter* materiam, siue *acrimonia*, siue *spissitudine*, siue alia ratione molestam, vehementissimum hunc laborem resolutionis, discussionis & expulsionis suscipit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Simplex tam coryza, quam grauedo parum in recessu habent periculi, & quando certis temporibus, in primis circa æquinoctia, recurrunt, salutares sunt, & a multis serosis capitis adfectibus præseruant.
2. Immo ipsa etiam habitualis horum adfectuum sedes, si ætas & reliqua constitutio adhuc vegeta est, directum periculum non adfert. Interea tamen *chronica* hæc coryza *olfactum* facile lædit.
3. In *annosioribus* autem & *effœtis* aliter se res habet: in illis enim perpetuus hic copiosus adpulsus ad caput & fauces vertiginosa, apoplectica, hemiplectica, paralytica consectaria tandem inducit; vel adfectus asthmatici & catarrhi suffocatiui oriuntur, si decubitus huius materiæ acris ad pulmones contingit; quo intuitu etiam in *iunioribus* phthisica exulceratio produci potest.
4. Coryzæ nonnumquam superuenit febris catarrhalis, quæ infantibus periculosior esse obseruatur. *Conf. tab. de febre catarrhali benigna.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Rarissime quidem contingit, vt ægri, coryza, grauedine aut phlegmatorrhagia laborantes, Medici consilium quærant; quod si tamen omnino hoc fieret, sequente modo incedendum est.

1. Iusta & necessaria *euacuatio* in *grauedine* promoueatur.
2. Euacuationi per hæc loca *alia* conuenientior substituatur, & hac ratione coryza auertatur & intercipiatur.
3. Ad primam indicationem quod attinet, adhibeantur in gra-

vedine vel lenia *ptarmico-errhina* e. g. herb. maioran. betonic. thym. ſerpill. flor. lauendul. lilior. conuall. &c. vel odor *ſalium volatilium* vrinoſorum naribus excipiatur: ita enim facile reſoluitur, ſaltem ad fluxilitatem reducitur mucida illa ſubſtantia, quæ tenſionem & infarctum pepererat.

4. *Secundæ* indicationi vt ſatis fiat, præſcribantur circa æquinoctia laxantia, venæ ſectiones in pede, & pro re nata ſcarificationes.

5. Subiungantur lenia diaphoretica & diuretica. Hic præcipue laudem merentur tinct. antimonii cum eſſ. ſuccini & alexiph. *Stahlii* mixta, coniuncto moderato regimine.

6. Medicatio *curatiua* non quidem requiritur, conueniunt autem lenes laxationes & lenia catarrhalia, ex quibus nominamus MP. de ſuccino *Cratonis*, extract. helleb. nigr. mercur. dulc. eſſent. alexiph. ſuccini, quorum vſus cum leni diaphoreſi coniunctus eſſe debet.

7. In *nimis copioſo* autem effluxu catarrhali, præmiſſis laxantibus & diapnoicis, vna vel altera exigua doſis MP. de cynogl. cum puluere quodam tonico & cinnabarino mixta, exhibeatur. Pro ſcopo tonico conducit præcipue pulvis & eſſent. caſcarillæ.

8. In coryza *acriore*, in primis illa, quæ cum ſenſibili dolore capitis iuncta eſt, vſus camphoræ externus e. gr. mixtura ex ſpiritu vini camph. ſalis armoniac. lilior. conuall. roſar. & eſſent. croc. vertici & fronti adplicata, multum leuaminis adfert.

9. Denique *præſeruatiue* adhuc commendantur:

1) Mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quæ egregiæ hic eſt efficaciæ.

2) Venæ ſectiones & ſcarificationes verſus æquinoctia præſertim in plethoricis & adſuetis, inſtituendas, ſuperius iam nominauimus.

3) Alui debitus ſucceſſus.

4) Modeſtus vſus pediluuiorum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Deckerus* in notis ad praxin *Barbettæ* inſignem efficaciam *vapori turis*, *aceti* & ſimilium adſcribit; ſed cauendum eſt,

est, ne ad repellendum potius, aut mucum illum restagnantem in altiorem carcerem detrudendum, talia remedia inseruiant, & hoc casu periculosa pathemata producantur.

2. Minime omnium nudi tales repulsus in *grauedine habituali*, sæpius recurrente, tolerantur.

3. In hac parum etiam efficiunt ipsa *volatilia* & *ptarmico-errhina*; immo frequens & quotidianus ptarmico-errhinorum vsus adfluxum copiosius inuitat, & homines habitualibus eius modi catarrhis obnoxios reddit.

4. Idem præstat *fumus tabaci* multum vsurpatus. Qui vero horum vtrorumque vsui adsueuerunt, non possunt, quin eidem, sed intra limites subsistendo, rursus se se submittant.

5. Sic etiam *salia volatilia vrinosa* in coryza acriore & tenuiore adfluxum, saltem ruboris & pruritus passionem circa radicem narium intendunt, & grauedinis valde molestum sensum ibidem gignunt; cui potius *nitrosis collutionibus*, modeste vsurpandis, succurritur. In coryza autem *mucosa* & *grauedinosa* externe non reiicienda sunt volatilia vrinosa; si quidem, quod nimium est, quodque caput & memoriam debilitat, euitemus.

6. A remediis externis *subacidis* & *adstringentibus* in coryza abstinendum est.

7. In *coryza* præcipue *acriore*, & speciatim *contagiosa*, præmissa leni laxatione, vsus alexipharmacorum temperatorum & nitrosorum egregie conuenit; in *simpliciore* vero, præsertim ad habitum iam propendente, eximii vsus est ess. succini, siue sola, siue cum essent. lignorum, & præcipue essent. ligni sassafras, combinata.

8. *Succini* circa collum gestatio cui vmquam vere profuerit, non constat: licet enim globuli pellucidi, ab eius modi catarrhosis gestati, obscuritatem, quem ad modum corallia pallorem aliquando præbeant, hoc tamen sine vllo aegri leuamine vtrimque euenire obseruatur.

9. *Fonticuli* & *setacea* possunt quidem fluxus tales catarrhales inter-

interdum intercipere, praesertim in iunioribus, plura autem incommoda hoc tentamen premunt.

1) Saepius sine vllo effectu adhibentur.

2) Raro diu iuuant, licet fonticuli continuentur & setacea repetantur.

3) Non continuata antiquum incommodum grauius reuocant, immo grauiora alia pathemata introducunt.

4) Ætati iuniori debilitationes fonticuli plerumque conciliant.

5) Quibus pensitatis elucescit, quod remedium grauius & molestius sit ipso morbo.

10. *Thermarum* vsus si praegressis debitis euacuationibus proportionate instituitur, non quidem inefficax est, magis autem in praesens, quam pro vniuerso malo constanter auferendo conducit; nisi vitae genus otiosum in laboriosum mox mutetur.

11. *Venae sectio* tempestiua & proportionata eximium vsum praestat. Hinc non audiendi sunt, qui per illam vires exhauriri, & sanguinem magis vappidum, mucidum, vel antiquorum vocabulo, frigidum reddi, ex falso spirituum principio statuunt; cui commento innumera fere exempla, hisce ventilationibus adsueta, quantumcumque seniora, alacriter contradicunt. Quibus autem totius sanguinis crasis mucida & phlegmatica est, iis venae sectio non aeque conducit.

12. *Essentia succini*, praemissa methodo euacuante, in adfectibus catarrhalibus, non adeo *acribus*, eximiae est efficaciae, & id praestat, quod ab aliis frustra exspectatur: modo *sine alcali* parata sit.

13. *Lignum sassafras* in decocto quidem aliquem habet vsum; essentia autem eius nimis calida est.

14. *Massa pilularum de Succino Cratonis* reuocat decubitum excretionis mucidae a capite ad intestina, tamquam debita excretoria sed corrigenda est eo modo, vt minus aloës & plus succini eamdem ingrediatur.

15. *Extract. panchymagogum Crollii* satis bene & leniter purgat, quando conueniente dosi propinatur.

16. *Ess-*

16. *Essentia hellebori nigri*, bene saturata & cum tinct. ialappæ mixta, egregium etiam præstat effectum, in primis quando circa æquinoctia & tempus adpropinquantis catarrhi exhibetur.

17. *Radix ari* ad euacuandam colluuiem serosam in nodulis seu infusis numquam contemnenda est.

18. *Motus corporis sufficiens* magis commendari meretur, quam vlla alia remedia. Per hunc enim abundantia seri dissipatur, & status humidus in siccum mutatur; cauendum autem est, ne calefactum corpus refrigeretur.

19. In phlegmaticis largus vsus *zingiberis*, in cibis egregie conducit.

20. *Puluis sternutatorius* ad grauedinem expediendam si non sufficit, grana VI. *euphorbii* puluerisati cum vna vel altera vncia vini coquantur, & modicum huius decocti in nares trahatur; sic has satis potenter stimulando humores discutit; quod *vitriolum album* in aqua maioranæ solutum etiam præstat.

21. *Cortex mezerei* aliquo modo lenius operatur. Inter ea hæc remedia non nisi post alia conuenientiora adhiberi debent.

22. *Cucupha*, quas catarrhosis ex herbis aromaticis parare solent, vsum quidem aliquem in pure phlegmaticis exhibent, in sanguineis autem cauendum est, ne vertiginosi adfectus sequantur.

23. *Balsama apoplectica* & *cephalica* subiectis talibus magis nocent, quam conueniunt: quia caput valde grauant.

24. In *coryza acriore*, præmissis per tres circiter dies nitrosis & temperantibus, *MP. de cynoglossa* vsum habet. Præter ea in omnibus coryzæ speciebus, *cinnabaris* conuenit, præcipue in hac specie acriore, in qua etiam essent. alexiph. plus, quam essent. succini præstat.

25. Multi catarrhosi, quando aliquid cibi adsumserunt, insolitam ad *vomitum* habent procliuitatem; cuius symptomatis tractatio a reliqua methodo non differt, in primis si hæc emesis catarrhosam & cum coryza complicatam capitis oppletionem sequatur.

 26. Ve-

26. Veteres per *trageas* huic rei mederi voluerunt, e rad. helen. ari, galang. zedoar. coſt. ver. cinnamom. &c. quæ vero, licet contemni non mereantur, effectum tamen non ita promptum edere ſolent.

27. *Coſtus verus* dentibus in ore contritus leuiores ſtaſes catarrhales ſatis cito diſcutit.

28. Melioris energiæ eſt *rad. pimp. alb.* vel per ſe, vel in forma eſſentiæ adhibita.

29. Radix *vincetoxici* in adfectibus ſeroſis præ reliquis laudabilis eſt: *radix bardanæ* eidem intentioni optime inſervit; item *radix petaſitidis*, magis tamen in phlegmaticis ſubiectis.

30. Ex hiſce radicibus extracta eſſentia *ſine vehiculo* debet propinari, ita vt 6-8-10 guttulæ per ſe deglutiantur, & vſus illius per aliquot dies repetatur. Hac ratione vomitui optime conſulitur, & fauces a ſeroſa oppletione liberantur.

31. Conuenit etiam cochleare vnum alterumue ſpiritus communis ardentis, bonæ notæ, poſt adſumtos cibos, & ſub vſu eſſentiæ in primis pimpinellæ albæ, adſumere.

TABVLA XXIX.
DE
BRANCHO & RAVCEDINE.

I. DEFINITIO.

Branchus eſt materiæ ſeroſo mucoſæ intra fauces & aſperam arteriam ſeceſſio, a congeſtione humorum verſus has partes originem trahens.

Raucedo eſt tunicæ glanduloſæ & partium glanduloſarum, circa ſuperiora aſperæ arteriæ ſitarum, conſtrictio, qua debitus prouentus lymphæ, aſperam arteriam humectantis, intercipitur.

II. DIFFERENTIA.

1. *Branchus* ordinarie cum raucedine ſolet confundi. Qua de cauſſa ſequentes attendendæ ſunt differentiæ: 1) In

1) In *brancho* sub initium adsunt molimina hæmoptyica. Quando autem euacuatio sanguinis locum non inuenit, decubitus seu secessio fit humorum seroso-mucidorum; in raucedine autem haec omnia desunt, contra lympha, ad irrigationem necessaria, est intercepta.

2) Hinc in *brancho* toni relaxatio, in *raucedine* autem constrictio adest.

3) *Branchus* excipit ordinarie coryzam & grauedinem, *raucedo* autem sine his occurrit.

4) *Raucedo vera* chronice & per multos interdum annos adfligit, branchus breuioris est periodi.

4. Vterque adfectus est vel *lenior*, quae a caussis externis generatur, vel *pertinacior*, quae a caussis internis originem ducit.

5. Praeter ea, secundum reliquas diuersas caussas, diuerso modo adhuc differunt, vti inferius sub *caussis* dicetur.

III. *SIGNA.*

1. Coryza & tussis siue humida siue sicca plerumque praecedunt, vel ad minimum accedunt *branchum*.

2. Quo acrior est decubitus, eo certius aspera arteria interne excoriata sentitur.

3. Superuenit difficilis respiratio, vox rauca & reliqua symptomata coryzam concomitantia.

4. Quando *lenior* est hic adfectus, tussis vel coniuncta obseruatur, vel eumdem sequitur.

5. Cum *grauiore* vero facile conspirant adfectus catarrhales, scorbutici, immo subinde venerei.

6. *Raucedo* per se satis dignoscenda & non raro cum adfectibus phthisicis stipata est.

7. Hinc loco asperae, profundae & raucae vocis, quae in *brancho* adest, in *raucedine* potius vox suppressa seu aphonia obseruatur.

IV. *SVBIECTA.*

Branchus euenit

1. Iuuenili & consistenti aetati, vbi adhuc vigeant congestiones versus pectus.

2. Interdum quoque infantibus.
3. Phlegmaticis in primis senibus, & caussis infra nominatis expositis.
4. Raucedo euenit
   1) Tussi siccae adfectis.
   2) Phthisicis.
   3) Feminis obstructione mensium laborantibus.
   4) Diu multumque clamitantibus.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *proxima branchi* est congestio sanguinis ad fauces, sub qua in partes glandulosas materia seroso-mucida secedit.
2. Caussa vero *proxima interna raucedinis* est interceptio lymphae, quae arteriam asperam humectat.
3. Caussa *concomitans*, quae lymphae prouentum impedit, est plerumque constrictio partium glandulosarum, circa superiora arteriae asperae.
4. In caussa vero scorbutica & venerea erosio epiglottidis praesto est.
5. *Caussa externa* & *occasionales*.
   1) Decubitus rei alicuius extrinsecus delatae, e. g. particularum puluerulentarum.
   2) Tussis vehemens.
   3) Frequens & diuturna sermocinatio, immo vociferatio.
   4) Cibi nimium pingues.
   5) Humores acres biliosi, circa haec loca stagnantes.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Branchus simplex* parum periculi portendit.
2. Quando autem iam *habitualis* factus est, nonnumquam, praesertim apud senes, in catarrhum suffocatiuum abit; apud iuniores vero plerumque tussim vel asthma relinquit.
3. *Raucedo*, a caussis *externis* producta, leuioris est considerationis.
4. Quae a caussis *internis* dependet, non, nisi his sublatis, tollitur.
5. Quo grauiores sunt morbi complicati, eo difficilius raucedo

cedo tollitur: hinc in caussa venerea & scorbutica satis pertinax obseruatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In brancho.*

1. In *brancho* ad humorum adfluxum a pectore deriuandum, præmissis lenioribus laxantibus, propinentur nitrosa, absorbentia cum cinnabarinis mixta.

2. Ad mucorem incidendum & resoluendum conducit aqua veronicæ vinos. essent. alexipharmac. *Stahlii*, essent. succini.

3. Paucis: vti cum hac mucida stasi coryza & tussis concurrunt, ita & eadem medicatio locum habet, quæ tabulis de coryza & tussi indicata est.

B. In *raucedine.*

1. Ad stricturam partium glandulosarum relaxandam & acrimoniam obtundendam exhibeantur lubricantia, e. g. oleum amygdal. dulc. syrup. liquirit. de erysimo *Lobelii*, capilli veneris, violar. iuscula mucilaginosa raparum, avenæ, hordei, decocta ex herbis veronic. hyssopi, saluiæ, hederæ terrestr. semin. anisi, fœniculi.

2. Quo magis humores acriores biliosi in hoc adfectu peccant, eo melius conducunt absorbentia cum nitro & antimoniato quodam fixo combinata, coniuncto leni regimine diapnoico.

3. In caussa scorbutica, venerea, phthisica, primarii adfectus respiciendi sunt.

4. Aluus subinde per lenia laxantia soluenda est.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In vtroque casu fugienda sunt *expectorantia.*

2. *Relaxatio* arteriæ asperæ in raucedine vulgo quidem solet adcusari, & hac ratione branchus cum raucedine confundi; qui vero omnes circumstantias in vera raucedine occurrentes, & præcipue relaxantia remedia, quæ ipsi salutariter opponuntur, penitius considerat, ille potius *constrictionem* subesse obseruabit.

3. *Helwigius* bene obseruauit, quod raucedo in sexu feminino contingens, mensium obstructionem interdum pro fundamento habeat, quo intuitu venæ sectionem commendat.

4. De hac re notum est singulare exemplum, videlicet virginis duo de viginti annorum, cui mensium suppressione & raucedine laboranti, suasu quorumdam *Bataviæ* Medicorum, breui tempore vena septies secabatur. Quam diu sanguis fluebat, virgo voce sonora naturali eloquebatur; quam primum autem, vena compressa, profluere cessabat, mox aderat vox ægerrime percipienda, quæque aphonia magis quam simplex raucedo dicenda fuisset. Menses postea per remedia conuenientia aliquo modo reuocabantur, manebat autem aphonia. Tandem sub vsu decocti *veronicæ* naturalis loquela restituebatur.

TABVLA XXX.
DE
ANGINA.

I. DEFINITIO.

Angina est stasis sanguinis inflammatoria circa fauces & vicinas illarum partes collecta, a tumultuaria humorum congestione, medium quasi locum inter caput & pectus occupante, & hinc modo hæmorrhagiam narium, modo hæmoptysin respiciente, originem ducens. Derivatur vel a Græcorum ἄγχω, præfoco, strangulo, vel a Latinorum ango.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Variæ & sollicitæ tam veterum quam recentiorum anginæ diuisiones vix quidem vllam in praxi habent vtilitatem, quoniam tamen formandæ *prognosi* quodam modo inseruiunt, breuiter illas tangemus.

2. An-

2. Angina est vel *vera*, vel *spuria* seu *notha*.

1) *Vera* dicitur, quando tumor inflammatorius magis *interne* obseruatur; nempe in larynge, pharynge & partibus vicinis, insuper etiam cum febre acuta stipata est.

2) *Notha* autem vocatur, vbi tumor *externe* magis se se manifestat, videlicet circa tonsillas & glandulas post aures sitas, sine concursu febris acutæ.

3. Angina a veteribus ratione partis adfectæ diuidebatur in cynanchen, paracynanchen, synanchen & parasynanchen.

1) *Cynanche* dicitur, quando musculi laryngis *interni* inflammati sunt, & tamen neque intus, neque extus tumor adparet, & febris exquisita coniuncta est.

2) *Paracynanche* vocatur, quando tumor inflammatorius in musculis laryngis *externis* occurrit.

3) *Synanche* est, quæ inflammationem musculorum *pharyngis internorum* format, & maiorem deglutiendi, minorem vero respirandi difficultatem coniunctam habet, & cuius tumor magis *extrorsum* vergit.

4) *Parasynanche* inflammationem musculorum *pharyngis externorum*, cum febre coniunctam, veteribus denotat.

4. Sunt, qui quintam speciem his adiiciunt, quam *prunellam* vocant, quando *lingua* intumescit, & in superficie *fissuras* dolore stipatas concipit, ac glutine quasi viscido oblinitur. Quum vero plerumque symptoma febrium malignarum sit, insuper etiam confinia faucium simul adficiat, non est, cur ab angina symptomatica eam separemus. Est enim

5. Angina vel

1) *Idiopathica*, quæ per se & sponte sua exoritur, & a sola plethora dependet; vel

2) *Symptomatica*, quæ febribus acutis, præcipue circa statum, vel aliis morbis accedit. Vide *subiecta* & *caussas*.

6. Hæc

6. Hæc omnia differunt *gradu*; in aliis enim *mitior* eſt, in aliis autem cum tali impetu angina inuadit, vt paucis momentis omnia inualeſcant.

7. Diuiſio anginæ in *ſanguineam* & *mucoſam* non differentiam cauſſarum, ſed temperamentorum inuoluit; illa magis ad *veram*, hæc autem ad *notham* referenda eſt.

III. *SIGNA.*

1. Manifeſtat ſe ſub initium *aliqua* deglutiendi difficultas.
2. Quæ more conſueto cum tumore & ſenſu doloris pulſantis ac pungentis, modo in alterutro latere, modo in vtroque ad ceruicem vsque ſe extendens, coniuncta eſt.
3. His accedit notabilis ardor in faucibus & inflammatio.
4. Paucis horis hæc ita increbeſcunt, vt vix deglutire quidquam valeant ægrotantes, immo deglutita, in primis poculenta, ſæpius per nares reddant.
5. Lingua inſigniter tumeſcit, & venæ quaſi nigricantes *ſub* illa adparent.
6. Facies turget & rubicunda exſiſtit.
7. Vaſa circa tempora intumeſcunt.
8. Vaſcula in oculis ſanguine ita repleta comparent, vt ipſi oculi e capite quaſi prominentes, vt in ſtrangulatis, conſpiciantur.
9. Reſpiratio fit difficillima, & malo vlterius procedente orthopnœa ſequitur, quæ ægros periculo ſuffocationis exponit.
10. Vox clangoſa & rauca, cum loquendi difficultate.
11. Animus valde anxius.
12. Manus ſunt pallidæ & tactu frigidæ.
13. Æger ipſe modo horrore leuiore, modo æſtu volatico percellitur.
14. Pulſus potiſſimum frequens, durus & inaequalis.
15. Vrina variat: *Symptomatica* enim angina talem exhibet, qualem febres acutae; *idiopathica* autem, praecipue notha, qualem adfectus congeſtorio-inflammatorii offerunt.
16. Haec vero omnia in angina notha multo mitiora deprehenduntur.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Angina *idiopathica* potiſſimum euenit *iuuenibus*, vix tamen aliis quam inſigniter plethoricis.
2. Quibus præcedentibus annis hæmorrhagiæ narium familiares fuerunt.
3. Qui ad hæmoptyſin proni ſunt.
4. Qui diæta calida aromatica & vinoſa vtuntur.
5. *Symptomatica* vero angina, quæ acutis & aliis morbis accedit, reliquæ etiam ætati obtingere ſolet, præcipue ſanguineo-cholericis ſubiectis.

V. *CAVSSAE.*

1. *Idiopathicæ.*
   1) Cauſſa *materialis remota* eſt turgida ſanguinis abundantis ebullitio.
   2) Cauſſa *propior* eſt tumultuaria humorum verſus hæc loca congeſtio.
   3) Cauſſa *proxima* ſeu *continens* eſt ſtaſis inflammatoria, circa caput laryngis aut pharyngis collecta.
   4) Cauſſa *efficiens* eſt naturæ intentio ad ſanguinem exonerandum, fluctuans tamen & hæſitans, num per nares vel per pulmones excretio inſtituenda ſit: hinc medio quaſi loco humores detinentur.
   5) Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt
      a) Hæmorrhagia narium per ætatis rationem ſuppreſſa.
      b) Hæmorrhoidum tam in feminis quam in viris repentinæ cohibitiones.
      c) Venæ ſectiones & ſcarificationes conſuetæ neglectæ.
      d) Fluxus dyſentericus male tractatus, aut cito ſuppreſſus.
      e) Senſibiles faucium ſtimulationes & arroſiones per remedia valde acria, adſtringentia, vehementiora vomitoria &c.
      f) Refrigeratio corporis repentina poſt æſtum.
      g) Ebrietas.
      h) Abuſus pulueris ſternutatorii acrioris ad fauces delabentis.

i) Clamores & vociferationes.

k) Luxationes colli.

2. *Symptomatica.*

1) Incompleta sanguinis versus hæc loca congestio:

a) in febribus acutis præcipue epidemicis.

b) in adfectibus vagis arthriticis &c.

2) Caussæ *occasionales* in acutis sæpissime sunt

a) vel incongrua venæ sectio, quæ præcipue circa dies criticos anginam prouocat. Vel

b) quando ægri consiliis non obtemperant, sed impatientia & inquietudine resistunt. Vel

c) Quando per incongrua artificia & regimina calida, aut etiam refrigerantia peruersæ & anotericæ humorum commotiones excitantur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Angina quo maiore impetu inuadit, eo maius periculum minatur.

2. Angina *notha* mitior est quam *vera*.

3. Species mitissima est *paracynanche*.

4. *Cynanche* autem omnium est periculosissima; conf. *Hippocrat. Sect.* IV. *aphor.* 34. 35.

5. Quando *orthopnœa* accedit, quo scilicet statu ægri non amplius iacere possunt, sed erecti hiante ore, canum instar, aërem petunt: sæpius eodem, vel secundo aut tertio die suffocantur.

6. Qui *cynanche* pereunt, & quidem ita, vt spumas ante os agant, illi conuulsionibus magis, quam suffocatione moriuntur: magnum enim periculum sphacelosæ corruptionis ibi prostat, quod naturam in tales motus tremulos coniicit.

7. Angina *idiopathica* quando subiecta adultiora corripit, periculosior obseruatur, quam in iunioribus.

8. Angina in febribus *acutis* circa dies *criticos* contingens, est perniciosa. Nam per eiusmodi tumultuariam humorum congestionem intra fauces reliquus febrilis decursus peruertitur, dum ad febrem pertinentes necessarias

exere-

excretiones turbat, & ad secundariam magisque acciden-talem sanguinis euacuationem collineat.

9. Angina luxationem vertebrarum colli secuta, lethalis. *Conf. tab. chirurg. de luxatione colli.*

10. Quando angina *subito* euanescit, recursum ad interiora denotat.

11. Quibus ex angina liberatis ad pulmonem fit conuersio, ii intra dies septem moriuntur, si vero hos euaserint, purulenti exsistunt. *Hippocrat. Sect. V. aphor.* 10.

12. Staseos discussio, quando non obtinetur, suppuratio contingit, & tum anceps valde est euentus.

13. Anginam interdum per narium hæmorrhagiam, interdum per hæmorrhoidum aut mensium fluxum solui, experientia testatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo:*

1. Ante omnia *clysma* adplicetur, & quidem extemporale, ob periculum quod est in mora. In hunc finem conducit vrina calida, vel aqua calida salina. Si tempus conducit, stimuli loco *pulpa* colocynthid. in petia ligata & cocta, addatur, vel electuar. hier. picr.

2. Deinde in casu *vrgente*, larga venæ sectio in brachio, vel adhuc melius in pede, instituatur, & si post aliquot horas mali vehementia non remittat, *ranina* etiam secentur.

3. In *mitiore* autem adfectu venæ sectio in paroxysmo non æque necessaria est, sed sufficiunt plerumque remedia, quæ impetum sanguinis mitigant, e. g. nitrosa, absorbentia, leniter diapnoica, cum grano MP. de cynogloss. combinata, & sæpius adhibita; qui pulueres in malo etiam *vrgente*, immo per vniuersum morbi decursum salutares essent, si modo deglutiendi difficultas non obstaret.

4. Facta sanguinis siue sola *contemperatione*, siue simul ipsius quantitatis per venæ sectionem *imminutione*, locum habent *gargarismata*. Remedia ad illa paranda triplicis sunt generis.

1) *Resoluentia & neruino-discutientia.* e. g.

a) *Radices*: irid. Flor. sigill. Salom. vincetox. caryophyllat. bryon, aristoloch. vtriusque, helen.

b) *Herba*: hyssop. chærefol. salu. origan. centaur. min. comæ abrotan. scabiosæ, licet insipidæ.

c) *Flores*: chamomill. melilot. bellid.

d) *Semina*: anisi, carui, dauci, fœnugræci.

2) *Lenientia* & *demulcentia* ad ardorem & æstum, plus minus inflammatorium, temperandum. In hunc finem laudantur.

a) *Mucilaginosa*: e. g. semen cydonii, psylli, lini, malua & althæa.

b) *Aqua* rosar. rubr. cum sem. cydonii.

c) *Syrupi*: rub. idæi, dianuc. & adhuc magis diamor.

d) *Specifica*: album græcum & quadantenus fungus sambuci.

e) Quorum omnium princeps est *nitrum*.

3) *Adstringentia.* Huc pertinent

a) *Herbæ traumaticæ*: pyrolæ, prunell. sanicul. auricul. muris, ab *Heurnio* commendata.

b) *Radices*: bistortæ, tormentill. symphyt. maior. pseudo-acori.

c) *Cort.* & fol. mali punici.

d) *Validiora*: tinct. terræ catechu, gallæ, alumen crudum.

5. Sub initium adplicentur aliquoties *gargarismata* sine adstringentibus, vel lenissimis tantum, parata, deinde *leviora* ex illis, & de hora in horam fortiora addantur. Vid. *cautel.*

6. Eodem tempore, quo gargarismata in vsum vocantur, necessarium etiam est, extrinsecus adplicare *emplastra* discutientia & emollientia, e. g.

1) Emplastr. de melilot. camphor.

2) Emplastr. diachylon simplex absente inflammatione.

3) Emplastr. diachyl. cum gummatibus, si ardorem & inflammationes subesse adparet.

4) Si insignis calor & ardor aestuosus vrget, loco emplastri spiri-

spiritus vini camphorat. crocat. cum linteis multiplicatis adplicetur.

7. Quando autem stasis inflammatoria hanc methodum discussoriam adspernatur, & propria sua pertinacia ad suppurationem tendit, ruptio *spontanea* exspectanda est. Vid. *cautel.*

8. Ruptione vero facta, sponte quasi restituitur aeger, sine peculiari concursu medicamentorum. Potest tamen ad mundificationem loco gargarismatis adhiberi *vinum* calidum cum pauco *melle*, siue simplice, siue rosaceo. Item aliquid myrrhae, saluiae & prunellae pro consolidatione.

9. Aluus semper aperta seruetur, siue per clysteres, siue per moderata laxantia.

10. Vbi suffocationis metus impendet, *bronchotomia* vltimum est refugium.

B. *Extra paroxysmum.*

1. Plethora imminuatur
   1) Siue per euacuationes sanguinis *naturales*, iusta methodo reuocandas.
   2) Siue per *artificiales*, nempe venae sectiones aequinoctiales, in pede instituendas, & non facile praetermittendas.

2. Motus versus haec loca congestorius praeoccupetur
   1) per laxationes subinde instituendas.
   2) per essentiam alexipharmacam Stahlii cum mixtura tonico-neruina coniunctam & anniuersaria periodo recurrente exhibitam, cum regimine leniter diapnoico, per motum corporis voluntarium promouendo.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In angina *notha* & magis *mucosa* adhiberi possunt resoluentia *penetrantiora*, e. g. rad. ari, helen. pimpinell. alb. bardan. vincetox. Herbae nonnihil aromaticae, lign. sassafr. guaiac. gummi galban. sagapen. myrrh.

2. Aluus autem in illa mucosa constitutione non tam aperta seruanda, quam potius *purganda* est, e. g.

Recip. MP. de succin. Craton. scrup. I.
Resin. jalapp. gr. V-VI.
Extract. trochisc. alhandal. gr. II. III.
M. f. pilulæ.
Mercur. dulc. quoque locum habet.

3. Rob *dianucum* in mucosa angina, in sanguinea autem magis rob *diamoron*; in vtroque casu fungus sambuci conuenit.

4. *Venæ sectio particularis*, sub lingua nempe instituta, si vniversali nondum præmissa administratur, duo grauia incommoda parit...
1) vel enim, quod sæpe contingit, sanguis sufficiente quantitate non emittitur, ob vasa minus capacia, & sic adfluxum vehementiorem adfert, omniaque deteriora reddit.
2) Vel fluxus si satis procedit, vix vllo remedio potest sedari, qua ratione æger viribus exhauritur, & febres facile lentescentes subsequuntur.

5. *Venæ sectionem generalem* in pede instituere, ad reuulsionem quidem maioris efficaciæ deprehenditur, quam illa, quæ in brachio administratur; ob tenacem autem aliorum consuetudinem nonnumquam conniuendum est.

6. Venæ sectionem quando *inquietudo* & crebra iactatio corporis excipit, *frictiones* fortiores in pedibus & *pediluuia* conueniunt.

7. Ne error in *gargarismatibus* committatur, duo simul coqui possunt: vnum e discutientibus & demulcentibus; alterum e solis adstringentibus paratum. Hac enim ratione sub initium vel nulla, vel tantum exigua portio decocti adstringentis alteri immisceri, sensim vero sensimque augeri potest, e. g.

Recip. rad. irid. Florent. drachm. III,
helen.
caryophyllat.
althææ ana vnc. semis.
herb. saluiæ.
bellid. min.
hyssop. flor.

flor. chamomill. ana man. semis.
caricar. ping. num. IV.
Coq. in aqua simplice q. s. colaturæ add.
Rob diamoron.
Alb. græc. ana drachm. III.
Nitri crystallisat. vnc. semis.

Item

Recip. Rad. bistort.
tormentill. ana vnc. semis
herb. prunell.
pyrol. ana manip. I.
gallar. drachm. I.
coq. in aqua communi & colaturæ addatur pro re nata minus plus aluminis crudi.

8. Ratione *adplicationis* sequentia obseruanda sunt.

1) Caueatur ne æger sub iniectione supinus iaceat, sed antrorsum quodam modo caput inclinet, vt infusum cito possit refluere.

2) Chirurgi monendi sunt, ne gargarismata cum impetu, vt moris est, iniiciant, vtpote quo pruritum & ardorem faucibus inferunt. Modeste adhibita æque bene penetrant.

9. *Nitrum* sensum ardoris egregie demulcet, saliuam in consistentiam submucidam coagulat, & sic subitaneam illius siccitatem impedit, insuper leni sua acrimonia abstergendi simul efficaciam præstat.

10. *Sal commune* ad morbos faucium etiam conducit, nam acrimonia sua insigni, in ore detenta, adfluxum saliuæ prouocat, & sic humectationem oris inducit.

11. *Album græcum* ad ardorem demulcendum specifica & egregia sane virtute præditum est. Hinc non solum hic præstat, quod vulgaria gargarismata præstare non possunt, sed etiam in internis ardoribus intestinorum, & inde inducto *ileo*, egregiam mitigationem adfert.

12. *Terra catechu* in repentino anginæ casu, vbi ad coctionem, qua pleraque vegetabilia indigent, tempus non conceditur

tur eximium edit effectum adstringentem, aqua soluta & adplicata.

13. Sic etiam *radix bistortæ* ad repentinas stases dissipandas egregiam habet efficaciam.

14. *Galenus* refert de quodam per insomnium edocto, vt in angina pertinaci vteretur succo *lactucæ*, & quod illo vsurpato conualuerit.

15. *Puluerulenta*, nisi tenerrima, & lactis instar liquoribus innatent, non habent locum: faucibus enim adhærent, & titillando irritant.

16. Ob exquisitum hunc sensum faucium abstinendum etiam est ab omnibus istis, quæ eas magis adfligere possunt: quo pertinent omnia acria, acida valde adstringentia, essentiæ feruidiores, aromaticæ, resinosa & peregrina balsamica, saturnina, terræ bolares, item cortex cascarillæ, quæ ob acredinem suam adflictas fauces magis adficit.

17. Ad motus congestorio-dolorificos aliquo modo mitigandos remedia *sedatiua* omnino, sed parca dosi & cum aliis tutis remediis adhibere licet, v. g. MP. de cynoglossa sub pulueribus temperantibus; semen papaueris, semen cardui mariæ sub emulsionibus; syrupus papaueris rhæados & diacodyum *Montani* sub formulis lenientibus exhiberi possunt: *opiata* vero in tali casu plane excludenda sunt.

18. Ab *emollientibus pure* adhibendis, abstinendum quoque est, strangulationem enim, secundum *Foresti* obseruationem, inducere valent, maiorem adfluxum inuitando. Hinc in gargarismatibus cum neruino - discutientibus hic copulari debent.

19. In *epithematibus*, extrorsum adplicatis, maiorem vsum præstant, relaxando poros, vt humores introrsum congesti, reuocentur.

20. *Salia vrinosa*, e. g. spiritus salis ammoniaci, exiguam hic adferunt opem: *maiore* enim copia adhibita, irritantem edunt effectum; *minore* autem dosi nihil notabile præstant.

21. *Sup-*

21. *Suppuratio*, (quæ in angina *notha* frequentius contingit quam in *vera*) quo magis impediri poteſt, eo melior ſucceſſus ſperandus: illa enim ingentes inuoluit dolores, & tumorem ita auget, vt intra 4 - 5. dies ne potulenta quidem deglutire queant; quo tempore miſeri ineffabili ſiti anguntur, quam tamen ob deglutiendi impotentiam, reſtinguere non poſſunt.

22. Si ſtaſeos diſcuſſio poſt quartum, ad ſummum, diem non contingit, & hinc illius reſolutio non magis exſpectanda eſt, tum adſtringentia e gargariſmatibus ſunt ſegreganda & lenientibus tantum ac emollientibus vtendum eſt.

23. Ad ruptionem apoſtematis promouendam nihil tentandum eſt: per ſe enim intra 4 - 6. dies, cum effuſione materiæ albicantis, ſubſequitur. Cauendum proinde eſt ab ambiguo, immo ſubinde temerario illo conſilio, quod per *vomitoria* ruptionem promouere commendat. Immisſio candelæ cereæ, quam nonnulli ſuadent, eſt quidem tolerabilior, non caret tamen difficultate.

24. In angina febribus acutis ſuperueniente non negligenda eſt genuina febrium methodus, vbi ſimul pulueribus antifebrilibus *camphora* immiſceri poteſt ad gr. III. pro doſi, quæ inter deglutiendum aliquid opis adfert partibus inflammatis.

25. Præcipue videndum eſt, ne diaphoreſis deficiat, alia enim ratione humores per impetuoſam congeſtionem ad fauces copioſius feruntur. Hinc decocta dilutiora, reſoluentia & diureſin adiuuantia ordinari poſſunt ex rad. cichor. ſcorzoner. leuiſt. herb. veron. ſcord. chærefol. flor. ſambuc. raſur. C. C. & hordeo excorticat.

26. Cauendum autem eſt a capitali illo errore, hunc morbum ſymptomaticum in febribus, cum *ſudoriferis* tractare.

27. *Bufo* in vino aduſto ad putredinem quaſi maceratus, &, euaporato ſpiritu, reſiduum aqueum magma cum linteo vertici calide adplicatum, in angina febribus petechialibus accedente, leuamen præſentaneum adferre dicitur.

28. In *Holsatia* bufonem *viuum* in ore detinent, qui ibidem moritur, ægro postea conualescente.
29. Quæ circa *bronchotomiam* obseruanda sint, ex tabula chirurgica de operationibus in collo edisci possunt.
30. Denique prophylaxis, sub *methodo* commendata, quam maxime obseruetur: solet enim hoc malum vel anno revertente, vel alia occasione, facile recrudescere,

TABVLA XXXI.
DE
TVSSI.

I. DEFINITIO.

Tussis est exspiratio vehemens & sonora, cum partium musculosarum exspirationi potissimum destinatarum, thoracis, laryngis, lumbarium & abdominis motu spastico facta, quo motu discussorio & elisorio principium vitale materiam aliquam molestam euacuare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Tussis est vel *humida* vel *sicca*.
2. Vtraque vel vere *pectoralis* exsistit, vel per *consensum* tantum pectus adficit; illa *idiopathica*, hæc autem *symptomatica* seu *consensualis* dici meretur.
3. *Consensualis* hæc ipsi tandem pectori incumbere solet, vt *complicatus* denique adfectus inde oriatur.
4. Tussis *symptomatica*, seu *consensualis*, est
   1) vel *catarrhalis*, quæ coryzam habet sociam, strictiore sensu, grauedinem, maxime *branchum*, aliquando etiam tonsillarum tumores. In hac tussis specie nulla fit insignis euacuatio, præter ea ad modum vehemens seu *ferina* est, & salsum infert saporem, iunctæ sunt sternutationes, horripilationes; & non raro febris catarrhalis

lis accedit. Sentitur titillatio in larynge, & descensus materiæ cuiusdam in fauces: tempore nocturno sæpius exacerbatur: Gustus læditur & adpetitus prosternitur.

2) Vel *hypochondriaca*, quæ exoritur

a) Aliquando a *stomachi* vitiis: vnde tussis *stomachalis sicca* vocatur, quæ tamen *humida* euadit, quando duratione sua pulmones in consensum trahit.

b) Aliquando ab *hepatis* scirrho, vnde tam hecticis quam hydropicis familiariter euenit.

5. Tussis ab *internis* caussis pendens, bene distinguenda est ab illa, quæ ab *externis* concitatur, *vid. caussæ.*

6. Tussis *humida* & *sicca* differunt

1) Subiectorum & caussarum diuersitate. *conf. subiecta & caussæ.*

2) *Sicca* diuturnior, & coniuncta est cum dolore capitis, pectoris & dorsi. Præter ea facilius quam humida recurrit.

3) Nulla humiditate conspicua est, nisi vel incalescentia febrilis, vel saniosa materia; vel aëris constitutio catarrhalis concurrat.

7. Tussis *stomachalis* per consensum orta, dignoscitur e copioso lento sputo, post pastum se se exserente, & vomitionem prouocante, dolore, vel ad minimum titillatione, in scrobiculo cordis. Hæc stomachalis *humida* differt a stomachali *sicca*, de qua superius dictum est.

8. Tussis reliqua *hypochondriaca* ab aliis discernitur

1) siccitate effera & vehemente, vocem satis illibatam relinquente, vel ad summum sicca quadam raucedine adficiente.

2) Augmento illius post pastum & motum, præcipue adscensorium, item post potum largiorem vel frigidum.

3) Maiore tolerantia aëris frigidi, per quem ita non exacerbatur, vti tussis *pectoralis.*

4) Sensu concussionis hypochondriorum sub tussi vehemente, & dolore grauatiuo in regione iliaca.

9. Tuſſis *habitualis* a *phthiſica ſicca* dignoſcitur
   1) ex inſigni humiditate.
   2) Ex materia non ſanioſa, nec ſanguineis ſtriis mixta, ſed pulpoſa, virideſcente, & per plures interdum dies prodeunte. Praeter ea
   3) In *habituali* nulla tabida conſumtio occurrit;
   4) Neque tam inſignis exacerbatio ab opiatis, phthiſicae tuſſi inimiciſſimis, ſentitur.
   5) *Habitualis* notabile leuamen a mediocriter purgantibus nanciſcitur, phthiſica nullo modo.
10. Denique tuſſis plurimum etiam differt ratione *aetatis* & *temperamenti*.

III. *SIGNA.*

1. Signa tuſſis generaliora ſatis ſunt manifeſta.
2. Iungitur plerumque raucedo, & occurrit vel cum vel ſine copioſa muci excretione.
3. Signa ſpecialia diagnoſtica ſub *differentia* iam indicata ſunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Tuſſis non cuilibet aetati & ſubiecto communis, ſed infrequentior & rarior eſt quam prima perpenſione iudicamus. Ex multis enim, qui eisdem iniuriis aëris expoſiti ſunt, pauciſſimi tuſſientes obſeruantur. Huic accedit, quod non ita pauci reperiantur, qui tuſſim re vera per totam vitam numquam experiuntur.
2. Tuſſis *ſimplex idiopathica*, ab *internis* & quaſi domeſticis cauſſis exorta, non ſolum *humida*, ſed etiam *ſicca*, nec non *ferina*, aetati iuuenili, & conſtitutioni plethoricae propria eſt.
3. Tuſſis *catarrhalis ſymptomatica*, & ab *externis* cauſſis orta omnibus fere aetatibus, maxime tamen ſenili, impendet.
4. In ſpecie tuſſi *ſicca* ſuccumbunt:
   1) Iuuenes floridae conſtitutionis, habitus corporis ſiccioris & ſtrictae texturae.
   2) Aetas virilis & ſenilis e praegreſſa adſuefecta diſpoſitione, item

item ex hæmorrhoidum vel mensium regestione & ventilationum sanguinis adsuetarum neglectu.

3) Male conformati, gibbosi, scrofulosi.

4) Calculis bronchialibus vel nodis pulmonum scirrhosis obsessi.

5) Quibus scabies repulsa vel variolæ male tractatæ fuerunt.

5. *Humidæ* autem tussi magis obnoxii sunt homines phlegmatici, sanguinei, qui

1) Habitus corporis succulenti, catarrhosi.

2) Otiosi præcipue, & sensibiles delicatuli, qui ab aëre humido-frigido autumnali refrigerationem colli & pectoris incurrunt.

3) Qui consuetas venæ sectiones vel scarificationes neglexerunt,

4) Qui spiritu vini vel acidis abutuntur.

5) *infantes* maxime quidem obnoxii sunt tussi *stomachali humida*, quando autem dentitionis labor diu continuat, tussis *sicca* ipsis familiarior est.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa tussis *pectoralis idiopathicæ* est stagnatoria congestio humorum circa pectus, modo hæmoptyicam excretionem respiciens, modo scirrhosis collectionibus vestigia legens; prior species, quia sanguis ad exitum non peruenit, simplici oppletione angustiam inducit, & per vices ægrotum exercet; posterior magis continuo adfligit, infarctum enim, intra vesiculas pulmonales collectum, resoluere & discutere intendit.

2. Nonnumquam sub hac congestione, in primis in tussi *ferina, tenuis* & *acris* portio humorum arripit teneras pulmonum membranas & neruos, eoque ipso vehementiorem tussim prouocat.

3. Caussæ *concurrentes externæ*, quæ in descriptione *subiectorum* nominatæ sunt, symbolam suam etiam contribuunt, & partim lapsu irritante vlteriorem adpulsum versus pectus prouocant, partim spasmodica strictura, quam vicinis partibus inferunt, refluxum sanguinis impediunt,

unt, & hoc modo secessionem materiæ mucidæ promovent, e. g. acida, potus frigidus, pectoris & capitis refrigeratio.

4. His concurrentibus causfis omni iure etiam adcensentur remedia *expectorantia*, præcipue *iuiubæ* & *sebesten*, quæ humores versus pectus propellunt.

5. Caussa tussis *hypochondriacæ* est vel obstructio aut induratio hepatis vel vitium stomachi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Tussis *idiopathica* pectoralis, quando adhuc *recens* est, frequentissime sine medicamentis, solo motu discussorio vel ventilationibus sanguinis, perite institutis profligatur.

2. Quando autem iam *habitualis* facta est, pertinacissime se gerit: Licet enim imperitum sit, illam pro phthisica statim tussi pronunciare, periculum tamen subest, ne tandem erosionem pulmonum inducat.

3. Tussis sicca iuuenum diuturna merito suspecta est, fomenta enim hæmoptyseos & phthiseos inuoluit, & in hæc etiam non raro transmigrat.

4. Abit interdum sicca hæc in tussim *ferinam*, quæ vix ad se redire, vel spiritum recipere possunt ægri.

5. Tussis vernalis mitior est, & facilius etiam tollitur, quam autumnalis.

6. Tussis *periodica*, quæ statis temporum mutationibus repullulare consueuit, quando iam emanet, nec alia euacuatio siue a natura, siue ab arte substituitur, varios incommodos habet successores e. g. adpetitus & digestionis vitia, catarrhos suffocatiuos, paralyticos adfectus.

7. Tussis antea humida, quando in siccam repente commutatur, nihil boni portendit.

8. Tussis *hypochondriaca sicca* vehemens, frequenter cedens & recurrens, aut noctu exacerbari solita, merito suspectam reddit scirrhosam, in primis in hepate, siccescentem constitutionem; & quo magis certis horis se se exserit, eo certius obfirmatam visceris alicuius obstructionem

indi-

indicat. Hinc prognosis ipsius non est dissimulanda.

9. Hoc periculum augetur, si viscerum abdominalium labi superuenit vitium pulmonum, & ita morbus fit complicatus.

10. Tussis stomachalis, grauis & diuturna infantum, atrophiam vel præsentem vel futuram indicat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Tussis pectoralis.*

1. *Humida.*

1) Ad humorum adfluxum a pectore deriuandum exhibeatur purgans aliquod, satis quidem sensibile, a vehementia tamen alienum: in hunc finem laudantur MP. de succino *Cratonis*, de ammoniaco *Quercetani*, extractum panchymagog. *Crollii*, mercur. dulcis, resina ialappæ, trochisci alhandal.

2) Deinde materia catarrhalis ad euacuationem præparetur.

a) Quando *simpliciter* est *mucosa*, tum exhibeantur resolventia & discutientia catarrhalia, e. g.

α) *Radices* vincetox. pimpinell. alb. helen. ari, irid. Florentin. aristoloch. vtriusque, gentian. rubr.

β) *Herbæ*, hyssop. marrub. alb. centaur. min. capill. vener. epithym. cuscut. tussilag. scabios. roris solis, veronicæ.

γ) *Gummi-resinæ* e. g. ammoniac. galban. sagapen, benz.

δ) *Semina* anisi, foeniculi, cumin.

ε) Ex *compositis* huc faciunt essent. alexipharmaca *Stahlii*, essent. lign. sassafras, syrup. de erysimo *Lobelii*, de prasio, capilli veneris, tincturæ alcalinæ e. gr. antim. tartari.

b) Quando autem *viscida tenacitate* peccat, incrassetur potius, & in pulposam volubilem consistentiam redigatur; id quod præstant rad. liquiritiæ & illius succus, gumm. Arabic. tragacanth. cerasor. passulæ, ficus,

cus, amylum, flor, ſulphur. balſam. ſulphur. cum oleo amygd. dulc. parat.

c) Si vero materia *tenuis* & *acrimonia* irritante prædita eſt, obtundentia in vſum veniant, e. gr. emulſiones, decocta hordei, auenæ, cum rad. polypod. vel althææ parata. Item mucilag. ſemin. pſyllii, cydoniorum, gelatinæ, pinguia & oleoſa, oleum amygdalar. dulc. ſperma ceti, abſorbentia marina.

3) Vſui horum reſoluentium & præparantium *laxantia* ſubinde interponantur, vel, in tusſi præcipue habituali, iisdem coniungatur.

4) *Motus conſuetudinis* ſi, ſublata materia, cedere recuſat, ſopiatur anodynis correctis, præcipue MP. de cynogloſſa.

5) Denique, ad tonum in pulmonibus reſtaurandum, propinetur mixtura tonico-neruina *Stahlii*: conducit etiam eſſent. ſuccini, & ſpecifice aqua veronicæ vinoſa.

2. *Sicca*.

1) Hic lenisſimæ tantum laxationes, præcipue rhabarbarinæ, præmittantur.

2) Deinde, ad ſanguinem ſtagnantem a pectore diſcutiendum, propinentur infuſa ſeu decocta ex herbis veronic. tusſilag. heder. terreſtr. ſcabioſ. ſuccis betonic. capill. vener conſolid. ſaracen.

3) Sub horum internorum vſu *pediluuia* ſubinde adhibeantur.

4) Denique mixtura tonico-neruina *Stahlii*, & aqua veronicæ vinoſa continuata egregium vſum præſtant.

5) Si ſuppresſio menſium vel hæmorrhoidum in cauſſa eſt, iuſta methodo in ordinem redigantur.

6) Si ſcirrhus pulmonum, vel ipſorum cum pleura concretio, hanc tusſim ſiccam prouocat, confert ſolum methodus priuatiua.

3. Tusſis *phthiſica* quomodo tractanda ſit, videatur tabula de *phthiſi*.

B. *Tuſ-*

B. *Tussis hypochondriaca.*

1. Quando vitium *hepatis* ſubeſt, niſi illi conſulatur, tusſis numquam tollitur. Hinc adfectum primarium, non vero adeo ſymptomaticum, reſpicere conuenit: methodum & remedia exhibet *tabula de infarctu hepatis*, qua ſimul difficultates, quæ hoc negotium circumſtant, adnotatæ ſunt.

2. Si vero tusſis hypochondriaca a vitio *ventriculi* dependet, conſideretur, num ſicca vel humida exſiſtat.

 1) *Sicca* quando adparet, non tam in ventriculo, quam circa eumdem vitium hæret; & hinc motus ſanguinis congeſtorii in vena portæ reſpiciantur, & conueniente methodo tractentur. *Conf. tabul. de malo hypochondriaco.*

 2) Stomachalis *humida* pectus per conſenſum adficit & hinc *ſtomachico-pectoralis* dici meretur: mucus enim, qui in faucibus hæret, & ſcreatu magis quam tusſi per diem excutitur, ſecundum veri ſimilitudinem ex ipſo œſophago adſcendit, & leuem talem tusſim ſuſcitat; nocturno autem tempore, quo hæc excretio ceſſat, facile aliquid in aſperam arteriam defluit, quod mane iterum eliditur. Hæc ſequente methodo tractetur.

  a) Laxationes leniores cum rhabarbaro, ſale Anglicano, magneſia alba præmittantur, & interponantur.

  b) Deinde adhibeantur remedia, quæ viſcoſas impuritates a prima coctione pullulantes reſoluunt; quo intuitu egregie ſe gerit eſſent. pimpinellæ albæ, gentianæ rubr. vel in phlegmaticis eſſent. helenii, item coſtus verus parua quantitate maſticatus & deglutitus: in cibis conducunt piper, zingiber, ſinapi, coriandrum, armoracia, hauſtus ſpiritus vini, cubitum eundo, *vid. cautel.*

  c) Miteſcente notabiliter adfectu eſſentia ſuccini, vel in feminis liquor. C. C. ſuccinatus propinetur. Commodum etiam effectum exſerit mixtura polychreſta *Stahlii.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ sectiones* in plethorica corporis constitutione, quando tempestiue instituuntur, impetum morbi magnopere frangunt; immo ipsam phthisin arcere, & corruptorium illius vlcerosum effectum diu sane retardare valent: Largius autem instituendæ sunt, ne parcior emissio, in primis in brachio celebrata, maiorem sanguinis adpulsum & oppressionem pectoris inuitet.

2. Magis autem necessaria est venæ sectio in tussi *sicca* quam *humida*; nisi hanc suppressiones hæmorrhagiarum naturalium vel artificialium præcesserint.

3. Tanto certius requiruntur in tussi venæ sectiones, quando recursus post aliquam remissionem cum impetu quodam pectus & pulmones obruit.

4. *Scarificationes* antea adsuefactae, postea autem neglectae, repetantur.

5. *Purgantia*, vti in tussi *humida* praesentioris sunt effectus, ita in *sicca* minus tuto adhibentur; talis enim materia, quae *fortiter* educenda esset, in illa non reperitur; sufficiunt lenes laxationes.

6. *Sudationes* & *regimina sudorifera* in tussi nullum habent vsum, nisi vltimo loco, sublata nempe materia & placato motu, quo temporis puncto, ad humores per vniuersum corpus aequaliter distribuendos, & materiæ serosae ventilationem, adhiberi possunt.

7. In *simpliciore tussi* paucis medicamentis opus est: incidentia enim & materiam ad euacuationem praeparantia cum laxantibus, vniuersum saepe negotium absoluunt.

8. Neque conuenit commotiones tussis humidae non adeo vehementes, sopire, quia non sunt periculosae: Quando autem motus tales contumaces sunt, & adfluxus vel nimius, vel paucior *acris* adest, sopientia, praemissis praemittendis, locum habent, e. g. MP. de cynoglossa, diacodium Montani recte praeparatum, quod vehementius est, quam MP. de cynoglossa.

9. Ad discussionem expediendam minime conueniunt elixiria calida, olea destillata, balsam. sulphur. anisat. salia

vola-

volatilia oleosa, tincturae bezoardicae, infusum *Iuelis* e zedoar. sale ammoniac. flor. sulphuris, croco, &c.

10. In chronicis pectoris adfectibus *simplicia absorbentia* & terrea tenacem mucum magis augent quam resoluunt; *marina* autem, cum *acido* saturata, vsum praestant.

11. *Squilla* prudenter & modeste vsurpata, in chronicis mucosis malis humores ad euacuationem egregie praeparat. *Conf. Stahlii dissert. de pectoris adfectibus.*

12. *Expectorantia* vulgato abusui obnoxia, adfluxum humorum ad locum adfectum augent, congestionem seu decubitum maiorem reddunt, & potius *per* pectus, quam *ex* pectore (non secus ac purgantia per intestina) euacuant. Hinc in tussi humida, praecipue habiutali, nisi vsus illorum breui abrumpatur, & resoluentia vel interponantur, vel statim subiungantur, phthiseos periculum faciunt, in *sicca* autem tussi certius & citius eamdem inducunt. De *glycyrrhiza* in specie notandum, quod spissitudinem non tenacem, sed mollem & pulposam faciat, & hinc prae aliis dulcibus expectorantibus eligenda sit, abstinendum autem a nimio & diuturno illius vsu, alias materia augetur: in praesens tantum vsurpanda, & tunc discussio iuvanda est.

13. *Nitri* moderatus vsus ad expectorationem illius portionis, quae in pulmonibus iam haeret, plus sane valet, quam vulgus crediderit. Vnde salutariter ad modum iunioribus calidis, in primis tussi sicca laborantibus, ad eumdem scopum & orgasmum sanguinis temperandum, exhibetur.

14. *Febricula* quando tussi accedit, vel qualiscunque inquietudo, & adpetitus decrementum, tum absorbentia cum acido subtili saturata & nitro remixta vsum habent.

15. Quando tussis a *scabie retropulsa* dependet, interne sulphur & mercurius dulcis moderato vsu laudari merentur,

16. *Aqua veronicae vinosa*, quae post digestionem per 8 - 10 - 12, dies destillando ita parata est, vt spiritum vini dilutissimum exhibeat, egregiam habet efficaciam discutientem,

& in recentiori tum hectica, hypochondriaca, tum pectorali phthisica tussi mirificas subinde virtutes exserit, si mane & versus somnum ad vncias II. sumitur, & vsus illius per aliquod tempus continuatur.

17. Ad irritationes placandas *opium* meritò damnatur: *cortex* autem *cascarillæ* vt egregium pectorale discutiens pariter ac sedatiuum se commendat, si reliquis iusto tempore subordinetur, *Conf. num. 8.*

18. *Extractum tabaci*, per diuturnam coctionem præparatum, tussim pectoralem, non æque autem hypochondriacam, citius sæpe, quam expedit, sedat. Hinc circumspecte exhibendum est: materiam enim circa pulmones hærentem resoluit quidem, & motum corrigit, adfluxum autem humorum non cohibet, vnde periculum suffocationis in vehemente pectoris infarctu adfert; dextre autem propinatum, vnica sæpe dosi ad grana tria vel quatuor exhibita, admirandum edit effectum, & ipsam adeo *chronicam* tussim profligat.

19. *Sulphuris* vsus in adfectibus pectoris catarrhalibus præmissis præmittendis, non reiiciendus est: interne satis efficaciter exhibetur in forma pulueris, florum, aut in oleo amygdalarum dulcium solutum, in forma autem balsami dicti, cum quocumque oleo destillato, ambiguus est effectus. *Vid. num. 9.*

20. *Externe vapor florum sulphuris* halitu attrahi solet, sed longe commodior, & satis euidente efficacia huic par est *fumus antimonii* in crucibulo, sufficiente ignis impetu, fusi; cuius effectus in cohibenda non solum simpliciore, verum etiam suspecta, vlcerosa pectoris tussi, plus semel confirmatus est.

21. *Humidæ* tusses non promiscue & æqualiter totos pulmones occupant, sed satis frequenter & sensibiliter ex vno saltem latere adscendunt: in tali tussi intemperantia conatus excussorii ab ipsis ægris sæpius fouetur, & hac ratione tussis magis excitatur: hinc a voluntaria tali intemperante tussi serio dehortandi sunt.

22. Tussis

22. Tusſis *ſtomachalis*, immo *ſtomachico-pectoralis humida*, licet vehemens ſit, non raro tamen feliciter intra aliquot dies profligata eſt per vſum ſpiritus vini, propinando verſus ſomnum 2-3. cochlearia: tanto certior autem eſt effectus, ſi homines tales potui ſpirituum ardentium non ſunt addicti, & tusſis pure ſtomachica exſiſtit.

23. *Oleum aniſi*, licet ad pectoris adfectus multis elogiis commendetur, referendum tamen eſt ad calida illa, quorum *num.* 9. mentio facta eſt. Hinc, niſi ſumma circumſpectione adhibeatur, phthiſicis, hecticis, febrilibus accidentibus viam ſternere poteſt.

24. *Incraſſantium* vſus in hiſce adfectibus ſemper ſit moderatus & rationalis: ante omnia diſtinguatur incraſſatio *volubilis, pulpoſa* ab altera *tenaci mucoſa*; hæc multo peior eſt & excretionem impedit, qualem effectum edunt *ſaccharata*, immo etiam *mellita*; illa autem mobiliorem conſiſtentiam conciliat, & interdum neceſſario requiritur; remedia quæ hoc præſtant præcipue ſunt *emulſiones* ſatis ſaccharatæ, & præ omnibus aliis *glycyrrhiza*, cui *ficus* ſubiungere conuenit. *Conf. num.* 12. *& methodus.*

25. *Eſſentia alexipharmaca Stahlii* ſucceſſum expectorationis ad modum praeſentem ſaepisſime exhibet; quam proinde & *nitrum*, pro optimis & ſecuris expectorantibus habemus. *Vid num.* 12. *&* 13.

26. Pectus externe *vnguinoſis* illinere, non omni quidem caret efficacia, praecipue in teneris & ſucculentis; quando autem febrile quid concurrit, minus tuto peragitur, ob pororum obſtructionem; & inflammatorio-ſuppuratorias congeſtiones hinc metuendas.

27. In tusſi *habituali* minime omnium expectorantia conducunt: In hac enim ſana ratio dictitat, quod tantum materiae, quantum quotidie excernitur, diu in pulmonibus haerere non potuerit: conuenit potius ventilationes ſanguinis iuſto tempore inſtituere, euacuationes feroſomucidas catharticas tolerabili quantitate & motu adminiſtrare, & pro circumſtantiarum ratione repetere; tandem

vero alexipharmaca, diaphoretico-diuretica subiungere, & de reliquo tempus aliquod respirandi naturæ subinde concedere, ne medicationibus adsuescat.

28. Ante omnia ex vsu erit, in eiusmodi casibus habitualibus languentem admonere, vt notabili subleuatione contentus sit, nec plenam restitutionem impatienter adfectet.

29. Tusses etiam *infantum* & *puerorum* euacuantibus catharticis expugnare, non sine fundamento *Sydenham* commendauit; melius autem est aliquoties tantum euacuationes instituere, quam in crebris purgationibus *curationis neruum* collocare,

30. *Traumatica* licet modice tantum adstringant, viscera & præcipue pulmones stringunt, materiam profundius infarciunt, & hinc malum notabiliter augent.

31. *Frigida* & *potus frigidus* materiam inspissant & illius excretionem opprimunt: potus vero calidus ad materiæ resólutionem & discussionem commode adhibetur.

32. *Cibi* condiantur antiscorbuticis e. gr. armoracia, nasturtio, sinapi; *acidi* fugiantur, & in pectoris morbis cautus sit *salium* vsus, tam medicus quam diæteticus.

33. Sensibiles sedulo sibi caueant a *refrigeratione* capitis, pectoris, & pedum; item a subita permutatione aëris calidi & frigidi, & denique ab *alui obstructione*.

TABVLA XXXII.
DE
ASTHMATE.

I. D*EFINITIO.*

Asthma est liberæ respirationis præclusio, modo ab atonia partium, modo ab humorum tenacium aut scirrhi pulmonalis concursu, modo a spastica, rigida & actiua contentione

tione originem ducens. Deriuatur ab ἀσθμάζω, anhelo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Asthma est

1) vel *defectiuum*, quod a neruorum labefactationibus dependet, & multum cognationis habet cum adfectu illo catarrhali seniorum, qui circa caput & fauces obtingit, cumque raucedine ac difficili respiratione coniunctus & in habitum deductus est.

2) Vel *actiuum* seu *spasticum*, hodie *conuulsiuum* dictum, vbi rigida & spastica contentione libera respiratio impeditur.

3) De asthmate *defectiuo* hac tabula, de *actiuo* infra agemus.

2. Asthma *defectiuum* est

1) vel *humidum*, quod cum humorum tenacium, in primis bronchiis inhærentium, notabili concursu se se manifestat.

2) vel *siccum*, vbi nulla excretio mucosa contingit.

3. Asthma in genere non est adfectus soli *pectori* proprius, sed etiam aliquando in *hypochondriis* sedem suam habet, & *dyspnœa hypochondriaca* vocari solet, quæ modo ante, modo post pastum, post motum corporis & nocturno tempore augetur; effectus tamen ipse in partes pectoris redundat, ob neruorum *recurrentium* cum negotio respirationis connexionem, de qua re notabile est *Galeni* de cane, his neruis interceptis, asthmatico facto, experimentum per *Louuerum* in actis Anglicanis repetitum.

4. Asthma raro *idiopathicum*, sed plerumque *symptomaticum*, nempe tussi valde humidæ, scirrhosis collectionibus & pulmonum læsioni accedens, reperitur.

5. Differt tamen asthma a *tussi*: datur enim asthmatica adfectio sine notabili tussi, præcipue in statu *sicco*.

6. Asthma ratione recursus paroxysmorum est

1) vel *periodicum*, quod certo per interualla tempore e. gr. circa æquinoctia,

2) vel

2) vel *vagum*, quod incerto tempore,
3) vel *diurnum*, quod dedie,
4) vel *nocturnum*, quod noctu,
5) vel *continuum*, quod absque intermiſſione adfligit.

7. Aſthma differt etiam *gradu*: quo reſpectu id, quod mitius eſt aſthma, vocatur *dyſpnœa*; ſummus autem gradus, quo ægri non niſi in lecto erecti decumbere poſſunt, *orthopnœa* adpellatur.

8. De aſthmate *ſpaſtico* ſeu *conuulſiuo* adhuc notandum eſt, quod quidem ſymptoma interdum reperiatur aſthmatis *defectiui*, ab hoc autem differat
1) repentina inuaſione,
2) frequente paroxyzante recurſu,
3) exitu breuiore, ſæpius funeſto.

III. *SIGNA.*

1. *Humidi.*
1) Sibilus vehementior & ſonus ſpumidæ quaſi ebullitionis.
2) Laborioſa, difficilis & breuis reſpiratio.
3) Anxietas præcordiorum, vt, quo ſe vertant adflicti, ſæpius neſciant.
4) Inſignis raucedo, vel ad minimum aſperitas vocis.
5) Concurrit plurimum tuſſis, quæ aliquid muci quidem excutit, ſed ſine leuamine, niſi aſthma plane temporarium & ipſius tuſſis ſymptoma exſiſtat, aut ab hac originem ducat.
6) Tempore autumnali frigido & pluuioſo hæc reſpirandi difficultas augetur.
7) Aluus magis magisque exſiccatur.

2. *Sicci.*
1) Humidus ſcreatus abeſt.
2) Reſpiratio eſt quidem difficilis, ſed non breuis, aërem enim hauſtum diutius retinent.
3) Sibilus & ſonus acutus, quando inſpirant, auditur.
4) Tuſſis non iugiter coniuncta eſt, bene vero in adfectu inueterato & quando ſcirrhi pulmonum ad exulcerationem tendunt, aut vera corruptio iam adeſt.

5) Ma-

5) Matutino & vespertino tempore magis adfligit.
6) Ab inspiratione aëris frigidi & a vaporibus acribus facile irritatur.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Humidi.*
1) Phlegmatici, otiosi & obesi facile hunc adfectum incurrunt.
2) Senili ætati, præcipue quando aliæ congestionum species incommode cessarunt, plus quam omnibus aliis obtingere solet asthma.
3) Iuniori ad modum ætati minus familiare est, nisi ab extraneis caussis inducatur, e. gr. vaporum, puluerum corrosiuorum, aëris frigidi, humidi &c. admissione scabiei, in primis siccæ, ferinæ vel aliorum capitis impetiginosorum inquinamentorum retropulsione, a variolarum aut morbillorum reliquiis in veram phthisin abeuntibus: item a caussis violentis externis, vitio hæreditario, morbo venereo, male curato, &c.
4) Qui consuetas sanguinis emissiones neglexerunt.

2. *Sicci.*
1) Homines strictioris habitus magis, quam quibus is laxior est, hoc malo corripiuntur. In primis
2) Iuuenes floridæ & plethoricæ constitutionis, qui ordinarie quidem otiosi sunt, nonnumquam autem vehementes corporis motus subeunt.
3) Hypochondriaci sinistre curati & scirrho viscerum aliaque labe laborantes.
4) Qui fodiendis & repurgandis metallis manus admouent.
5) Præcipue, qui ab euacuationum sanguinis consuetarum intermissione prægrauati sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussæ asthmatis *defectiui* cum tussis caussa plurimum conueniunt & ex iis, quæ sub *differentia* diximus, illustrantur.
2. Nempe asthmatis caussa *continens* est materia mucido-viscida circa pectus copiosius collecta.
3. Caussa *antecedens* & *concomitans* est flacciditas texturæ pulmo-

 mo-

monalis membranaceæ ex prægressis pectoris congestionibus & neruulorum, non tam intercostalium, quam pulmonalium; vnde paucis momentis talis humorum adfluxus contingit; quod fieri nonpossset, si nerui illi in debito tono seruarentur,

4. In grauiore autem & insolito asthmate nerui etiam intercostales, pulmonibus propinquiores in consensum trahuntur.

5. Cum his omnibus in asthmate præcipue *sicco*, tamquam caussa *primaria* conspirat plurimum actiua humorum versus pectus congestio, euacuationi hæmoptyicæ destinata.

6. Caussæ *occasionales* & *aduentitiæ* sunt:

1) Euacuationes sanguinis naturales suppressæ, vel artificiales neglectæ.
2) Tussis humida deprauata.
3) Flatulentia anoterica.
4) Mutatio vitæ generis laboriosi in otiosum.
5) Mala pectoris conformatio & gibbosa.
6) Concretio pulmonum cum pleura.
7) Puluerulenta per respirationem intra pulmones hausta, a quibus collectio scirrhosa, immo tophacea induci potest.
8) Halitus mercuriales, arsenicales, saturnini & subtiles orgastici.
9) Diuturnæ refrigerationes.
10) Oedemata retropulsa,
11) Abusus opiatorum in tussi præmature consopita.
12) Abusus spirituosorum.
13) Hydrops ascites.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Asthma generatim est adfectus valde pertinax, præcipue in annosis, gibbosis & polyposis, vbi immedicabilem sæpe contumaciam induit.

2. Inualescens iunioribus minatur scirrhos, suffocationes pectorales, immo si materia in bronchiis hærens acrimoniam concipit, pulmonum exulcerationem & phthisin indu-

inducit; quo caſu ne ſeniores quidem a phthiſica hac exulceratione liberi ſunt.

3. Aſthma in corpore ſtricto peripneumoniam, in laxo & humido facile cachexiam aut hydropem inducit.

4. Mitigatum aſthma ob diætæ errores facile recrudeſcit.

5. Difficilius curatur aſthma abſente, quam concurrente tuſſi: hæc enim quando non adeo enormis eſt, excretionem materiæ aliquo modo promouet.

6. Hæmorrhoides aſthmati ſuperuenientes malum notabiliter ſæpius mitigant; id quod eo certius contingit, ſi adfectus ab earum ſuppreſſione ortum traxit.

7. Vbi materia valde tenax & pauca exſiſtit, ibi pertinaciſſimum eſt aſthma cum concurrente phthiſi.

8. Iuniores aſthmatici, qui vel a retropulſione ſcabiei & impetiginis, vel a variolarum reliquiis in hoc malum coniecti ſunt, certo tandem in phthiſin transmigrant.

9. Aſthma *ſiccum* inueteratum, raro funditus tollitur, ſi autem in tuſſim ſiccam mutatur, ſpes melior curationis adfulget.

10. Aſthmati *ſicco* diuturno cachexia, œdemata & hydrops ſuccedunt, in primis quando aſthma hocce nocturno potiſſimum tempore adfligit.

11. Scirrhus hepatis, vel etiam alia viſcerum labes quando cum aſthmate coniunctum eſt, malum vel inſanabile, vel curatu difficillimum reddit.

12. Aſthma hæreditarium numquam fere curatur.

13. Aſthmaticus ſtatus, febribus acutis ſuperueniens, omnino ſuſpectus eſt.

14. Orthopnœa quando accedit, plerumque breui tempore funeſta fit.

15. Aſthma venereum non niſi ſublato morbo primario, curationem admittit.

16. Qui gibboſi ex aſthmate aut tuſſi fiunt, ante pubertatem pereunt.

17. Quo magis attollitur pectus cum ſcapulis in aſthmaticis, eo periculoſior eſt ſtatus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Humidi.*

1. Huius medicatio partim congruit cum tusſi humida, partim ab illa differt.
   1) Conuenit
      a) materia copioſa vappida, hic etiam præſente;
      b) reſolutione materiæ.
      c) diſcusſione materiæ, ſeu potius motus illius, ne decubitus ad locum adfectum perpetuo contingat.
   2) Differt aliquo modo *euacuatione*: materia enim non ſolum reſoluenda, ſed & euacuanda atque excutienda eſt.
2. Hinc, præmiſſa laxatione, ad infarctus mucoſi reſolutionem exhibeantur remedia illa reſoluentia, quæ præcedente tabula indicata ſunt.
3. His per aliquod tempus continuatis, ad materiæ præparatæ euacuationem reſpiciatur.
   1) In robuſtis ac bene diſpoſitis natura ipſa huic excusſioni ſufficit.
   2) In aliis puluis nitroſus, verſus ſomnum exhibitus tusſim vehementem excitat, cuius ope materia ſoluta intra aliquot dies feliciter euacuatur, quo facto tusſis ſponte iterum euaneſcit.
   3) In aliis materia reſoluta per laxantia commodius eliminatur. *Conf. vbique methodus tab. præced.*
4. Denique miteſcente adfectu, *tonica* propinentur & congruum regimen prophylacticum præſcribatur.
   1) Scopo tonico inſeruiunt mixtura ex ſpiritu C. C. & tinctura antimonii tartariſata, eſſ. ſuccin. & lign. ſaſſafr. decoct. ex rad. gent. rubr. & herb. veron. heder. terreſt. hepat. nob. ſcord. ſem. fœnic. cort. citr. & cinnam. It. ſucci harum herb. cum tantillo balſam. Peruu. aut de Copaiua &c.
   2) Diæta ſit moderata, animus quietus, motus corporis ſufficiens. In primis reſpiciatur cauſſa illa, ex qua aſthma natum eſt, e. gr. ſuppresſiones hæmorrhagiarum

rum

rum naturalium, vel omisſiones artificialium. Aër frigidus & humidus fugiatur.

B. *Sicci.*

1. Huius tractatio cum tusſis ſiccæ methodo in genere prorſus conuenit, modo per plures dies medicatio continuetur, & venæ ſectio æquinoctialis inſtituatur. In ſpecie ſequentia notentur.

2. Quando aſthma ſiccum a retropulſis ſuperficialibus inquinamentis aut tumoribus dependet,

   1) Lenia laxantia ex mercurio dulci, extr. panchym. *Crollii* & MP. de ſuccin. *Cratonis* ordinanda ſunt.

   2) Materia retropulſa *corrigitur* per abſorbentia ſiue ſimplicia ſiue acidulata. *Expellitur* per decoct. ex rad. chin. ſaſſaparill. ſcorzoneræ, vincetox. herb. ſcord. fumar. lign. ſaſſafr. aut eſſ. alexiph. ſigillatim per modeſtum ſulphuris vſum, cuius aliquot grana, abſorbenti cuidam mixta, & ter per diem repetita, bene ſe gerunt.

3. Aſthma ſiccum ex *flatulentia* ortum per clyſteres & temperata ſtomachica tractatur.

4. Quando autem ſcirrhi hepatis vel lienis hoc malum ſuſtentant, methodo, in tab. horum adfectuum propoſita, vtendum eſt.

5. Si atonia pectoris in aſthmate ſicco potisſimum peccat, decocta ex ſpeciebus roborantibus proſunt.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ cautelæ *præcedente* tabula traditæ ſunt, illæ etiam in adfectibus aſthmaticis obſeruandæ commendantur.

2. In primis *expectorantia* in aſthmate, tanto magis *ſicco*, quouis modo fugiantur, quia adpulſus humorum, qui per illa ad pectus inuitatur, nihil certius, quam vlceroſo-ſanioſam corruptionem eius modi ſcirrhoſis collectionibus inducit.

3. *Vomitoria* non promiſcue, ſed tantum in aſthmate ſtomachali præmisſis incidentibus & reſoluentibus ſunt vſurpanda.

4. Ab *adſtringentibus, acribus* & vulgaribus *opiatis* abſtinendum eſt.

5. Quo magis adfectus est *chronicus*, eo potentiora resoluentia requiruntur. e. g.

1) *Rad.* imperat. angelicæ, petasit. aristol. vtriusque, zedoar. leuist. bardan. apii, dracunc. præcipue commendari meretur in asthmate humido rad. ari, in maiori etiam dosi & repetitis vicibus exhibita,

2) *Herb.* antiscorb. trifol. fibr. fumar. nasturt. beccabung.

3) *Ligna* antiuenerea, quaiaci, sassafr. iuniper.

4) *Sem.* ammios, dauci.

5) *Baccæ* iuniperi.

6) *Gummata* penetrantiora, nominatim gummi *ammoniac.* quod non solum resoluit, sed etiam per pulmones & aluum materiæ euacuationem quodam modo promouet.

7) Ex *composs.* spir. sal. ammoniac. vrinos. liqu. c. c. succ. in phlegmaticis, potiuncula *Brunneri* e gumm. ammoniac. vnc. semis, in acet. squillit. vnc. I. solut. add. aquæ veronic. vnc. II. ol. tart. per deliqu. gr. X - XII. sacch. vnc. semis.

6. Extra paroxysmum optima est medicatio: si autem suffocationis periculum vrget, blanda incidentia & expectorantia, inprimis vero sperma ceti in iusculo calido ægrotis exhiberi possunt.

7. *Venæ sectio* in asthmate *sicco*, nisi statim in principio paroxysmi instituatur, vel post octo dies *secunda* subiungatur, nil iuuat.

8. In asthmate senili & flaccida præsertim paralytode pulmonum læsione, atque aliis humidis pectoris constitutionibus chronicis egregie conuenit diuturnior vsus *aquæ veronicæ vinosæ* destillatæ, it. *aquæ hyssopi*: porro diæta vinosa, leniter aromatisata resoluentibus & balsamicis iungenda.

9. *Cinnabaris* antimonii, in aqua quadam asthmatica propinata, ab *Osvvaldo Kremsio* ad modum extollitur, & eius ope ægrum talem intra mensis spatium restitutum esse adseverat.

10. In subiectis humidis, *asthmate humido* laborantibus, adfluxus discutitur & pectus quodam modo roboratur per mo-

Nullum datur nobilius, praesentius, et probatius reme-
dium in omnibus fere Pectoris Vitiis, Balsam. ℥
Dos. ad gutt. V. vel Syrupo imprimis Violarum.
Gruling

modeſtam inſpirationem *fumi* ex *antimonio* fuſo adſcendentis.

11. *Baglinius* particulas *nitroſas* inter *arandum* reſpiratione attrahendas, aſthmaticis commendat; quod remedium politicum, ad placidum & continuum motum corporis impetrandum, non reiiciendum eſt.

12. Dantur exempla aſthmatica, in quibus conſtrictio humorum non ſolum verſus pulmones, ſed totum etiam caput contingit, vbi *tabaci vſus* mediocris, & quidem mane ieiuno ſtomacho adhibitus, ſubleuationem adfert.

13. *Segmenta pinea*, fornaci calefactæ impoſita, fundunt reſinam, cuius vapor, naribus attractus, in adfectibus aſthmaticis tuſſiculoſis ſenſibile leuamen aliquando attulit.

14. *Vrtica vrens* ſpecifice ſolet laudari, ita quidem vt vel in forma decocti vel quod melius, in ſubſtantia nempe radix, herba & ſemen ad ſcrup. I. luna decreſcente ſumatur. Solum ſemen eſt D. *Michaelis* ſpecificum.

15. *Fonticuli* & *veſicatoria*, ſuris adplicata, num aliquod leuamen aſthmaticis adferant, vlteriori experientiæ relinquimus.

16. Conferatur *Horlacheri* ſcriptum germanicum de catarrhis, quo fabulis anilibus contradicit, ac ſi in aſthmaticis talibus catarrhis aliquid *ex capite in cauitatem arteriæ aſperæ defluat.*

17. Quo magis *aſthma ſiccum* exſiſtit, eo conſultius curæ initium cum *venæ ſectione* in pede faciendum eſt.

18. *Scarificationes* & *hirudines*, locis hæmorrhoidalibus adplicatæ, etiam commendari merentur.

19. Vltimo loco adiicimus *caſum notabiliſſimum* in puero quodam 14. annorum, qui, quum aſthmate per integrum annum adfectus fuiſſet, inſigni hæmoptyſi tandem corripiebatur. Hæc ſanguinis reiectio, quæ fruſta coagulata continebat, per aliquot hebdomadum interualla aliquoties & tanto quidem impetu repetebatur, vt mortem ſingulis horis exſpectaremus, præcipue quum vniuerſum corpus ſumme extenuatum eſſet, & facies *Hippocra-*

pocratica conſpiceretur. Verum enimvero mox ſurgebat hic tabidus, edebat, dormiebat & intra menſis circiter ſpatium, vniuerſi corporis incrementa, non turgida, ſed ſolida & genuina capiebat. Quum vero exiguo hoc tempore corpus vere ſaginatum recuperaſſet, atque, præter aſthmatis conſueta incommoda non haberet, de qua re conquereretur, ſubito incipiebat lugere, atque ab omni cibo abſtinere, donec ſeptimo die exſpiraret. Facta cadaveris ſectione ne minima quidem pulmonum veſtigia reperiebantur, vaſa autem ſanguinea, in congeriem quaſi ſurculorum colligata, cum pleura concreta erant, & cor in ſuſpenſo tenebant.

TABVLA XXXIII.
DE
PALPITATIONE CORDIS.

I. D*EFINITIO.*

Palpitatio cordis eſt ſpaſtica cordis contractio, per interValla inſultans: quo vehemente, licet erroneo motu principium vitale vel abundantiam ſanguinis per ſinceram euacuationem imminuere, & ſimul craſin illius corrigere, vel collectionem ſcirrhoſam aut concretionem polypoſam abſtergere & remouere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Palpitatio cordis eſt
   1) vel *idiopathica*, quæ rarius occurrit,
   2) vel *ſymptomatica*, quæ aliis morboſis adfectibus ſupervenit.
2. Palpitatio cordis *vera* diſtingui debet a nudis fortioribus cordis commotionibus & ſanguinis orgaſmo; quæ incommoda ab improuiſo terrore & ira, vel a vehementibus

bus prægressis motibus corporis oriuntur & subito plerumque transeunt.

III. *SIGNA.*

1. Vehemens pulsatio cordis ad partes solidas thoracis, ita vt a circumstantibus sæpe videri, immo audiri possit.
2. Arteriarum quoque, præcipue carotidum in collo, fortior conspicitur pulsatio.
3. Præcedunt nonnumquam vel coniuncta sunt
   1) Anxietas præcordiorum ad sudorem vsque.
   2) Languor artuum.
   3) Pallor faciei.
   4) Respiratio anxia, cardialgica, cum intercepto libero vocis vsu.
   5) Lipothymia.
4. Adstrictio alui sæpius complicata est.
5. Flatulentia itidem in abdomine detenta.
6. Quando remisit palpitatio, multum animi & corporis languorem atque virium defectum post se relinquit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hic adfectus frequentius euenit plethoricis, speculabundis & vitæ sedentariæ deditis.
2. Specialiter hypochondriacis, scorbuticis & hystericis, vitio mensium laborantibus.
3. Plerumque obtingit iuuentuti, & ex hac in adultiorem ætatem transcendere solet.
4. Spontaneis euacuationibus sanguinis adsuetis, quæ vero iterum cessarunt.
5. Qui adsuetas sanguinis ventilationes statis temporibus non continuarunt.
6. Qui animi pathematibus, iisque supprimendis, facile mouentur, præcipue qui terrore conturbantur: vnde nonnumquam *idiopathicus* adfectus induci obseruatur; de qua re notabile exemplum sub *cautelis* legendum est.
7. Qui diutius sub coelo frigido quiescunt.
8. Temperamentum melancholicum præ aliis huic adfectui obnoxium deprehenditur.
9. Præcipue virgines pallidæ chloroticæ iuniores, quarum

mensſes vel nondum eruperunt, vel ſuppreſſi ſunt, & tamen laborioſa molimina ad eorum productionem conſpirant.

10. Qui febres acutas vel intermittentes parturiunt.

11. Plethorici quidam nonnumquam ſub ſomno palpitationibus cordis corripiuntur, & quando terrore alicuius inſomnii excitantur, palpitationem talem vigiles aliquamdiu adhuc perſentiſcunt.

12. Qui polypos cordis habent, palpitatione hac cum difficili continua reſpiratione corripiuntur.

13. Deprehenditur etiam ſuperuenire ſubiectis hæmoptyicis, & quando in pulmonibus ſcirrhoſa quædam labes eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt

1) vel plethora & ſpiſſitudo ſanguinis.

2) vel polypus cordis aut ſcirrhus pulmonum, aut tubercula cordis.

2. Hæc natura tamquam cauſſa *efficiens* imminuere, corrigere & abſtergere intendit, ac proinde, licet ex errore, humores verſus pectus copioſius reſtringit. Falſa itaque eſt illa pathologia, quæ hunc motum auctiorem a ſtimulatione & irritatione cordis deriuare vult.

3. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarctica* ſunt:

1) Animi pathemata, e. g. improuiſus terror, timor, tacita & ſuppreſſa indignatio; quibus omnibus reſtrictio humorum verſus interiora contingit: licet enim palpitationes cordis, ab hiſce animi pathematibus dependentes, rariores ſint, quam quæ a materialibus cauſſis oriuntur, vix vllum tamen exemplum contingit, in cuius palpitatione non aliqua animi anxietas conſpiret.

2) Euacuationum, præcipue ſanguinearum, adſuetarum ſuppresſio vel neglectio, e. g. obſtructio menſium, hæmorrhoidum, neglectæ venæ ſectiones, purgationes, obſtructio alui &c.

3) Diæta lauta.

4) Vitæ genus ſedentarium, ſpeculabundum.

5) Pal-

5) Palpitationes cordis in adoleſcentibus, & puellis menſes nondum expertis, non raro a *vermibus* fouentur.

6) Reliquæ cauſſæ occaſionales præcedente membro indicatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Initium huius adfectus non adeo ſonticum eſt; quo magis autem inualeſcit, & in conſuetudinem degenerat, eo maioris fit periculi.
2. Quo plures cauſſæ concurrentes conſpirant, eo maior eſt metus, & familiarior palpitatio recidiua, cum primis quia leui etiam occaſione hic adfectus ſolet recrudeſcere.
3. Varia deinde mala pectoris emergere poſſunt nempe inflammationes, hæmoptyſes in iunioribus, polypi cordis, infarctus viſcerum.
4. Frequentius febres poſt ſe relinquit, quæ periculo non vacant, tranſeunt enim facile in ſtatariam, diuturnam, peſſimam ſanguinis commotionem.
5. Immo morbi conuulſiui, vel aliquando deſertiones tonicæ & adfectus paralytici inde prouenire ſolent.
6. Qui polypos in corde gerunt, ex improuiſo ſæpe moriuntur.
7. In hypochondriacis & hyſtericis plerumque ſine periculo occurrit.
8. Si in his hæmorrhoides & menſes ordinatim fluant, malum mitigatur, quandoque etiam tollitur.
9. Palpitatio cordis, quando a *nudo* terrore exoritur, quod tamen raro contingit, malum curatu eſt difficillimum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Præmittatur *euacuatio* primarum viarum per rhabarbarina, ſennata, melanagoga.
2. Deinde, ad *plethoram* imminuendam, venæ ſectio in pede inſtituatur, ſed ſufficiente quantitate & magna inciſione, alias directe ad palpitationem cordis nulla datur medicatio.
3. Poſt venæ ſectionem, ad *orgaſmum* ſanguinis temperandum, exhibeantur temperantia, nitroſa, cinnabarina, acidulata, e. g. nitrum depuratum, conch. præparat.

rat ocul. cancr. mat. perlar. cinnab. antimon. tinctur. bellid.

4. His per duos vel tres dies continuatis, *spissa* sanguinis *crasis* respiciatur. Hanc corrigunt

1) Præ omnibus aliis motus corporis *placidus* & *diuturnus*, cum potu sufficiente ac diluto.

2) Alexipharmaco - diuretica, e. g. essent. alexipharm. *Stahlii*.

3) Antiscorbutica temperatiora, nempe nasturtium, beccabung. cochlear. trifolium fibrinum.

4) Anticatarrhalia.

5. Denique ad motum erroneum sedandum, & æqualem sanguinis distributionem promouendam subiunguntur

1) *Interne*.

a) Mixtura tonico-neruina *Stahlii*, ex spiritu quodam volatili vrinoso & tinctura alcalina acri parata; item essent succin. crocus exigua dosi exhibitus.

b) Gemmata analeptica: tinctura coralliorum, confect. de hyacinth. alkermes, vinum rubi idæi, condit. citr. &c.

c) Anodyna correcta: M. P. de cynogloss., pilulæ *Wildegansii* genuinæ.

2) *Externe*

a) clysteres reuulsorii.

b) Pediluuia.

c) Adpensio camphoræ.

d) Epithema cordiale ex aqua carbunculi, Anhaltina, essentia croci, castorei, balsam. vitæ.

e) Epithema *Foresti* ex herb. meliss. borrag. cum aceto & aqua rosarum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Venæ sectio* in hoc adfectu numquam prætermittatur, absque enim illa omnis medicatio minus efficax erit.

2. Extra paroxysmum instituta efficacior quidem deprehenditur, præcipue si adsuefacta fuerit neglecta, sed circumstantiæ hanc moram non semper tolerant: hinc eo tantum respiciatur, vt sub paroxysmo, non adeo exacerbato,

to, administretur, ne commotiones febriles exoriantur.

3. *Malum hypochondriacum* quo magis conspirat, eo magis salia media digestiua cum pulueribus nitroso - temperantibus remiscenda sunt.

4. In *chlorotica virginum* constitutione pilulæ *Stahlianæ*, *Becherianæ*, vel amara cum laxantibus & martialibus per 8 - - 14. dies præscribantur.

5. Quando *mensium* vel *hæmorrhoidum* adsuetus fluxus suppressus est, tum extra paroxysmum conueniente methodo reuocetur.

6. Quando alii adfectus, vt vitia pulmonum, polypus cordis &c. ad palpitationem cordis ansam præbent, eorum cura est respicienda.

7. Vbi *vermes* in suspicionem veniunt, ibi anthelmintica propinentur.

8. Concurrente *scorbuto* antiscorbutica, sub methodo commendata, cum alexipharmaco - diureticis combinentur.

9. Vulgaris ordinatio cordialium acriorum neruinorum & spiritibus dicatorum, nihil ad hunc adfectum confert.

10. Cauendum a sanguinis, in mobilitate sua impediti, subita fortiore commotione: item a remediis valde calefacientibus.

11. Vomitoria & purgantia fortiora exsulent, adfectum enim peiorem reddunt.

12. Numquam ad *motus sopitionem* properetur, nisi caussa materialis, nempe plethora & spissitudo sanguinis, prius remota sit: exceptis illis rarioribus casibus, vbi *sola* animi pathemata, e. g. mœrores, terrores, anxietates, metus in culpa sunt, in quibus gemmata cum M. P. de cynoglossa sufficiunt.

13. Præ aliis gemmatis laudatur *hyacinthus vera*, quæ sane, placando trepidantem naturam, ad pauidos tales adfectus notabilem efficaciam præstat.

14. Deinde etiam *smaragdus vera*, exiguis dosibus, nempe gr. I - II. exhibenda.

15. Hæc gemmata, tonica analeptica cum nitrosis, cinnabarinis, longo interuallo post se relinquunt *opiata*, quæ recidiuas inducere obseruantur.

16. *Martialia* & *salia volatilia*, præmature exhibita, malum in grauius mutant.

17. *Pediluuia*, præmissis generalioribus, cum effectu versus somnum vsurpantur, præsertim si palpitatio cordis magis nocturno, quam diurno tempore exacerbetur.

18. *Thermarum* & *acidularum* vsus ad spissitudinem sanguinis resoluendam, non penitus est reprobandus; vti balnea *domestica*, cum moderamine vsurpata, proficiunt.

19. Methodus prophylactica, per venæ sectiones æquinoctiales & pulueres nitroso-temperantes, numquam omittatur, vtpote quæ interdum plus facit, quam curatoria.

20. Diæta conueniens, & caussas occasionales excludens, vbique iniungatur.

21. Præcipue animus modeste & tolerabiliter exhilaretur; quod vinum modice & medice vsurpatum, præ aliis præstat, nisi scorbutus vel orgasmus sanguinis, in primis autem febres acutæ, ardentes, immo intermittentes, contra indicent.

22. Mutatio vitæ otiosæ, speculabundæ, sedentariæ, in mobilem & laboriosam plus sane ad sanguinem attenuandum confert, quam vniuersus medicamentorum adparatus.

23. Coronidis loco subnectere placet eminens exemplum, quod egregie confirmat, in palpitatione cordis *quantitatem* sanguinis, & illius *spissitudinem*, magis esse respiciendam, quam fictam acrimoniam scorbuticam. Vir quidam ad annos quinquaginta natus, plethoricus & vitæ sedentariæ magis quam laboriosæ deditus, temperamenti sanguinei, leuiter cholerici, animi commotionibus, in primis terrori, facile obnoxius, quum annum ageret tricesimum tertium, arcessebatur, vt coniuges quosdam, contentionibus distractos, in pristinam reduceret concordiam. Gemebundus citato pede aduolabat, quumque scalam veloci

hoc

hoc curſu adſcenderet, vehementiſſima cordis palpitatione cum præcluſo ſermonis vſu corripiebatur, & totam horam inter ſummas præcordiorum anguſtationes abſumebat. Poſt ea hic adfectus innumeros fere habuit recurſus, atque per multos annos & Patientem & Medicos multum vexauit. Simul ac enim, commotiones animi acceſſerunt, vel corpus celeri curſu, ſcanſione montium, ſcalarum &c. vehementer commotum, aut caput verſus terram præceps incuruatum fuit, malum hoc cum tanta vehementia Patientem infeſtauit, vt non adſtantes ſolum, ſed alii in altero hypocauſto horrendos illos pulſus, qui per quinque interdum horas durarunt, audirent. Huic adflictioni multi Medici multa quidem remedia oppoſuerunt, quoniam autem, vt plerumque moris eſt, plethoram & ſpiſſitudinem ſanguinis non reſpiciebant, ſed acrimoniam tantum illius corrigere intendebant, radicem huius mali exſtirpare non potuerunt. Tandem patiens, quoniam leuamen ægritudinis ſuæ in hominibus hactenus viderat nullum, animum erigebat, atque ſupremi Numinis auxilium precibus quærebat. Poſt preces ſomno placido vtebatur, atque per inſomnium videbat *lanceolam*, qua venam in brachio ſecare, & ter multum ſanguinis emittere cohortabatur: er ſolte die Ader dreymahl ſein hoch ſpringen laſſen, ſo würde er geſund werden. Experrectus nouum Medicum vocabat, atque huic, quid ea nocte in ſomno ſibi eueniſſet, enarrabat: quumque & Medicus & æger hoc inſomnium non a luſu phantaſiæ, ſed ab altiori principio deriuarent, venæ ſectionem inſtituendam decernebant. Hac peracta Patiens intra quatuor hebdomades a malo ſuo, quod per ſedecim annos durauerat, ita reſtitutus eſt, vt grato in Deum animo hæc verba ſæpius repeteret: *ex periculo ereptus ſum.*

TAB.

TABVLA XXXIV.
DE
PHTHISI.

I. D*EFINITIO.*

Phthisis est vlcerosus pulmonum adfectus, a stasi sanguinis ibidem collecta, & in corruptionem deducta oriundus, atque lenta corporis extenuatione maxime conspicuus. Deriuatur a φθίνω, consumor, tabesco.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Phthisis differt *gradu*: in læsione enim pulmonum est vel vlcerosa tantum dispositio, vel vera iam & consummata vlceratio.
   1) *Vlcerosa dispositio* nihil aliud est, quam collectio & infarctus scirrhosus materiæ tenacis & viscosæ, seu etiam mucidæ portionis sanguinis; quæ materia lentescens, discussis repente partibus fluidis, in duritiem, & calcaream consistentiam abit, atque *nodos* seu *tophos* format, & hinc in actum corruptionis non ita promte deducitur. Hæc est ratio, quod tabidi in hoc statu per plures annos viuere possint, & vix aliqua phthiseos suspicio in plures cadat.
   2) *Vera exulceratio* dicitur, quando vlcerosa hactenus, ad corruptionem disposita, scirrhosa collectio altiores radices egit, & vlcus iam erumpens vel plane consummatum constituit; sub qua constitutione febris *hectica* cum reliquis symptomatibus exacerbatur, & æger intra breue tempus consumitur.
2. Cum hoc tophaceo & vlceroso statu nonnumquam etiam coniuncta est *concretio pulmonum cum pleura*; quamquam nonnulli recentiorum ex obseruationibus anatomicis adstruere volunt, hanc concretionem in plurimis subiectis reperiri, & ita ad statum naturalem pertinere.

3. Phthi-

De Phthysi

1 Definitio. Est autem Phthysis, Corporis Contabescentia, cum lenta febre, Spirandi difficultate, molesta et continua tussi atq; copioso Phlegmatis materiæq; corruptæ ac Purulentæ Sputo juncta, ab insigni Pulmonalis Substantiæ læsione, per schirrosam vel ulcerosam Corruptionem, vel Abscessum inducta, ortum ducens. Hoffman.

Probe distinguenda est Phthysis a Tussi valde Chronica, cum ejectione copiosi Phlegmatis juncta, sequente labe viriumque prostratione et calore præter-naturali; quæ quidem mala autumnali, et Vernali tempore subjecta ad Catharrales Morbos procliviora sæpe sæpius corripiunt, diutiusque vexant, sed nihilominus Naturæ et Artis beneficio feliciter cedunt,

3. Phthiseos differentiam ab *hectica abdominali* anxie quærere, vix vllam in praxi habet vtilitatem. Sicut enim remedia placide resoluentia & discutientia, ac, sine omni acredine, balsamica phthisicorum vnica sunt solatia, sic etiam iisdem, & eadem quidem methodo, hecticis stricte dictis subuenitur. Sequentes tamen obseruationes hanc differentiam & diagnosin præcipue docent.

1) Hectica abdominalis semper inuoluit febrem, phthisis autem aliquando sine febre, ad minimum notabili, obseruatur.

2) Si a profunda aëris attractione tussis augetur, & angustia seu renisus in pectore sentitur, tum est læsio *pulmonum*.

3) *Tussis* pulmonalis, nisi grauissimæ commotiones suppurascentes iam adsint, cedit extracto *tabaci*, abdominalis non item.

4. Sic etiam phthisis ab *atrophia* infantum non nisi *loco* & *ætate* differt; nempe atrophia est læsio glandularum mesenterii, pancreatis, vel ipsius quoque hepatis, infantili ætati communis; phthisis autem læsionem pulmonum inuoluit & iuuenili ætati familiaris est. De reliquo quoad caussam *continentem* prorsus conueniunt.

5. Differt etiam phthisis a *marasmo* senili, seu illa corporis extenuatione, quæ annosioribus e quacumque caussa obtingit.

6. Phthisis differt quam maxime a *vomica pulmonum*, nam

1) in *phthisi* est *vlcus* stricte dictum, in *vomica* autem *abscessus* seu *apostema*. Falsum enim est axioma; *vbi pus, ibi vlcus*, nam in *puris* efformatione tota differentia apostematis ab vlcere fundatur.

2) Vlcus phthiseos in partibus *exsanguibus*, humidis tamen & mollibus, residet, apostema autem in *sanguiferis* reperitur.

3) Hinc *vomica*, tam breuioris & præcipitis est successus, vlcus autem phthisicum longioris periodi.

4) Phthisis licet ex *vomica*, non lethaliter rupta, ortum sumere possit, euidens tamen manet differentia rei *succedentis* a *præcedente*.

5) Immo licet viciſſim ex vlceroſa pulmonum conſtitutione vomica tandem erumpere poſſit, per accidens tamen hoc tantum contingit, nempe quando vaſa eroduntur, & præceps inflammatio vlceri *ſegniori* phthiſico ſuperuenit; rara autem huius ſucceſſionis vomicæ ſunt exempla.

II. *SIGNA.*

1. Phthiſis *lenius* incipiens vix vlla habet ſigna, nam eo tempore exigua ſolum *tuſſis* ſeſe manifeſtat.
2. Tuſſiunt autem omnes fere phthiſici, plerique *acrius.*
   1) Alii cum multa *excretione*,
   2) Alii cum pauca,
   3) Alii cum nulla, & hoc quidem vel ſub initium, vel in fine. *Conferatur Hippocrat. aphor. 16. Sect. III.*
3. Tuſſim autem quamcumque, etiam diuturnam & notabili excretione conſpicuam, pro certo phthiſeos ſigno declarare, error eſt ſatis communis: nam vitia primæ concoctionis tuſſim prouocant, phthiſica interdum maiorem.
4. Hinc in phthiſeos diagnoſi ſigna *ſocia* ſemper ſunt coniungenda, nempe
   1) Ætas infra ſub *ſubiectis* adnotata.
   2) Tuſſis diuturnitas, & illius exacerbatio ab aëre frigido, halitibus acribus, acidis adſumtis, & profunda reſpiratione.
   3) Materia profundius excuſſa, ſanguineis ſtriis infecta, ôdorata, ſanioſa aut puris æmula, ſæpius etiam coloris cineritii & ſubnigri.
   4) Pectoris anguſtia cum ſenſu rei cuiusdam illud comprimentis.
   5) Virium lapſus.
   6) Deiectio adpetitus, vel frigidorum tantum cupido.
   7) Somnus non reficiens ſed magis delaſſans.
   8) Siccitas oris & ſaliua glutinoſa
   9) Calor hecticus poſt prandium in partibus exterioribus, in primis vero in manuum volis ſe exſerens.
   10) Facies rubicunda & turgida, præcipue creſcente hectico calore.

11) Pul-

11. Phthysica passio sit frequentius antecedente sanguinis fluore, aliquando etiam longi temporis tussicula, sive Catharro — quo pulmonum profundae et ultimae partes lacerantur & primo leviter, tunc ulcerata — Sequitur Aegrotantes febricula latens, quae initium, inclinante die accipit, atq veniente luce detergitur, adjuncta tussicula plurima initio Noctis atq fine, cum sputis saniosis ac parvulis quidem, deinde autem plurimis — Iis vero, qui ex fluore Sanguinis in istam veniunt passionem, primo sanguinolenta sputa efficiuntur, tum faeculenta, tum livida vel prasina, & in ultimis alba atq purulenta, dulcia vel salsa, cum Voce rauca aut Clangosa, et difficultate spirandi, atq genarum rubore, et Ceteri Corporis cinereo Colore. Cibi fastidium sequitur & Major sitis, quibusdam gravis doloris sensus et Vulnerati pulmonis, ut etiam ejus fibras exspuant, pulsus debilis densus & formicabilis. Sequitur praeterea inflatio pedum, & Ventris fluor, et phlegmata Carbonibus injecta teteri sunt Odoris — Cael. Aurelian. lib. 2. C. 14.

The most certain Characters that show ye Lungs affected are ye much Spitting of a Viscid Purulent Matter attended with a difficult Respiration, a load or Weight upon the Breast, and a Hectick Fever— This Matter as ye Disease increases grows of a Yellow, Green, or Dusky Colour— Vid. VI. 20. Huyni Tabul. —

In Catharrs the Spittle is thin in the beginning, and thicker in it's progress; in Consumptions thick & putrid from the beginning —

In ye last Stage of a Phthysis, the Cough, Pain in the Breast, and Expectoration of Fœtid, Green Purulent Matter, are all exasperated — This Pus or Matter Spit up appears not to differ any thing in its Sensible Qualities from that Quitter wch issues from a Well digested Ulcer, happening to any other part — Robinson on Consumptions. p. 143. part first —

11) Pulsus pro gradus præcipue diuersitate variat: modo enim paruus & debilis, modo febrilis, modo serratus ac inæqualis deprehenditur.

12) Sensibilitas & impatientia *animi* subiracundi.

13) Sensibilitas etiam *corporis*, præcipue circa mutationem aëris.

5. Si his signis accedant prægressæ violationes pulmonum, & dispositio hæreditaria, tum certitudinem phthiseos fere indubiam reddunt. Tales violationes pulmonum contingunt.

1) in hæmoptysi.

2) in peripneumonia.

3) per violentas externas contusiones & vulnerationes.

4) per diuturniorem inter corrosiuos minerales, sulphureos vapores obuersationem.

6. Quando autem his omnibus conspicua extenuatio totius corporis, & vltimo etiam faciei, quæ *Hippocratica* adpellari solet, cum notabili *febre hectica* accessit, de phthisi *confirmata* non magis est dubitandum.

7. Sputum *purulentum* est quidem phthiseos *consummatæ* certissimum signum, sed non vnicum: datur enim phthisis ad ἀκμὴν deducta, sine tali sputo; nempe in iis, quibus vlcus bronchiorum, aut membranaceæ pulmonis portionis, citra sanguinis concursum adhuc perstitit.

8. Pro sputo autem purulento non debet reputari materia illa crassa, pultacea, e flauo viridescens, quæ in tussi quoque simplice innoxia solet excerni.

9. Vrinæ phthisicorum sanis frequenter sunt simillimæ, nisi quod spumam diutius seruent: hoc tamen in simplice etiam tussi, & habitu phlegmatico contingit.

10. Interdum vero etiam intense rubræ, interdum colorem vrinæ febrium intermittentium æmulantes & sedimentum farinaceum album, aliquando etiam subrubrum deponentes.

11. Si *vomica* pulmonum phthisi superuenit, febris, alias lentescens, acutam indolem induit, & tussis antea dolore

obtuso incommoda, iam interlancinante adfligit, & respiratio maiore difficultate laborat.

12. *Diarrhœa* & *sudores colliquatiui*, defluuium capillorum & aphthæ, quando proueniunt, de malo *consummato* testantur.

13. *Tophi* pulmonum admodum latent, & vix aliqua signa diagnostica manifesta præbent, nisi quod

1) Tussis sicca sonora & quasi clangens cum respirandi difficultate & sensu doloris in pectore interdum eos prodat.

2) In quibusdam post motum aut tussim fortiorem eiusmodi globuli, pus vel materiam viscidam continentes, excernuntur.

14. Neque etiam *concretio pulmonum cum pleura* in viuis ex certis & indubiis signis cognosci potest, nisi quod in quibusdam insolita pectoris angustia occurrat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Phthisis in pauciora subiecta cadit, nempe quamplurimum in iuuenes ab anno XVIII. ad XXXV. *Conf. Hippocr. aphor. 29. sect. III. aphor 7. sect. VIII.*

2. Ex his autem homines plethorici, sani, floridi, otiosi, cholerico-sanguinei, magis in phthisin prolabuntur, quam mucosi, scorbutici, phlegmatici, laboriosi.

3. Seu, quod idem est, longe maiore numero phthisici fiunt, qui hæmorrhagiis frequentioribus, capitis doloribus æstuosis & lancinantibus, hemicraniis acutis, respirationis difficultati a motu corporis citatiore, & veræ hæmoptysi expositi fuerunt, quam qui obnoxii sunt catarrhalibus defluxionibus, coryzæ, tussi simplici, diarrhœis, scabiei serosiori & vlceribus externis.

4. Sexus femininus phthisi magis expositus est quam virilis; quod sequente fundamento innititur: euacuationes sanguinis *suppressæ* vtrumque sexum disponunt ad phthisin, & quoniam *pauciores* in virili sexu hæmorrhagiarii sunt, in feminino autem ordinarie *omnes*, fit inde, vt numero longe maiore suppressio sanguinis, & hinc etiam phthisis, sexui sequiori, quam virili, obtingat.

5. Quum

5. Quum autem alii de hac ſententia in partes contrarias abeant, & infrequentiam phthiſeos in ſexu ſequiore præ virili ex ipſo beneficio negotii menſtrui deriuare volunt, pauca ad ſententiam noſtram roborandam adponemus:

1) Si in eiusmodi loco, vbi magna iuuentutis cohors tam in ſcholis quam in academia reperitur, obſeruationes practicas inſtituimus, plures phthiſicos in ſexu maſculino quam feminino deprehendemus. Si quis autem alibi, vbi vterque ſexus in æquali fere numero, & a ſtudiis litterarum remotus viuit, in praxi conſtitutus eſt, is ſi paullo attentius rem obſeruabit, deprehendet, quod ſexus femininus phthiſi & hæmoptyſi ob menſium turbas & anomalias magis obnoxius ſit quam virilis.

2) Phthiſis differt gradu: alia eſt incipiens, alia confirmata, illa facilius poteſt curari, hæc autem non. Hinc negari non poteſt, quod in ſexu ſequiore natura ſibi magis proſpicere & phthiſin completam auertere poſſit quam in virili. *vid. prognoſis.*

6. *Seniores* non facile fiunt phthiſici, niſi a manifeſtis cauſſis externis: neque *pueri*, exceptis illis, quibus hæmorrhagia narium largior familiaris fuit, & repente ſuppreſſa eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa phthiſeos antecedens *remota* eſt ſtatus plethoricus.
2. Cauſſa *propior* eſt ſpecialis congeſtio ſanguinis ad pectus, præcipue floridioris, feroſi rarius.
3. Congeſtio floridi ſanguinis deſtinata eſt ad euacuationem hæmoptyicam, ſeroſioris autem ad *becchicam.*
4. *Hæmoptyica*, ſi propter difficultatem non perrumpit, vel poſt perruptionem portio mucida relinquitur, ſtaſin & hinc corruptionem, ſive vlceroſam ſive ſuppuraſcentem infert.
5. *Becchica* euacuatio quando non ſuccedit, materia illa tenax, mucoſa, feroſa, affatim congeſta, corruptionem ſalſo-acrem ſubit, & hinc etiam vel abceſſum vel vlcus producit. Eiusdem indolis eſt materia illa acris, quæ in

coryza per nares excernenda fuisset, si ad pulmones defluit.

6. Caussæ *externæ, occasionales* & *procatarcticæ* sunt:
   1) Lapsus aut ictus violentus in pectoris regionem factus.
   2) Nimis vehemens tussis.
   3) Aër autumnalis, qui tabidis in primis noxius est; *conf. Hippocr. aphor. 10. Sect. III.*
   4) Fumi corrosiui.
   5) Scabies retropulsa, vlcera antiqua manantia imprudenter consolidata.
   6) Potus frigidus corpore insigniter æstuante.
   7) Quando pulmones a pleuritide, peripneumonia, tophis, vomica, aut etiam a miasmate post variolas vel morbillos relicto, exulcerati sunt.
   8) Abusus veneris & potuum spirituosorum.
   9) Suppressio hæmorrhoidum & mensium.
   10) Mala artificia, e. gr. expectorantia, quibus non modo copiosior sanguinis adfluxus inuitatur, sed etiam pulmonum oppletio augetur, & ordinaria tensio relaxatur,
   11) Peruersa curatio morborum prægressorum, in primis febrium & hæmorrhagiarum per adstringentia suppressarum.
   12) Dispositio hæreditaria ad phthisin plurimum etiam confert.

7. Caussa *tussis* est intentio naturæ stasin discutiendi, vel subnatam ex illius corruptione materiam acrem excernendi.

8. *Tophi pulmonum* oriuntur vel
   1) ex congestione sanguinis ad pectus, nulla subsecuta cruoris excretione aut eiusdem plenaria discussione. Vel
   2) a tussi humida laboriosa, vbi pars materiæ illius tenacis in pulmonibus remansit. Vel
   3) ab impulsu humorum intra pulmones, per qualemcumque pectoris motum concitato, quo pertinent cantationes

tiones, intentiores clamores, nec non qualiacumque exercitia, pectoris motum requirentia.

9. Concretio pulmonum cum pleura vel ad vitia formationis in vtero materno referenda est, vel etiam per accidens & ob certas caussas occasionales contingere potest, e. gr. quando infantes tenelluli semper in vno eodemque latere portantur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Frequentia phthiseos tanta non est, quanta quidem vulgo existimatur vel metuitur: quoniam frequenter tussis humida pectoralis & expectoratio materiae mucidae, quoad colorem non satis ingenuae, cum vera phthisi confunditur.

2. Corruptio, quae in pulmonibus adest, non ita praeceps exsistit, hinc natura corpus suum tam diu conseruare adlaborat, quam diu fieri potest; inter ea tamen illud nutrire cessat, quia periculum laesionis auertere & vlceri praesenti prospicere, ne citius se expandat, intendit; & hoc modo corpus sub vitalium motuum continuatione consumitur & paulatim marcescit.

3. Corruptio autem illa, quae pulmones obruit, est vlcerosa, non autem sphacelosa, cum sanguis continuo per pulmonum texturam refluit.

4. *Incipiens* phthisis ancipitis est prognoseos, *consummata* lethalis.

5. Ratio haec est: nullum vlcus curatur, nisi tota eius superficies absterfa sit, aut abscesserit, (daß die Wunde frischen Grund bekomme,) sed haec *mundificatio* in partibus internis vix habet locum; insuper *consolidatio* vulneris in pulmonibus aegre succedit, quia perpetuo aëris concursui, motui & vehementi tussis concussioni obnoxii sunt.

6. Prostant tamen exempla phthiseos incipientis curatae, in quibus vestigia autocraticae restitutionis & cicatricularum detecta sunt.

7. Subiecta ficciora longe citius humidis, agiliora languidis, iuniora senilibus consumuntur.

8. Se-

8. Sexus femininus, sicut, ob faciles mensium turbas, præ virili phthisi magis expositus est, ita etiam facilius ab illa liberatur, quia fluxus sanguinis suppressus iusta methodo potest reuocari, negotium autem sanguinis in viris non ita feliciter succedit.

9. Phthisis non accelerat mortem, sed febris hectica, phthisi superueniens: hinc quo frequentius hecticæ tales exacerbationes recurrunt, eo celerius æger opprimitur; & quo magis phthisis sine febre hectica sibi quasi sola constat, (quod in subiectis non ita sensibilibus & incuriosis obseruare licet) eo diutius patiens viuere potest.

10. Sputum vere purulentum, diarrhoeæ & sudores colliquatiui prognosin funestam non fallunt.

11. Tumores tam præcordiorum quam pedum oedematosi, quando phthisi superueniunt, lethale signum est.

12. A phthiseos periculo liberati facile iterum eidem ob leuissimas etiam caussas subiiciuntur.

13. Ceterum quidquid vulgo de phthisi *curata* circumfertur, his fere innititur fundamentis.

1) Vel sola fuit tussis catarrhalis in habitum deducta, & inprimis crassum, pulposum, viridem mucum proferens.

2) Vel febris lenta cum largis sudoribus & repentina corporis extenuatione coniuncta.

3) Vel recens hectica, ex febre lenta pullulans.

4) Vel asthmatica solum pectoris adfectio.

5) Vel æger euasit cum ancipiti periculo; tum vegeta suppuratio, seu vomica, scirrho alicui minori superuenit.

6) Vel hæmoptysis pro phthisi venditata est.

7) Vel plane singulare robur naturæ cum specialibus circumstantiis, a millesimo vix exspectandis, concurrit.

14. Tophi, ex sanguine nati, peioris semper sunt euentus, quam qui ex pituita generantur, nam facile in suppurationem abeunt, & vomicam pulmonum ac phthisin post se trahunt.

15. Quan-

20. Si Vertantur in Melius Phthysi laborantes, Tussis
longior et rarior fit, plura excernuntur Saniosa
Sputa, et humidiora, multa per Ventrem aquea
exturbantur, Urina copiosa excernitur, licet nonnun-
quicquam in ea subsidat, vox Sonantior clariorq.
redditur, Somni longiores, quantum Satis est, efficiuntur,
praecordia remittuntur dolor interdum ad Scapulas in
remissione transit, anhelitus rarus, levis sed cum Vocis aspe=
=ritate fit: & ita Sane Mortem Effugiunt. Ardej Lib. 3. c.

VII. Methodus Generalis.

1. Sanguinem munire contra infectionem pu-
-tridulam. 2. Ulcus quantocitius evacuare pure
et labia abstergere, consolidare — 3. Hujusmo-
-di in Corpus ingerere, quae minimam requirunt
Vim, ut per pulmones subigi queant, tamen
Nutrire apta, et puris refectioni inepta Bon

15. Quando autem hi nodi peculiari folliculo inclusi sunt, vita, adcurata obseruata diæta & prudenti medicamentorum vsu, diu protrahi potest: valetudinarii tamen sunt, & facile in febrem putridam incidunt tales ægrotantes.

16. Ex tuberculi ruptione vomitus & animi deliquium fit.

17. Tuberculum, si quam citissime maturuerit, & eruperit, & pus totum exspuatur, & cauitas, in quo delituerat, contrahatur & resiccetur, penitus sanus euadet.

18. Si vero penitus resiccari non poterit, & ipsum tuberculum a se ipso pus produxerit, & pituita a reliquo corpore ad tuberculum defluens putrescit, & pus exspuitur, accedente ventre fluente, opprimitur.

19. Quod si multo tempore rumpi non possit, neque sua sponte neque a medicamentis, consumitur debilitatus a doloribus vehementibus, tussi & febribus, & sæpius perimitur. *conferatur Hippocr. lib. I. de morbis XIV. 5. 6. 7. 8. 9. 10*

20. Si pus per vomitum eiectum fuerit album, & fibræ in ipso subcruentæ, effugit, si vero liuidum & cum virore pallidum ac graueolens, moritur. *Hippocrat. l. II.* de morbis LV. 20. 21. 22.

21, Phthisis hæreditaria & a mala pectoris conformatione oriunda insanabilis & funesta est.

22. Concretio pulmonum cum pleura non exiguum incommodum liberiori pulmonum motui & respirationi adfert.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A *Methodus generalis.*

1. Adfluxus sanguinis ad pectus copiosior deriuandus est per venæ sectiones, scarificationes, pediluuia, laxantia lenia.

2. Materia vlcerosa est resoluenda, abstergenda, discutienda.

3. Facta vlceris mundificatione consolidatio ipsius respicienda.

4. Analepsis necessaria præstanda.
5. Tonica roboratio perficienda.
6. Symptomata febris, tussis &c. decente ratione mitiganda sunt.

B. Methodus specialis.

1. *Tempore exacerbationis*

1) Curationis initium fiat per lenissimam *laxationem*. Conueniunt hic blandiora laxantia, e. g. rhabarb. elect. passulæ minores, manna, tamarindi.

In subiectis cacochymicis conducit etiam senna, agaricus, resina ialappæ, mercurius dulcis, sed hic raro adhibeatur, ne saliuationem particularem pulmonibus inducat.

2) Deinde per aliquot dies, immo hebdomadas propinentur resoluentia, abstergentia & discutientia. In hunc finem laudantur:

a) *Radices*: pimpinell. alb. vincetox. helen. irid. Florent. aristoloch. vtriusque, maxime ari. &c.

b) *Herbæ*: capill. veneris, cuscut. epithym. marrub. alb. hyssop. bellid. min. &c.

c) *Gummi resinæ*: ammoniac. sagapen. galban.

d) *Abstergentia salina*, & *absorbentia* cum acido tartari vel citri saturata, e. gr.

Recip. tartar. vitriolat.
Ocul. cancr. acido citr. saturat. ana vnc. semis.
aquæ scord.
scabios.
chærefol. ana vnc. III.
M. dos. cochl. I. bis per diem, interposito subinde *nitro* ad æstum febrilem mitigandum.

e) Formulæ nonnumquam mutentur, quia æger medicamina diu debet continuare. Hinc aliquando vsus decocti alicuius ex ante dictis resoluentibus & discutientibus substituatur, e. gr.

Re-

B. Methodus Specialis —

1. Sanguinem contra infectionem muniunt, 1.mo Similes Acida, ut Oxymel. &. Hydromel. &c. 2.do Salsa, ut Sal Tartar. Vitriol. c. Decoct. herbar. Vulnerar. Chin. Sarsaparil. Santal. cum Glycyrrh. Herbæ Vulnerar. sunt Origanum Hyssop. Majoran. Hedera terrestr. 3. Balsamica bona ut Myrrh. Olibanum, Balsam. Copaiv. Peruv. Mastich. &c. Hæc omnia magnâ Copiâ omni forma, diu usurpari debent. Boerh.

2. Ulcus Abstergunt &c. Medicamina liquida, diuretica, Expectorantia, Motus Corporis, et tum demum purgatoria, quæ danda sunt ubi jam desinit Pus cum Sanguine —

3. Ad 3.tiam indicationem Ptisana, jusculæ, lacticinea spectant. Boerh.

6. Tussi et Diarrhoeae Occurritur Diaeta Lactea, Opiatis caute ex-
hibitis, liquidis calidis. Boerh.

Recip. rad. ari.
pimpinell. alb. ana vnc. ſemis.
herb. veronic. tuſſilag. chærefol.
bellid. ana man. I.
capill. veneris, pyrol. ſanicul. ana manip. ſemis.

Fiat decoctum cum pauco melle dulcificandum.

f) Aqua veronicæ vinoſa, bis de die ad cochl. III. ſumta, etiam laudatur.

3) Poſt ea ad *conſolidationem* ex balſamicis temperatiora ſunt eligenda, e. gr. terebinthina cocta, maſtix, olibanum, balſam. Peruuian. de Copaiua, *Locatelli*, rubinus ſulphuris, e. gr.

a) Recip. balſam. Peruuian. ſcrup. I.
gumm. iuniper. ſubtiliſſ. pulueriſat. maſtich. elect. ana drachm. I.
amygdal. excorticat. num. XXX.

Contuſis adde aquæ ſcord. hyſſop. ſcabios. tuſſilag. ana vnc. II.

Miſc. edulcorentur ſaccharo q. ſ. ad gratum ſaporem. Doſ. cochl. I. ſingulis binis horis repetenda.

b) Puluis ſympatheticus, ſputo purulento iniectus, & leni calori impoſitus, bonum ſæpius effectum edidit, & hinc, vbi ſputum purulentum adeſt, poteſt probari.

c) Quid valeat encheireſis a *Weisbachio* p. 132. edit. nou. commendata, ad balſamica ſub forma vaporis pulmonibus adplicanda, vlterius inquirendum eſt.

4) Semper coniungatur moderata nutritio ex emulſionibus amygdalatis & gelatinis cum conſerua roſarum.

5) Paroxyſmo denique remittente, propinetur mixtura tonico-neruina *Stahlii*.

6) Denique adfluxus & tuſſis, ſi non remittunt, cohibeantur per M. P. de cynogloſſa vel extractum tabaci, e. gr.

Recip. Ocul. cancr. acido citri ſaturat. drachm. I.
M. P. de cynogloſſa gr. VI.

M. d. in 4. partes.

Vel.

Recip. extract. tabac. gr. III. IV.

Soluantur aqua cichor. vel alia conueniente, mane in lecto propinentur, & quando nausea succedit vomibunda, haustus vini calidi cum saccharo & cinnamomo dulcificati sumatur.

2. *Tempore remissionis.*

1) Circa æquinoctia venæ sectio largior in pede instituatur, & pediluuia subiungantur.

2) Vel suppressæ sanguinis euacuationes, iusta methodo reuocentur, e. g. hæmorrhoidum, mensium.

3) Si ætas & reliqua indicent, *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca possunt adplicari.

4) Ceterum non opus est tempore custadias medicamentis obruere languentem: sufficit aluum seruare laxam, & essentiam alexipharmacam *Stahlii* cum essentia succini maritatam subinde vsurpare.

5. Diæta sit mollis & euchyla, & motus corporis placidus. *Vid. cautel. & tab. de hectica.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Phthisis cum non solum generatim, quoad caussam continentem, & pleraque symptomata, cum hectica aliarum partium nobiliorum conueniat, verum etiam viscus tenerioris texturæ occupet, tanto magis sollicite omnia sunt obseruanda, quæ tabula de *febre hectica* monuimus.

2. Sic *adstringentia* vulneraria & balsamica acriora vulneratis pulmonibus destinare, nemo sanæ mentis vtile iudicabit, quia aliorum viscerum constrictionem, necessariæ secretionis suppressionem, respirationis maiorem angustiam, materiæ vlcerosæ conclusionem, inflammationis & febris augmentum, certissime inferunt; quod adeo verum est, vt etiam in externis vlceribus, tali incongruente modo tractatis, hoc obseruare liceat.

3. Balsami *Locatelli*, &, qui correctior est, *Meibomii* pectoralis quantulacunque efficacia, *ceræ* imputanda esset, quid reliqua ingredientia valeant, notum est.

4. *Mar-*

VIII. Ad Affluxum humorum a Pectore derivandum tutius non minus quam utilis esse poterit Caustici usus quo inter Scapulas et in Cervice adhibito imminentem Phthysin feliciter Sublatam legimus apud Riverium in Obs. Cent. 2. Obs. 61. 78. Centur. 4. Obs. 92 — Hoffman de Tabe —

4. *Martem* pectori cumprimis inimicum esse, vel eius patroni inficiari non audent.

5. Hinc *tinctura antiphthisica Grammanni* multa damna infert, quia nihil aliud est, quam solutio quædam vitrioli martis; & si quid forte de saccharo saturni in ea remanserit, etiam huius vsum nemo peritus adprobare sustinebit.

6. Non minore damno adhibetur famosum illud *antihecticum Poterii. vid. tab. de febre hectica.*

7. Absorbentia *terrea* concoctionem debilitant, excretiones retardant & supprimunt.

8. Hinc etiam *antimonium diaphoreticum* nihil prærogatiuæ ad hunc adfectum habet, licet a *Syluio* ad vlcerationes internas admodum commendetur.

9. Omnia *expectorantia* dulcia motum congestorium adhuc magis versus pectus inuitant, & crassos humores non tam *ex pectore*, quam potius *per pectus* cum maiore exacerbatione expurgant. Hinc caute in phthisi vsurpanda.

10. *Nitrum*, quando *vera* exulceratio suspecta est, non ita larga manu, adsidue & perenniter exhibendum; si vero *scirrhosa* tantum constitutio, & impendens collectio maturatoria seu apostematodes præsto esse iudicatur, tum nitrum omni modo locum habet.

11. Si post copiosam *nitri* propinationem tussis augescit, cum multa materiæ expectoratione, tum vera vlceratio adest; sin minus expectoratur, & tussis potius mitescit, de vlcerosa tantum collectione testatur, & ita cum nitro pergendum est.

12. Immo etiam in ipsa exulceratione, vrgente febre hectica non *plane* a nitro abstrahendum est, sed intrepide illud interponere licet, altero aut tertio quouis die.

13. *Sulphur* nullum vlcus, immo ne pustulam vllam de fœcunda scabie curat, sed motum tantum humorum immutat & hoc præsentissime, pauca etiam dosi; crasin vel plane non, vel languide demum corrigit. Non quadrat itaque eius adplicatio ad vlcus phthisicum, tanto minus, quia æqualitatem liberæ excretionis turbat.

14. Plus autem ſperandum de ſulphure, flammam non adepto, florum exhalantium forma extrinſecus per inſpirationem attracto, pro tuſſi nempe ſedanda. Hinc *ſulphuris* & *antimonii fumus* tutior erit, quam realgaris ſeu ſandaracæ Græcorum ſecundum Riuerium.

15. *Rubinus ſulphuris* nihil aliud eſt quam ſulphur oleo deſtillato coniunctum & ſubtilius agiliusque redditum, tenax, amarum & nauſeabundum, hinc modo adlegatur, non autem admodum extollitur.

16. *Paracelſus*, licet in aliis morbis promtus fuerit, ad medicamenta ſpecialiſſimæ efficaciæ promittenda, in phthiſi tamen ad modum temperans obſeruatur. *Murem* quidem *campeſtrem* laudat, ſed modeſte.

17. Adſeclæ autem illius tanto audacius hoc fecerunt, & medicamina commendarunt, quæ pulmones, hepar, renes &c. *regenerarent*, etiam ſi iam ad iuglandis magnitudinem abſumta forent, ſcilicet reſtante tantum eorum ſeminio.

18. Ceterum optandum eſſet, vt *traditio Paracelſi* de vlcerum expurgatione & mundificatione ſpontanea *ab intra*, per circumſpectam experientiam melius tentata & explorata haberetur; ſi enim in vlla, certe in hac adhuc aliquid ſolidi ſubſidii pro phthiſico vlcere ſupereſt. *Conf. illius tractat.* von Spital-Kranckheiten.

19. Reliqua *ſpecifica*, quæ paſſim commendantur, obiter attingere placet:

1) De *nummularia* circumfertur, quod vlcerationibus pulmonum in *hominibus* ſalutaris ſit, in *ouibus* autem vlcerationem iisdem inducat.

2) De radice *trifolii fibrini* prædicant, illam hominibus phthiſicis & ouibus eſſe ſalutarem.

3) *Bonetus* refert phthiſicum per *naſturtii aquatici* adſiduum vſum eſſe reſtitutum. *Vid. lib. II. Sect. VII. c. 23.*

4) *Pulmones vulpis* & aliorum animalium, *ranæ* pulmones & hepar, *ſperniola Crollii* & alia magnam haud dubie fiduciam a medico & ægroto mutuari neceſſe habent, pro laudato effectu obtinendo.

23. Vide Casum a Fred. Hofman. narratum Viri cujus-dam Phthisici sanati usu Lact. Caprill. et Pulveribus leniter Aperientibus saline-absorbe-ntis et Nitrosis. Dissert. de lact. Asinini Usu p. 222. &c.

20. De *equitationis* efficacia in phthisi, quam indubiam fere facit *Sydenham*, ipse legi potest. Conf. etiam *Programm.* *D. D. Stahlii* de hac materia. Qui placidum & continuum corporis motum poterit instituere, ille his sumtibus facile supersedebit, & eamdem vtilitatem, immo maiorem, experietur.

21. *Acidularum* vsum nemo phthisicis, quocumque etiam gradu constitutis, facile suadebit,

22. De *thermis* diffident practici: alii omnes, alii peculiares tantum commendant; alii internum vsum reiiciunt, alii moderatum laudant. Feruidiores improbantur, temperatæ post venæ sectionem facilius tolerabuntur, ad summam autem rei nihil faciunt.

23. Decantata *lactis* cura nihil aliud est, quam modice viuere, & negotium naturæ commendare. Laudatur tamen ideo in *diæta*, quod continuationem eius per multos menses æger non facile fastidiat. Certum enim est, vlcus phthisicum breuem & sinceram sanationem non recipere.

24. *Venæ sectio* tempestiua quam salutariter phthisicis succedit, tam certo noxia est, si in exacerbatione febrili instituatur.

25. Omnia *salsa* & *acida* nocent; inter quæ acida mineralia, maxime *salis communis*, immanem tussim cum doloribus & morbi exacerbationibus prouocant.

26. In emulsionibus exsulent semina *frigida*, e. gr. cucum. melon. quia ventriculum refrigerant, & cardialgias flatulentas inducunt

27. Nec *amygdalæ* per se adhibeantur in emulsione, quia facile in austerum acorem degenerant. Semper alquid de sale digestiuo adiiciatur.

28. Ceterum *emulsiones* omni modo commendantur; temperant enim salsam seri acrimoniam, & præoccupant omnem asperitatem, quæ tussim solet exacerbare.

29. *Bellis minor* non reiicula est in hoc adfectu, leniter enim adstringit & discutit.

30. Nec

30. Nec *chærefolium*, præſertim recens adhibitum, eſt contemnendum.

31. Plantæ, quæ colliquationem promouent, egregie hic conducunt, e. g. *ſanicula*, &c, ſi ardor maior concurrat, *pyrola*, quales herbæ in formula mellita, ſeu cum glycyrrhiza vſurpatæ, effectum ſæpe edunt ſpe maiorem.

32. Radix *ari* in primis commendatur, nam reſoluendo & abstergendo omnibus palmam præripit.

33. Moderato harum radicum vſui addi poteſt herba *capilli veneris*, quæ ad reſoluendas ſtaſes materiæ mucidæ & catarrhalis egregium vſum præſtat.

34. Specialem ad modum efficaciam aperiendo & abſtergendo in materia reſoluenda attribuit *Foreſtus marrubio albo*, cumprimis in hepatis adfectibus. Etiam in pectore vim eius laudat, ſed monet, ne æger in renibus vitium habeat; quod ſi adſit, notabiliter damnum augeat. Vnde conuenientia inter renum & pulmonum læſiones adparet, quæ viſcera inuicem ſibi prodeſſe & nocere poſſunt.

35. In recentibus apoſtematibus pectoris, peritus *mellis* vſus non contemnendus eſt ad mundificandum & conſolidandum, cauendo, ne imperito vſu latentes adhuc diſpoſitiones apoſtematodes exacerbentur. Plura vide *tabula de vomica pulmonum*.

36. *Tuſſis* quoniam vel ſtaſi diſcutiendæ, vel, ſi hoc non magis integrum fuerit, vlceroſæ materiæ abſtergendæ & excernendæ a natura deſtinata eſt, caueatur ne per intempeſtiua *anodyna opiata* ſopiatur, ob grauia detrimenta, quæ hac ratione importantur.